

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de
Eucharistia, de Pœnitentia, de Extrema-Vnctione, de Ordine & de
Matrimonio

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Tract. VIII. De Sacramento Matrimonii,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77185)

TRACTATUS OCTAVUS.

De Sacramento Matrimonii.

Ad quaestionem 41. supplementi, & alias sequentes

P R A E F A T I O.

Psi Theologi plurimi soleant de Matrimonij Sacramento tractatum praetermittere, quod ad Iurisperitos & Canonistas pertinere magis quam ad Theologos videatur: attamen gratiam Licetissimi meo scilicet exultantissimo, si ceteris Theologia Tractatibus, etiam hoc ad jungerem; ut Theologia nostra velut integro corporis pars nulla desisset, & difficultates quae plurimae in hoc Tractatu & graves occurrunt de quibus ius est Theologus, ut pronuntiant, & suam sententiam proferant eodem ordine, eadem methodo, ipsi D. Thomae a principii explicatis studiosi doctrinae Thomisticae reperirent. Nec vero adeo facile tractationem quis existimet, ut non opus sit Theologici & Scholastici laboris & acuminis diligentiam omnem & solertiam advocare; cum Augustinus, quem merito inter Ecclesiae Patres & Doctores, acumine, & vi ingenij, aquilam dixeris, adeo difficilem existimaverit, ut ita de se dixerit aliquando: Quaestionem de conjugii obscurissimam & implicatissimam esse non negem, nec audeo profiteri, omnes sinus ejus, vel in hoc opere, vel in alio, me adhuc explicasse, vel jam posse si urgear explicare. Sed obscuritati & difficultati non exigua, accedat argumenti dignitas, quae sane exigit, ut inter sacras Theologiae Tractationes, hac de Matrimonio recenseatur, cum hoc Sacramentum plures dotes habeat, quibus aliis Ecclesiae Sacramentis praestantius est, ea superat, & ab Apostolo Sacramentum magnum dicitur in Christo & Ecclesia. Nemo nescit plurimae esse, & commendatione dignissima, quae conjugium habet, ut natura bonum, ut in dividua duorum societas, ut civilis contractus, & totius humani generis fons, quae potissimum iuris consulti spectant, quibus iudicium & primi federis, unde cetera inter homines fidera originem ducunt, necessitatem & honestatem attollunt. Sapienter Iustinianus Imperator dixit, Matrimonium sic esse honestum, ut humano generi fideatur immortalitatem artificiosam introducere, & ex filiorum procreatione renovare genus humanum. Et Iustinus minor conjugii familias sobolem, civitates frequentiam, Respublicas salutem debere dixit. Nihil inquit in rebus mortalium perinde venerandum est atque Matrimonium, quippe ex quo liberi, omnisque deinceps sobolis series existat, quod regiones, atque civitates frequentes reddat, inde denique optima Reipublicae coagmentatio fiat. Demum Plato lib. de Legibus Oportet inquit parentes gignere & educare liberos; qui vitam tanquam lampadem posteris tradant, ut sint semper aliqui Deum colentes, juxta ipsius legem. Neque eam dignitatem conjugii SS. Patres praeferunt. Ambrosius fecunditatem parientium, divinum munus esse dixit, quo debeant parentes gratias agere, quia generaverunt; filij, quia geniti sunt, fidei & religionis Sacramentorum participes futuri; patres, quia conjugii primus & suscepta prole honorantur. Vnde inquit aquum est, ut in Dei laudem vernet terra, quia colitur; mundus quia cognoscitur; Ecclesia quia devota numero Plebis augetur. Quin etiam si quis à D. Cyrillo Alexandrino postulet, cur existimaverit, Christum virginis prolem, Virgine parentis gentium, Cana nuptius interesse voluisse & hanc potissimum rationem reddere, ut nativitas nostrae principium, quantum ad carnem attinet, sanctificaret. Exigebat enim ipsa carnis propagatione acceptae infirmitas, eum qui totam naturam hominis, in meliorem ac feliciorum statum reparabat, non solum natis jam hominibus benedicere, verum etiam nascituris gratiam praeparare, & aditum illorum ad hanc mortalem vitam, & aeternam te miraculi, & suae maiestatis praesentia consecrare.

Hac sane praestantissima sunt: hac praeterea conjugiorum commendatio, si vel ea solam qua intra

Lib. 1. de adulteris & conjugio.

Novella 22.

Novella 2.

Lib. 1. in Lucam.

Lib. 2. in Ioan. cap. 2.

P R A E F A T I O.

natura limites habent, in mortalitatis subsidium, Rerum publicarum salutem, civitatum frequentiam, & ad sancienda hominum fœdera, suis laudibus celebrantur. Sed quàm multis partibus hac infra eam commendationem jacent, quâ Apostolus Matrimonium dixit esse magnum Sacramentum in Christo & Ecclesia! Hac una est singularis, & ingens laudum & commendatio- nis materia, quâ cetera Ecclesia Sacramenta, Matrimonij Sacramentum superat, & longè antecedit. Non negaverim equidem Sacramentum Matrimonij, ut signum practicum, & effica- cem causam gratiæ, infimum inter Sacramenta gradum tenere, & parum ad spirituales & cœle- stis vitæ officia, ad quæ Sacramenta ordinantur, assurgere. Verùm nemo etiam neget, ut signum speculativum, & sacramentum rerum symbolum, cetera Sacramenta superare, usq; sanctius esse, tri- plici significatione, quâ præcipua Religionis & fidei mysteria representat. In primis enim fidei- um coniugium, quod (ut inquit Tertullianus) Ecclesia conciliat, confirmat oblatio [scilicet Missæ Sacrificium] & obsignans Angeli, sacrum signum est castissimi fœderis, & unionis Dei- cum anima, quam sibi per fidem desponsare Scriptura dixit; cui dotis nomine virtutes, & cœle- stia charismata, atq; ipsum donorum auctorem Spiritum sanctum infundit. Sed præterea Sa- cramentum est in Christo & Ecclesia, & symbolum fœderis, quo Ecclesiam Christus suo Sanguine mundatam, & detersis maculis gloriosam sibi sponsam coniunxit. At demum Matrimonij, quo utriusq; conjugis sit una caro, eximiam illam & singularem unionem significat, quâ Verbum naturam humanam sibi vinculo nunquam solvendo copulavit, quo bonorum ac malorum sit hinc inde communio, & ex utroque Deo & homine una Persona conjungitur. Quis neget significatione hujus triplicis unionis & fœderis, cuius Matrimonium symbolum est, cetera Religionis Sacra- menta superare, & mysteriorum quæ maxima sunt, & fides docet, imaginem exhibere? Verùm id maxime congruum erat, atq; ipsa coniugij conditio, quæ suapte natura & usu hominem depri- mit, suo quodammodo iure postulabat, ut eam depressionem Sacramenti magnitudo compensaret, & erigeretur animus cœlestium rerum contemplatione, quarum coniugium sacrum signum in- stitutum est. Atq; hanc forsitan divini consilij rationem fuisse, nec temerè suspicari licet, cum Deus mulierem postea connubio copulandam, ex latere viri formaturus, in Adamum sopo- rem immisit, ipsumq; in extasim rapuit, & ut Augustinus dixit, angelica curia participem ef- fecit. Cur enim Adamus, cum futura ipsi sponsa paratur, ad cœlestem curiam evehitur, cœlestiū choris & ordinibus interest, & nisi clarâ Dei visione fruatur, quod quidam arbitrantur, divino lumine, & prophetiæ pari, perfunditur, fideiq; Sacramentum docetur? Hoc scilicet primo connu- bio debebatur, ne primus homo mysteria nesciret quorum coniugium jam in eundem, sym- bolum futurum erat, & agnosceret illud unionem triplicem, triplexq; fœdus representare, Ver- bi cum natura humana, Christi cum Ecclesia, Dei cum anima, quam sibi hic per fidem desponsat, in cœlis clarâ visione æternum copulat. Hac præcipua sunt (AMICE LECTOR) quæ in Tra- ctatum de Sacramento Matrimonij, quâdam veluti prævisione, visum est præmittere, ante- quam ad ea, quæ maiorem operam postulant, properarem.

DISPUTATIO PRIMA

De Matrimonio secundum se.

Ad quest. 41. supplementi.

Cum Matrimonium considerari possit, vel ut contractus civilis est, & in officium naturæ institutum; vel ut institutione & auctoritate Christi, ad esse Sacramenti, animosque conjugum sanctificandos, evehctum; secundum utramque rationem de eo nobis in hoc Tractatu agendum est; cumque prior consideratio ut fundamentum præsupponatur ad posteriorem, & prius sit (ut ait Apostolus) quod est animale, quam quod est spiritale, de matrimonio ut est in officium naturæ prius agemus; deinde illud, ut Sacramentum est, considerabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit Matrimonium, seu in quo formaliter & quid dicitur consistat?

§. I.

Quibusdam præmissis, difficultas resolvitur.

Matrimonium à matre dicitur, eo quod inearnat ut uxor mater fiat, inquit D. Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 26. Et à matre potius quam à patre nuncupatur, eo quod in prole suscipienda & educanda, mater plus operæ impendat, ut habetur in capite Ex litteris, de conversione infidelium. Unde dicitur matrimonium, quia *matris munus*, eo quod feminae per contractum matrimonii imponatur munus educandi prolem. Vel, ut alii volunt, dicitur matrimonium, quasi *matrem munus*, quia uxor per matrimonium acquirit virum, quo munatur. Vocatur etiam conjugium, eo quod duos sub eodem veluti iugo societatis perpetuæ coniungat. Demum appellatur connubium, & nuptiæ, à velo quo ex antiqua caeremonia teguntur virgines & obnubuntur, quando maritis traduntur; vel quia in ipsa solemnitate desponsationis, velamine teguntur conjuges, cum benedictionem nuptialem accipiunt. Id quod antiquissimam consuetudinem esse, aliqui ex Scriptura colligunt: Cum enim Abimelech Saram sororem Abraham esse existimans, sibi accepisset uxorem, & postea à Domino correptus, uxorem esse agnovisset, illamque marito reddere, ei dixit: Ecce mille argenteos d. di fratri tuo, hoc erit in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quicumque perrexeris, memento te deprehensam. Incede bar quippe Sara solus criminibus, more virginum, quare ut non virgo, sed uxor esse cognosceretur, dedit ad emendum sibi velamen quo operiretur, conjugatarum more, mille argenteos; ne alius sororem esse putans deciperetur.

A Porro cum matrimonium sit contractus inter virum & feminam, ad prolem eggendam initus, plura ad sui integritatem & custodiam requirit, nempe ut utrumque viri & feminae consensum, externo signo manifestatum, cuius sui corporis in alium traditionem, & quod inde sequitur, mutuum utriusque in corpus alterius jus, & potestatem eo utendi in omnem vitam lege maritali sibi concessum; mutuum utriusque obligationem ad debitum conjugale ex ipsa reddendum; & demum conjunctionem quandam seu vinculum animorum utriusque, conjugum quod ex mutua eorum obligatione resultat, utrumque conjugem ligat, ad illud nunquam, quod diu vixerint, dissolvendum; juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 7. *Mulier* (eadem ratio est de viro)

B alligata est legi quantum tempore vivit. Quatur ergo, in quo illorum matrimonium formaliter & quid dicitur consistat? Pro resolutione.

Dico breviter, matrimonium formaliter & quid dicitur consistere in vinculo illo, quo formaliter conjuges sunt uniti, resultante ex mutua eorum obligatione, seu ex mutuo jure & potestate quam ex mutua traditione utriusque conjugis in corpus alterius, ita communiter Theologi, cum D. Thoma, infra quæst. 44. art. 1. contra Galatium 104. dist. 27. disp. 1. afferentem in ipsa actione contrahendi, ut consensu conjugibus mutuum jus & dominium in corpore, consistere matrimonii essentiam.

Probat per conclusio, discutendo per singula, supra recensita, & demonstrando in nullo eorum, præterquam in ultimo, nempe vinculo illo, quo utriusque conjugis animi sunt conjuncti, matrimonium consistere formaliter. Et in primo quod non consistat formaliter in consensu utriusque conjugis, live in actu contrahendi, quo conjuges sua corpora sibi mutuo tradunt, videtur manifestum, quidquid dicat Palacios. Tum quia talis consensus & traditio est causa efficiens matrimonii, subindeque repugnat esse causam formalem illius, causa enim formalis inter se est, efficiens vero inter extrinsecas comparatur. Tum etiam, quia adhuc cessante matrimonio, ut effectus à sua causa realiter diffinitus. Nec valet si dicas, quod licet consensus actualis transierit, remanet tamen & moraliter perseverat consensus habitualis, ac proinde in eo consistere potest formaliter matrimonium.

D Nam tamen conjuges primum suum consensum retractant, adhuc inter eos matrimonium perseverat, cum tamen in eis non permaneat habitualis consensus, qui per subsequenter diffinitum revocatus est.

Quod vero matrimonium non consistat formaliter in mutuo jure utriusque conjugis in corpus alterius, vel in obligatione mutua ad debitum

conjugale, non minus certum videtur; tum quia A
tale jus & obligatio cessant, alterius conjugis ad-
ulterio, vel ingressu religionis, ex communi con-
sensu, manente matrimonii consummari vincu-
lo: Tum etiam, quia inter B. Virginem, & B. Jo-
sephum fuit verum matrimonium, quamvis
perpetuo impedita obligatione reddendi debi-
tum conjugale, non potest ergo formaliter con-
sistere matrimonium, nisi in vinculo illo, quo
formaliter conjuges sunt uniti, resultante ex mu-
tua eorum obligatione.

6 Confirmatur: In eo formaliter consistit ma-
trimonium, quo posito ponitur, & quo ablato
aufertur, juxta regulam quam tradunt Philoso-
phi, ad indagandas rerum essentias: Sed posito
vinculo illo, quo utriusque conjugis animi sunt
conjuncti, ponitur matrimonium, & eo ablato
aufertur: Ergo in eo essentia matrimonii consi-
stet. Unde definitur à Jurisconsultis paragr. 1. In-
stit. de patria potest. & 2. Canquists cap. Illud, de
præsumptionibus, & 27. quæst. 2. paragr. 1. *Maris
& femina conjuncta, in viduam vite conjugum dimen-
retinens.* A Scholasticis verò cum Magistro in 4.
dist. 27. cap. 1. *Viri mulierque conjunctio maritalis,
inter legitimas personas, inviduam vite conjugum di-
men retinens.* Dicitur viri mulierque conjunctio, quia
cùm matrimonium ordinetur ad prolem gige-
nendam, necessarii est inter virum & feminam
ut inter subje & a sola ad hunc finem idonea. Un-
de Deus ab initio non duos viros, aut duas femi-
nas, sed virum & feminam procreavit. Additur
inter legitimas personas, quia omnes persone non
sunt habiles ad matrimonium contrahendum,
scilicet ad generandum impotentes, cum alio
vel alia matrimonio ligati, aut quovis alio seu
naturali seu positivo vinculo impediti. Demum
ultima verba explicant distinctionem matrimoni-
ii ab aliis unionibus sive conventionibus, ex al-
liis contractibus ortis, quæ ex mutuo consensu
tolluntur, cùm tamen matrimonium sit insolui-
bile.

Ex his inferes cum D. Thoma infra quæst. 44
7 art. 1. in argumento *sed contra*, matrimonium esse
in genere relationis, quæ rectè explicatur per ly
conjunctionem, ut per genus & per ly *maritalem*, ut
per differentiam. Hæc verò relatio est disjuncti-
vantiz, cùm unus conjux ad hanc conjunctio-
nem concurrat, ut principium activum, alter ut
passivum; unde est multiplex ex parte subje & ti,
quamvis ex parte termini & finis sit simplex &
unica; unus quippe est utriusque maritalis con-
junctionis finis, perfectio nimirum prolis gene-
ratio. Secundum quod est multiplex ex parte subje & ti,
significatur his nominibus *uxor & maritus*; secundum
autem quod una, significatur hoc nomine *matrimonium*.
ut ait S. Doctor ibidem in solutione ad 3.

§. II.

Solvuntur objectiones.

8 COntra istam conclusionem objicitur pri-
mo: Matrimonium consistit in fieri, non in
facto esse, sicut alia Sacramenta in usu consisten-
tia: Ergo consistit in mutuo consensu conjugum,
non autem in vinculo maritali, ex mutuo eorum
consensu resultante, cùm tale vinculum sit quid
permanens.

Sed facile respondetur, quod licet matrimo-
nium, quoad suam causam efficientem, consistat
in fieri, seu in aliquo consensu, nimirum in mu-

tuo consensu conjugum; quoad suam tamen
quidditatem & rationem formalem, & quan-
tum ad id quod est res & Sacramentum simul,
consistit in aliquo permanenti, scilicet in vincu-
lo, ex mutuo conjugum consensu resultante, cum
cessante mutuo consensu utriusque conjugis,
adhuc matrimonium perseveret.

Objicitur secundo: Sacramentum debet con-
sistere formaliter in aliquo sensibili: Sed vincu-
lum illud, quo formaliter conjuges sunt uniti,
non est sensibile, cùm sit relatio, quæ non est ac-
cidents sensibile: Ergo matrimonium non potest
consistere formaliter in vinculo conjugali.

10
11
Respondetur ex D. Thoma infra quæst. 44. ar-
tic. 1. ad 2. quod quamvis ipsa relatio non sit sensibile ac-
cidents, tamen cause ejus possunt esse sensibiles, nec in Sa-
cramento requiritur quod sit sensibile illud quod est res &
Sacramentum; hoc enim modo se habet in hoc Sacramen-
to prædicta conjunctio; sed verba exprimentia consensum
quæ sunt Sacramentum tantum, & cause prædicta con-
junctionis, sunt sensibiles.

Objicitur tertio: In eo formaliter consistit
matrimonium, quo posito ponitur, & quo abla-
to aufertur, ut supra dicebamus: Sed posito con-
sensu mutuo conjugum, & jure quod per illum
quilibet illorum acquirit in corpus alterius, pon-
itur matrimonium, eoque sublato, aufertur:
Ergo in tali consensu & jure, matrimonium
consistit formaliter.

12
13
Respondetur distinguendo Majorem: In eo for-
maliter consistit matrimonium, quo posito, tan-
quam principio formali & constitutivo, ponitur,
concedo Majorem. Quo posito tanquam prin-
cipio radicali solum, & fundamentali, nego Ma-
jorem; & sub eadem distinctione Minor, nego
Consequentiam. Sicut ergo posita generatione,
ponitur paternitas in generante, & ea sublata tol-
litur, non quia paternitas consistat formaliter in
generatione, sed quia ea ut à fundamento de-
pendet & conservatur quoad existentiam; ita si-
militer, posito mutuo conjugum consensu, & ju-
re, quod per illum quilibet illorum acquirit in
corpus alterius, ponitur matrimonium, & eo ab-
lato, aufertur, non quod in eo formaliter consi-
stat, sed quia ab illo radicaliter & fundamentali-
ter pendet.

Objicies quarto: In eo matrimonii essentia
consistit, quod assumitur à Deo tanquam instru-
mentum ad causandam gratiam in animis con-
jugum: Sed vinculum conjugale ad talem gra-
tiam causandam non assumitur; cùm enim sit re-
latio, ut supra ex D. Thoma dicebamus, non po-
test aliquid efficere, etiam præcisè ut instru-
mentum: Ergo essentia matrimonii non consi-
stet in vinculo conjugali.

Respondetur aliqui recentiores Thomistæ, ne-
gando Minorem, & ad illius probationem di-
cunt, quod licet relatio naturaliter non sit activa
etiam præcisè ut instrumentum, bene tamen su-
pernaturaliter, & per ordinem ad potentiam Dei
absolutam potest enim (inquiunt) Deus quoli-
bet ente in rerum natura existente, quantumvis
minimo & relativo, uti tanquam instrumento ad
producendum quodcumque voluerit.

Sed hæc solutio displicet, & facile confutari
potest; cùm enim instrumentum sit in genere cau-
sæ efficientis, implicat quod Deus assumat ut in-
strumentum ad producendum effectum aliquem
supernaturalem, aliquid quod nullo modo est ac-
tivum; unde Deus nec materiam primam, nec
quantitatem, ut instrumenta assumere potest, eo
quod

quod illa non sint activa, ut communiter docent Philosophi; Ergo cum etiam relatio omnis activitatis sit experta, non potest assumi. Deo ut instrumentum ad producendam gratiam.

17 Confirmatur: Omne instrumentum ex virtute sibi propria debet habere actionem praevisam per quam fiat capax ut eleveur a causa principali ad producendum eius effectum, ut docent communiter nostri Thomistae in secundo physicorum: Sed quod nullo modo est activum, non potest ex viribus propriis talem actionem praevisam elicere, ut de se constat: Ergo nec assumi a Deo ut instrumentum ad causandam gratiam. Hac ergo solutione praetermissa,

18 Respondet negando Majorem, ut enim recte ait Soto in 4. dist. 26. quaest. 2. art. 3. non semper requiritur, quod Sacramentum gratiam cauter, per suam quidditatem, & per id quod est res & Sacramentum simul sed sufficit quod illam conferat per suam causam efficientem, & per id quod est Sacramentum tantum; subindeque sufficit quod in matrimonio mutus conjugum consensus, qui est causa efficiens illius, & Sacramentum tantum (ut disp. sequenti dicemus) assumatur ut instrumentum ad causandam gratiam Sacramentalem in animis conjugum.

ARTICULUS II.

Utrum homo non solum habeat naturalem inclinationem ad matrimonium, sed etiam praeceptum de usu illius, & quale sit, & quos obliget tale praeceptum?

§ I.

Quatuor conclusionibus difficultates istae resolvuntur.

19 Dico primo, homo naturaliter inclinatur ad matrimonium, ita D. Thomas hic art. 1. in corp.

Probatur ratione quam ibidem insinuat: Sicut homo naturaliter inclinatur ad conservationem sui ipsius, ita etiam, imò magis, ad conservationem propriae speciei; quia bonum speciei est universalius, quam bonum individui: Sed matrimonium est medium necessarium ad conservationem speciei in esse rationali; quia licet per fornicationem, & vagum concubitus, possit species multiplicari & conservari in esse naturali non tamen in esse rationali, eo quod ex simplici fornicatione regulariter, ut plurimum, & per se loquendo sequatur mala educatio proles: Ergo homo habet naturalem inclinationem ad matrimonium, velut ad convenientem speciei suae conservationem & propagationem: Natura enim (inquit S. Doctor in resp. ad 4.) non solum intendit esse in prole sed etiam esse perfectum, ad quod requiritur matrimonium. Unde contraetus matrimonii est de jure naturali, nempe quia naturali instinctu constituitur, ut habetur in principio Digestorum, ubi sic dicitur: *Ius naturae est, &c.* Hinc descendit maris & feminae conjunctio, quam nos matrimonium appellamus. Et in cap. *Ius naturale* dist. 1. sumpto ex Iulio libro 5. Etymologiarum cap. 4. sic habetur: *Ius naturale est commune omnium nationum, eo quod ubique in instinctu naturae, non constitutione aliqua, habetur, ut viri & feminae conjunctio.*

A Dico secundo, matrimonium non solum ex inclinatione & instinctu naturae, sed etiam ex praecepto, ita communiter Theologi ex praecepto Michaelis Medina lib. 4. de sacramento matrimonii continentia, controversia a nobis docet nullum stare praeceptum de matrimonio.

Probatur breviter conclusio: Media maxime necessaria propter finem maxime necessarium naturae, sicut de praecepto, ut patet in longioribus; quia quia est maxime necessaria ad conservationem individui a natura intentam, eadem est praecepto: Sed matrimonium est medium maxime necessarium, propter finem maxime necessarium a natura, scilicet propter propagationem generis humani in esse rationali, ut coheret dictis conclusionibus praecedentibus: Ergo matrimonium non solum est ex instinctu & inclinatione naturae, sed etiam ex dicto praecepto.

Dico tertio, praeceptum de matrimonio non esse positivum, sed naturale. Est contra Sotum in 4. dist. 26. quia ubi fatetur quidem dari praeceptum de matrimonio, sed negat quod sit praeceptum naturale.

Probatur primo conclusio ratione fundamentalis: Qui intendit finem, praecipit medium necessarium ad ipsum: Sed natura intendit propagationem generis humani, ut enim propagatio diversum sexum constituit, in specie humana, quod non fecit in Angelis; in coelo enim Angelus & Angela, ut bellè Tertullianus ait; cum enim Angeli sint incorruptibiles, propagationem non indigent: Ergo natura praecipit matrimonium, quod est medium ad propagationem generis humani necessarium.

Confirmatur: Ideo praeceptum de sumendo cibum, est iuris naturalis, quia finis talis sumptionis, scilicet conservatio individui, intenditur a natura: Atque similiter finis matrimonii, videlicet conservatio speciei humanae in esse rationali, est intentus a natura; imò magis natura eam intendit, quam conservationem individui quia ut supra dicebamus, bonum speciei est universalius quam bonum individui: Ergo praeceptum de matrimonio est iuris naturalis.

Probatur secundo: Praeceptum de matrimonio non est abrogatum in lege gratiae: Ergo non est praeceptum positivum, sed naturale. Antecedens est certum, & docetur a D. Thomas hic art. 1. Consequentia vero probatur. Nullum est assignabile praeceptum positivum, vel legis naturae, vel legis scriptae, quod non cessaverit in lege evangelica, solum enim naturalia pertinet ad mores, & super naturalia fidei pertinet: Ergo si praeceptum de matrimonio non sit abrogatum in lege gratiae, non est positivum, sed naturale.

Dico quarto, praeceptum de matrimonio pro tempore necessitatis, quo paucitas hominum exigeret ut quilibet generationi vacaret, primo & per se obligaret Rem publicam, & rectores illius, ut nimirum aliquos cogere ad nubendum: Secundario vero obligaret etiam singulos in particulari, ut per matrimonium bono communis convenirent, extra casum vero necessitatis, & quando sufficienter est propagatum genus humanum tale praeceptum nec singulos in particulari, nec ipsam Rem publicam, vel ejus rectores obligat.

Prima pars patet, nam finis matrimonii, nimirum propagatio & conservatio speciei, est bonum commune: Sed & Res publica & ejus rectores per se respiciunt bonum commune: Ergo per se pertinet ad illos spectare curare ut ipsa necessitas ab-

qui matrimonium contrahant, & per ejus usum bono communi propagationis & conservacionis speciei subveniant.

Secunda verò pars hac ratione suadetur: Pro-
26 pagatio generis humani est magis necessaria, quam defensio Reipublicæ: At singuli in particulari tenentur Rempublicam tueri in casu extremæ necessitatis: Ergo multò magis tenentur omnes in particulari ad contrahendum matrimonium in casu necessitatis, ad conservacionem speciei, & propter bonum commune. Unde initio mundi, & post diluvium, præceptum de matrimonio singulos in particulari obligabat. Nunc verò, sufficienter multiplicato humano genere, non est cur dicamus singulos ad matrimonium obligari, vel communiter, aut Principes, ut cogant aliquos ad illud inendum, cum ad matrimonium homines per se sint satis propensi. Unde Hieronymus Joviniano respondens ait: *Dices si omnes virgines fuerint, quomodo subsistet mundus? Noli metuere, ne omnes virgines fiant, difficilis res est virginitas, & ideo rara.* Ex quo probata manet tertia pars conclusionis, quæ asserit, extra casum necessitatis, & quando sufficienter propagatum est genus humanum, præceptum de matrimonio, nec singulos in particulari, nec totam Rempublicam, vel rectores ejus obligare; quia finis talis præcepti obtinetur per voluntatem liberam hominum in particulari. Sicut ego excusor à præcepto elemosynæ respectu alicujus pauperis, si aliquis me præveniat, largiendo illi elemosynam. Unde S. Thomas hic art. 2. ad 1. loquens de præcepto matrimonij ait: *Præceptum illud non est revocatum, nec obligat unumquemque nisi illo tempore, quo paucitas hominum exigeret, ut quilibet generationi vacaret.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

27 Obijcies primò contra primam conclusionem: Si matrimonium sit ex inclinatione naturæ, sequitur quod virginitas & celibatus, quæ sunt illi contraria, sint contra inclinationem naturæ, & consequenter quid mali; quandoquidem quod est contra inclinationem naturalem, malum est: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondetur negando sequelam Majoris, cum 22 enim inclinatio naturalis in homine ad matrimonium, sit rationalis, tunc solum naturaliter inclinatur & obligatur; quando recta ratio dicit illud esse necessarium ad conservacionem speciei; ex quo fit quod virginitas & continentia non semper matrimonio sint adversa, sed solum quando recta ratio dicit, illud esse necessarium ad conservacionem speciei; & tunc servare virginitatem est illicitum & malum. Quod explicari potest exemplo inclinationis naturalis quam habet homo ad sumendum cibum, eo ipso enim quod non sit ad sumendum semper cibum, sed solum quando recta ratio dicit illud esse necessarium ad conservacionem individui, abstinencia à cibo, non semper contrariatur sumptioni cibi, considerata secundum quod ex inclinatione naturæ.

29 Obijcies secundo contra secundam conclusionem: Ad propagandum & conservandum alias species animalium, sufficit in animalibus inclinatio naturalis, cum delectatione: Ergo & in homine ad propagationem suæ speciei, subindeque superfluum est, huic inclinationi addere aliquod præceptum de matrimonio.

A Respondetur, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: disparitas est, quod homo, non obstante inclinatione naturali ad propagandum suam speciem, remanet tamen liber ad consentiendum vel dissentiendum tali inclinationi; & consequenter ne desit ab usu matrimonij, & procreatione liberorum, vel propter fecunditatem, vel propter alia incommoda, necessarium est præceptum de matrimonio & ejus actu.

Dices: Consilia Evangelica non adversantur præceptis: Ergo cum detur consilium de virginitate, ut patet ex illo Apost. 1. ad Corinth. 7. *Consilium autem do*, nullum potest esse præceptum de matrimonio & ejus actu.

B Respondetur, concessio Antecedente, negando Consequentiam; quia quando matrimonium cadit sub præcepto (tempore scilicet necessitatis, quo paucitas hominum exigeret, ut quilibet generationi vacaret) virginitas non est in consilio; & contra quando virginitas est in consilio sicut est modò, sufficienter multiplicato humano genere, non obligat præceptum de matrimonio.

Obijcies tertio contra tertiam conclusionem: Deus dixit primis parentibus Genes. 2. *Crescite & multiplicamini, & replete terram:* Sed forma illa loquendi exprimit præceptum de matrimonio: Ergo datur præceptum positivum de illo.

Respondet Pererius lib. 4. in Genesim, his 33 verbis non exprimi præceptum, sed benedictionem quandam subjunctam nuptiis sicut aliis similibus, quæ brutis præcepti incapacibus dicuntur ibidem versu 22. Verum nihil obstat quominus utraque imperativè ut sonant dicta sint, sed diversimodè, pro diversâ capacitate hominum & brutorum. Unde melius responderetur, verbis illis contineri solum declarationem naturalis præcepti de matrimonio, non verò præceptum positivum de illo; idque non levi conjectura constare, ex occasione quâ dicta sunt verba illa Genes. 1. & iterum post diluvium quando revera vigeat naturale præceptum. Adde tamen cum Basilio Pontio, declarationem illam ad modum benedictionis prolatam fuisse à Deo, ex amore erga genus humanum, cujus propagationem volebat, ut constet ex sacro textu, ubi sic dicitur, *Benedixitque Deus illis, & ait: Crescite & multiplicamini.* Unde Augustinus 14. de civit. cap. 12. *Nos autem nullo modo dubitamus; secundum benedictionem Dei crescere & multiplicari, donum esse nuptiarum.* Et paucis interpositis: *Huic quippe operi Dei etiam benedictio subjuncta est.*

Obijcies quartò contra eandem conclusionem: Omne præceptum naturale, quodcumque illud sit, vel continetur in decalogo, vel saltem ad aliquod ex præceptis in eo contentis reduci- 34 tur: Sed præceptum de matrimonio, neque continetur inter præcepta Decalogi, neque apparet ad quod ex præceptis in eo contentis reducatur: Ergo non est naturale, sed positivum.

Huic objectioni tripliciter respondent Theologi: Quidam enim dicunt, præceptum de matrimonio reduci ad præceptum de amore sui, quod est primum ad præcepta decalogi; homo enim ex amore sui intendit seipsum conservare, eo modo quo potest; cumque non possit perpetuò se conservare in individuo, intendit conservare suam speciem. Alii volunt quod reducatur ad præceptum de non occidendo; sicut enim ille qui non succurrit pauperi extreme indigenti, dicitur illum occidere, juxta illud Ambrosij: *Si non parvis occidisti*, ita qui in extrema necessitate non contrahit

contrahit matrimonium, propter conservatio-
nem speciei, occidere dicitur. Alii demum alle-
runt, praeceptum de matrimonio reduci ad prae-
ceptum de dilectione proximi, quia conservatio
speciei, & multiplicatio ejus, veluti pertinet ad
bonum proximi. Omnes istae sententiae probabi-
les sunt, licet tertia videatur probabilior.

36 Ex dictis intelliges, falsam esse aliquorum sen-
tentiam, qui docent praeceptum de matrimo-
nio revocatum fuisse ante diluvium, sufficienter
multiplicato genere humano, & post diluvium
iterum fuisse latum, quando Deus dixit Noë &c
filiis ejus: *Crescite & multiplicamini, & replete ter-
ram.* Cum enim praeceptum de matrimonio ex
jure naturali ortum habeat, semper obligavit,
licet non pro semper, & pro omni differentia
temporis (quod ceteris praeceptis affirmativis
commune est) subindeque nunquam fuit revo-
catum, licet aliquando ejus obligatio cessaverit,
quando nimirum sufficienter multiplicatum
fuit genus humanum, & post diluvium rursus
obligare coeperit, quia tunc adfuit necessitas
propagandi genus humanum.

37 Querunt hic aliqui, an in casu quo periculum
esset, ne genus humanum periret, tenerentur
Monachi, non obstante votorum obligatione,
ad contrahendum matrimonium? Cui quæstioni
Soto & Victoria affirmativè respondent: Si e-
nim (inquiunt) tempore necessitatis Religiosi
tenerentur defendere Rempublicam, a fortiori &
propagare genus humanum per matrimonium;
quandoquidem hæc propagatio est magis ne-
cessaria, quam defensio Reipublicæ. Alii verò
cum Petri & Ledesma negativè respondent, hoc
ducti fundamento. Præceptum de matrimonio
obligat quidem in extrema necessitate omnes
qui possunt subvenire tali necessitati, sed non
illos quibus hoc non licet, quales sunt voto so-
lemni religionis impediti: sicut enim extra tem-
pus extremæ necessitatis, potest quis absolute
tradere totam suam substantiam pauperibus, &
si postea fuerit extrema necessitas, excusatur à
præcepto elemosinæ. Ita similiter extra casum
necessitatis extremæ speciei humanæ propaga-
ndæ, possunt aliqui se totos Deo absolute per vo-
ta solemnia consecrare, & si postea adesset ex-
trema necessitas contrahendi matrimonium,
excusarentur ab ejus præcepto. Neque exem-
plum de obligatione eorum ad defendendum
Rempublicam, oppositum concludit; defensio
siquidem Reipublicæ non est contra eorum
professionem, sicut usus matrimonii adversatur
totali eorum consecrationi Deo. Qui modus di-
cendi videtur probabilior. Verum hic casus
plane metaphysicus est, unde in ejus resolutio-
ne diutius immorari non expedit.

ARTICULUS III.

*Utrum polygamia, seu uxorum sub uno viro
pluralitas, sit contra finem matrimonij,
subindeque contra legem naturæ?*

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententiae.

38 Notandum primum ex D. Thoma infra quæst.
65. art. 1. in corp. quod illa actio dicitur es-
se contra legem naturæ, quæ non est conveniens

fini debito quem natura principaliter vel le-
gendario intendit, vel quia omnino impossi-
bilem (ut nimia superfluitas vel defectus con-
stitutionis impedit salutem corporis, quæ est prin-
cipalis finis conjugationis; & bonam ita modum
in negotiis exercendis, quæ est finis ejus se-
cundarius) vel quia facit difficilem aut minus de-
centem pervectionem ad finem principalem vel se-
cundarium; sicut inordinata comestio quantum
ad tempus indebitum, aliquando nocet corpo-
ris sanitati, licet eam non omnino destruat.

Notandum secundum ex eodem S. Doctore
idem matrimonium triplicem finem habere, scilicet
num principalem, scilicet proles procreationem
& educationem, qui quidem finis competet so-
mini secundum naturam sui generis, unde & a-
liis animalibus est communis, ut dicitur Ethic.
Alii secundarium, qui consistit in mutuo obli-
quio, in communicatione bonorum & operum
inter conjuges; & hinc in solis hominibus, non
verò in aliis animalibus reperitur. Denique ma-
trimonium, ut est inter fideles nova legalium
finem nobiliorum & præstantiorum habet, nem-
pe significationem conjunctionis Christi cum
Ecclesia, sub qua ratione habet quod sit Sacra-
mentum novæ legis, à Christo institutum ad
significandam & repræsentandam ineffabilem
sanctam unionem juxta illud Apostoli ad Eph. 5.
*Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in
Christo & in Ecclesia. Primum sive inquit S. Doctore
respondet matrimonio hominum, inquantum est
secundum, inquantum est hominibus, inquantum
fidelibus.*

His prænotatis, antequam referamus senten-
tias, & veriores seu probabiliores eligamus,
duo adhuc præsupponenda sunt, in quibus omnes
Theologi conveniunt. Primum est, pluralitatem
virorum sub una uxore, esse contra legem natu-
ræ, cum sit contra utrumque matrimonij finem,
primarium & secundarium. Contra primarium
quidem, qui est proles procreatio & educatio,
quia diversorum virorum heterogenia seminum
mixtio, vel potius impedit procreationem pro-
lis (ut constat in meretricibus, quæ ob hujusmo-
di diversorum seminum mixturem steriles effi-
ciuntur) vel incertam reddit prolem, ex parte
patris, cui potissimum educanda proles cura in-
cumbit. Contra secundarium vero, qui est pa-
cifica familiarum gubernatio; quia pax & tranqui-
litas familiarum, sub gubernationum pluralitate ser-
vari nequit. Unde nulla unquam lege vel consue-
tudine permixtum fuit, unam mulierem habere
plures viros, ut ait S. Thomas art. citato ad 7.
& 3. contra Gentes cap. 124. & illius expedit
Augustinus libro de bono conjugali cap. 17. his
verbis: *Non sicut uni viro plures habere debent uxo-
res, ita uni uxori plures viros, nec proles gignen-
t, si forte illa parere posset, ille generare non possit.*
Occulta enim lege natura amant singularitatem,
quæ principatur. Et paulo post: *Quidam sunt pa-
res maritus vivis, nullam legem servasse san-
ctam; plures autem feminas una viro legem con-
tinent.*

Secundum quod omnes et certum supponunt,
est, non solum pluralitatem virorum sub una uxore,
sed etiam pluralitatem uxorum sub uno viro,
repugnare fini quem matrimonium habet in lege
Evangelicæ; quia cum carnis unitatem tollat, illa
tamque in plures dividat, significare & repræ-
sentare nequit conjunctionem Christi cum Ecclesia,
quæ est una. Unde S. Thomas 4. contra Gentes
cap.

cap. 78. sic dicitur, Per conjunctionem maris & feminae, Christi & Ecclesia coniunctio designatur: oportet verò quod figura significatio respondeat: coniunctio autem Christi & Ecclesia est unius ad unam perpetuò habendam: est enim una Ecclesia, secundum illud Cantic. 6. Vna est columba mea, perfecta mea, nec unquam Christus à sua Ecclesia separabitur, dicit enim ipse Matth. ultimo: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, & ulterius, semper cum Domino erimus, ut dicitur. 1. Thessal. 4. Necesse est igitur, quod matrimonium, secundum quod est Ecclesiae sacramentum, sit unius ad unam indivisibiliter habendam. Igitur in lege Evangelica polygamia est profus illicita, sit definit Tridentinum sess. 24. can. 2. his verbis: Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullà lege divinà esse prohibitum, anathema sit. Colligitur etiam ex Matth. 19. Marci 10. & Luc. 16. ubi Christus moechum & adulterum vocat, qui dimissa propria uxore, etiam fornicationis causà, aliam ducit. Si enim uxore dimissa adulterat quis, a fortiori qui, retentà priori, secundam ducit, ut rectè arguit Innocentius III. in cap. Gaudemus de divortio ubi sic habet: Sanè veridica hac sententia (nulli scilicet Christiano licere habere plures uxores) probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio: Quicumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur. Si ergo uxore dimissa, alia de iure non potest, fortius & ipsa retentà. Per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu, cum non ad in paria iudicentur, circa matrimonium reprobendam.

42 Hæc sunt certa & indubitata apud omnes Theologos, sed difficultas est, & celebris controversia inter illos, an polygamia, seu pluralitas uxorum sub uno viro, sit contra legem naturæ, & finem primarium, vel saltem secundarium matrimonii? Durandus enim in 4. dist. 33. quest. 1. art. 1. Abulensis 1. Regum 8. quest. 25. & cap. 19. Matth. quest. 30. ad 2. Joannes Gerson 2. p. suorum operum in regulis moralibus cap. de Matrimonio, Cajetanus supra caput 4. & 16. Genesim, nec non supra 10. Matthæi, Michaël Medina lib. 4. de sacrorum hominum continentia cap. 9. & ex Patribus Societatis Coninckus, Amicus, & Martionius, docent pluralitatem uxorum, nec finem primario, nec secundario matrimonii, adversari, subindeque non esse contra legem naturæ. Petrus verò de Ledesma, in aliud extremum lapsus, de matrimonio quest. 65. art. 1. concl. 2. affirmat illam esse contra finem non solum secundarium, sed etiam primarium matrimonii. Alii verò dicunt, eam adversari quidem legem naturæ, & finem secundario matrimonii, sed non primario. Quæ sententia verior & probabilior videtur. Unde sit

§. II.

Hæc sententia ut probabilior elegitur.

43 Deo igitur, polygamiam, seu uxorum pluralitatem, sub uno viro, esse contra legem naturæ, non tamen directè finem primario matrimonii, sed secundario tantum adversari. Ita D. Thomas infra quest. 65. art. 1. in corp. ubi hæc scribit: Pluralitas uxorum, neque totaliter tollit, neque aliquatenus impedit matrimonii primum finem, cum unus vir secundum plures uxores secundandus, & educandus sit ex eis natus, sed secundarium finem,

Tom. V.

est non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, & etiam quia communicatio plurium in uno officio, causat litem, sicut signi corrumpuntur ad invicem, & similiter plures uxores unus viri. Quibus verbis utramque partem nostræ conclusionis & docuit & probavit. Primam quidem, quia quod adversatur fini secundario matrimonii, est contra legem naturæ de ipso matrimonio: Sed polygamia quæ quis uno eodemque tempore plures uxores habet, adversatur fini secundario matrimonii: Ergo est contra legem naturæ de ipso matrimonio. Major patet, Minor probatur, quia finis secundarius matrimonii est tum remedium contra concupiscentiam, quo non semper ad votum uti potest uxor, cuius vir pluribus copulatus est uxoribus; tum domestica gubernationis pax & tranquillitas, quæ sub pluralitate uxorum non nisi difficile servari potest, cum zelotypia laborat fragilis feminarum sexus, & fieri nequeat, ut viri affectus non magis erga unam feratur, quam erga aliam. Unde Sara Genes. 21. Agar domi tolerare non poterat, & Rachel Genes. 30. Lix propter fecunditatem invidebat. Ad id quod non servantur in polygamia paria iura inter virum & uxorem, nam singula uxores tradunt plenum dominium sui corporis in virum, cum tamen vir non tradat plenum sui corporis dominium in singulas uxores; unde non est iustus contractus, cum non servet ex utraque parte iustitia legis. Id confirmat S. Thomas 3. contra Gent. cap. 124. exemplo horum animalium in quibus patri inest aliqua sollicitudo de prole, nam in his unus mas non habet nisi unam femina, sicut patet in columbis, & aliis avibus, quæ simul nuntunt pullas; præsertim vero in turture, cuius hoc singulare videtur, ut post sui comparis mortem, alium ulterius non quærat cui jungi possit: Hinc merito Scriptura mysticam sponsam turturi comparat, ut pie ac eleganter expendit D. Bernardus serm. 40. in Cantica. Cur (inquit) ejus gemitus sicut turturis? Pudica est avicula, & conversio ejus non cum multis, sed solo digere fertur contenta comparare; ita ut si eum amiserit, alterum non requærat, sed sola deinceps conversetur. Tu ergo qui hæc audis, non otiose audi. Esto solitarius quoque sicut turtur, ut soli omnium serves teipsum, quem præ omnibus elegisti.

Potest insuper eadem pars suaderi, ex ipsa primæva matrimonii institutione, in qua Deus non pluribus sed uni mulieri virum copulavit; nec dixit quod vir adhereret uxori, sed uxori; nec quod essent tres vel plures, sed duo in carne una. Unde Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum cap. 5. Duas (inquit) tempore uno habere uxores, nec ipsa origo humana conditionis admittit, nec lex Christianorum ulla permittit. Nam Deus qui fecit hominem ab initio, masculum unum fecit, & unam feminam tantum, cui potuit utique si veller duas viros tribuere, sed noluit. Scriptum quippe est: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ: non dixit uxori, sed uxori; Erunt duo in carne una, masculus scilicet & femina in carne una, & non tres aut plures. Item Hieronymus exponens verba illa Christi Matth. 19. Qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos, subdit: Dicendo masculum & feminam, ostendit secunda vitanda conjugia: non enim ait masculum & feminas, sed masculum & feminam.

Vuu

minam,

minam, ut unus conjugii consortia necterentur.

45 Demum probatur eadem pars hoc discursu. Si polygamia non esset contraria legi naturæ, sed per eam licita, à principio orbis conditi, quando propagari cepit genus humanum, & continuò post diluvium, quando reparari cepit, Deus eam instituisse, utpote valde tunc temporis conducentem ad propagationem generis humani: Sed illis temporibus aliquid tale institutum à Deo, & consequenter factum ab hominibus, non legimus; solum enim Genes. 4. dicitur Lamech accepisse duas uxores, qui scireo reprehenditur à D. Hieronymo lib. 1. contra Jovinianum, cap. 8. & à Nicolao 1. ad consulta Bulgarorum cap. 5. quorum verba infra paragrapho 4. referemus: Ergo signum est, quod lex naturæ eo tempore polygamiam, seu pluralitatem uxorum sub uno viro, tanquam sibi contrariam prohibebat.

46 Confirmatur: Si polygamia non esset jure naturæ prohibita, antiqui Patres sub lege naturæ, vel scripta, eam licite uti absque dispensatione potuissent: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Major patet, nam polygamia tempore legis naturæ, vel legis scriptæ, nullo erat præcepto Dei positivo prohibita; unde si lege naturæ non prohiberetur, potuissent licite eam uti antiqui Patres, absque dispensatione. Minor verò probatur ex Innocentio III. cap. Gaudemus, de divortis, ubi sic ait: *Nec ulli unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit à divina revelatione concessum.* Similiter Chrysostomus homil. 56. in cap. 30. Genes. docet consuetudinem habendi plures uxores, fuisse iniquam, citra divinam dispensationem.

47 Secunda pars conclusionis, quæ asserit polygamiam, seu uxorum pluralitatem sub uno viro, fini primario matrimonii non adversari, probatur primò ex D. Thoma supra citato, expressè dicente, solam pluralitatem uxorum, neque totaliter tollere, neque aliquam impedit primarium finem matrimonii. Nec valet quod ait Petrus de Ledesma, D. Thomam loqui de fine primario matrimonii, præcisè quoad proles generationem, non verò quoad ipsius educationem. Nam verba S. Doctoris hæc sunt: *Pluralitas uxorum neque totaliter tollit, neque aliquam impedit matrimonii primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fecundandis; & educandis filiis ex eis natis.* Ex quibus liquet, ipsum loqui de fine primario matrimonii, non solum quoad proles generationem, sed etiam quoad ipsius educationem.

48 Probatur secundò eadem pars ratione quam sanctus Thomas verbis illis insinuat: Potest unus vir non solum plures uxores fecundare, sed etiam educationi & institutioni filiorum qui ex eis haberi possunt, sufficienter providere: Atqui in illis duobus præcisè consistit finis primus matrimonii: Ergo polygamia non adversatur directè & immediatè fini illi, sed tantum fini secundario, videlicet mutuo obsequio, societati, & communicationi operum inter utrumque conjugem.

49 Probatur tertio: Deus totum populum Judaicum in polygamia seu uxorum pluralitate dispensavit: At si illa esset contra finem primum matrimonii, Deus talem dispensationem toti Judæorum populo non concessisset: Ergo uxorum pluralitas primo fini matrimonii non adversatur, sed tantum fini secundario. Major

A constabit ex infra dicendis. Minor verò probatur ex doctrina D. Thomæ in 2. 2. q. 6. ubi dicitur, quod licet postea dispensare etiam contra prima præcepta legis naturæ, ut patet in dispensatione facta Abrahæ in occasione filii innocentis, talem tamen dispensationem non fieri communiter ad omnes, sed ad aliquas singulares personas, sicut etiam in contrariis accidit: At si uxorum pluralitas contra finem primarium matrimonii, prohibitionem polygamie numeranda erit inter prima præcepta legis naturæ, primum enim præceptum naturale in unoquoque genere est de primatu, ne naturali talis generis, & de contrariis vitandis: Ergo si uxorum pluralitas ellet contra finem primarium matrimonii, Deus in ea totum Judæorum populum non dispensasset, sed solum cum aliquibus singularibus personis, puta cum Patriarchis, Regibus, & Tribuum capitibus.

Ad majorem hujus secundæ partis intelligentiā, observandum est, quod quando dicitur, polygamiam fini primario matrimonii non adversari, sed tantum secundario, hoc intelligi debet de polygamia, quæ certum dicitur numerum uxorum, quæ unicuique viri fecundare potest si enim tantus esset illarum numerus, quod cum ad illas fecundandas non sufficeret, fini primario matrimonii talis polygamia sine dubio repugnaret, quia multitudo illa conjugum sterilitatem causaret, ut observat Plutarchus in 2. Li. curgi, & libello de garrulitate, & lib. 5. de pietate Philosophorum, & in Salomone, cuius fuerunt Regina & concubinae, manifestum est. Mirum enim, quod ex tot uxorum & concubinarum gregibus, non nisi masculum unum prolem Salomon suscepit, nempe Roboam, & duas præterea filias Eraphet & Balemaz, ut dicitur 4. Regum. 11. unde de illo hæc ait Suidas: *Ex mille uxoribus solum illi natus est Roboam filius: & ipse ex alienigena Naama Ammonitide, indigena imperio.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Contra primam partem conclusionis obijciunt primò D. Ambrosius lib. 1. de Abraham cap. 4. sic habet: *Cum Abraham dixit Agar, non commisit in legem, sed legem præcepit: Ergo supponit quod nondum erat lex vetans pluralitatem uxorum, ac subinde quod hæc lex non est naturalis.* Item D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 47. docet pluralitatem uxorum factam esse licitam per consuetudinem: *Quando iniquitas erat, crimen non erat; & nunc propter crimen, quia mos non est: Ergo cum consuetudo prævalere non possit contra jus naturæ, pluralitas uxorum non adversatur legi naturæ; imò ait quod non erat contra aliquod præceptum, quia nulla lege erat prohibita.*

Confirmatur: Idem S. Doctor lib. 1. de nuptiis cap. 2. & lib. de bono viduitatis cap. 7. probat virorum pluralitatem naturæ matrimonii non adversari, non autem uxorum multitudinem, ex eo quod vir caput sit, ac principem in familia locum obtineat, femina autem subiecta sit: At ea principii dominantis natura est, ut singularitatem amet, secus autem est de subiecti naturæ; ut in corpore animato, ut cum solum est caput, & multi pedes, & in qualibet familia plu-

res servi uni Domino subiunguntur: Ergo ex Augustini doctrina, licet pluralitas virorum sub una uxore, sit contra ius naturæ, non tamen pluralitas uxorum sub uno viro.

Ad objectionem respondeo, sensum verborum Ambrosii esse quod Abraham dicens Aggar prævenit legem positivam, quæ nondum prohibebat polygamiam; cum quo stat quod lex naturæ, iam ipsam prohiberet. Augustinus verò non loquitur absolute, sed tantum suppositâ divinâ dispensatione, quæ consuetudinem induxit in lege Mosâica de polygamia, & eam fecit esse licitam: nunc autem quia nulla est dispensatio, quæ morem faciat licitum, non licet. Quando verò addit, quod habere simul plures uxores, non erat contra aliquod præceptum, quia nullâ lege prohibitum erat, loquitur præcisè de lege positiva, ita ut sensus propositionis ejus sit, polygamiam in veteri testamento non fuisse peccatum, quia non erat contra legem positivam; legi autem naturæ licet adversaretur, tamen erat quoad hoc dispensatio.

Ad confirmationem verò dicendum; mentem Augustini in ea comparatione quam facit locis citatis, capitis ad pedes, & domini ad servos, solum esse ostendere, non ita juri naturæ adversari pluralitatem uxorum sub uno viro, ac pluralitatem virorum sub una uxore.

Obijciunt secundò universales consensus fere omnium nationum ac gentium, quæ nunquam polygamia ut matrimonio legibus adversam damnaverunt, quin factò ipsæ eam approbaverunt; nec tantum barbaræ & vulgares, sed etiam exculta & sapientes, ut Athenienses, qui teste Hieronymo Rhodio apud Michaelē Medinam, supra citatum, duas admittebant uxores; & Socrates ipse, severissimus juris naturalis interpres, duas admisit, Xantippem, & Mirto. Item Julius Cæsar, ut refert Suetonius in ejus vita, permisit viris ut quot vellent uxores haberent, liberorum procreandorum causâ, & Valentinianus senior (teste Socrate lib. 4. historiarum cap. 31.) Severâ priore ejus conjugē adhuc vivente, Justinam duxit, ac legem tulit, ut cuique volenti liceret habere duas uxores legitimas. Demum viri sanctissimi in veteri lege plures simul uxores habuere, ut Abrahamus Sarâm & Agar, Genes. 16. Jacob Liam & Rachel, Balaam, & Zelpham, Genes. 29. & 30. Helcana Annam & Phenennam 1. Regum 1. & Moyses Mariam & Æthiopiā Num. 12.

Respondeo gentes illas, quamvis excultas & sapientes, errasse in pluribus juri naturæ ac lumini rationis repugnantibus; præcipue verò colendo plures Deos, quid ergo mirum, quod polygamiam, seu uxorum pluralitatem admiserint, cum coliteismum, seu pluralitatem Deorum, lumini naturali magis repugnantem docuerint. Idem dicendum de Socrate, quamvis ipsum polygamiam seu uxorum pluralitatem non valde approbasse testetur Aulus Gellius lib. 1. noct. Attic. cap. 17. ubi refert quod Socrates admiranti Alcibiadi, quod duas domi ferret uxores, respondit: *Hæc domi docent tolerantiam, quâ in publico utendum est.* Euripides etiam, qui pariter duas uxores habuit, dicebat in Andromache, teste eodē Gellio, lib. 1. noct. Attic. cap. 20.

Nunquam duplicia connubia collauda,

Neque binas matres habentes liberos.

Rixas quidem domorum, tristesque offensas.

Quantum ad Valentinianum, falsum est quod

Tom. V.

Socrates loco citato de eo refert, ut ostendit Baronius tomo 4. ad annum Christi 360. licet enim Valentinianus senior Justinam duxerit, non tamen nisi defunctâ Severâ, priore conjugē. Demum quoad Abrahamum, Jacob, Moysen, & alios antiquos Patres, dicendum est, Deum in polygamia, seu uxorum pluralitate, cum illis dispensasse, ut constabit ex infra dicendis.

Obijciunt tertio: Si Rex aliquis vel Princeps duxisset in uxorem mulierem sterilem, & proles vel esset necessaria, vel maxime utilis Republicæ, ratio naturalis dictaret, ipsum in eo casu posse aliam uxorem ducere, ad suscipiendam ex ea sobolem, præsertim si prima uxor contentiret, & cederet juri quod habet in corpus mariti: Ergo polygamia, seu uxorum pluralitas, non videtur juri naturali contraria.

Confirmatur: Si polygamia legi naturæ repugnaret, maxime quia paci & tranquillitati domesticæ adversatur, ut supra ostensum est: Sed hæc ratio non valet, cum non minus difficile sit cum una femina licitiosa habere pacem, quam cum duabus modestis: Ergo &c.

Ad objectionem respondeo, concedendo Antecedens, id enim quod cadit superius determinatione, judicatur secundum quod communiter accedit, & non secundum quod in aliquo casu potest accedere, ut ait S. Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 1. Unde licet in aliquo casu extraordinario polygamia necessaria videatur vel utilis Republicæ, non sequitur eam juri naturæ esse licitam. Nec obstat quod uxor consentiat ut maritus alteri nubat, non potest enim hoc cedere juri suo, quia bonum publicum matrimonij prohibet talem cessionem: sicut lex humana interdum prohibet, ne quæ cedat bonis propriis.

Ad confirmationem, nego Minorem, & ejus probationem; ex matrimonio enim cum una uxore, quantumvis rixosa & seditiosa, non sequitur perturbatio illa domus & economiæ, quæ ex polygamia sequitur, nimirum quod plures uxores decerent de usu rei cuique illarum propriæ, videlicet de usu corporis sui viri.

Obijciunt quarto contra secundam partem conclusionis testimonium D. Thom. 3. contra Gent. cap. 124. sic dicentis: *In omni animalis specie in quo patri in aliqua sollicitudo de prole, unus mas non habet nisi unam feminam, sicut patet in omnibus avibus, quæ simul nutriunt pullos, non enim sufficeret unus mas auxilium præstare in educatione prolis pluribus feminis. In animalibus autem in quibus maribus nulla est sollicitudo de prole, indifferenter mas habet plures feminas, sicut in canibus, gallinis, & hujusmodi. Cum autem masculo inter omnia animalia sit magis cura de prole in specie ale humana: manifestum est quod naturale est homini, quod unus mas unam feminam habeat, & converso.* Ex quibus hoc potest formari argumentum: Ideo probat D. Thomas naturale esse homini, quod unus mas habeat tantum unam feminam, quia in omni animalis specie, in qua patri est cura de prole, unus mas non habet nisi unam feminam: Atqui in iis animalibus, in quibus patri est cura de prole, ideo mas non habet nisi unam feminam, quia pluralitas feminarum esset contra finem primum, quem natura intendit in conjunctione ipsorum, videlicet contra educationem prolis: Ergo idem dicendum est de pluralitate uxorum in specie humana, eam nimirum esse contra finem primum matrimonij, & non solum contra secundarium, alioquin argumentum D. Thomæ nihil concluderet.

V u u 2

Respon-

62 Respondeo negando paritatem: Disparitas est, quod in specie humana unus homo sufficit plurium uxorum filiis educandis; in aliis vero animalibus, in quibus patri est sollicitudo de prole, unus mas non sufficit plurium feminarum foetibus educandis. Neque tamen ex hac disparitate sequitur argumentum D. Thomae esse inefficax, quia, ut recte advertit Ferrariensis, sensus illius est, quod sicut sollicitudo quae inest patri de prole, est aliis animalibus ratio quod una sit unus, ita & in hominibus, cum ista tamen differentia, quod in aliis animalibus sollicitudo illa impediretur immediate per hoc quod unus mas haberet plures feminas; in homine vero non impediatur immediate per polygamiam, sed tantum aliquod ex illa sollicitudine ortum habens, videlicet communis convictus & communicatio in operibus vitae necessariis inter virum & uxorem, quod est finis tantum secundarius naturae in matrimonio.

63 Obijciunt quinto: Quod repugnat essentiae matrimonii, fini ejus primario ac principali adversatur: At pluralitas uxorum sub uno viro, essentiae matrimonii repugnat: Ergo fini ejus primario ac principali adversatur. Major patet, Minor probatur. Matrimonium consistit essentialiter in mutua corporum traditione: At omnino repugnat corpus uni uxori à marito traditum, alteri similiter tradi: Ergo pluralitas uxorum sub uno viro, essentiae matrimonii adversatur.

64 Confirmatur: Apostolus 1. ad Corinth. 7. sic ait: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: sicut & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ubi vir & mulier aequiparantur, quoad mutua corporum potestatem tradendam: Ergo sicut naturae matrimonii prorsus repugnat, mulierem non ita in solidum tradere sui corporis potestatem uni viro, ut adhuc possit alteri viro eam tradere: ita similiter repugnare viri essentiae matrimonii, quod vir ita uni uxori potestatem sui corporis tradat, ut nihilominus sibi reseruet facultatem tradendi illud alteri uxori.

65 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem dico sufficere ad matrimonii essentiam & veritatem, quod vir tradat uxori suum corpus, quantum sufficit ad liberorum procreationem; unde cum unus vir plures mulieres fecundare possit, & ex illis, liberos procreare, non repugnat essentiae matrimonii, quod vir pluribus nubat uxoribus, bene tamen quod una mulier pluribus viris nubat, quia ut supra dicebamus, diversorum seminum commixtio, vel omnino impedit procreationem prolis, vel saltem illam reddit incertam ex parte patris, subindeque ejus educationi repugnat, cum educanda prolis cura praecipue patri incumbat.

66 Ad Confirmationem dico, Apostolum loqui de matrimonio in lege Evangelica, in quo est mutua & aequalis traditio corporis utriusque conjugis in solidum; quia non solum pluralitas virorum sub una uxore, sed etiam pluralitas uxorum sub uno viro, repugnat fini quem habet matrimonium in lege nova, nimirum significationi conjunctionis Christi cum Ecclesia, ut paragr. 1. ostensum est.

Aliquae difficultates circa tempus, modum, & personas, quas Deus in polygamia dispensavit inter reseruantur.

Quaeres primo, quandotum primum licet, ut cum fuerit plures uxores simul habere. Respondeo id solum fuisse licitum post diluvium, non vero ante diluvium, nam post diluvium Abraham, Jacob, David, & alii viri sanctissimi, plures habuerunt uxores, quos tamen de re Scriptura non reprehendit, ut de aliis qui perperam interdum fecerunt. E contra vero cum Lamech ante diluvium duas uxores simul duxisset, a SS. Patribus, ut de flagitio de adulterio, reprehenditur. Sic enim Nicolaus Papa caus. 24. quast. 3. cap. 19. Lotharium Regem, qui duas simul uxores acceperat, alloquitur: *An non districte ultione feriendus es, qui duobus uxoribus adulterium Lamech & flagitium meritis esse dignoscitur?* Et Hieronymus lib. 1. contra Jovin. cap. 8. *Una coepta (inquit) a principio unam uxorem versa est &c. Primus Lamech polygarius & homicida, unam carnem in duas erexit vires. Fratricidium & digamiam eadem carnisque delevit pena.*

Ratio vero hujus discriminis, cur sollicitudo ante diluvium polygamia non liceret, fecit post diluvium, haec assignatur à D. Chrysostomo homil. 56. in Genes. & ab aliis communiter: quia nimirum ante diluvium longissima hominum vita faciebat, ut matrimonium unius cum una sufficeret propagationi necessariae generationi: postea vero propter vitam longe breviorum, permixtum sunt cum duabus vel tribus vel pluribus uxoribus nascere, ut humanum genus propagaret, & suppleretur per uxorum multitudinem defectus vitae longioris.

Licet vero aliqui existiment in lege Moysi non fuisse dispensatum in polygamia cum toto populo Judaeorum, sed solum cum Magnatibus & Principibus: oppositum tamen probabilius est. Primo quia habemus ex libro 1. Regum cap. 1. dispensatum fuisse cum Elcan, Summis patre qui habuit uxores simul Annam & Phoeniam. Secundo, quia cum Deuteronom. 2. dicitur: *Si homo habuerit duas uxores, unam dilectam, & alteram odiosam, non reprehenditur, si quid duas uxores habet, sive sit de populo, sive non, sed constituitur, ut jus primogeniturae cedat ei qui revera est primogenitus, etiam si natus sit ex odiosa uxore.*

Dices, si in lege Moysis omnibus passim liceret polygamia, cur Salomon 3. Regum 1. reprehenditur, quod multas duxerit & admarierit uxores?

Respondent aliqui apud Abulensem, Regum 12. quast. 5. Salomonem reprehendi non quod plures, sed quod plurimas duxerit uxores, scriptum est enim Deuterom. 17. *Recepi habere uxores plurimas.* Licet ergo (inquunt) in lege Moysis polygamia licita esset, attamen certum solum ac definitum uxorum numerum Regibus habere licebat, nimirum decem & octo: nec enim, & non plures, Davidem habuisse, affirmant Lyranus & Dionysius Carthusianus 1. Reg. 5. & 15.

Verum haec responsio displicet, non fuisse enim Regibus Hebraeorum definitum uxorum numerum, verius est, & constat ex 2. Paralip. 11. ubi Roboam dicitur: *Uxores duxi & concubinas,*

duxerat, concubinas autem sexaginta. Quod autem exat Deuteron. 17. de non habendis à Rege plurimis uxoris, de alienigenis intelligi debet; prohibita enim cum illis fuisse conjugia, patet ex 3. Regum 11. ubi sic dicitur: Non ingredimini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestra: carissime enim auerit corda vestra, ut sequamini Deos earum. Peccatum ergo Salomonis, non in eo consistit quod plurimas mulieres uxores duxerit, sed quod alienæ regionis feminis iunctus fuerit, & ab eis depravatus, ac inducitur ut coleret deos earum. Unde statim subditur: Huiusque copulatus est Salomon arde-
 rissimo amore, fuerunt illi uxores quasi Regina septingente, & concubine trecentæ, & auerterunt mulieres cor eius: cumque iam esset senex, depravatum est cor eius per mulieres, ut sequeretur deos alienos, &c.

72 Quæres secundo, quomodo facta fuerit dispensatio in polygamia cum Iudæis, & antiquis Patribus, qui Moysen præcesserunt, an scripto, vel interna solius inspiratione & revelatione?

Respondetur hanc dispensationem factam esse per inspirationem internam, eamque non singulis, sed uni aut alteri ex Patriarchis, puta Noë, mo, vel Abrahamo. Nam ut recte ait S. Thomas in 4. dist. 3. quæst. 1. art. 2. ad 3. Quis est lex, talis est dispensatio legis; & quia lex nature non est literis scripta, sed cordibus impressa, propter hoc non oportuit dispensationem eorum que ad legem nature pertinent, lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri. Sicut ergo lex monogamiae non fuit scripta, sed primo parenti inspirata, & per eum aliis manifestata; sic etiam conveniens fuit, ut dispensatio in ea lege, non scripto exprimeretur, sed per inspirationem divinam daretur uni vel pluribus ex Patribus, per quos deinde verbo & exemplo posteris manifestaretur. Unde cum Innocentius in capite Gaudemus de divortio, ait quod nulli unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatio concessum, intelligi debet de revelatione immediata, vel mediata.

73 Quæres tertio, an hæc dispensatio pertineret ad solum populum fidelem, ita ut polygamia nunquam Gentilibus licita fuerit?

Respondent Soto, Sanchez, & alii, affirmative; cum enim (inquiunt) dispensatio facta non fuerit, nisi ad propagandum populum circumcissionis, non est cur ad Gentiles ampliata credatur.

Alii tamen respondent negative: Primo quia Abimelech, qui Genes. 20. describitur ut vir moraliter bonus, volebat uxori quam habebat superinducere Saran, & tamen non reprehenditur a Deo, quod duplicem uxorem velle accipere, sed quod eam qua esset uxor alterius vellet accipere. Secundo, quia in terra ubi Jacob quatuor duxit uxores, inculpabilis consuetudo erat plures uxores ducendis, quæ colligit Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 47. Jacob non peccasset nubendo quatuor illis uxoribus; quia (inquit) quando mos erat, crimen non erat. Terra autem in qua Jacob torres nupit, non Iudæorum, sed Gentilium erat. Tertio, quia Esau Genes. 26. & 28. plures etiam uxores habuit duxit, neque ob id reprehenditur, neque ullus ex Gentilibus ejus temporis. Demum, quia alias matrimonium Esther cum Assuero, non fuisset verum matrimonium; licet enim Valthi prius repudiaverit, tamen cum dissolutio matrimonii

Tom. V.

A per repudium, non minus sit contra legem naturæ, atque adeo non minus dispensatione indigeat, quam polygamia, non est cur potius in illa, quam in ista, dicatur cum Gentilibus divinitus dispensatum.

Quod si objicias, causas dispensationis in polygamia non habuisse locum in Gentilibus.

Respondetur hoc falsum esse, nam in primis multiplicatio posteritatis, quam D. Augustinus lib. 16. de civit. cap. 38. expresse ut causam talis dispensationis, non addendo populi fidelis, locum habuit etiam in Gentilibus. Deinde non defuit mysterium in tali dispensatione, siquidem hæc conjunctio plurium uxorum ad unum virum, significare potuit, etiam in Gentilibus, unionem diversorum populorum ad unum Christum.

Si istes, & dicas, posito quod conjugia Gentilium cum pluribus uxoris, fuerint ex divina dispensatione legitima, ante adventum Christi, sequi quod nunc etiam sint legitima, quia lex Christiana nihil immutavit in conjugis Gentilium. Respondetur negando sequelam, quia Christus reduxit omne conjugium sive Christianorum sive Gentilium ad primam institutionem: prima autem matrimonii institutio, polygamiam excludit, ut ex verbis illis Christi Matthæi 19. Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una: colligit Nicolaus I. & D. Hieronymus, quorum verba supra paragr. 2. retulimus.

DISPUTATIO II.

De Matrimonio ut Sacramento est.

Ad Questionem 42. Supplementi.

Considerato matrimonio, ut contractus civilis est, & in officium naturæ, consequens est ut ipsum, prout auctoritate Christi ad esse Sacramenti elevatum est, contemplerur, & de ejus existentia, essentia, causis, proprietatibus, aliisque ad ipsum spectantibus, in hac & sequentibus disputationibus, disseramus.

ARTICULUS PRIMUS.

Virum Matrimonium sit verè & propriè Sacramentum, conferens gratiam?

Partem negantem tenent Lutherani & Calvinistæ, qui non modò expresse negant, matrimonium conferre gratiam, sed dicunt illud non magis esse Sacramentum, quam sit agricultura, constructio, sutoria, & similia. Durandus etiam in 4. dist. 26. quæst. 3. negavit rationem Sacramenti ullò modo matrimonio convenire; sed cum apud Catholicos ob sententiam illam male audiret, in posteriori editione illam aliquo modo temperavit, & dixit (teste Capreolo in 4. dist. 26. quæst. unica art. 3.) matrimonium esse quidem Sacramentum, eo modo quo Sacramentum sumitur pro signo rei sacræ, ne npe quatenus est signum conjunctionis inter Christum & Ecclesiam;

Vuu 3

fiam;

fiam; sed non esse Sacramentum propriè dictum, & univocè cum aliis novæ legis Sacramentis conveniens, quia non confert gratiam; sicut alia novæ legis Sacramenta. Ut hic error refellatur, & veritas Catholica stabiliatur & defendatur, sit

§. I.

Matrimonium verè & propriè rationem Sacramenti habere, breviter ostenditur.

Matrimonium esse improprie saltem Sacramentum, id est alicujus rei sacræ significativum, ita certum & manifestum videtur, ut vix probatione egeat: Tum ob celebre testimonium Apostoli ad Ephes. 5. matrimonium appellantis magnum Sacramentum, eò quod sit representativum conjunctionis Christi cum Ecclesia. Tum ob varia SS. Patrum testimonia, infra referenda, quibus etiam matrimonium Sacramentum appellatur, quod saltem de alicujus rei sacræ signo intelligendum est.

Nec valet quod ad prædictum Apostoli testimonium respondent Sectarii, nempe non matrimonium, sed conjunctionem Christi cum Ecclesia vocari: ab Apostolo Sacramentum magnum, sive arcanum, nomenque proinde Sacramenti sumi ibi non pro signo rei sacræ, sed pro ipsa re sacræ & arcana. Non valet, inquam, nam cum Apostolus ait, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia: pronomen hoc referri debet ad id quod proximè præcesserat: nihil autem præcesserat de conjunctione Christi cum Ecclesia, sed tantum de matrimonio viri & mulieris, videlicet: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una: Ergo &c.

Confirmatur: Intentum Apostoli erat suadere viris ut diligenter uxores suas, sicut Christus dilexit Ecclesiam suam: Atqui ad hoc nihil facit, sed impertinenter omnino se habet, quod conjunctio Christi cum Ecclesia sit magnum Sacramentum, bene tamen quod matrimonium viri cum muliere sit Sacramentum, sive signum illius conjunctionis; quia ex hoc sequitur viros debere imitari Christum, diligendo nimirum uxores suas, sicut Christus dilexit Ecclesiam: Ergo Apostolus non conjunctionem Christi cum Ecclesia, sed ipsum matrimonium, magnum Sacramentum appellat, eò quod sit representativum conjunctionis Christi cum Ecclesia. Unde in Græco sic habetur, *ἡ ἕνωσις τοῦ Χριστοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ*, id est in Christum & in Ecclesiam, quatenus in illos representandos tendit. Solum ergo difficultas est, an matrimonium verè & propriè sit Sacramentum, seu signum prædicum gratiæ sanctificantis, & gratiam conferat, sicut alia novæ legis Sacramenta. Pro cuius resolutione

Dico, matrimonium esse verè & propriè Sacramentum, seu signum prædicum & efficax gratiæ sanctificantis.

Conclusio est certa de fide, & definita primum in Florentino, in decreto Eugenii, ubi matrimonium ponit inter septem Ecclesiæ Sacramenta, gratiam ita significantia, ut illam quoque contineant, & recipientibus conferant, quæque in eo dicit antecellere Sacramenta veteris legis. Deinde in Tridentino sess. 24. cap. 1. ubi sic dicitur: Cum igitur matrimonium in lege Evangelica veteribus communibus per Christum gratia præstetur, merito inter nova legis Sacramenta annumerandum,

SS. Patres nostri, Concilia, & universæ Ecclesiæ dictio semper docuerunt. Et can. 1. si quis dixerit matrimonium non esse verè & propriè sacramentum, legi Evangelicæ Sacramenta, & Christus Dominus non instituit: sed ab hominibus in Ecclesia constitutum, neque conferre gratiam, anathema sit. Deinde Concilium Senonense sub Clemente VII. anno 1528. celebratum, cap. 39. hæc habet: Item cum matrimonium à Deo verum omnium omnino in Paradiso, & in statu innocentie institutum fuerit, sitque teste Apostolo Sacramentum, prout cum magna reverentia ac devotione suscipiendum, ut in quo, sicut & in reliquis Sacramentis, gratia conferatur. Quibus verbis, non solum docetur matrimonium, sicut & reliqua novæ legis Sacramenta, conferre gratiam, sed etiam verè & propriè Sacramentum hoc magnum esse, & Sacramentum strictè & propriè sumpto interpretatur. In quo etiam sensu Tridentinum, cap. 1. supra citato, eadem Apostoli verba intelligenda videtur, ut patet ex verbis istis quæ ante supra adducta ibidem habet: Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugii sanctificaret, ipsi Christus venerabilis Sacramentum instituit, quæque perfectior, suâ nobis passione promerita, quædam Apostolus innuit dicens: Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, mox subiungens: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

Ex his liquet, falsum esse quod ajunt Vasquez, Amicus, Pontius, & alii, ex eo loco Apostoli non satis convinci, matrimonium appellatum esse Sacramentum propriè & strictè, in ea significatione, quæ dicitur, septem esse novæ legis Sacramenta, sed Sacramenti nomen improprie sumptum, ut significat aliquid admodum arcanum, seu alicujus rei sacræ representativum. Nam prædicta Concilia de Sacramento strictè & propriè sumpto verba illa Apostoli intelligunt, & interpretantur, & ratio etiam hinc interpretationi favere videtur: Apostolus enim loquitur de conjunctione Christi cum Ecclesia, per charitatem & gratiam, quandoquidem in eodem capite ait: Sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, & consequenter loquitur de Sacramento proprio, quod est signum gratiæ sanctificantis; ut enim matrimonium hanc unionem per charitatem sanctificet, necesse est, quod ad hoc sit inter virum & feminam, ut mutuo se diligant per charitatem; & cum charitas non sit sine gratia, quod sit signum gratiæ sanctificantis homines.

Potest insuper probari conclusio traditione Ecclesiæ, quæ colligitur, imprimis ex eo quod causæ matrimoniales semper ad Ecclesiæ tribunal delatæ sunt, quod non fieret, nisi sacra essent, & nisi in matrimonio, præter rationem contractus naturalis & civilis, esset etiam aliqua ratio sacra. Deinde, quia matrimonium continetur in Ecclesia tanquam res sacra sacris ritibus & ceremoniis celebrari consuevit, ut constat ex Tertulliano lib. 2. ad uxorem, ubi sic ait: *Vide scilicet, ut ad emerendam felicitatem, quæ matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio (nempe Missæ sacrificium) & obligant Angeli, hoc est Sacramentes, sponsos benedicentes. Item matrimonium non nisi in Ecclesia, & coram Ecclesiasticis personis, celebrari consuevit, sicut & ipse Summus Pontifex matrimonii solemnitate, quæ adesse solebat, ut ex Siricio Papa probat Baronius in*

Christi 77. num. 50. ita enim hic Pontifex ad Ecclesiam Mediolanensem scribit: Nos sane nuptiarum vota non aspernantes accipimus, quibus velamine intersumus.

Eadem traditio constat auctoritate Patrum: Siricius enim Epist. 1. ad Himericum Tarracensem in cap. 4. scribit: sacrilegium committi, cum maritus vivente conjuge ad aliud conjugium transit: Si autem matrimonium Sacramentum non esset, nullum sacrilegium committeret, qui reliqua sua prior uxore, alteri se conjungeret in matrimonium: sacrilegium enim non est quodcumque peccatum, sed tantum illud quod in materia religionis committitur. Innocentius 1. Epist. 9. ad probum, consultus de matrimonio, vivente priori conjuge contracto, respondet: Statuimus fide Catholica suffragante, illud esse conjugium, quod primitus erat gratia fundatum. Ecce quo pacto sanctissimus hic pontifex, matrimonium asserat in gratia fundari. Ambrosius lib. 1. de Abrahamo cap. 7. Cognoscimus veluti praesulem custodemque conjugii esse Deum, qui non patitur alienum thorum pollui, quod qui fecerit, quia peccat in Deum, cuius gratiam solvit, Sacramenti celestis amittit consortium. Leo Papa Epist. 92. quae ad rusticum inscribitur, societatem nuptiarum ita esse institutam affirmat, ut praeter sexuum conjunctionem, haberet in se Christi & Ecclesiae Sacramentum: indeque inferi, mulierem in qua nuptiale mysterium non fuit, ad matrimonium non pertinere. Lucius III. in cap. Ad abolendum, de haereticis, perpetui anathematis vinculo innodasse se dicit eos, qui de baptismo, vel de confessione peccatorum, vel de matrimonio, & aliis Ecclesiae Sacramentis, aliter sentire non metuunt, quam Ecclesia docet. Ubi matrimonium numerat cum Eucharistia, & aliis Ecclesiae Sacramentis, & signis efficacibus gratiae, a Christo institutis. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. cap. 22. assignans rationem, cur Christus ad nuptias Canae Galilaeae iverit, sic ait: Ut natiuitatis nostrae principium, quantum ad carnem attinet, sanctificaret, oportebat certe, qui totam naturam hominis ad melius restituebat, non solum natum jam hominibus benedicere, verum etiam nasciturum gratiam preparare, & aditum illorum ad hanc vitam, & auctoritate miraculi, & praesentia sua sanctum facere. Praeparavit autem Christus gratiam fidei nascituris, conferendo illam in ipso conjugio parentibus, ut eos pie & religiose educarent.

Demum, etsi Vazquez, Amicus, & alij ex Recentioribus, existiment, ex nullo Augustini testimonio, sufficienter colligi, matrimonium esse vere & proprie Sacramentum, id tamen S. Doctor non obscure significavit lib. 1. de nuptiis cap. 10. & lib. de bono conjugali cap. 24. ubi comparat matrimonium, cum Baptismo & Ordine, qui sunt vere & proprie Sacramenta. Non diffiteor tamen aliud testimonium, quod ex cap. 18. ejusdem libri afferri solet, ubi ait quod in nostrarum nuptiarum plus valet sanctitas Sacramenti, quam sacunditas uteri, parum urget, quia ibi Augustinus, per sanctitatem Sacramenti, nihil aliud intelligit, quam matrimonij indissolubilitatem, qua Christianorum matrimonium infidelium conjugii praestat, ut ipsemet aperte declarat cap. 24. ubi ait talem Sacramenti sanctitatem esse, uxorem a viro non discedere.

Ceterum, quod non solum Latina, sed etiam Graecae Ecclesiae traditione habeamus, matrimonium esse vere & proprie Sacramentum, constat ex censura confessionis Augustanae Luth-

ranorum, quam Hieremias, Patriarcha Constantinopolitanus, nomine suo, & reliquarum Graeciae praesulum, edidit anno 1576. in ea enim cap. 7. matrimonium, divinum esse Sacramentum affirmat, atque unum ex illis septem, quae Christus & Apostoli Ecclesiae tradiderunt. Ubi etiam citat ad idem probandum, celebre illud apostoli ad Ephes. 5. testimonium: Sacramentum hoc in agnum est, &c.

Non desunt etiam congruentiae, quae id suadeant: Cum enim in usu matrimonij inflammetur concupiscentia, & absorbeatur ratio, congruum fuit institui aliquod Sacramentum, quod concupiscentiam in illo actu temperaret. Item si ad gignendos filios spirituales, peculiarem gratiam Christus contulit Sacerdotibus novae legis, quam Deus non contulerat Sacerdotibus legis antiquae, cur per similem negabimus colatam conjugibus ad filios carnales gignendos, pieque educandos, & ad alia opera matrimonij & officia sustinenda & exercenda convenienter? Demum, cum Christus Matth. 19. abrogato repudio, matrimonium reddiderit indissolubile, & monogamum, ut ab initio erat, congruum fuit, ut ei gratiam adjungeret, ad superandas difficultates, quae ex omnimoda indissolubilitate, & perpetua monogamia nascerentur; alioquin si matrimonij Christianorum talis deesset gratia, longe intolerabilius esset matrimonij jugum in lege Evangelica, quam in lege Moysaica: antiquitus enim ad compescendos effrenatos uxoris mores, licitum erat, per libellum repudij illam dimittere, vel aliam simul cum illa ducere; nunc vero neutrum licet, cum Christus in lege Evangelica, libellum repudij, & polygamiam abrogaverit.

Porro gratiam illam Sacramentalem, quam Christus matrimonio in lege Evangelica adjunxit, ipsum ad esse supernaturale Sacramenti elevando, expressisse videtur Apost. 1. ad Timoth. 2. ubi de muliere loquens, ait: Salvabitur per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione, cum sobrietate, live temperantia conjugali. His enim verbis recenset Apostolus quatuor bona, quae in Christiano conjugio accipit mulier, & quibus conjuges Christiani, ut convenienti auxilio muniantur, contra quatuor mala, quae contractus matrimonialis secum advehit; videlicet fidem, contra adulterium; dilectionem, contra odium & rixas inter conjuges oriri solitas; sanctificationem, contra immunditiam & turpitudinem, ex membrorum rebellionem & ardorem concupiscentiae procedentem; sobrietatem, contra intemperantiam. In quibus donis permanentium ait, ut in ipsa matrimonij celebratione acceptis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primo: Matrimonium inter primos parentes, aliosque sub lege veteri, & nunc etiam inter infideles, est verum matrimonium, & signum duplicis conjunctionis inter Christum & Ecclesiam, tum per naturam in incarnatione, tum per gratiam in sanctificatione; neque tamen inter illos est Sacramentum proprie dictum. Ergo nec inter Christianos. Unde Dionysius in libro de Ecclesiastica Hierarchia

rarehia differens de Ecclesiæ Sacramentis, nullam facit mentionem matrimonii. Et D. Hieronymus in libro adversus Jovinianum, matrimonium valde deprimit, quod tamen non ageret, si Sacramentum esse censeret.

13 Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam; matrimonium enim inter Christianos hoc habet privilegium supra matrimonium legis naturæ & Mosaicæ, ut non sit tantum contractus civilis, aut Sacramentum latè & improprie sumptum, sed etiam strictè & proprie, & quod ita representet conjunctionem inter Christum & Ecclesiam, ut simul ejus participationem per gratiam sanctificantem exhibeat. Unde Tridentinum supra relatam: Cum igitur matrimonium in lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstet, meritò inter nova legis Sacramenta numerandum, SS. Patres, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt. Idèò verò D. Dionysius in libro de Ecclesiastica Hierarchia, Ecclesiæ Sacramenta recensens, istius non meminit; quia cum differeret tantum de Ecclesiastica Hierarchia, ratio ejus instituti postulabat, ut de illis tantum Sacramentis ageret, quæ requirunt sacras actiones per Hierarchas seu Principes Ecclesiæ exercendas. D. autem Hieronymus, licet disputans contra Jovinianum, qui matrimonium virginitati æquabat, referat illius incommoda, reverenter tamen de ipso loquitur.

14 Obijcies secundò: Unum Sacramentum non pugnat cum alio: Sed matrimonium pugnat cum Sacerdotio, cum Ecclesiæ Sacerdotes arceant à matrimonio: Ergo matrimonium non est Sacramentum.

Respondeo matrimonium non pugnare absolute cum Sacerdotio, cum in Ecclesiâ Græca conjugati in Presbyteros ordinentur, sed ratione statûs quem inducit, minus bene cum eo convenire. Unde in Ecclesiâ Latina Sacerdotes non arcentur à matrimonio, propter rationem Sacramenti, sed ob rationem statûs conjugalis, magnum impedimentum functionibus Sacerdotis afferentis; debent enim Sacerdotes toti vacare Deo: Qui autem cum uxore est (inquit Apostolus 1. ad Corinth. 7.) sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est. Adde quod, copula conjugalis continet immunditiam quandam & indecentiam in Sacerdote, qui filium Virginis, & ipsum virginem, atque omnis puritatis fontem, quotidie debet manibus attingere. Unde Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum num. 2. expendens verba illa Abimelec. Sacerdotis ad Davidem: Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus? ut scilicet permitterentur edere de panibus propositionis, subdit: Panes enim propositionis, quasi corpus Christi, de uxorum cubilibus conjungentes, edere non poterant.

15 Obijcies tertio: Copula carnalis est pars matrimonii, neque sine illa matrimonium subsistere potest: Sed copula carnalis gratiam conferre nequit, tum quia talis actus exercetur interdum cum peccato veniali, tum etiam, quia ut dicitur can. Connubia 32. quæst. 2. non datur præsentia sancti Spiritûs ei, qui officio generationis obsequitur: Ergo matrimonium non confert gratiam, subindeque non est verè & proprie Sacramentum novæ legis.

16 Respondeo negando Majorem, matrimonium enim perficitur essentialiter mutuo conjugum consensu, sufficienter expresso per verba de præ-

fenti, aut quodvis aliud signum, quare copula carnalis non est necessario pars matrimonii, aliquid ita requisitum ad illud, ut in principio verum matrimonium esse nequeat. Unde Ambrosius non facit conjugium, sed actio conjugalis. Et Augustinus lib. 23. contra Faustum cap. 8. ait: autem Beatam Virginem & S. Joseph verum fuisse conjugium, non concubitu, sed affectu conjugum, non copulatione, sed affectione conjugum. Et lib. 2. de consensu Evangelistarum cap. 1. dicit, hoc exemplo magnificè innuatur, quibus conjugatis, etiam servata pari consensu caritatis, posse permanere, vocarique conjugum, non mixto corporis sexu, sed custodito mentis officio. Gratia ergo conjugalis regulariter non datur in actu conjugali, sed in connubio quod actum conjugalem, ut causa suum effectum præcedit, Dixi, regulariter, quia nonnunquam copula carnalis potest esse pars Sacramenti, & signi exterioris locum subire; ut quando spontanea succedit copula, affectu materiali facta; tunc enim illa sufficientis signi locum habet, potestque matrimonium perficere, ubi nondum recepta est Tridentini constitutio de clandestinis matrimoniis. Unde in tali casu, per actum conjugalem datur gratia Sacramentalis, quod non minus absurdum aut paradoxum videri debet, nam si possint conjuges in actu conjugali ex opere operantis gratiam mereri (quando nonrum adhibent omnia quæ ad merendum per selem actum necessaria sunt, ut docet S. Thomas hic quæst. 41. art. 4. & colligitur ex Augustino lib. 4. in Julianum cap. 3. in fine, ubi dicit: Nonnulli beatificum esse pudicitiam conjugalem, quando vir utitur conjugis carne, non ad libidinem implendam, sed ad sobolem ob Dei gloriam propagandam) cum non & virtute Sacramenti, ex opere operato gratiam in copula conjugali, quando per illam primò contrahitur & perficitur matrimonium, consequi poterunt? Nec refert quod interdum ille actus exerceatur cum peccato veniali, quia potuit Christus actum peccaminosum assumere ut instrumentum suæ passionis ad gratiam Sacramenti conferendam, ut de facto assumit in Sacramento baptismi vel penitentiae, cum Sacerdos ex mala mentione infantem baptizat, vel penitentem absolvit. Non obest etiam quod dicitur can. Connubia, ex Origene desumpto, homil. 6. in Numeros, ibidem Origenes non asserit, sed cum dubitatione opinari se ait, Spiritum sanctum non adesse iud præsentia in copula carnali, hoc est auxilio gratiæ specialis, quam dicit ad hoc opus non esse necessariam, cum ad illud solæ vis humana sufficiat.

Obijcies quartò: Pro matrimonio datur peccunia: Sed hoc absque Simonis labe fieri non potest, si matrimonium esset verè & proprie Sacramentum, conferens gratiam: Ergo matrimonium non habet verè & proprie rationem Sacramenti.

Respondeo negando sequelam Minoris: Nam ut rectè ait S. Thomas 2. 2. quæst. 104. art. 2. matrimonium non solum est Sacramentum, sed etiam contractus civilis: licet autem non possit pro Sacramento, præcisè ut tali, pecunia accipi vel dari, bene tamen pro contractu civili, ad sustentanda onera matrimonii.

Obijcies quintò: Si matrimonium in Sacramento, erit quid melius & excellentius virginitate, utpote quæ non est Sacramentum: Sed hoc repugnat. 1. ad Corinth. 7. Ergo &c.

Respondeo primo, negando sequelam Majoris, quod enim hoc vel illud sit Sacramentum, non ex rei nobilitate, sed ex divina institutione dependet: unde licet martyrium v.g. sit nobilius Pœnitentiâ, vel Externâ Unctione, non tamen est Sacramentum.

Respondeo secundo, distinguendo Majorem: matrimonium erit quid melius virginitate, in ratione Sacramenti, concedo Majorem: Status enim virginum ex genere suo perfectior est statu conjugatorum, quia est status perfectiorum, status vero conjugalis est contra est status imperfectiorum, quia continentur se esse infirmos, & non posse contineri; ob quam etiam rationem institui debuit Sacramentum potius pro istis quam pro illis: quandoquidem Sacramenta Christi, nihil aliud sunt, quam medicina infirmorum, & remedia contra vulnera peccati originalis.

Obijciens sexto: Concilium Florentinum etiam dicit reperiri in omnibus Sacramentis, videlicet id quod est Sacramentum tantum, quod est res tantum, & quod est simul res & Sacramentum: Sed hæc tria non reperiuntur in matrimonio: Ergo non est verè & propriè Sacramentum.

Respondeo, concessâ Majori, negando Minorem; nam in primis Sacramentum tantum in matrimonio, est expressio externa sensibilibus interni consensus; quia in quolibet Sacramento id est Sacramentum tantum, quod est ignum sensibile per se, & ratione cuius omnia alia sentiuntur: expressio autem sensibilibus consensus interioris est huiusmodi, per se siquidem sentitur, & ratione ejus habet conjunctio conjugum, & omnia alia quæ sunt in matrimonio, quod sunt sensibilia. Deinde in matrimonio res Sacramenti duplex est ex S. Thoma in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. ad 1. una causata & significata, nempe gratia ipsa Sacramentalis; altera significata, sed non causata, videlicet unio Christi cum Ecclesia, quam matrimonium non causat, sed tantum significat. Deum maritalis conjunctio sive vinculum illud quod sequitur ex contractu, est in matrimonio res & Sacramentum simul; quia est simul signum & designatum, significatur enim per contractum, & simul ut per ipsum expressa, significat gratiam Sacramentalem quæ datur conjugibus, & unione Christi cum Ecclesia & sua humanitate.

Dices in casu quo infidelis conjugatus fiat fidelis & approbet suum matrimonium secundum leges Ecclesiæ, matrimonium illud incipit esse Sacramentum; & tamen conjunctio maritalis non est in eo res & Sacramentum simul, utpote quæ non causatur per ipsum Sacramentum, sed supponitur aut ipsam causata per contractum matrimoniale, in ipsa infidelitate initum.

Respondeo maritalis conjunctionem, etiam in casu allato, esse rem & Sacramentum simul. Ad probationem autem in contrarium dico, vinculum illud, ut est quidem aliquid naturale, sive ut est effectus causæ naturalis, nimirum contractus nondum elevati ad esse supernaturale Sacramenti, præcedere ipsum Sacramentum; non verò, ut est aliquid supernaturale, sive ut est effectus contractus elevati a Deo ad rationem Sacramenti, secundum quam rationem præcise habet quod sit res & Sacramentum simul.

Ex dictis colligitur, matrimonium, nec in statu innocentie, nec in lege naturæ, vel scriptæ, fuisse verè & propriè Sacramentum, sed id duntaxat habere in lege Evangelica. Pater hoc co-

Tem. V.

rollarium ex Florentino & Tridentino supra citatis, in quibus definitur, matrimonium esse à Christo in lege Evangelica cum reliquis Sacramentis institutum, & veteribus connubiis gratiâ præstare. Verum quandocumque hujus Sacramenti institutio à Christo facta fuerit, omnino incertum est, & circa hoc varia sunt Authorum placita. Quidam dicunt matrimonium elevatum fuisse ad rationem Sacramenti in primo Incarnationis momento: Tunc enim (inquit Gregorius homil. 36. in Evang.) Deus Pater, Deo Filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humane naturæ conjunxit; quando Deum ante sæcula fieri voluit hominem in fine sæculorum. Alij, cum sua præsentia, & primò quod in mundo edidit miraculo, nuptias in Cana Galilææ honestavit: tunc enim (inquiunt) Christus convertendo aquam in vinum, designavit matrimonium, quod hæc tunc velut aqua, in officium tantum naturæ deservierat, deinceps in Sacramentum collatum gratiâ, per vinum significata, evehendum. Alij, cum lege repudiij abrogatâ, ad primam ejus indissolubilitatem & unitatem, matrimonium revocavit, Matth. 19. Congruum enim fuit, inquiunt, ut ex tunc gratia ei adjungeretur, ad superandas difficultates, quæ ex omnimoda indissolubilitate, & perpetua monogamia nascerentur. Alij demum, post resurrectionem, intra quadraginta illos dies, quibus frequenter Discipulos suos alloquebatur de regno Dei, hoc est de statu militantis Ecclesiæ, quæ ex Gregorio homil. 12. in Evang. regnum Dei nuncupatur, instruendo illos de omnibus & singulis Sacramentis conficiendis & ministrandis.

ARTICULUS II.

An matrimonium inter absentes per procuratorem vel per litteras contractum, sit Sacramentum?

S. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

Conveniunt ferè omnes Theologi, paucis exceptis, quos refert Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 42. art. 1. Difficile est matrimonium inter absentes per procuratores contractum, valere in ratione contractus naturalis & civilis, quia cum procuratores sint loco principalium, cum plena potestate contrahendi, quod ipsi faciunt, facere censentur principales contrahentes: unde sicut ex mutuo consensu utriusque conjugis resultat perfectus matrimonij contractus, ita & ex mutuo consensu utriusque procuratoris. Quare in cap. finali. de procuratoribus in 6. & lege sufficit. ac lege finali. ff. de sponsalibus, definitur inter absentes a quæ ac inter presentes, matrimonium contrahi posse. Neque hoc jus est correctum per decretum Tridentini, clandestina matrimonia irritantis: tale enim decretum irritat solum matrimonia, quæ sine testibus & Parocho contrahuntur: matrimonium verò inter absentes per procuratorem initum, contrahitur coram Parocho & testibus, va supponimus: Igitur vitalis decreti non irritatur, sed valet in ratione contractus naturalis & civilis, sicut alij humani contractus, qui fieri possunt inter absentes, per procuratores, qui facere censentur id quod principales contrahentes. Ut ramen

XXX

matri-

matrimonium per procuratores initum, in ratione contractus sit validum, aliquæ conditiones servari debent, ex quarum defectu, reddatur invalidum. Nam primò requiritur quod procurator habeat à suo principali mandatum speciale ad contrahendum matrimonium cum certa persona, & non excedat suum mandatum. Secundò, quod mandatum illud exequatur per se, & non per substitutum, nisi specialis ad substituendum facultas ei concessa fuerit à principali. Tertiò, quod eo tempore quo procurator contrahit, ejus potestas non sit revocata, nequidem tacite; alias enim nullum foret matrimonium, licet procurator ipse nihil de revocatione audivisset; quia quicumque revocatione cessat consensus, & sine consensu nullum est matrimonium. Quartò post publicationem Concilij Tridentini requiritur quod procuratores principalium, contractum ineant coram Parocho, & duobus testibus.

23 Hæc sunt certa & indubitata apud omnes sed duplex est difficultas & controversia inter Theologos. Prima est, an matrimonium inter absentes per procuratores contractum, sit Sacramentum? Hoc enim negant Durandus in 4. dist. 26. quest. 3. Cajetanus tomo 1. opusculi tract. 12. de contractu matrimonij quest. 1. Cano lib. 8. de locis Theologicis cap. 5. ad 3. Sylvius hic ad qu. 42. art. 2. quest. 1. & alij apud Sanchez lib. 2. de matrimonio dist. 1. 1. tum. 26. affirmant verò ex Thomistis uterque Soto, & Petrus de Ledesma; ex extraneis verò Bellarminus, Vazquez, Coninck, Sanchez, Pontius, & alij.

24 Secunda difficultas & controversia est de matrimonio per litteras contracto, an scilicet illud valeat in ratione contractus, & in ratione Sacramenti? Ratio dubitandi est, quia ut matrimonium sit ex utraque parte perfectum, non sat est ut utrique conjugum sit alterius voluntas perspecta quod velit se in conjugem accipere, sed insuper requiritur quod vicissim sui corporis traditionem de presenti acceptet: pui autem litteras accipit, etsi certus esse possit de consensu scribentis quod velit se in conjugem accipere, suumque corpus sibi in conjugem tradere, nondum tamen certus est quod ille vicissim sui corporis traditionem acceptaverit, cum nondum illi sui corporis traditio innotuerit. Quod non accidit in matrimonio per procuratores contracto, quia cum procuratores sint loco principalium, cum plena potestate contrahendi, quod ipsi faciunt, facere censentur principales contrahentes: unde ipsi consensum mandantis exprimunt, & alterius conjugis consensum acceptant, non secus ac si ipsi principales contrahentes, presentes essent. Propter hanc disparitatem, & dubitandi rationem, aliqui Authores, licet existiment matrimonium per procuratores initum, tam in ratione contractus, quam in ratione Sacramenti, validum esse, censent nihilominus, matrimonium per litteras contractum, nec in ratione contractus, nec in ratione Sacramenti valere, saltem post Tridentinum. Ita Petrus & Bartholomæus de Ledesma, & alij apud Sanchez lib. 2. dist. 12.

S. II.

Vera sententia duplici conclusione statuitur.

25 Dico primò: Matrimonium inter absentes per procuratores contractum, est Sacramentum novæ legis.

Probat per primò, conclusio ratione fundamentali. Matrimonium validum in ratione contra-

A ctus naturalis & civilis, est inter fideles Sacramentum novæ legis: Sed matrimonium inter absentes per procuratores contractum, est validum in ratione contractus naturalis & civilis. Ergo est Sacramentum novæ legis. Minor patet ex dictis paragi. præcedenti. Major vero probatur ex eo quod Christus Dominus instituit Sacramentum matrimonij, non mutavit naturam contractus matrimonialis, sed dimittit illud ad esse supernaturale Sacramenti novæ legis elevavit. Ergo si matrimonium inter absentes per procuratores celebratum, sit validum in ratione contractus naturalis & civilis, elevatur Christo ad esse supernaturale Sacramenti legi gratum.

B Respondent Adversarij, Christum non instituisse Sacramentum instituisse, ut omnia Christianorum matrimonia, in ratione contractus valida, ad esse supernaturale Sacramenti elevaverit, sed solum illa quæ sunt inter eos qui præsentibus contrahunt.

Sed contra primò: Contractus matrimonij in esse naturali & civili sunt ejusdem rationis & speciei, live fiant inter presentes, live inter absentes, per procuratores; aliunde vero non est fundamentum in Scriptura, vel Traditione, ad asserendum quod Christus unum potius quam alium, ad esse Sacramenti elevaverit.

Dices, quod quamvis ex Scriptura vel Traditione nullum ad id asserendum fundamentum habeatur, id tamen colligitur ex Tridentino sess. 24. de reform. cap. 1. ubi videtur ex genere præsentiam contrahentium ad rationem matrimonij dici: enim quod Parochus debet interrogare virum & feminam, ipsique interrogati, & consensu eorum intellecto, dicere, Ego vos coniungo.

Verum hæc responsio, in qua consilium præcipuum adversæ sententiæ fundamentum, facit, consulari potest: cum enim procuratores substituuntur loco contrahentium, possunt interpretari à Parocho de consensu eorum, expresse, & contra hentium consensibus, dicere potest Parochus cum veritate, Ego vos coniungo; quia licet illi supra quos præfieri debent verba illa, sit physice absentes, sunt tamen moraliter presentes, quod sufficit ad rationem contractus, & consequenter ad rationem Sacramenti in matrimonio; cum ut supra diximus, ratio Sacramenti in matrimonio, non immutet rationem contractus.

Probat per secundo conclusio: in matrimonio per procuratores contracto, est vera materia & vera forma Sacramenti matrimonij: Ergo tale matrimonium est verum Sacramentum. Conclusio patet. Antecedens probatur. Materia & forma Sacramenti matrimonij, sunt explicationes sensibiles consensuum utriusque partium contrahentis, ut infra ostendimus. Sed in matrimonio per procuratores contracto reperitur ejusmodi expressiones: verè enim contrahentes, non quidem per seipsos, sed per procuratores quibus suas vices commiserunt, exprimunt suum consensum, quando matrimonium celebratur. Ergo in matrimonio per procuratores contracto, est vera materia & forma Sacramenti matrimonij.

Potest insuper suaderi conclusio hoc dicitur per Ecclesiam permittit ut fideles per procuratores matrimonium contrahant, & hoc modo Reges & Principes illud contrahere solent: Sed si matrimonium per procuratores contractum, non esset Sacramentum, Ecclesia non permitteret matrimonium ita celebrari, & vult enim

omnino fideles contrahere sacramentaliter, ut recipiant gratiam ad onera matrimonij sustinenda necessarium: Ergo matrimonium per procuratores contractum, est verum sacramentum.

32 Confirmatur: Si matrimonium per procuratores contractum, non esset sacramentum, sed contractus purè naturalis, vel civilis, illius iudicium non pertineret ad iudices Ecclesiasticos, sed ad politicos; nam hic contractus solum extrahitur à iudicio Principis vel iudicis secularis, quia elevatur ad rationem Sacramenti: At causas ad huiusmodi matrimonium pertinentes, semper ad se vocat Ecclesia: Signum ergo est, tale matrimonium non esse contractum purè naturalem vel civilem, sed etiam sacramentum.

Dico secundo, matrimonium per literas contractum, tam in ratione contractus, quam in ratione Sacramenti, validum esse.

33 Prima pars patet, quia contractus humani & civiles fieri possunt inter absentes, per literas, vel per nuntium: Ergo & contractus matrimonialis. Unde l. mulieres ff. de ritu nuptiarum addicitur: Mulierem absenti per litteras ejus, vel nuntium posse nubere placet.

34 Secunda verò pars suadetur, & simul rationi dubitandi supra adducta respondetur: Si enim vir scribat feminæ, se non modò sui corporis dominum de presenti ei tradere, sed ex tunc simul corporis ejus traditionem, cum primum coram Parocho & testibus facta fuerit, acceptare; & mulier viro referbat, se vicissim velle illum in maritum, & corporis ejus traditionem acceptare, statim ac hoc rescriptum coram Parocho & testibus lectum fuerit: tunc lectis utriusque conjugis litteris, perficitur matrimonium, in ratione contractus, & in ratione Sacramenti: itreo enim casu litteræ succedunt loco contrahentium, uti & procuratores: Ergo sicut matrimonium inter absentes per procuratores contractum, est validum, non solum in ratione contractus naturalis civilis, sed etiam in ratione Sacramenti, ita & matrimonium per literas contractum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

35 Obijciens primò: Nullum aliud sacramentum potest absenti conferri: Ergo neque matrimonium: par enim debet esse illius, aliorumque ratio; idemque est fundamentum necessitatis presentia in hoc & in alijs.

36 Confirmatur: Idcirco non potest sacramentum penitentia conferri absenti, per litteras, aut internuntium, quia forma illius, *absolve te*, dirigitur ad presentem: Atqui non minus ad presentem dirigitur ista vel æquivalens forma matrimonij, *Accipio te in nuptum*: Ergo similiter sacramentum matrimonij absenti conferri nequit.

37 Confirmatur ampliùs: Parochus assistens matrimonio, profert verba illa, *Ego vos conjungo*: Ergo cum in tali propositione pronomen *vos* non minus requirat presentiam subditorum, quam pronomen *te* in forma baptismi & penitentia, absens non minus est incapax Sacramenti matrimonij, quam Sacramenti baptismi, vel penitentia.

38 Ad objectionem respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: Sicut enim sacramentum matrimonij differt ab omnibus alijs, quod in illis necessario & essentialiter requiruntur verba proprie dicta, & ore prolata, ex parte formæ; matrimonium verò regu-

Tom. V.

lariter quidem verbis perficitur, potest tamen alijs signis verborum loco celebrari, ut significat florentinum in decreto Eugenij: ita etiam in eo differt quòd possit inter absentes celebrari, quamvis alia nequeant. Adde quòd id habet hoc sacramentum præ alijs peculiare, quod cum habeat pro materia civilem contractum, sequitur naturam ipsius; unde sicut contractus civilis æquè inter absentes ac inter presentes valde iniuri potest, ita & sacramentum matrimonij quod in eo fundatur, non solum à presentibus, sed etiam absentibus, valde suscipi potest. Unde

Ad primam confirmationem, nego paritatem, nam in Sacramento penitentia verba illa, *absolve te*, ore prolata, & directa ad presentem, sunt essentialia; matrimonio verò sufficiunt quæcumque signa externa, quibus contrahentes suum consensum invicem significant: possunt autem illum significare per litteras aut per internuntium, æquè ac per nuntus & verba.

Ad secundam dico in primis, verba illa, *Ego vos conjungo*, quæ Parochus assistens matrimonio profert, non esse formam Sacramenti matrimonij, sicut verba illa, *Ego baptizo*, *Ego te absolvo*, sunt forma Sacramenti baptismi & penitentia. Secundo negatur consequentia & paritas, quoad verificationem significationis pronominis *te* & *vos*; in Sacramento baptismi & penitentia ex una parte, & in Sacramento matrimonij ex alia. Disparitas est, quod cum neque baptismus, neque penitentia sit contractus, bene autem sacramentum matrimonij; baptismus & penitentia requirunt quod presentia subiecti, quam exprimit particula *te*, sive physica: sacramentum verò matrimonij requirit solum quod sit moralis.

Obijciens secundo: Sacramenta novæ legis causant physicè gratiam, ut in Tractatu de Sacramentis in communi contra Recentiores fusè ostendimus: Sed matrimonium per procuratores contractum, non potest physicè causare gratiam: Ergo non est sacramentum novæ legis. Minor probatur: Matrimonium non potest physicè causare gratiam, nisi ea in quibus essentialiter consistit, existant physicè, vel in seipsis, vel in sua virtute: At ea in quibus essentialiter consistit matrimonium quod per procuratores contrahitur, videlicet expressiones consensûs, non quæ sunt in procuratoribus, sed quæ sunt in contrahentibus, non existunt amplius physicè in se, quando procuratores nomine ipsorum contrahunt, sed transferunt; neque remanent physicè in aliqua sua virtute, utpote cum non sit assignabilis talis virtus: Ergo matrimonium quod per procuratores contrahitur, non potest physicè causare gratiam.

Respondeo distinguendo Majorem: Sacramenta novæ legis causant physicè gratiam, quando physicè existunt, concedo. Quando existunt solum moraliter, nego, tunc enim sunt causa solum morales gratia. Rationi enim consentaneum videtur, ut sacramenta causent gratiam secundum modum essendi quem habent, ita ut illam physicè causent, quando verè & physicè existunt; moraliter verò, quando existunt solum moraliter. Unde sicut in Tractatu de Sacramentis in communi dicebamus, quod licet baptismus cum debita dispositione susceptus, causet physicè gratiam; quando tamen fictè suscipitur, recedente fictione, eam causat solum moraliter; quia nimirum tunc existit solum

Xxx 2

lum

lum moraliter, & in divina acceptatione. Ita similiter dicendum est, quod licet matrimonium ab ipsis conjugibus immediate contractum physice causet gratiam, quia expressiones consensuum eorum tunc physice exsistunt; matrimonium tamen per procuratores initum, moraliter tantum illam causat; quia tunc expressiones consensuum ipsorum contrahentium, non exsistunt amplius physice, sed tantum moraliter, in quantum scilicet verba procuratorum substituuntur loco verborum & expressionum ipsorum contrahentium. Neque hæc solutio & doctrina officit sententia de causalitate physica Sacramentorum novæ legis; quia hæc non intelligitur nisi de Sacramento physice existente, cum existentia physica sit una ex conditionibus requisitis ad physicam operationem.

43 Obijcies tertio: Si matrimonium inter absentes per procuratores celebratum, esset validum, in ratione Sacramenti, id præcipue haberet ex eo quod matrimonium est quidam contractus humanus, & contractus humanus, inter absentes per procuratores celebrari potest: Sed hæc ratio non valet: Ergo ruit præcipuum fundamentum nostræ sententia. Major constat ex supra dictis, Minor probatur. Licet absolutio penitentialis sit judicialis, & possit quæ judicialiter absolvi, quamvis sit absens; quia tamen insuper Sacramentalis est, non potest in absentem proferri, ut in Tractatu de Penitentia ostensum est: Ergo similiter, licet matrimonium sit quidam contractus humanus, & contractus humanus possit fieri per procuratorem, & in absentia; eo ipso tamen quod sit etiam Sacramentum, non potest ut tunc recipi in absentia, & per alium.

44 Respondeo concessâ Majori, negando Minorem, & ad illius probationem, concessio Antecedente, nego consequentiam & paritatem. Disparitas est, quia licet iudicium externum possit esse inter absentes, eo quod in iudicio fori externi, diversi sint accusator, testis, & reus, nec aliqua dispositio requiratur in reos; secus autem in iudicio fori interni, ubi reus, accusator, & testis, est idem, & desideratur reum dispositum esse, ejusque dispositionem à Confessario esse cognitam. Unde absolutioni penitentiali, non solum ex ea parte quâ Sacramentum est, sed etiam ex ea quâ iudicium est, repugnat in absentia conferri; at verò matrimonio id non repugnat, quatenus est contractus humanus, nec proinde quatenus est Sacramentum, cum ratio Sacramenti sit accommodata & proportionata nature contractus in quo fundatur.

45 Dices: Sicut collatio Sacramenti est actio personalis, ita & ejus receptio est personalis passio; ut constat in Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, Penitentia, Extrema, Unctione & Ordine: Ergo matrimonium non potest in ratione Sacramenti per procuratorem recipi.

46 Respondeo, concessio Antecedente, distinguendo Consequens: Ergo matrimonium non potest in ratione Sacramenti recipi per procuratorem, ita ut procurator recipiat Sacramentum, & gratiam Sacramentalem concedat. Ita ut procurator sit conditio, quâ posita, ille qui dedit ei facultatem contrahendi, recipit Sacramentum & gratiam Sacramentalem, nego.

47 Instabis: Si procurator sit conditio, quâ posita, ille qui dedit ei facultatem contrahendi, recipit Sacramentum, sequitur quod si procuratores eo tempore contrahant, quo vir & femina

A pro quibus contrahunt, dormiant, dormientes recipient gratiam, vel peccabunt mortale, si sint in mortali, quia Sacramentum in tali statu recipient: Sed hoc videtur absurdum: Ergo illud.

Respondeo nullum esse absurdum, quod dormiens recipiat gratiam, ut patet in eo qui voluntatem habuit suscipiendi baptismum, vel pari martyrium; si enim in somno baptizetur, vel in odium fidei occidatur, dormiendo recipiet gratiam; & si sit in statu peccati, substituitur, si priusquam se somno traderet, amicum actum eliceret, ut communiter docent Theologi. Similiter non est inconveniens dicere, quod contrahentes peccent in somno, si Sacramentum perficiatur, & ipsi omittant per gratiam sed ad illud disponere. Sicut dum quis horâ matutinâ somno se tradidit, prævidens quod non evigilabit usque ad vespem, subindeque quod sacrum omittet, non solum peccat, cum voluntarie somno se tradidit, sed etiam quando urget tempus audiendi missam, peccat dormiendi, licet enim culpa omissionis incipiat imputari eo tempore quo quis dat causam omissioni, completè tamen & perfectè non imputatur, nisi eo tempore quo incipit præceptum operandi, & omittitur actus debitus. Vel licet qui voluntarie se inebriet, prævidens quod in ebrietate faciet homicidium, non solum peccat quod dedit causam, sed etiam quando de facto occidit, quamvis tunc sit expers libertatis & causæ rationis; quia nimirum talis occisio in sua causa libera & voluntaria est: unde si occidat Clericum, manet excommunicatus. De quo plura diximus in Tractatu de peccatis disp. 3. art. 4.

Obijcies quartò: Matrimonium per procuratores vel per litteras contractum iterum in præsentia utriusque conjugis coram Parocho & testibus celebrari solet: At si matrimonium inter absentes per procuratores vel per litteras contractum, esset Sacramentum, non foret opus conjungere postea in facie Ecclesiæ sponsum præsentem; unò hoc non liceret, cum Sacramentum matrimonii non debeat neque possit iterari inter eosdem: Ergo matrimonium inter absentes per procuratores vel per litteras celebratum, non est Sacramentum, sed duntaxat aliquis contractus naturalis & civilis.

Respondeo negando Majorem, nam cum illi qui per procuratores vel per litteras matrimonium contraxerunt, iterum se solum coram Parocho & testibus, non iteratur matrimonium, sed vel suppletur tantum solemnitates omittæ, vel ratum haberi declaratur à conjugibus presentibus, id quod antea per procuratores eorum nomine gestum fuit.

§. III.

Resolvuntur breviter alie difficultates.

Quæres primò, an inter Christianos matrimonium possit esse validum in ratione contractus naturalis & civilis, & non in ratione Sacramenti? v.g. si conjuges Christiani matrimonium contrahentes, intendant illud solum perficere in ratione contractus naturalis & civilis, & non in ratione Sacramenti, valide illud in ratione contractus naturalis & civilis perficiant. Nam quod tunc matrimonium non sit validum in ratione Sacramenti, manifestum est, & quod ad

valorem Sacramenti requiratur intentio ministri quæ deest in tali casu, cum ipsi contrahentes qui intendunt perficere matrimonium solum in ratione contractus naturalis & civilis, sint ministri Sacramenti matrimonij, ut articulo sequenti dicemus.

52 In resolutione hujus difficultatis partem negantem tenent Sanchez, & Coninck, existimantes ex institutione Christi rationes contractus & Sacramenti in matrimonio ita esse inseparabiles, ut qui intendit unam sine alia, nihil prius efficiat. Alias (inquiunt) sinunc posset separari ratio contractus à ratione Sacramenti, eas separare liggeret, cum nulla sit lex divina vel humana, quæ præcipiat matrimonium esse in ratione Sacramenti celebrandum.

53 Nihilominus dicendum est matrimonium inter Christianos posse esse validum in ratione contractus naturalis & civilis, & non in ratione Sacramenti; non licere tamen Christianis separare rationem contractus à ratione Sacramenti.

Prima pars hujus resolutionis suadetur ex eo quod Christus, cum matrimonium ad rationem Sacramenti elevavit, non abstulit ab eo naturalem civilemque obligationem, quam ut contractus naturalis & civilis, ex reciproco contrahentium consensu hæcenus habuerat, sed reliquit illud in sua natura pristina; solumque illi adiunxit rationem Sacramenti, hoc est vim collativam gratiæ conjugum sanctificantis. Sicut dū res alias naturales ad Sacramenti dignitatem evexit, nihil de physica aut morali earum natura abstulit, sed eas reliquit in pristina sua natura & virtute quam antea habebant; ita ut si contingat Sacramentum ex eis non fieri, nihil de physica aut morali earum entitate aut virtute tollatur aut impediatur. Pariter ergo, si inter Christianos contractus matrimonialis non elevari ad rationem Sacramenti, ob defectum intentionis contrahentium, qui matrimonium solum in ratione contractus, non verò in ratione Sacramenti, celebrare intendant, non amittit vim obligandi quam habet in ratione contractus naturalis & civilis. Unde nullo jure canonico aut civili, irritatur matrimonium à fidelibus initum, sine intentione conficiendi Sacramentum.

54 Quod verò Christianis non liceat hoc modo inire connubia, & rationem contractus à ratione Sacramenti separare, manifestum est, tum quia supposita Christi institutione, & elevatione matrimonij in Sacramentum, non potest à fidelibus, absque irreverentia, ratio contractus à ratione Sacramenti separari; Tum etiam, quia Christiani tenentur more & ritu Christiano contrahere, nec ponere obicem gratiæ Sacramentali, quam Christus adiunxit matrimonio, ut naturalem illum amorem perficeret, & indissolubile unitatem confirmaret, conjugumque sanctificaret, ut ait Tridentinum sess. 24. in doctrina de Sacramento matrimonij.

55 Quæres secundo, num si fidelis cum dispensatione Pontificis nuberet cum infideli non baptizato, tale matrimonium esset Sacramentum, saltem ex parte conjugis fidelis.

56 Respondeo negativè. Sicut enim ut matrimonium sit validum in ratione contractus, requirit liberum consensum ex parte utriusque conjugis, ita ut sit validum in ratione Sacramenti, exigitur intentio ac ministerium ex parte utriusque, cum ipsi contrahentes, ut hujus Sacramenti ministri: Sed infidelis non baptizatus, nequit esse le-

gitimus minister matrimonij in ratione Sacramenti, cum non minus Sacramenti effectio, quam receptio, ad sui validitatem, characterem baptismalem requirat: Ergo matrimonium fidelis cum infideli non baptizato, nequit esse Sacramentum. Unde Ecclesia non solum perhibuit, sed etiam irritavit matrimonium fidelis cum infideli non baptizato; quia nimirum omnino dedecet Christianos contrahere non sacramentaliter, seu rationem contractus naturalis & civilis, à ratione Sacramenti separare, ut in resolutione superioris quæstioni dicebamus.

Dices: Infideles non baptizati sunt idonei ministri baptismi: Ergo & matrimonij. Sed negatur consequentia & paritas, quia baptismus cum sit ad salutem necessarius, & prima janua cætorum Sacramentorum, debuit posse à quocumque valide conferri, non verò alia Sacramenta, quæ non sunt tantæ necessitatis sicut baptismus. Ex quo inferes, nec valide contrahi posse matrimonium in ratione Sacramenti, cum Catechumena, quia licet habeat fidem & gratiam sanctificantem, caret tamen characterē baptismali.

Quæres tertio, utrum matrimonium ab infidelibus valide contractum, sit Sacramentum, quando illi convertuntur ad fidem, & baptizantur; præsertim si tunc accedat novus consensus, signo aliquo sensibili expressus, cum intentione faciendi quod Christus instituit, & facit Ecclesia?

Respondeo negativè, quia Sacramentum matrimonij consistit essentialiter in fieri contractus validi inter baptizatos, & liberos ab omni impedimento irritante, sicut baptismus consistit in fieri ablutionis & prolotionis verborum, cæteraque omnia Sacramenta, excepta Eucharistia, consistunt in fieri materiæ proximæ & formæ ex quibus constant essentialiter: Sed quando conjuges infideles baptizantur, nulla fit nova actio, quæ sit fieri ipsius matrimonij, cum illud supponatur jam factum; nec nova verba, novusque consensus, facere possunt novum matrimonium; quia repetitus consensus non affert novam materiam, nec novam formam, sed ratificat tantum priorem: Ergo tunc matrimonium non accipit rationem Sacramenti.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: 50 Sacramentum matrimonij fundari debet in contractu valido: Sed in casu proposito nullus potest assignari contractus in quo fundetur ratio Sacramenti; non potest enim fundari in contractu antiquo, tum quia ille præterit, tum etiam quia non fuit inter baptizatos; neque in novo, cum enim uterque conjux dominium sui corporis in alterum perfecte transulerit, ac re ipsa illud maritali copula tradiderit, non potest circa eadem corpora novus fieri contractus, qui novi Sacramenti sit fundamentum. Sicut si quis tentaret novum contractum venditionis facere circa rem valde alteri venditam ac traditam, nihil efficeret, defectu materiæ ad novam venditionem & emptionem habilis.

Cæterum licet quando infideles conjugati convertuntur ad fidem, & baptizantur, ipsorum matrimonium non fiat propriè Sacramentum, seu signum practicum gratiæ sanctificantis, sit tamen Sacramentum largè & improprie; nunc enim melius repræsentat conjunctionem Christi cum Ecclesia; tum quia Christus non est copulatus Ecclesiæ infideli, ipsaque Ecclesia ipsi per fidem desponsata est, juxta illud Osæ 2. Sponsa

re mihi in fide; tum etiam, quia matrimonium illud firmitus efficitur per baptismum, cum non sit tunc amplius dissolubile, fidei causa; subindeque tunc melius exprimat insolubilitatem matrimonii spiritualis inter Christum & Ecclesiam.

In hoc sensu interpretatur Basilii Pontius S. Thomam, dum ait in 4. sent. dist. 39. quæst. unica art. 2. ad 1. matrimonium infidelium esse Sacramentum non actu, sed habitu: Unde ait quod S. Doctor, Sacramenti nomine, non intellexit Sacramentum strictè sumptum pro signo sensibili conferente gratiam, sed Sacramentum latè sumptum, quatenus est mysterium quoddam conjunctionis Christi cum Ecclesia: quam significationem sensit D. Thomas non convenire actu matrimonio nisi suscepto baptismo.

62 Verum hæc interpretatio non videtur legitima, nec ad mentem S. Doctoris, qui loco citato manifestè loquitur de Sacramento propriè & strictè sumpto, nam sibi hoc argumentum objicit: Videtur quod inter fideles non possit esse matrimonium, nam matrimonium est Sacramentum Ecclesie: Sed Baptismus est janua Sacramentorum: Ergo infideles qui non sunt baptizati, matrimonium contrahere non possunt, si nec alia Sacramenta suscipere. Ubi manifestè sermo est de Sacramentis propriè & strictè sumptis; unde si in solutione loqueretur solum de Sacramento latè & impropriè sumpto, argumento sibi propolito non satisfaceret, sed in quo voco laboraret.

63 Melius ergo respondetur, D. Thomam loco citato solum velle quod matrimonium infidelium, quantum est de se, & ex ratione contractus maritalis, est capax status Sacramentalis, illiisque vere acciperet, si contraherent in fide Ecclesie jam suscepta per baptismum. Quo sensu dicit, matrimonium tale esse aliquo modo Sacramentum habitu, licet, quamvis non actualiter, eo quod actu non contrahunt in fide Ecclesie.

64 Ex dictis in resolutione hujus quæstionis colligitur, matrimonium quoque civiliter contractum à fidelibus contractum, accedente novo consensu, non fieri Sacramentum. Intentio enim sequens contractum prius initum, non potest efficere ut quod non fuit Sacramentum, incipiat esse tale; præsertim cum ratio Sacramenti (ut supra dicebamus) sit annexa fieri ipsius matrimonii, non verò facto esse illius. Aliunde verò, quantumcumque conjuges consensum renovent, & verba repetant, non efficiunt novum matrimonium, sed duntaxat præcedens ratificant & confirmant; quia (ut supra ostensum est) contractus matrimonii inter eosdem reperi nequit, defectu materie ad novum contractum habilis.

ARTICULUS IV.

Quis sit minister hujus Sacramenti?

S. I.

Referuntur sententia, & vera eligitur.

65 Guilielmus Parisiensis libro de Sacramentis, tract. de matrimonio cap. 9. quæst. 2. Melchior Cano lib. 8. de locis Theologicis cap. 7. & Sylvius ad quæst. 42. supplementi art. 1. quæst. 1. censent Sacerdotem, verba quibus sponso benedicunt proferentem, esse ministrum matrimonii, quatenus Sacramentum est; subindeque

A matrimonium sine Sacerdote celebratum, non esse Sacramentum, quamvis contractus civilis esse possit. Catharinus verò opuscul. de matrimonio quæst. 2. docet ministrum matrimonii, quatenus Sacramentum est, esse Deum ipsum, quæ verò formam verba illa: *Propter hoc relinquitur pater & mater, & adheret uxori sue: quæ semel à Deo in paradiso prolata, & à Christo confirmata, conjugia continuo sanctificantur.* Nec est necesse (inquit) ea ab aliquo ministro proferri; nam licet lex scripta semper loquatur de omnes, ita & forma matrimonii per modum legis à Deo sancta, semper loquitur ad omnes matrimonium contrahentes.

Verum communis accerta reliquorum Theologorum sententia est, ministrum matrimonii etiam ut Sacramentum est, esse ipsos contrahentes, non verò Sacerdotem illos benedicentem, subindeque verba illa quæ proferunt, *Ego vos coniungo*, non habere rationem forme, nec ad hujus Sacramenti essentiam pertinere, sed tantum ad quoddam Sacramentale. Ita expresse docet S. Thomas in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. ad 1. ubi sic ait: *Verba quibus confectus matrimonius exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale.* Et quæst. 45. supplementi art. 5. in corp. & ad 2. docet quod verba Sacerdotis sunt tantum ad solemnitate matrimonii.

Dico igitur, Ministrum Sacramenti matrimonii esse ipsos contrahentes, non verò Sacerdotem ipsos benedicentem, & hæc verba, *Ego coniungo vos*, proferentem.

Colligitur ex Florentino in decreto Eugenii ubi Pontifex docet, hoc Sacramentum solo contrahentium consensu perfici: *At hoc est talis sum, si ad ipsius validitatem necessarius est minister à contrahentibus distinctus, cum ex doctrina ejusdem Concilii in eodem decreto, ut Sacramentum perficiatur, tria requirantur, nempe materia, forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum, cum intentione facienti quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, Sacramentum non perficitur.* Ergo ad valorem hujus Sacramenti, non requiritur minister, à contrahentibus distinctus.

Favet etiam Tridentinum sess. 24. cap. 7. de reformatione matrimonii, affirmans matrimonium clandestinum, quæ fiebant absente Sacerdote, & sine ullis ejus verbis, fuisse valida, quando Ecclesia non fecit ea irrita: Sed talia matrimonium non potuissent esse valida, si Sacerdos sit minister hujus Sacramenti, & verba quæ proferunt illius forme: Ergo ex Tridentino Sacerdos non est minister Sacramenti matrimonii, nec verba quæ proferunt benedicendo sponso, habent rationem forme. Unde can. 11. Sacerdosalem benedictionem inter ceremonias ab Ecclesia adhiberi solitas adhiberi recenset.

Confirmatur ex declaratione Cardinalium interpretationi Concilii Tridentini præfectorum, facta Episcopo Salmantino, in qua expresse dicitur, quod verba Sacerdotis non pertinent ad substantiam Sacramenti matrimonii. Verba ejus hæc sunt: *Non pertinet ad substantiam matrimonii, ut Parochus aliqua verba proferat: idcirco matrimonium, quamvis verba exprimentia consensum, prolata sint tantum à contrahentibus, dummodo Parochus sit præsens, & intelligat id quod agitur, licet dissentiat & contradicat: quibus verba Parochus intelligitur, etiam si ex alia causa princip-*

iter esset vocatus, dummodo sit adhibitus etiam ad illud actum. A

Solvuntur objectiones.

Confirmatur ampliùs ex praxi Ecclesiæ: nam etiam nunc iis in locis ubi constitutio Tridentina est recepta, quando aliqui contrahunt in facie Ecclesiæ, cum occulto impedimento, eo sublato per dispensationem, non est opus, ut contrahant iterum, præsentem & loquentem Sacerdotes; sed sufficit ut clam contrahant inter se, vel affectum maritalem signo aliquo externo sibi mutuo significant, quemadmodum declaravit Pius V. esse Navarro in Manuali cap. 22. num. 70. tuncque Sacramentum & matrimonium incipit esse ratum, quod antea invalidum & nullum erat.

71 Denum suaderi potest conclusio hoc discursu: Christus hoc Sacramentum instituens, nihil aliud fecit, quam contractum matrimoniale, naturali ac civili iure validum, in Sacramentum gratiæ collativum evehere; & indeque eisdem voluit esse huius Sacramenti ministros ac contractus naturalis & civilis, qui est ejus fundamentum: Sed talis contractus ministri sunt ipsi contrahentes, qui per mutuum consensum se invicem obligant ad mutuum sui corporis traditionem: Ergo etiam ipsi conjuges sunt ministri Sacramenti matrimonii, non verò Sacerdos nuptialem benedictionem ipsis tribuens.

72 Ex dictis constituta manet singularis sententia Catharini, asserentis Deum esse huius Sacramenti ministrum, ut enim ex Florentino & Tridentino ostendimus, ipsi contrahentes sunt ministri matrimonii, tum in ratione contractus & officii naturæ, tum in ratione Sacramenti: unde primi matrimonii ministri fuerunt nostri Protoparentes, qui illud sibi in paradiso ministrarunt, cum vir dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Cui credendum est, æquivalentibus verbis Evam respondisse. Deus verò huius matrimonii fuit author & institutor, nam in ratione contractus & officii naturæ, ab exordio mundi illud instituit, & in lege Evangelica Christus ad dignitatem Sacramentali contractum elevavit, ei adjuvendum gratiam, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ut ait Tridentinum sess. 24. In hoc ergo hallucinatur Catharinus, quod authorem & institutorem matrimonii, cum ejus ministro confundit.

73 Absurdum etiam est quod addit formam huius Sacramenti esse verba illa semel ab Adamo authoritate Dei prolata: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ. Nam inter materiam & formam huius Sacramenti debet esse moralis conjunctio, quæ non est inter illa verba ab initio mundi prolata, & actus contrahentium, qui sunt materia hodierni conjugii. Nec fit est quod hæc verba sint scripta, & fuerint semel à Deo prolata, ut ait Catharinus: quemadmodum enim ut verba reliquorum Sacramentorum, cum præsentia materia concurrant ad Sacramentum conficiendum, non sufficit quod semel fuerint à Christo prolata, & scriptura mandata, sed debent toties à ministro proferri, quoties Sacramentum conficitur: ita ad Sacramentum matrimonii conficiendum, non fit est ejus forma semel fuerit à Deo prolata, & postea scripto mandata, sed debet toties à ministris proferri, quoties novum matrimonium Sacramentum conficitur.

74 Contra præcedentem conclusionem obijciuntur in primis aliqua Conciliorum & SS. Patrum testimonia, quibus significari videtur, Sacerdotem sponso benedicentem esse huius Sacramenti ministrum. In primis enim Concilium Colonienſe anno 1536. sub Paulo III. celebratum, parte 7. cap. 40. sic ait: Si quis hoc Sacramentum (matrimonii) sicut debet accepit, accedente Sacerdotali precatone, conficiat donum spiritus, quo vir diligit uxorem amore casto, sicut Christus dilexit Ecclesiam: mulier vicissim propter Christum amet, revereturque virum suum ut dominum. Quibus verbis significatur, gratiam in hoc Sacramento conferri per Sacerdotis precatorem, seu benedictionem, subindeque Sacerdotem esse illius ministrum. Unde in Enchiridio cap. penultimo dicitur, Sacerdotes legitimos esse huius Sacramenti ministros. Similiter Synodus Cameracenſis anno 1567. celebrata cap. 1. de matrimonio, vocat Parochos huius Sacramenti ministros. Item Rituale Romanum jussu Pauli V. editum, dicit ejus administrationem ad Parochos pertinere.

Confirmatur: Evaristus proximus Apostolis, quintus à Petro Pontifex Epist. 1. ad Episcopos Africanos, & refertur 30. quest. 1. can. 1. conjugia absque Sacerdotis ministerio & benedictione celebrata, appellat adulteria, contubernia, stupra, fornicationes; quia nimirum carent legitimo ministro, & verbis ejus, quæ pro forma instituta sunt. Item Nicolaus I. Epist. ad Rodoldum Protuensensem, & Joannem Nicolsensem Episcopos, de Lothario Gallicorum Rege scribit, ut habetur 31. quest. 2. can. Lotharius quod si matrimonium inter ipsum & Waldradam, non fuerit cum benedictione Sacerdotis celebratum, ipsum dissolvant.

75 Ad objectionem respondeo Concilium Colonienſe idcirco dicere, accedente Sacerdotali benedictione, conferri gratiam conjugibus, quæ se mutuo diligant, quia licet hæc benedictio non sit necessaria necessitate Sacramenti, est tamen necessaria necessitate præcepti, & consequenter non est quidem causa gratiæ quam ex opere operato tribuit Sacramentum, bene tamen conditio sine qua non. In quo etiam sensu intelligi debet Ambrosius, cum Epist. 70. ait conjugium Sacerdotali benedictione debere sanctificari; solum enim his verbis significare vult, Sacerdotalem benedictionem esse conditionem necessariam ex præcepto Ecclesiæ ad sanctitatem quæ est effectus huius Sacramenti. Cum verò Concilium Colonienſe & Cameracenſe, ac Rituale Romanum vocant Parochos huius Sacramenti ministros, loquuntur de hoc Sacramento, præcisè quoad solemnitatem sive ceremoniam accidentalem, quæ adhibetur à Sacerdotibus conjugibus velantibus ac benedictibus; soli enim Parochi huius ceremoniæ sunt ministri ordinarii; ideoque in Concilio Viennensi sub Clementi V. excommunicantur Religiosi matrimonia solemnizantes, id est solemniter benedicentes, quia usurpant officium Parochi, & actum jurisdictionis, quam non habent.

Ad confirmationem respondeo matrimonia absque benedictione Sacerdotis celebrata, ab Evari-

Evaristo idcirco adulteria & contubernia dicta fuisse, quod licet vera essent & valida, etiam in ratione Sacramenti, non erat tamen licita, quia benedictio Sacerdotis semper fuit ab Ecclesia requisita, saltem sub præcepto. Post Tridentinum verò præsentia Parochi non solum est de præcepto, sed etiam de necessitate Sacramenti, non defectu ministri, sed defectu solemnitate à jure præscripta, & conditionis sine qua contractum matrimoniale invalidum esse decernit.

Diff. 4.
art. 3.

De quo infra.
Dici etiam potest, Evaristum Epistolâ citatâ loqui de valore matrimonii in foro externo, quod ex eo patet, quod ibidem, præter benedictionem Sacerdotalem, multa alia ad ejus valorem requiruntur, ut quod mulier ducatur à paronymis, quod detetur &c. additque quod matrimonia aliter contracta, sunt potius fornicationes, nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.

78 Ad Nicolaum I. dico ipsum agere de causa Lotharii Gallie Regis, qui anno 862. Teutpergam legitimam uxorem repudiavit, ut Waldradam pellicem duceret, præterens matrimonium fuisse nullum, quod Teutperga (ut metu coacta confessâ fuerat) incestum commisisset; & quod ipse metu Lotharii Patris, cum Teutperga matrimonium contraxisset: de qua tragedia vide Baronium ad annum 862. Scribit ergo Nicolaus Legatis suis, ut si Lotharius non probaret Waldradam fuisse sibi uxorem legitimam, neque nuptiis more solito celebratis, per benedictionem scilicet Sacerdotis, sibi fuisse conjunctam, declararet matrimonium Lotharii cum Teutperga fuisse validum.

79 Obijciuntur secundo aliqua testimonia D. Thomæ, quibus videtur asserere, Sacerdotes esse hujus Sacramenti ministros nam in 4. sententiarum dist. 1. quæst. 1. art. 3. ad 5. hæc scribit: *Matrimonium secundum quod est in officium, & poenitentia secundum quod est virtus, non habent aliquam formam verborum, sed secundum quod utrumque est Sacramentum in dispensatione ministrorum Ecclesie consistens, utrumque habet aliqua verba. Et contra Gentes cap. 78. docet, eatenus matrimonium dici Sacramentum, quatenus per ministros Ecclesie dispensatur, unde benedictio (inquit) nubentibus, per ministros Ecclesie adhibetur.*

80 Verum ad hæc facile respondetur, D. Thomam iis locis non loqui de ministro & forma hujus Sacramenti, quantum ad substantiam, sed quantum ad solemnitatem & ceremonias accidentales, ex præcepto Ecclesie requisitas. Unde post verba primo loco adducta, ista subnectit: *Sicuti in matrimonio sunt verba exprimentia consensum, & iterum benedictiones ab Ecclesia institutæ. Non igitur verba Sacerdotis, ut falso Canus asserit, sed verba conjugum consensum exprimentia, S. Thomas assignat pro forma matrimonii, ut Sacramentum est, ipsasque benedictiones quas Sacerdos conjugibus dat, non à Christo, sed ab Ecclesia aut institutas, subindeque matrimonio non esse essentielles, sed merè accidentales.*

81 Non favet etiam secundus locus sententiæ Cani, nam ut ibidem Ferrariensis explicat, non eo fine S. Doctor dixit, matrimonium per Ecclesie ministros dispensari, quod putaverit ipsius ministrum esse Sacerdotem: Nullus enim actus ministri Ecclesie (inquit Ferrariensis) est de essentia matrimonii, sed tantum actus contrahentium, secundum

ad D. Thomam, sed ut ex hoc argumentum probaret, matrimonium non esse purum contractum naturalem, & civilem, sed Sacramentum à Christo institutum.

Obijciunt tertio: Concilium Tridentinum in sess. 24. de reformatione matrimonii, in fine celebrationem matrimonii in facie Ecclesie præscribit Parochus viro & mulieri interrogans, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Ex quo sic formatur argumentum: Cum illa verba dicantur ex præcepto Ecclesie, atque adeo sint vera, Sacerdos illis mediatus verè conjungit in matrimonium sponsam & sponsum: Sed non conjungit eos efficiendo matrimonium, in quantum est contractum: Ergo in quantum est Sacramentum, & consequenter est minister hujus Sacramenti, & ejus verba sunt ipsius forma, sicut in aliis Sacramentis.

Respondet primò, Tridentinum loco citato non obligare Parochos ut in celebratione matrimonii, verba illa, *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* determinatè proferant, subdit enim: *Vel aliis utatur verbis, juxta receptum antiquæ provincie ritum.* Quibus verbis aperte significatur, talia verba non esse formam matrimonii, quatenus Sacramentum est; alioquin non posset omitti, vel immutari, juxta ritum uniuscujusque provincie.

Respondet secundo, verba illa, *Ego vos in matrimonium conjungo*, non habere in rigore sensum quem præ se ferunt, sed istum: *Ego approbo vel benedico conjunctionem vestram, ut arbitror, vel ut alii volunt: Ego vos conjungo in facie Ecclesie, ut ab omnibus pro veris conjugibus habeamini.* Sicut dum quis ab excommunicatione absolutus in secreto, postea à iudice legitimo absoluitur in publico, sensus horum verborum quæ iudex proferit: *Ego absolvo te à vinculo excommunicationis, est: Ego approbo & declaro publicè, validam esse tuam absolutionem.*

Obijciunt quarto: Omne Sacramentum debet habere ministrum sacrum, qui verba aliqua sacra proferat. Sed contrahentes matrimonium, non sunt persone sacre, nec verba aliqua sacra proferunt, quibus consensum inter se expriment: Ergo non sunt ministri hujus Sacramenti, sed potius ipse Sacerdos, qui & persona sacra est, & verba sacra proferit, cum conjuges benedicit, ista scilicet: *Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.*

Confirmatur: Si conjuges essent hujus Sacramenti ministri, sequeretur quod contrahentes matrimonium ipso statu peccati mortalis non solum eâ ratione quâ recipiunt Sacramentum, sed etiam eâ ratione quâ ipsum minister, peccarent mortaliter: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris manifestè videtur, ministrans enim aliquod Sacramentum in statu peccati mortalis, peccat mortaliter, peccato sacrilegii.

Ad objectionem respondeo primò, negando præmam partem Majoris, est enim manifesta manifestatio in baptismo, qui à laicis, imò & ab Ethnicis, valdè, & in multis casibus licite, administrari potest, ut docemus in Tractatu de baptismo. Præter quæ quod in matrimonio est specialis ratio, cur non debeat ab aliis quam ab ipso contrahentibus ministrari; quæ in aliis Sacramentis matrimonii est essentialiter quodammodo

et elevatus ad rationem Sacramenti; ministri verò contractus, non sunt alij quam ipsi contrahentes, ut supra ostensum est.

88 Respondeo secundò, data Majori, negando Minorem, quoad secundam partem: nam verba illa quibus utuntur conjuges ad consensum suum manifestandum, duobus modis spectari possunt: Primò secundum se, & sic non sunt aliquid sacramentum; Secundò, quatenus eis utuntur Christiani ad significandum ex intentione Christi & Ecclesie, non solum unionem corporum, sed etiam animorum, ad similitudinem conjunctionis Christi cum Ecclesia; quo sensu verba sacra sunt, cum ipsos conjuges sanctificent; & licet à pluribus pronuntientur, qui nihil sacramentum se facere cogitant, facis tamen est, ut illud facere intendat quod Christus instituit, quemadmodum de forma baptismi, ab infideli prolata, nihil tamen sacramentum cogitante, dici solet.

89 Ad confirmationem, nego sequelam Majoris, licet enim matrimonium contrahentes in mortali, peccent mortaliter, ut recipientes illud Sacramentum, non tamen ut ipsius ministri, quia non sunt ministri solemnitatis & officii, sed tantum necessitatis; sicut laicus qui conscientiam peccati mortalis habens, baptizat parvulum in extrema necessitate constitutum, non peccat mortaliter, ut docent communiter Theologi.

ARTICULUS V.

Quæ sit materia & forma huius Sacramenti?

Ex dictis articulo præcedenti confutata manet utraq; sententia Cani & Catharini, quoad materiam & formam Sacramenti matrimonij, quorum uterque materiam quidem in actibus conjugum, formam verò ille in verbis Sacerdotis eos conjungentis, hic in verbis à Deo semel prolatis, & scripto mandatis, collocat. In hoc articulo, in primis varias aliorum Doctorum sententias referemus ac refellimus, deinde veriorem seu probabiliorem eligemus. Unde sit

§. I.

Referuntur ac refelluntur variae Theologorum sententiae.

90 De materia & forma Sacramenti matrimonij non parva est dissensio inter Doctores. In primis enim aliqui censent, materiam contractus & Sacramenti matrimonij, esse mutuum conjugum consensum; formam verò esse signa exteriora, consensum inter se exprimentia, quæ regulariter solent esse verba. Ita Glossa in cap. Epi, de sponsalibus, quam ex Canonistis sequuntur Rebellus, Navarrus, & Covarruvias; ex Theologis verò Capreolus, Deza, & Martinonius. Alij e converso existimant, quod consensus interni contrahentium sunt forma; verba autem eosensum illum exprimentia sunt materia, quia consensus perficit verba, quandoquidem sine consensu verba nihil efficerent. Sic Joannes Major in 4. dist. 26. qu. 1.

91 Sed hæc duæ sententiæ videntur à veritate alienæ, nam materia saltem totalis Sacramenti, & forma illius, debent esse per se sensibiles, ut patet inductione in Baptismo, Confirmatione, Pœnitentia, &c. Sed utriusque contrahentis consensus interior, non est per se sensibilis, sed tan-

Tom. V.

tum ratione expressionis exterioris: Ergo præcise sumptus, nec materia, nec forma huius Sacramenti esse potest. Dixi materia saltem totalis, quia non est inconveniens quod materia partialis Sacramenti sit insensibilis, ac fiat sensibilis per aliam materiam partialem; ut in Sacramento Pœnitentiæ interior attritio vel contritio, quæ est materia partialis, fit sensibilis per confessionem.

Confirmatur: Materia & forma Sacramentorum debent se habere per modum determinabilis & determinantis, quia debent proportionari materiæ & formæ compositorum physicorum, per quorum analogiam assignantur: Sed in Sacramento Matrimonij, nec consensus determinat verba, cum hæc sint antecederet determinata ad significandum consensum; nec verba consensum, quia licet illum reddant sensibilem, non tamen determinant quoad significationem; ex se enim sic consensus est determinatus ad hoc & non aliud objectum exprimentum: Ergo in Sacramento Matrimonij consensus & verba, non se habent ad invicem per modum materiæ & formæ. Unde quiasserunt, ipsos contrahentes, sive eorum corpora quæ sibi invicem tradunt, esse materiam huius Sacramenti; verba autem contrahentium, vel eorum consensus per verba explicatos, esse formam. Hanc sententiam ex Antiquis docet Paludanus, & probabilem censet Capreolus; ex Recentioribus verò Vazquez, Mœratus, & Pontius ei adherent.

Verum, si hæc opinio tantum intenderet, corpora conjugum esse materiam remotam contractus Matrimonij, & circa quam velut objectum versatur, vera esset; sed quia intendit esse totam materiam, adeoque materiam proximam, ex qua conit & componitur Sacramentum Matrimonij, falsa est. Unde sic arguo: Materia proxima Sacramenti dicitur illa ex qua componitur & perficitur Sacramentum: Sed Matrimonium non componitur & perficitur ex ipsis contrahentibus; est enim, etiam ut Sacramentum, quidam contractus, quo contrahentes, seipsos sive sua corpora sibi invicem tradunt; in contractibus autem id quod traditur, non est materia proxima ex qua constant intrinsece; alioquin contractus de domo, de agro, de equo, constaret intrinsece ex ipsa domo, agro vel equo, quod est absurdum, & contra definitionem contractus; nullus enim Jurisconsultus hæcenus contractum definit per res circa quas versatur, sed per mutuum contrahentium consensum, verbo, alijsve signis expressum, vel per mutuum contrahentium obligationem, ut per proprietatem immediatè consequentem naturam contractus, ut patet ex Ulpiano L. Labeo 9. ff. de Verb. signif. Quod ergo præcipue in hac sententia displicet, est quod materiam remotam & circa quam Sacramenti Matrimonij, confundat cum materia proxima & ex qua.

Addo quod Theologi communiter docent, omnia Sacramenta, exceptâ Eucharistiâ, consistere in actione transeunte: Sed hoc esset falsum, si materia proxima Matrimonij essent ipsi contrahentes, vel eorum corpora, matrimonium enim consisteret, saltem ex parte, in re permanenti: Ergo, &c. Item Theologi dicunt, illud esse materiam proximam Sacramenti, pro quo ipsum Sacramentum supponit, ablutio enim v.g. pro qua supponit Baptismus, est materia proxi-

Yyy

ma

ma ipsius: Sed Matrimonij Sacramentum non A
supponit pro contrahentibus: Ergo contrahen-
tes non sunt materia proxima illius. Minor pro-
batur: Subjectum receptivum Sacramenti,
non est id pro quo supponit ipsum Sacramen-
tum, alias enim baptizmus supponeret pro ipso
fuficiente: Sed uterque contrahentium est sub-
jectum receptivum Sacramenti matrimonij: Er-
go Sacramentum matrimonij non supponit pro
contrahentibus.

95 Alij demum existimant, verba à priori con-
trahente prolata, esse materiam huius Sacra-
menti, prolata autem à posteriori, esse formam;
sicut in numero ultima unitas est forma præce-
dentium, quia per eam determinantur præce-
dentes ad certam numeri speciem. Ita Richar-
dus, & Henriquez.

96 Sed hæc etiam sententia displicet, materia
enim huius Sacramenti non debet esse vaga, &
in contrahentium potestate sic posita, ut fieri
possit forma, sed certa & invariabilis: At si con-
sisteret in verbis illis solis quæ prior contrahens
profert, non esset certa & invariabilis, sed vaga,
& in contrahentium potestate esset, ex materia
facere formam, & contra; quando quidem ut-
terque potest facere quod verba sua quibus ex-
primit suum consensum, prius vel non prius pro-
ferantur, quam verba alterius: Ergo materia hu-
ius Sacramenti, non sunt verba à priori contra-
hente prolata.

97 Confirmatur: Etiam si accideret quod contra-
hentes simul tempore verbis aut nutibus suum
consensum exprimerent, nihilominus esset ve-
rum Sacramentum matrimonij, & tamen nulla
essent verba priora pro materia: Ergo &c.

§. II.

Verior seu probabilior sententia declaratur.

98 Quinta igitur & probabilior sententia do-
cet, eadem verba seu signa conjugum quib-
us mutuum consensum exprimunt, esse sibi in-
vicem materiam & formam, secundum diversas
considerationes, nam quatenus per ea mutuo
sua corpora in conjugum sibi invicem tradunt,
habent rationem materiam; in quantum vero per
ea corporum traditionem sibi mutuò factam ac-
ceptant, habent rationem formæ. Hanc senten-
tiam sic explicatam docent ex Thomistis Domi-
nicus Soto, & Petrus de Ledesma, ex tra-
neis vero Suarez, Bellarminus, Sanchez, Co-
ninck, Amicus, & alij.

99 Ratio à priori illius est, quia in contractibus
civilibus, traditio ut sensibili signo facta, habet
rationem materiam; acceptatio vero verbis ex-
pressa, habet rationem formæ: Sed matrimo-
nium in ratione contractus non differt à reli-
quis contractibus civilibus, neque, ut Sacramen-
tum est, diversam habet materiam aut formam
à seipso ut contractus est: Ergo in matrimonio
eadem verba vel signa conjugum, mutuum con-
sensum exprimentia, quatenus sunt traditio, ha-
bent rationem materiam; prout vero sunt accepta-
tio, habent rationem formæ. Minor est certa,
Major vero sic ostenditur. Illud habet rationem
materiam, quod se habet ut determinabile; quod
vero est determinativum, habet rationem formæ:
Sed traditio habet rationem determinabili-
lis, completurque & perficitur per acceptatio-
nem, quæ se habet per modum determinatis: Er-
go in contractibus civilibus, traditio ut signo
sensibili facta, habet rationem materiam, accepta-
tio vero rationem formæ.

Dices primò, non semper traditio ut quilibet
forme & determinabile, præcedit & inclinat con-
tractum, sed aliquando subsequitur, completurque
perficit illum, ut constat in contractu donationis,
in quo potest acceptatio præcedere; potest
enim quis prius velle habere donum æquum ab alio
quo, eumque petere, & alter postea donum
vel promittere, atque ita complere contractum
donationis aut stipulationis perfectæ, præter
parag. si quis si de verborum obligationibus
go in contractibus civilibus traditio non habet
semper rationem materiam.

Respondeo primò, in contractibus non atten-
di quid per accidens, & in uno vel altero casu
fiat, sed quid regulariter & per se; & quia regu-
lariter & per se traditio præcedit & inclinat con-
tractum, acceptatio vero subsequitur, determi-
nat, & perficit illum, recte illa ponitur ut mat-
ria, hæc ut forma contractus.

Respondeo secundo, quod etiam in eo casu
quo acceptatio tempore præcedit traditionem,
traditio habet rationem materiam, & acceptatio
rationem formæ: completurque & perficitur con-
tractum; nam licet acceptatio duratione sit pri-
or traditione, causalitate tamen est posterior,
quia in instanti quo exprimitur consensus tradi-
tionis à donante, acceptatio à donatario prius
tempore facta, ut contractum perficiat & com-
pleat, debet per modum actus moraliter peris-
verantis, ratificare traditionem sibi à donatore
factam, & consequenter supponere illam prius
naturâ ut determinabilem, ut recte observavit
Amicus.

Dices secundo, Ex Florentino in Decreto
Eugenij, omnia Sacramenta novæ legis
periciuntur, rebus tanquam materia, verbis
tanquam forma, & personâ ministri concipientis
Sacramentum, cum intentione faciendi quod
facit Ecclesia: Ergo verba seu nutus quibus con-
juges mutuum consensum exprimunt, non pos-
sunt esse sibi invicem materia & forma in Sa-
cramento matrimonij.

Confirmatur: In quolibet Sacramento mat-
ria, forma, & minister, realiter debent distingui.
Sed si verba seu nutus conjugum sibi mutuò sunt
materia & forma, tria illa non distinguuntur
realiter, consensus enim unius & ejusdem par-
tis, ut per verba vel nutus expressus, rationem for-
mæ & materiam habebit, secundum diversas con-
siderationes; & præterea cum ipsi conjuges sint
ministri huius Sacramenti, si ipsorum traditio
habeat rationem materiam, causa materialis &
efficiens coincident in eandem personam, quod
videtur absurdum: Ergo &c.

Ad instantiam respondet, eo, quod quando Flo-
rentinus ait, omnia Sacramenta novæ legis con-
stare ex rebus & verbis, non ita strictè accipi de-
bent nomina rerum & verborum, ut neque res
pro verbis, neque verba pro rebus interduci
possint, sed nomine rerum intelligenda sunt
ea omnia quæ sunt vice earum, id est quæ ita ad-
hibentur in Sacramentis loco rerum, ut licet
ipsæ, per alia signa determinentur ad significan-
dum; & similiter nomine verborum intelligi de-
bent omnia quæ loco verborum adhiberi solent
ad aliquid significandum, ut litteræ, nutus, & li-
milia, quæ rerum significationem determinare
solent: cum enim materia & forma in Sacramen-
tis assignentur per analogiam ad materiam &
formam physicam, illud assignatur ut materia,
quodcumque tandem sit, quod imitatur mat-
teriam

riam physicam; illud verò habet rationem formæ, quod formæ physicæ assimilatur. Sicut ergo in Sacramento penitentia, quia confessio peccatorum determinatur per absolutionem penitentis, ad significandum remissionem peccatorum, verba penitentis per comparationem ad verba Sacerdotis, appellantur res Sacramenti penitentia; ita similiter quia in Sacramento matrimonij, verbatim conjugis quibus suum corpus alteri tradit, determinatur per verba alterius, talem traditionem acceptantis, & e converso, hinc fit quod verba seu nutus quibus conjuges mutuo suum consensum exprimunt, sunt sibi invicem materia & forma, secundum diversos respectus supra explicatos.

Ad confirmationem nego Majorem, licet enim Florentinum dicat, omnia novæ legis Sacramenta perfici materia, formâ & intentione ministris, non tamen asserit tria illa esse necessario realiter distincta, idè quod ad veritatem hujus dicti, distinctio rationis seu virtualis sufficit. Addo quod, etsi materia totalis Sacramenti matrimonij copulationis sumpta, & forma item totalis simul sumpta, ad invicem comparata, non distinguantur realiter; si tamen unâquæque materia partialis divisim accipiatur, distinguitur realiter à forma partiali quâ perficitur; verba enim conjugis exprimentia traditionem proprii corporis, quæ habent rationem materiæ, distinguuntur realiter à verbis alterius quibus talem traditionem acceptat, & quæ se habent ad modum formæ.

Ad illud quod subditur de ministris hujus Sacramenti, dicendum est, nullum esse inconveniens, quod in hoc Sacramento causa materialis & efficiens coincidant in eisdem personis; id enim exigit natura contractus, in quo contrahentes se ipsos tradunt ut constat exemplo illius qui se in servum alicui venderet, idem enim simul esset vendens & res vendita, subindeque illius contractus causa efficiens & materialis. Idem cum proportionè dicendum est de conjugibus contractum & Sacramentum matrimonij celebrantibus, habet enim secundum diversos respectus simul rationem causæ efficientis & materialis talis contractus & Sacramenti.

DISPUTATIO III.

De Sponsalibus.

Ad questionem 43. Supplementi.

Cum sponsalia maximam cum matrimonio connexionem habeant; & sint veluti inchoatio futuri matrimonij, & dispositio moralis ad illud, merito S. Doctor, postquam de matrimonio in ratione contractus & Sacramenti considerato disseruit, agit de sponsalibus; de quibus etiam tractat jus civile toto ff. & cap. de sponsalibus, & Canonum tit. de sponsalibus, in 6. De illis etiam breviter in hac disputatione disseremus, earumque naturam, obligationem, personarum habilitatem, & causas quibus dissolvuntur, examinabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sint sponsalia, & quænam ad illorum valorem requirantur.

Sponsalia à spondendo dicta sunt, è quod mos fuit veteribus stipulare & sponderi sibi uxores futuras, ut ait Ulpianus lib. 2. ff. de sponsalibus, eaque sponsio fiebat olim non ab illa quæ in uxorem ducenda erat, sed ab ejus patre, vel tutore, aut alio qui eam daturus erat, qui idcirco sponsor dicebatur, nuptura verò sponsa, & vir puellam ducturus, sponsus appellabatur. Hujus consuetudinis seu sponsionis ratio assignatur in jure, can. Institutum 23. qu. 2. ubi dicitur hanc esse consuetudinem, ut jam pactæ sponsæ, non statim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatare. Quod enim quis non diligit, nec optat, facile contemnit, ut habetur can. presens 20. quæst. 3.

Porro sponsaliorum nomen variis rebus accommodari solet. In primis enim interdum contractus matrimonij, per verba de presenti, & matrimonium nondum consummatum, dicitur sponsalia, & ipsi conjuges, qui de presenti contraxerunt, nondum tamen carnaliter se cognoverunt, appellantur sponsi. Ita sumitur Luca 2. ubi dicitur Maria fuisse Josephi sponsa uxor, & Matt. 1. Cum esset desponsata mater Jesu Maria Joseph. Et hæc acceptio in lingua Gallica familiaris est, ejusque rationem reddit D. Thomas hic ar. 1. ad 6. quia nimirum qui matrimonium per verba de presenti contrahit, futurum matrimonij actum spondet: sicut qui per verba de futuro sponsalia celebrat, ipsum matrimonium futurum promittit. Secundo nomen illud quod à sponso sponsæ dari solent ad ornatum illius, quæ jocalia communiter dicuntur sponsalia etiam vocari solent. Quo sensu intelligendum est illud i. Regum 18. Non habet Rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philistinorum. Eodemque sensu dicitur i. T. Cod. si nuptia ex rescripto petantur, sponsalia, hoc est verbarum data nomine, reddi sibi præcepto legum cum statuta pœna deposcunt. Tertio tandem sumitur magis propriè nomen sponsaliorum, pro futuri matrimonij promissione, in quo sensu definiuntur sponsalia cap. Nostres 30. qu. 5. & l. 1. ff. de sponsalibus, futurarum nuptiarum promissio. Dicitur; futurarum nuptiarum, ut sponsalia distinguantur à matrimonio, qui contractus est per verba de presenti expressus; sponsalia autem contrahuntur per verba de futuro; ut accipiam te in uxorem, accipiam te in virtum. Dicitur promissio, quia ad sponsalia non sufficit propositum aut simplex voluntas, cum illa non sufficiat ad inducendam obligationem, sed requiritur necessariò promissio, seu voluntas se obligandi, quæ mutua ex parte utriusque contrahentis esse debet. Unde notanter jurisconsultus usus est voce repromissionis, quæ mutuam promissionem importat: Nam sicut in matrimonio non sufficit consensus unius, sed requiritur mutua ex parte utriusque: ita nec in sponsalibus, quæ matrimonio inchoatio sunt, sufficit promissio unius, sed utriusque; necessaria est; unde si alter solum accipiet promissionem, sed non repromittat, neuter obligatur vi sponsalium, an verò vi simplicis promissionis obligari possit, infra dicemus.

Observandum est autem primò cum D. Tho.

Yyy

ma hic

ma hic art. 1. in corp. quod promissio futurarum nuptiarum dupliciter fieri potest, absolute scilicet, vel sub conditione; & rursus absolute quatuor modis. Primò, nudà promissione, ut cum dicitur, *accipiam te in meam*. & è converso. Secundò, datis arrhis sponsalitiis, ut jocalibus, pecuniis, & aliis hujusmodi. Tertiò, annuli subarrhatione. Quartò, interveniente juramento. Si autem fiat sub conditione, distinguendum est: quia vel conditio est honesta, ut cum dicitur, *accipiam te, si parentibus placeat*; & tunc stante conditione, stat promissio; & non stante, non stat: aut est inhonesta; & hoc dupliciter, quia vel est contraria bonis matrimonij, ut si dicam, *accipiam te, si veneno sterilitatem procures*, & tunc non contrahuntur sponsalia: vel non est contraria bonis matrimonij, ut si dicam, *accipiam te, si furtis meis consentias*, & tunc stat promissio, sed tollenda est conditio.

Advertendum secundò, quod ut promissio matrimonij sponsalia constituat, versari debet circa personam determinatam, non autem confusè & indeterminatè circa aliquam de pluribus, atque determinatè ferri in matrimonium. Unde si Petrus Joanni habenti decem filias, promitteret se aliquam ex illis ducturum, non determinando quam, talis promissio non haberet rationem sponsalium. Item si Titius diceret Berthæ, *nunquam ducam aliam præter te*, talis promissio ad sponsalia non sufficeret; quia qui sic promittit, non obligat se determinatè ad matrimonium cum illa inendum, sed tantum indeterminatè; sensus enim illius propositionis est, *vel ducam te, vel nullam aliam*; & absolute verificatur licet promittens nullam omnino ducat.

Tertiò notandum, est ad valorem sponsalium, non sufficere solam promissionem externam, ut pote quæ non est vera promissio, si desit animus promittendi; neque solam internam, quamvis enim Deo, qui cordium scrutator est, possit homo obligari actu interno; homini tamen alteri, quia sola externa intuetur, non potest obligari, nisi per modum humanum, subindeque nisi signo aliquo externo, ejus promissio exprimitur. Ad sponsalia tamen non est necessarium, quod promissio vel consensus exprimat per verba vel alia signa determinata, sed sufficiunt hæc aut illa quæcunque apta sunt exprimere alteri non sufficienter consensum & volitionem internam. Hinc est quod in quibusdam locis ad sponsalia sufficit missio annuli in digitum sponsæ, vel appensio torquis ad collum ejus, vel traditio arrharum, vel porrectio manûs sponsæ, postulante sponso; imò & ipsa taciturnitas sponsi & sponsæ, quando nimirum parentes, aut tutores, vel curatores, qui sunt loco parentum, contrahunt sponsalia pro filiis impuberibus, aut etiam puberibus ipsis præsentibus, & non contradicentibus.

Hæc sunt certa & indubitata ferè apud omnes Theologos & Jurisperitos, sed circa valorem sponsalium aliquæ sunt difficultates & controversiæ breviter hic discutiendæ & resolvendæ. Prima est, an sponsalia clandestina, id est quæ non fiunt coram Parocho & testibus, post Concilium Tridentinum sint valida? Prohibitis enim per Tridentinum matrimoniis clandestinis, prohibita quoque videntur clandestina sponsalia juxta axioma illud: *Prohibito matrimonio, censetur prohibitum id omne per quod ad illud pervenitur*, sumptum ex lege Oratio, ff. de sponsalibus.

A Dicendum tamen est, sponsalia clandestina etiam post Tridentinum, esse valida. Si enim essent invalida, maxime quia irritantur de cetero Tridentini sess. 24. de reformatione matrimonij, clandestina matrimonia irritantur: Sed tali decreto non irritantur: Ergo post Tridentinum valida sunt. Major parer, Minor verò probatur, ex eo quod id declaratum fuit expresse, testè Ledefmâ à Congregatione Cardinalium, Tridentini Interpretum, in hæc verba: *Decretum Concilii Tridentini, quo statuit quod matrimonia contrahenda sint solemniter coram Parocho, & testibus, habet tantum locum in matrimonio per verba de presenti, non autem in sponsalibus per verba de futuro*. Et rursus: *Decretum hoc annullat solum contrahenda matrimoniales, per verba de presenti clandestine facta, sponsalia verò per verba de futuro, relinquit in terminis iuris communis*.

Ratio etiam id suadet: Quidquid enim in nova lege expressum non habetur, veteris juris dispositioni relinquitur, ut dicunt Imperatores Theodosius & Valentinianus l. *Præcipimus*, cap. de appell. Sed in novo Tridentini decreto, contra clandestina matrimonia edito, nulla mentio fit de sponsalibus: Ergo ea censetur dispositio juris veteris relicta; unde cum jure veteri sponsalia clandestina valida sint, etiam post Tridentinum valida erunt.

Addo quod non eadem militat ratio in sponsalibus, ac in matrimonio clandestino: ratio enim quæ Tridentinum movit ad prohibenda matrimonia clandestina, fuit, ut vitaretur adulterium quod ex eis sequebatur; solebant enim plerique, spreto priori matrimonio, clam intro, de quo proinde Ecclesiæ non constabat, publicè alius contrahere, quod tamen adulterium erat: hoc autem locum non habet in sponsalibus, quandoquidem matrimonium contractum, spreto prioribus sponsalibus, validum est.

Ad illud verò axioma, *Prohibito matrimonio, censetur prohibitum id omne per quod ad illud pervenitur*, dicendum est illud debere intelligi, quando prohibetur matrimonium absolute, in omnibus modis; cum enim tunc nullo modo contrahi possit matrimonium, sponsalia erunt promissio rei illicitæ, ac proinde nulla. A novi Tridentini lege non inhihetur inter aliquas personas matrimonium absolute, sed ut clandestinè duntaxat contrahendum, subindeque ex hac nova lege, nulla in sponsalia prohibitio derivatur, cum nulla sit inter clandestinitatē matrimonij & sponsalium connexio; optime enim possunt sponsalia clandestinè contrahi, etiam si matrimonium debeat publicè celebrari.

Secunda difficultas est, an matrimonium clandestinum Tridentini lege irritum, habeat vim sponsalium? Id enim affirmant Henriquez, Cenninck, Layman, & alij ex Recentioribus; quia (inquiunt) talis contractus ex natura sua virtualiter habet vim sponsalium, & non fuit irritatus à Tridentino, nisi quatenus habet rationem matrimonij, propter graviam incommodam quæ ex matrimonio clandestino sequebatur, quæ non habent locum in sponsalibus, ut in resolutione superioris quaesiti dicebamus.

Oppositum tamen tenendum censet, propter duas declarationes Cardinalium, Concilij Tridentini interpretum, quæ habentur in ejus editione Lugdunensi anni 1640. & sess. 24. c. 1. de reformatione matrimonij. Prior ita loquitur: *Matrimonium contractum coram testibus, sed sine*

Paracho, vel alio Sacerdote, de ejus licentia post Concilium Tridentinum, non solum est nullum, sed nec vim habet sponsalium: aded ut sic contrahentes ad denuo contrahendum compelli non possint. Posterior vero paulo post ibidem expressa sic habet: Matrimonium contrahendum non servat formam Concilij Tridentini (licet contrahentes certam inter se de contrahendo matrimonio fidem dederint, & postea coram testibus sine Paracho de presenti contraxerint, carnali etiam copula inter eos subsequatur) non in sponsalia de futuro resolvitur, ita ut cogi possint contrahere servatam formam Concilij. Ex quibus declarationibus ruit fundamentum contrariae sententiae, asserentis Tridentinum suo decreto clandestinum matrimonium in ratione duntaxat matrimonij, non ratione sponsalij contractus irritasse. Constat enim ex praedictis declarationibus Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, Tridentinum non solum matrimonium clandestinum, sed etiam sponsalia in ijs virtualiter inclusa irritasse.

13. Sed queres, An post Tridentinum saltem matrimonium clandestinum inter puberes contrahendum habeat vim sponsalium? Respondeo etiam negativè propter aliam declarationem eorundem Cardinalium in cap. 2. sess. 24. in qua loquens de matrimonio inter impuberes contracto, haec habet: Quod si materia aetatis defectum non supplevit, hujusmodi matrimonium, si modo servata Concilij contractum fuit, resolvitur in sponsalia. Ubi vides, ut tale matrimonium in sponsalia validè resolvì possit, ex quibus publicae honestatis vinculum oritur, ut necessariam conditionem à sacra Congregatione requirit, ut sit iuxta formam Tridentini contractum: Igitur formam Tridentini non servat, in sponsalia non resolvitur.

14. Tertiò ducatur, An sponsalia conditionata per copulam clandestinam subsequenter transseant in absoluta? certum est enim ea non transire in matrimonium ob legem Concilij Tridentini matrimonium clandestinum irritantis.

Respondeo negativè: Sponsalia enim conditionata non transseant in absoluta, nisi conditio verificata, aut deposita, si pendeat à sola voluntate contrahentis: licet autem ante Tridentinum jure antiquo conditio per subsequentem copulam censereur deponi, eò quod tunc copula illa erat licita, & conjugalis censebatur, nec tamen cum talis copula non admitatur ut conjugalis, nec possit nisi affectu fornicario exerceri, cum invalida sit ad matrimonium contrahendum, non poterit per eam censeri conditio deponi, subindeque sponsalia sub ea contracta adhuc manebunt conditionata.

15. Demùm circa id, quod diximus explicando sponsalium definitionem, ad sponsalia requiri mutuam utriusque promissionem & acceptationem, difficultas est, an possit unus validè promittere alteri matrimonium, illique obligari absque eo quod iste repromittat? Hoc enim negant Vazquez & Pontius, quia (inquiunt) matrimonium includit essentialiter mutuam utriusque traditionem & acceptationem de presenti, neque aliter fieri potest: Ergo promissio matrimonij futuri includit essentialiter mutuam utriusque promissionem & acceptationem, neque potest ab uno validè promitti, quin alter repromittat.

16. Dico tamen, quòd licet promissione sponsalitia non possit unus alteri promittere matrimonium, illique obligari absque eo quod iste repromittat, bene tamen simplici promissione.

Tom. 7.

A Prima pars patet, quia natura sponsalium reciprocam ex parte utriusque desiderat promissionem, ut supra ostendimus, sponsalium definitionem explicando. Secunda verò probatur ex eo, quòd nulla apparet repugnantia, cur non possit quis per modum simplicis promissionis alteri se gratis obligare ad contrahendum cum eo matrimonium, quando ille hoc requirit, & quòd iste talem promissionem acceptet cum expressa voluntate non repromittendi, subindeque sine reciproca obligatione ex parte sui: similis enim conventio fit quotidie in contractu census ex altera parte redimibilis, qui contractus est sine dubio onerosus, & ad commutationem pertinens: in illo enim censarius promittit pecuniam datam ad censum recipere, quotiescunque placebit censualista eam reddere; & haec promissio ab illo acceptatur, alterumque obligat, absque eo tamen quòd iste repromittat eam reddere, & ad id obligetur; liberam enim retinet facultatem servandi in perpetuum, si velit, sub onere solvendi censum. Non repugnat etiam Joannem promittere Petro vendere illi suum pradium, quotiescunque ille volet emere, iusto pretio, & Petrum hanc promissionem acceptare, absque eo tamen quòd ipse ad emendum se obliget; subindeque Joannem quidem ad vendendum agrum manere obligatum, si Petrus velit emere, quamvis Petrus ad emendum non obligetur. Joanne volente ut emat. Idem cum proportionem dicendum est in proposito. Nec obstat quòd dicunt Adversarii, nempe matrimonium, cum sit commutatio corporis pro corpore, essentialiter requirere mutuam ex utraque parte obligationem. Quamvis enim matrimonium non possit contrahi sine mutua utriusque traditione & acceptatione, non sequitur quòd pariter promitti nequeat sine utriusque promissione & acceptatione mutua; ut constat exemplo promissionis & professionis religiosae, potest enim quis ex parte sua per promissionem se obligare ad professionem in religione emittendam, ipsa religione non se obligante (ut patet in votis simplicibus, quae post biennium novitiatus à Novitijs Societatis emittuntur) tamen per professionem non possit professus se religioni obligare, quia similiter & reciproce religio se obliget professio, quia nimirum alia est natura professionis, & promissionis ipsius professionis. Cum ergo pariter longè sit diversa ratio de contractu matrimonij, ac de ipsa promissione contrahendi matrimonium, potest unus alteri promittere matrimonium, illique obligari absque eo quòd alter repromittat, & ipsi vicissim obligetur; licet repugnet matrimonium contrahi absque mutua ex utraque parte obligatione. Unde ad argumentum supra adductum, quòd est principium fundamentum Vazquez, & Pontij, concessio Antecedente, neganda est Consequentia.

ARTICULUS II.

Qui possint sponsalia contrahere?

Cum sponsalia sint promissio futuri matrimonij, constate eos ad sponsalia inhabiles esse, qui ad matrimonium contrahendum perpetuò inhabiles sunt. Qui verò solum ad tempus ad illud contrahendum sunt inhabiles, sponsalia contrahere possunt; quia possunt se obligare ad contrahendum matrimonium pro eo

Yyy 3

tempo

tempore quo ad illud erunt habiles. Sic impubes post septennium valide contrahunt sponsalia de matrimonio tempore pubertatis incundo. Et leges civiles prohibent ne tempore luctus vidua celebrent secundas nuptias, cum tamen ijs concedant eo tempore sponsalia contrahere, ut patet ex l. *solet* ff. de his qui notantur infamia, in qua sic dicitur: *Qua virum eluget, intra id tempus sponsam fuisse non hocer*. Item qui vovisset servare castitatem usque ad annum vigesimum, valide intra illud tempus contrahere posset sponsalia de matrimonio celebrando post illud tempus elapsum. Demum consanguinei in tertio vel quarto gradu possunt sponsalia contrahere sub conditione de futuro, si obtineatur dispensatio. Nec obstat quod habeant impedimentum praesens: nam impedimentum praesens solum obstat quominus de praesenti matrimonium contrahere valeant, non vero quod possint promittere matrimonium de futuro contrahendum, eo scilicet tempore, quo praesens impedimentum per dispensationem erit sublatum.

18. Certum est etiam aetatem pro sponsalibus contrahendis ab utroque jure requisitam, esse septennium. De Civili constat ex l. *in sponsalibus* ff. de sponsal. in qua dicitur, *posse sponsalia a primordio aetatis effici, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur, id est (explicatio est legis) si non sint minores, quam septem annis*. De jure vero Canonico etiam liquet ex varijs Sumorum Pontificum rescriptis, ut ex cap. 4. & 5. de sponsal. impub. ubi Alexander III. interrogatus de sponsalibus juvenis cuiusdam cum puella, respondit fuisse valida. Si haec ante desponsationem septimum annum aetatis compleverat, secus autem fuisse irrita. Et cap. 13. eodem titulo Innocentius III. declarat, inter juvenem & puellam, de quibus fuerat interrogatus, nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta, cum conister puellam nondum ad septennium pervenisse. Et cap. unico eodem titulo in 6. Bonifacius VIII. affirmat sponsalia ab impuberibus contracta ante septennium nulla esse, nisi postea consenserint, & signo aliquo externo consensum suum expresserint.

18. Ratio vero cur jura citata hanc aetatem ad valorem sponsalium requirant, assignatur a D. Thoma hic art. 2. Cum enim sponsalia (inquit) sine quadam promissione futurorum, oportet spondentem habere aliquam prudentiam circa futurum, quae usum rationis requirit. Eius autem respectu triplex est gradus secundum Philosophum, 1. Ethic. cap. 4. Primus est, cum quis neque intelligit per se, neque ab alio capere potest. Secundus, quo homo ab alio capere potest, sed ipse per se non sufficit ad considerandum & intelligendum. Tertius est, cum homo & ab alio jam capere potest, & per se ipsum considerare. Et quia ratio paulatim in homine convallescit, secundum quod quiescant motus & fluxibilitas humorum, ideo primum statum rationis obtinet homo ante primum septennium, & propter hoc nulli contractui tunc aptus est, adeoque nec sponsalibus. Sed ad secundum statum incipit pervenire in fine secundi septennij, unde etiam tunc temporis solent pueri scholarum disciplinae tradi. Ad tertium vero statum incipit homo pervenire in fine secundi septennij, quantum ad ea, quae ad personam ipsius pertinent: quantum vero ad ea quae extra ipsum sunt, in fine tertij septennij. Et ideo ante primum septennium nulli contractui homo aptus est. Sed

A in fine primi septennij incipit esse aptus ad illa quae promittenda in futurum, praecipue de iis ad ad obligandum se perpetuo vinculo, quia non adhuc firmam habet voluntatem; ideoque tunc possunt contrahi sponsalia. In fine autem secundi septennij jam potest obligare se de iis, quae ad personam ipsius pertinent, vel ad religionem, vel ad conjugium. Post tertium denique septennium potest etiam de rebus suis disponere constituitur ei potestas de rebus suis disponendi post vigesimum secundum annum.

Dices: Pro contrahendo matrimonio directae aetatis assignatur in jure maribus & feminis annorum aetatis duodecim annorum pro feminis, & quatuordecim pro maribus. Ergo cum sponsalia ad matrimonium ordinentur, pro sponsalibus septennium utriusque assignari non debet. Sed nego Consequentiam & pariter, nam ut recte discurrit S. Doctor ibidem in resp. ad 3. Tempore contractus matrimonij non solum requiritur dispositio ex parte usus rationis, sed etiam ex parte corporis, ut sit tempus generationi aptum; quae puella in duodecimo anno ad bevenit, ut postea sit apta generationi apta, puer autem in fine secundi septennij, ut Philosophus ait in 9. animalium; simul autem usum discretionis accipiunt, qui tantum in sponsalibus requiritur; ideo in sponsalibus determinatur annus tempus utriusque, non autem in matrimonio.

Quaeres primo: An si ante septennium contrahentes habeant usum rationis sufficientem, & si tunc malitia aetatem suppleat, sponsalia valida sint?

Respondeo affirmative: Malitia enim supplet aetatem respectu matrimonij. Ergo debet quoque suppleat respectu sponsalium. Anceps est certum, & constat ex cap. 9. de sponsal. impub. ubi Alexander III. de illis sic ait: *Si ita fuerint aetate proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris aetate intuitu separari non debent, si unus in alium visus fuerit consentire, cum in ea aetate supplevisse malitia videatur*. Et cap. ultimo eodem titulo Innocentius III. consultus de puella, quae contraxerat circa annum duodecimum, eratque dubium, an sufficientem aetatem attigisset, respondet in hunc modum: *Si puella viribilis non erat aetate, & aetatem ea prudentia non supplebat, procul dubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt*. Consequentia vero probatur, cum enim sponsalia non sint tantum momenti ac matrimonium, possintque multis de causis dissolvi, matrimonium vero insolubile sit par, vel major est ratio, quod in sponsalibus malitia suppleat aetatem, quam quod eam suppleat in matrimonio.

Quaeres secundo: An ultra hunc casum a jure expressum, quando scilicet malitia supplet aetatem, tempus septennij pro sponsalibus a jure statutum, possit aliquot diebus praeveneri, subindeque non requiratur ad sponsalia septennium mathematicè completum, sed sufficit quod sit completum moraliter.

Respondeo ad validitatem sponsalium, si contrahentibus malitia non suppleat aetatem, exigi septennium ultimam die mathematicè completum. Nam quando tempus a lege praescribitur propter aliquod periculum, quod in ita futurum est usque ad ultimum complementum mathematicè seu metaphysicè ab solutum; ideo etiam annus decimus sextus ad faciendam praescriptionem

nem in Religione, à Tridentino præscriptus, de-
bet esse mathematicè completus; quia est præ-
scriptus ad evitandum periculum, quod infra
hoc tempus subesse potest de minus maturo &
deliberato consensu: Atqui septennium in spon-
salibus similiter præscriptum est ad evitandum
defectum pleni iudicii & libertatis; qui infra
septennium subesse potest: Ergo ad valorem
sponsalium septennium usque ad ultimum diem
mathematicè completum esse debet, quando
non constat quod malicia suppleat ætatem.

23. Dices: Ad contrahendum matrimonium
sufficit annus decimus quartus moraliter com-
pletus in viro, & duodecimus in femina: Ergo
etiam ad contrahenda sponsalia, quæ sunt dis-
positio ad matrimonium, sufficit septennium
moraliter completum.

Confirmatur: In favorem testamenti con-
ceditur testatori, ut decimus quartus annus, qui
ad testandum requiritur, si per ultimum diem
tantum inchoatus: Ergo id etiam conceden-
dum est sponsalibus, præsertim cum hoc in eo-
rum favorem cedat.

24. Respondeo concessio Antecedente, nego Con-
sequentiæ & paritatem; nam neque in matri-
monio contrahendo, neque in testamento con-
dendo subest idem periculum quod subest spon-
salibus, ne sine pleno consensu fiant, si infra cõ-
pletum septennium contrahantur. Falsum verò
est quod additur, nempe in favorem sponsali-
um cedere, ut ultimâ die septennij tantum in-
choatâ contrahantur; nam id favorabilius est
sponsalibus, quod magis ad eorum libertatem
conducit, scilicet ut contrahantur ultimâ die
septennij mathematicè expleta, quia certius est
de contrahentium libertate, & pleno iudicio.

25. Dices rursus: D. Thomas hic art. 2. ad 7. sic
ait: Dicendum quod in sponsalibus etiam similiter se
appropinquant contrahentes ad tempus septennij, con-
tractus sponsalium habet robur, quia secundum Philo-
sophum in 2. physic. quod parum deest, quasi nihil de-
esse videtur: Ergo ex D. Thoma valori sponsa-
lium non obest, quod desint aliquot dies ad
complendum septennium, subindeque ad va-
lorem istorum septennium moraliter comple-
tum sufficit.

26. Respondeo eo loco S. Doctorem loqui so-
lum de casu, in quo constat sufficientem usum
rationis prævenire tempus septennij expleti, &
malitiam supplere ætatem; nam post verba in
objectione relata, statim subiicit: Hæc autem
propinquitas à quibusdam determinatur ad tempus
sex mensium; sed melius est quod determinetur secun-
dum conditionem contrahentium, quia in quibusdam
magis acceleratur rationis usus, quam in alijs.

27. Quæres tertio, quis rationis usus requiratur
ad contrahenda sponsalia?

Respondet Sanchez, Amicus & alij, sufficere
illum qui satis est ad peccandum mortaliter, id
que probant, quia usus rationis qui sufficit ad
obligandum se per votum simplex Religionis,
potest etiam sufficere ad obligandum se per spon-
salia, cum hæc obligatio facilius aufferri possit,
quàm illa: usus autem rationis (inquiunt) qui
sufficit ad mortale, sufficit ad obligationem voti.

28. Oppositum tamen docet expressè D. Tho-
mas hic art. 2. ad 2. & ratio ejus est, quia ad pec-
catum mortale sufficit consensus in rem præ-
sentem, ad sponsalia autem requiritur consensus
in futurum: major verò rationis discretio neces-
saria est ad providendum in futurum, quàm ad

consentiendum in actum præsentem. Unde ad
fundamentum Recentiorum, negatur subsum-
ptum, propter eandem rationem; votum enim,
cum sit de futuro, majorem usum rationis po-
stulat eo, qui sufficit ad peccandum mortaliter.

ARTICULUS III.

*Resolvuntur breviter aliquæ difficultates de
obligatione ex sponsalibus proveniente.*

Certum est, sponsalia inducere obligatio-
nem ad matrimonium contrahendum, cum
omnis promissio valida & acceptata inducat
promissionem faciendi id, quod promittitur.
Unde Innocentius III. cap. 2. de sponsalibus sic
ait: Hi qui de matrimonio contrahendo purè & sine
omni conditione fidem dederunt, commoneandi sunt, &
modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent.

Dices: l. 1. cap. de sponsalibus sic dicitur: 30.
Alij desponsata, renunciant conditioni, & nubere alijs
non prohibetur: Ergo sponsalia non inducunt obli-
gationem ad matrimonium contrahendum.

Respondet Sanchez 2 lib. 1. disp. 17. legem il-
lam Cæsaream fuisse tanquam injustam à Sum-
mis Pontificibus & jure Canonico abrogatam.
Sed veritas cum Glossa dicendum, eam commu-
ni sententiâ non adversari, sed intelligi, despon-
sata non prohiberi, sponsalibus ex consensu
sponsi renunciatis, alteri nubere. Possunt enim
contrahentes ex communi consensu in ita spon-
salia sibi mutuo relaxare, ipsque relaxaris vali-
de ac licite cum alijs contrahere.

Certum est etiam, obligationem illam ex
sponsalibus ortam, gravem esse, cum sit de re
gravi, & in materia iustitiæ, ut potè inducitur per
contractum onerosum, subindeque peccare
mortaliter sponsum vel sponsam, si absque justa
causa resiliat, ut docet D. Thomas hic art. 1. ad
2. his verbis: Dicendum quod ex tali promissione obli-
gatur unus alteri ad matrimonium contrahendum,
& peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legiti-
mum impedimentum interveniat. Ex quo etiam
constat, posse ac debere cogi poenitentem, ne-
gando illi absolutionem, quamdiu vult resili-
re sine justa causa, quia tamdiu est in statu peccati
mortalis, atque adeo incapax absolutionis.

Hæc sunt certa & indubitata apud omnes The-
ologos & Jurisperitos. Sed dubitatur primo, an
resiliens injustè à sponsalibus in foro externo
per censuras, aliasque penas à iudice Ecclesi-
astico cogendus sit servare fidem? Ratio dubitan-
di est primo, quia in cap. Requisivit de sponsali-
bus, mulierem, quæ etiam cum juramento nu-
ptias promiserat, monendam esse potius, quàm
cogendam, Lucius Papa declarat, rationemque
reddit, quia matrimonia debent esse libera, &
coactiones difficiles solent exitus frequenter
habere. Secundo, quia matrimonium coactum,
& per violentiam contractum, non est verum
matrimonium: Ergo sponsi cogi non debent ad
matrimonium.

Nihilominus dicendum est, regulariter & per
se loquendo, cogi posse ac debere injustè resili-
entem, per censuras, aliasque penas, si sponsa-
lia jurata fuerint, si non; per accidens tamen
illum non esse cogendum, quando periculum
est, ne ex tali coactione sequantur gravia scan-
dala, vel incommoda, puta mors uxoris, aut rixæ
perpetuæ inter conjuges, vel divortia.

Prima pars hujus resolutionis, quæ est contra
aliquos,

aliquos, asserentes tunc solum resiliences à sponsalibus cogendos esse, quando sponsalia iuramento confirmarunt, probatur primò ex cap. *Ex litteris* 2. de sponsalibus, ubi Alexander III. de quodam resiliens à sponsalibus ait, non solum esse monendum, sed etiam Ecclesiastica censurâ compellendum, nisi rationabilis causa obstitit. Nec refert quòd ibi loquatur de sponsalibus iuratis, nam solum ibi factum narrat, quod non est per modum juris ad reliquos casus trahendum.

35. Secundò, iudex ex officio tenetur compellere ad reddendum cuique quod ei ex iustitia debetur, est enim cultus iustitiæ: Sed contrahentes sponsalia ita se habent ut sponsus sponsæ, & sponsa sponso debeat ex iustitia servare fidem, etiam si non iuraverit: Ergo etiam si non iuraverint, tenetur iudex eos compellere, cum à sponsalibus injustè resiliunt.

36. Tertiò, Cum iudex Ecclesiasticus sit ex officio pastor animarum, quia fori Ecclesiasticum, etiam externum, in hoc distinguitur à Civili, quòd per se ordinatur ad bonum spirituale, tenetur providere bonum spirituale sponsi & sponsæ: Sed ad bonum spirituale sponsi & sponsæ pertinet, quòd uterq; adimpleat promissionem, quam recit contrahendo sponsalia, alias enim uterque peccabit peccato infidelitatis & iniustitiæ: Ergo per se loquendo iudex tenetur compellere sponso ad contrahendum matrimonium, si extra legitimum causam sponsalia adimplere recusent.

37. Quòd verò per accidens interdum illi non sint cogendi, quando nimirum periculum est, ne ex matrimonij contractione sequantur gravia scandala, vel incommoda, patet primò, quia cum ex fine desumenda sit ratio, & necessitas mediòrum, tunc solum iudex Ecclesiasticus debet cogere sponso ad contrahendum matrimonium, quando fini matrimonij hoc expedit: Sed in hoc casu cogere non expedit fini matrimonij, nimirum mutuo obsequio inter virum & feminam, utpote quòd in hoc casu omnimò perturbari evidens est: Ergo &c.

Secundò, quia iudex Ecclesiasticus non cogens renitentem in hoc casu, maxime providet iuri partis innocentis, etiam postulantis matrimonium, vitat enim ipsius grave nocumentum, sicut si petenti proprium gradum ad se necandum, iudex denegaret.

Tertiò, quia licitum est minùs malum permittere ad vitandum majus malum: Sed majus malum est scandala & perpetuas inimicitias inter sponsum & sponsam oriri, quàm fidem sponsaliorum frangi: Ergo hoc permitti potest, ut illud vitetur.

In illo tamen casu debet iudex in utroq; foro compellere sponsum, qui non vult servare fidem ad resarcienda damna etiam ex sola violatione promissionis provenientia, quale est quòd femina ita repudiata non tam facile inveniet virum alterum, cui nubat, nisi augeatur ejus còs.

38. Ex his facile conciliari possunt rescripta Lucij III. & Alexandri III. suprà relata, quæ videntur inter se pugnancia: cum enim Lucius dixit non esse injustè resiliens cogendum, respexit ad graviora mala, quæ ex hujusmodi coactione probabiliter timentur, ait enim: *Cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quàm cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Quando verò Alexander dixit illum esse cogendum, respexit ad obligationem quam sponsus habet à sponsalibus sine causa

A non resiliendi, ut patet ex verbis illis: *si non quieverit monitis, Ecclesiastica censura cõpelli, nisi ipsam (nisi rationabilis causa obstitit) in matrimonium recipiat.* Ex quo patet solutio ad primam rationem dubitandi.

Ad secundam verò respondetur primò, solum coactionem injustam, qualis non est ea, de qua loquimur, irritare matrimonium. Secundò, matrimonium illud, ad quod sponsus in iudicium sponsalibus resiliens cogitur, esse simpliciter voluntarium & liberum in sua causa, voluntarie enim & libere promittit futurus nuptias.

Dubitat secundò, an quando in sponsalibus nullus præfigitur terminus ad matrimonium contrahendum, ea incipiant obligare statim ac contrahuntur? Affirmant Coninck, Pontius, & alij, probantque primò ex 14. regula juris in 6. quæ sic habet: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsentis die debentur.* Secundò, quia votum statim obligat à die qua emittitur: Ergo & sponsalia. Tertiò lic arguit Pontius: Quando adimpletio promissionis est omni tempore utilis promissio, promittentem semper obligat ad eam adimplendam: Sed adimpletio sponsalium promissionis est omni tempore utilis sponsæ cui facta est: Ergo semper obligat ad eam adimplendam, nisi ex causa iusta differatur.

Sententia tamen negans, quam tenent Sanchez, Amicus, & alij ex Recentioribus, videntur probabilius, quia id commune est omni debito, cuius solutioni non est certa dies præfixa, ut debitor non teneatur illud solvere, nisi à creditore requisitus, ex 1. *Debitorum præsentis cap. de pig. juncta glossa*: Ergo quando in sponsalibus nullus præfigitur terminus, ea solum obligare censentur, quando unus ex contrahentibus exigit promissionis impletionem, & matrimonij celebrationem, nisi forte propter pudorē, vel timorem petere non audeat, ut contingere solet feminis naturâ verecandis: in eo enim casu tenetur sponsus datâ proximâ commoditate celebrare matrimonium, quamvis sponsa id non exigeret. Unde

D Ad primùm oppositæ sententiæ dicendum est, in regula illa juris, *In omnibus obligationibus*, & c. subintelligi debere, *petente creditore, alioquin inutile foret mutuum, si ab ipso primo die mutuatarius obligaret ad illud restituendum.*

Ad secundum nego Consequentiam & patet, cum enim Deus per seipsum voti adimpletionem non petat, nec sit major ratio, cum potius uno, quàm alio tempore votens illud adimpleat, ad illud implendum omni tempore repetitur, quo commoda offertur occasio.

E Contra verò cum contrahentes sponsalia eorum adimpletionem per seipso postulare possint, eorum obligatio non urget, donec una pars ab altera eorum adimpletionem petierit. Ad quòd adimpletio voti semper est grata Deo, eoque gratior, quòd citior, celebratio verò matrimonij non semper eò gratior, vel utilior est sponsis, quòd celerior; imò sæpè utilior est uno tempore, quàm alio, ob varias circumstantias occurrentes. Unde ad tertium, nego Minorem. Major etiam non est semper vera, nam licet omni tempore utilis sit pecunie solutio, tamen non semper obligat, nisi creditore requirente.

Tertiò dubitatur, an obligatio quam habent desponsati, tanta sit, ut si alteruter peccatum fornicationis committat cum alia persona, sit peccatum speciale, live alterius speciei à fornicatione.

catione? Partem negantem tenet Covarruvias lib. 4. decretor. part. 1. cap. 1. quem ex Recentioribus sequuntur Pontius, & Meratius, probantque primo, quia ut hoc esset peccatum alterius speciei à fornicatione, oporteret quòd ratione sponsalium sponsus haberet aliquod jus ad corpus sponsæ, & è converso: hoc autem verificari nequit, quandoquidem sponsalia nihil aliud sunt, quàm mutua promissio futurarum nuptiarum; ex promissione autem non acquiritur jus ad rem promissam.

43. Secundò, sponsus & sponsa non aliam contrahunt obligationem, quàm ineundi suo tempore matrimonij, quia non aliter sibi promittunt: Sed non faciunt contra hanc obligationem, quando fornicantur: Ergo fornicando non peccant contra justitiam, sed solum contra castitatem & temperantiam.

Tertiò, Theologi docent sponsalia se habere ad matrimonium, sicut votum simplex Religionis ad votum solemne: At si ille, qui vovit ingredi Religionem, ante ingressum Religionis labatur in peccatum carnis, non peccat peccato mortali distincto à simplici fornicatione: Ergo nec desponsati, cum ante matrimonij celebrationem cum alijs fornicantur.

44. Denum, si tale peccatum specie differret à fornicatione, seu peccato intemperantiae, ad aliam luxuriæ speciem pertineret: Sed hoc dici nequit, cum D. Thomas 2. 2. quæst. 154. enumerans omnes luxuriæ species, nullam istius faciat mentionem: Ergo &c.

45. His tamen non obstantibus, sententia affirmans tale peccatum specie à simplici fornicatione differre, communior est apud Theologos, licet Sanchez lib. 1. disp. 2. id solum concedat quo ad sponsam, & eos qui cum ipsa fornicantur, non verò quo ad sponsum, & eas quæ fornicantur cum ipso; quia (inquit) injuria, quæ per fornicationem sponsi fit sponsæ, prudentum arbitrio levis est, cum ex illa sponsa nullam incurrat infamiam.

Dico breviter, Copula carnalis sponsæ & sponsi cum alijs, non solum est contra castitatem & temperantiam, sed etiam contra justitiam in re gravi, subindeque transfert peccatum fornicationis in aliam luxuriæ speciem.

46. Ratio primum est, quia licet per sponsalia sponsus non habeat jus in re ad corpus sponsæ, nec sponsa ad corpus sponsi, siquidem hoc jus non traditur nisi per matrimonium, bene tamen jus ad rem; quia promissio, quæ est in contractu sponsaliorum obligans ex justitia, est promissio faciendi proprium corpus, sponsi vel sponsæ corpus, & non tradendo ipsum alteri: inde enim inferitur, quod si alteri ipsum tradat, sicut tradit per fornicationem, peccat peccato speciali injustitiæ.

47. Præterea loquendo de fornicatione sponsæ, per eam longè se viliorē reddit, ita ut nullus honestus eam postea velleret ducere in uxorem; in quo certè gravem injuriam sponso irrogat. Insuper sese periculo concipiendi exponit, & consequenter sponsum periculo alienam prole tanquam propriam alendi & hæredem habendi. Loquendo verò de fornicatione sponsi, licet non sit tale periculum, neque ipse ipse redatur notabiliter vilior, sponsa tamen valde durum est, per se loquendo, videre sponsum, etiam tunc cum maxime deberet ab ipso amari, implicitum amore alterius, & in periculo susci-

Tom. V.

piendi ex ea liberos, qui postea communibus sumptibus alendi erunt, quique ipsius oculis perpetuò offendent.

Ad primum verò ex motivis in contrarium. 48. nego Minorem; ex obligatione enim contrahendi matrimonium, orta ex sponsalibus, sequitur jus justitiæ in sponso ad corpus sponsæ, & è converso; non quidem jus in re, sed jus ad rem, ut in prima probatione declaravimus. Unde

Ad secundum dico, sponso dando jus ad rem in corpus suum, hoc ipso se obligare ad nihil faciendum illicitè contra illud jus, quo alter justè offendatur, subindeque ad non tradendum corpus suum alteri, sicut traditur per fornicationem.

Ad tertium respondeo quòd licet votum simplex Religionis & sponsalia in hoc conveniant, quòd sicut votum simplex Religionis est promissio, votum verò solemne habet adjunctam traditionem; sic sponsalia habent rationem promissionis, matrimonium verò rationem traditionis; differunt tamen in eo, quòd per votum simplex Religionis, utpotè quòd fit soli Deo, Religio nullum jus justitiæ acquirit; at verò per mutuatam promissionem, quæ fit in sponsalibus, quilibet sponsus acquirit jus justitiæ, quamvis imperfectum, ad corpus alterius.

Ad quartum respondent aliqui cum Paludano, peccatum a sponsis fornicantibus commissum esse propriè adulterium, quia in 1. si uxor §. 3. ff. ad legem Juliam de adulterijs, dicitur, in sponsa etiam hoc idem peccatum esse vindicandum; quia nec matrimonium qualecunque, nec spem matrimonij violari permittitur.

Sed hæc responsio displicet, primò quia in 1. in 2. §. 1. eodem titulo dicitur, adulterium propriè in nuptiam committi: Sed sponsa nondum est nupta: Ergo peccatum fornicationis cum ipsa commissum non est propriè adulterium.

Secundò, quia in cap. Lex illa 36. qu. 1. §. Cum ego, de nuptiis adulterium, violatio thori alieni: Ac fornicatio cum sponso vel sponsa non est thori alieni violatio, quia notidum eundem thorum habent: Ergo non est propriè adulterium. Nec Paludani sententiæ favet suprà dicta lex, si uxor, quia talis lex potius utrumque peccatum distinguit, adulterium scilicet, quo violatur matrimonium, & fornicationem sponsæ, qua spes matrimonij violatur. Unde dicendum est, tale peccatum reductivè solum pertinere ad speciem adulteri, sicut sponsalia reducuntur ad matrimonium, suntque matrimonium inchoatum.

ARTICULUS IV.

Quibus de causis sponsalia dissolvi possint?

Vix solent assignari causæ, ob quas sponsalia possunt dissolvi, aliquas in hoc articulo declarabimus, alias verò in sequenti.

In primis ergo sponsalia inter puberes contracta mutuo eorum consensu dissolvi possunt, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 5. & probat ex cap. Præterea 7. de sponsal. ubi Innocentius III. affirmat sponso, si se invicem admittere noluerint, resilire posse à contractu. Nec obstat quòd addit, posse hoc in patientia tolerari, ne pejus eveniat, quasi tantum id permittat ut minus malum. Nam rectè ibidem S. Doctor observat, Pontifex adduxit exemplum eorum, qui interposita fidei societatem inierunt, ait enim: Ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contra-

zzz

hant,

hant, & postea adinvicem sibi remittunt, &c. Sed i-
sti possunt licite & jure sibi praestitam fidem re-
mittere: Ergo & sponsi mutuo consensu licite
possunt à sponsalibus resilire.

84. Ratio etiam id suadet: Omnis enim contra-
ctus ex natura sua solubilis (cujusmodi est con-
tractus sponsalium) potest per easdem causas
dissolvi, per quas potest valide fieri, si jus superi-
us non resistat dissolutioni, ut hic non resistit,
sed potius expresse permittit capite citato: Sed
contractus sponsalium mutuo contrahentium
consensu fit: Ergo etiam mutuo eorum consen-
su dissolvi potest. Estque id verum, licet sponsa-
lia fuerint jurata, quia ut docet S. Thomas 2. 2.
qu. 89. art. 9. ad 2. quando juramentum anne-
ctitur promissioni homini facta, pendet ab illa,
ut accessorium à principali, quo cessante, cessat
accessorium: igitur cessante promissione, vo-
luntate ejus, cui facta est, juramentum amplius
non obligat.

85. Dixi autem, sponsalia inter puberes contracta,
quia impuberes, quamdiu tales sunt, non possunt
valide renunciare sponsalibus, ut habetur cap.
De illis de despons. impub. sed expectare debent
usque ad pubertatem, in qua possunt reclamare
& sponsalia dirimere, ut dicitur eodem cap. &
ante hanc aetatem nullus eorum dissensu a jure
admittitur. Quod merito statutum fuit, ne pro-
pter illius aetatis infirmitatem & incontinentiam
cum aliorum praedictio sponsalia semel con-
tracta frequenter mutarentur, & simul hac lege
providetur, ut si qua forte impuberes sponsa-
lia contraxerint, quae minus placerent aut expe-
dirent, maturiori judicio, in nubili aetate ade-
pto, corrigere possent. Si tamen impubes spō-
salia juramento confirmaverit, pubertatem a-
deptus, tenetur ea adimplere, ut constat ex cap.
Ex litteris 2. de sponsal. ubi Alexander III. man-
dat, compellendum esse quendam juvenem, cum
impuber sub juramento cum puella impubere
sponsalia contraxerat, ad ea servanda; *quia pericu-
losum est* (inquit) *contra suum juramentum veni-
re*. Juri Canonico concinit civile l. *finale* ff. de li-
berali causa, ubi admittitur juramentum impu-
beris, & ad illud servandū cogitur puber factus.

86. Secundō, matrimonium cum posteriori spō-
salia dirimit cum priori contracta, ut dehnitur
cap. Sicut, & cap. si inter de sponsal. & cap. 1. de
sponsa duorum. Quia nimirum quotiescunque
duo vincula concurrunt simul in eadem perso-
na, quorum nequit utrumque servari, fortius
prævalet: Sed fortius est vinculum matrimonij,
quam vinculum sponsaliorum: Ergo conjugali
obligatione superveniente sponsalitia cessat.

87. Sed difficultas est & controversia inter Theo-
logos, an quando alter desponsatorum contra-
hit matrimonium cum alia, uxore mortuā, tene-
atur priorem sponsam ducere, si ipsa velit, & ad-
huc innupta sit, subindeq; vinculum sponsalio-
rum tunc non extinguatur, sed tantūm suspen-
datur: Respondeo affirmativē, quia si obligatio
sponsalium tunc penitus extingueretur, vel id
esset ex natura rei, si jure ipso naturali, vel ex
dispositione juris positivi? Non primum, quia solo
jure naturali spectato fortius vinculum & impe-
dimentum superveniens non extinguit priorem
obligationem, sed tantūm eam suspendit. Nec
etiam secundum, quia jura cit. dicunt talem de-
bere in matrimonio contracto permanere, quā-
diu durat, eo durante, non teneri implere spō-
salia, quia matrimonium rescindere nequit.

A Confirmatur: Qui vovit ingredi Religionem
posteaque contrahit & consummat Matrimo-
nium, non propterea liberatur omnino ab voti
obligatione voti, sed tenetur mortuā uxore, religio-
nem ingredi. Item si promisi Petro agrum, religio-
nem postea tradidi Paulo, si Paulus eundem agrum
stamento seget, teneor illum Petro tanto pos-
tmissionis restituere; cum res promissa & acce-
pitata semper clamet ad promissarium: Per simi-
liter sponsi, per sponsalium contractum pos-
sunt sponsa, & per Matrimonium cum alia ve-
ritum alienata, iterum sui juris facta, restituta
est priori sponsa, cui fuerat per sponsalia pro-
missa.

B Nec valet si dicas, quod quando aliquis vovit
religionem strictiorem, & proficitur laxiorem,
licet peccet proficendo laxiorem, tamen per so-
lemne votum laxioris, extinguitur votum sim-
plex strictioris: Ergo similiter, licet quini des-
ponsatus, Matrimonium inquit cum altera, pec-
cet, tamen per tale Matrimonium, obligatio vo-
ta ex sponsalibus omnino extinguitur. Non va-
let, inquam, concessio enim Antecedente, Con-
sequencia & paritas neganda est. Non valet enim
exemplum de voto strictioris Religionis; tum
quia de hoc est specialis dispositio juris cap. *De
post votum*, de regulis juris in 6. ubi Bonifacius
VIII. ad subveniendum hominum fragilitati, di-
spensat, ut votum simplex strictioris Religionis
commutetur in solemne laxioris. Tum etiam,
quia per simplex votum religionis, nullum jus
acquiritur Religioni, sed Deo tantum; & per
consequens ex parte strictioris religionis, nul-
lum jus laeditur, si in laxiori fiat professio: cum
vero desponsatus uni, Matrimonium contrahit
cum altera, laeditur jus sponsa per sponsalia ac-
quisitum, quod proinde perit rescindi, cum id
possibile est.

C Tertiō, ubi constitutio Tridentina de elande-
stino Matrimonio nondum est recepta, priora
sponsalia dissolvuntur per posteriora, copula
subsecuta, quia per subsequentem copulam po-
steriora sponsalia transeunt in praesumptum Ma-
trimonium, vi cuius priora dissolvuntur, non se-
cūs ac per quodcumque Matrimonium in facie
Ecclesiae celebratum; ut constat ex cap. *Si qui
solum*, de sponsal. praesumit enim jus eos maritali
affectu se cognovisse, & consensisse in Matrimo-
nium de praesenti, si bique invicem sufficienter
id manifestasse.

Si autem queras, an ubi receptum est Triden-
tinum, etiam posteriora sponsalia, subsecuta co-
pula, dissolvant priora? Respondeo quod si po-
sterior desponsata, per copulam sit damnosa
passa notabile, aut passiva infamiam, nisi cum ea
contrahatur Matrimonium, dissolvuntur priora
sponsalia, non ratione posteriorum, quae nulla
sunt, nec ratione praesumpti Matrimonij, cum
talis copula fornicaria sit, subindeque non possit
praesumi facta affectu maritali, sed ratione da-
mini quod posterior injuste pateretur; ad quod
damnum reparandum vir magis obligatur,
quàm ad implendam promissionem datam prio-
ri sponsa; praesertim cum ista, ut supponimus,
non aliud patiat damnum, quàm non exhibi-
tionem rei promissa.

Quartō, pro fornicationem dissolvuntur spō-
salia, si per fornicationem fuerit soluta sponsa;
Tum quia in sponsalitia promissione, quan-
tumvis jurata, semper subintelligitur haec
tacita conditio, nisi sponsa aut sponsus in legem
Matr-

matrim. nij peccaverit. Tum etiam, quia si potest vir propter fornicationem uxoris iuste illam a se dimittere; a fortiori poterit sponsus propter fornicationem sponsae illam ad se non admittere, ut ait Innocentius III. cap. *Quemadmodum de iurejurando*. Eademque ratio est de sponso fornicante, quia quantum ad violationem sponsalium fidei, sponsus & sponsa ad paria iudicantur, ut recte ait Panormitanus in cap. cit. num. 4. Si vero tam sponsus, quam sponsa fornicaverit, non fit propterea inter ipsos delictorum compensatio, sicut inter conjuges adulterantes, sed sponsus fornicans sponsam fornicantem dimittere potest, quia inter imparia delicta non cadit compensatio: ac sponsus & sponsa fornicando non sunt in pari delicto, cum in ordine ad matrimonium longe gravius crimen sit sponsae, quam sponsi fornicatio, sed quod major infamiae nota sit sponsum fornicantem sponsam uxorem ducere, quam sponsam fornicanti sponso nubere. Unde diversa est ratio de fornicatione a sponsis commissa, quam de adulterio a conjugibus patrato; quia in adulterio spectatur fides conjugal, quae aequae a viro, ac ab uxore frangitur, cum aequae uterque ad eam servandam per matrimonium se obligaverit: in fornicatione vero a sponsis commissa non solum spectatur fidei violatio per sponsalia promissa, sed etiam infamia, quae ex ea sponsis resultat: haec vero longe maior, ut diximus, ex fornicatione sponsae in sponsum, quam ex fornicatione sponsi in sponsam, derivatur.

Quod diximus de fornicatione corporea, eam nimirum esse causam efficientem ad dirimenda sponsalia, dicendum est cum proportionem de fornicatione spirituali, per haeresim, vel apostasiam; sufficientem enim causam sponsalia dissolvendi praebet sponsus, vel sponsa haeresim amplectens; cum propter periculum pervertis nris sponsi Catholicis: tum propter periculum ne futura proles patris & matris haeresi inficiatur.

62. Quinto, Sponsus sufficientem habet causam sponsalia dissolvendi ex eo tantum, quod sponsa fuerit per vim absque ipsius culpa ab alio rapta; cum hic non tantum attendatur ad culpam, sed etiam ad infamiam, quae in eo casu in sponsi personam redundat; magnum enim dedecus sponsi est, habere uxorem ab alio, etiam sine ipsius culpa, cognitam.

63. Sexto, dissolvuntur sponsalia per discessum unius e sponsis sine consensu alterius in regionem remotam, cum mutatione domicilij. Tunc enim licitum est parti relictae contrahere cum alio, ut dicitur cap. 5. de sponsal. ubi Alexander III. ea de re consultus ab Archiepiscopo Panormitano, sic illi respondet: *De illis, qui praestito juramento promittunt se aliquas mulieres ducituros, & postea eis incognitis dimittunt terram se ad alias partes transferentes, hoc tibi volumus innoscere, quod liberum erit mulieribus istis, si non est amplius in facto processum (hoc est si non sit vel de praesenti matrimonium contractum, vel carnalis copula subsecuta) ad alia vota se transferre.*

64. Ratio etiam suffragatur: nam hoc ipso quod sponsus in longinquas partes domicilium transfert, ex parte sua censetur a sponsalibus resilire, ac proinde sufficientem causam alteri praebet, ut possit alij nubere, seu ut loquitur Pontifex, ad alia vota se transferre.

65. Dices: L. 2. Cap. de sponsal. dicitur, quod si sponsus ablit a sponsa, sed in eadem provincia,

Tom. V.

atenebitur sponsa biennio expectare, quo elapso alij nubere poterit. Si vero ablit in diversa provincia, tenebitur expectare triennio l. 2. de repudijs. Quae lex etli non loquatur expresse de absentia in diversa provincia, de ea tamen intelligunt communiter juris Interpretes, idque docet utraque Glossa. Si autem causa absentiae sit necessaria, expectandum est ultra quadriennium, & amplius, ait lex penultima ff. de sponsal. ubi Cajus Jurisconsultus sic loquitur: *Saepe iusta ac necessaria causa non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & quadriennium, & ultra trahere sponsalia possunt, veluti valetudo sponsi, sponso, vel mortis parentum, aut capitalia crimina, aut longiores peregrinationes, quae ex necessitate sunt.* Ergo talem est dissolvi sponsalia propter absentiam sponsi in partes remotas.

Respondet Pontius lib. 12. cap. 15. jus Civile non opponi juri Canonico, quia jus Canonicum loquitur de eo, qui se cum domicilio alio transiit, jus vero civile de eo, qui ex causa necessaria alio migravit.

Sed contra: Citata lege 2. de repudijs sic dicitur: *Liberum est filia tua, si sponsum suum post tres peregrinationis annos expectandum sibi ultra non putet, omnia spe huiusmodi conjunctionis, matrimonium facere, ne opportunum nubendi tempus amittat.* Ubi nulla mentio facta de causa necessaria absentiae sponsi, decernit sponsam non obligari ultra triennium illum expectare: Ergo etiam in causa non necessaria jus Civile requirit, ut sponsa triennium expectet, antequam ad alia vota transire possit; cum tamen jus Canonicum nullum petat determinatum tempus, sed permittat sponsae ad alia vota transire, mox ut illi constiterit de discessu sponsi in partes longinquas sine spe proximi reditus. In cujus confirmationem supplementum Gabrielis qu. 2. ar. 2. casu 3. refert hunc casum: Dum quidam reus suspendendus esset, virgo quaedam, ut illum a praesenti morte liberaret, sibi in sponsum dari petijt, cum quo contractis de futuro sponsalibus affugit; nec diligenter questus, amplius inveniri potuit. Sponsa ad iudicem Ecclesiasticum accurret, facultatem petens, ut cum alio contrahere possit. Cujus voto indultum est non expectato biennio, lege civili praescripto. Unde

Melius respondetur cum Navarro, Panormitano, Covarruvia, Soto, Sanche, & alijs, iuris Canonici dispositionem in hac materia diversam esse a dispositione iuris civilis, iusque Civile per Canonicum corrigi, & in causis matrimonij magis standum esse dispositioni iuris Canonici, quam Civilis; cum enim matrimonium in lege Evangelica habeat rationem Sacramenti, decisio controversiarum ad illud spectantium magis pertinet ad iudices Ecclesiasticos, quam saeculares. Unde in Tridentino sess. 24. can. 12. controversiae matrimonij committuntur iudicibus Ecclesiasticis, qui supponuntur Canonum peritiam habere.

Si autem quaeras, cur hac in parte discordet utrumque ius, & cur jus Canonicum statim sponsae facultatem faciat cum alio contrahendi, quando non est spes de proximo reditu sponsi; jus vero Civile jubeat sponsam biennio reditum sponsi expectare, si sit in eadem provincia, & triennio, si in diversa provincia commoretur? Respondeo cum Panormitano & alijs, jus Canonicum per hoc intendere, vitare periculum fornicationis, quod incurere posset spon-

Zzz 2

sa,

sa, si diutius deberet expectare: ius verò Civile in sponsalibus, uti & in reliquis contractibus, publicam duntaxat utilitatem attendere, nec bonum aut damnum spirituale ipsius sponsalium respicere, sicut ius Canonicum.

69. Septimò dissolvuntur sponsalia per lapsum temporis matrimonio contrahendo præfixi, tunc enim pars, cui fides servata non fuit, libera manet, ut colligitur ex cap. *Sicut ex litteris* de sponsalibus, ubi Innocentius III. loquens de viro, qui post sponsalia cum una, diu post contraxerat matrimonio cum altera, jubet eum convenienti penitentia mulctari, quia primam fidem irritam fecit. Nisi sponsum in iuramento suo sponsalibus apposito, certum terminum, intra quem dictam N. duceret, in uxorem præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum, matrimonium consummaverit. Quibus verbis declarat Pontifex, hunc liberum esse a sponsalibus, modo per eum non steterit, quin præfixo termino matrimonium celebratum fuerit.

70. Utrum in hac decisio Pontificis melius percipiat, & concilietur ius Canonicum cum Civili, & cum lege *Cassus* ff. de receptis arb. ubi Jurisconsultus decidit, non eo ipso quod præfixo termino debitum quis non solvit, etiam si per ipsum non steterit, liberari ab obligatione solvendi. Diligenter observandum est, duobus modis posse sponsum terminum contrahendi matrimonium sibi præfigere. Primò ad sollicitandam obligationem sponsalitij contractus antea jam conclusi; & tunc temporis lapsu non solvitur obligatio celebrandi matrimonium. Secundò ad instar conditionis, qua non subsistit, si ta, dissolvatur prior contractus, & finitur obligatio, ita ut ultra non remaneat, sicut fieri solet in votis, aut præceptis designantibus onus aliquod diei, & tunc per lapsum temporis solvitur obligatio orta ex sponsalibus. Declarat igitur Pontifex, quod si hoc secundo modo fuit terminus à sponsis præfixus, non esse viro, qui post datam fidem priori, cum alia contraxit, penitentiam imponendam, subindeque dissolvi sponsalia per lapsum temporis, hoc secundo modo præfixi. Lex verò *Celsus* solum intendit, quod quando terminus solvendi debitum fuit præfixum ad sollicitandum obligationis implementum, eo elapso, obligatio solvendi non extinguitur: Nam in hoc (inquit §. 2.) sunt duo præcepta; unum pecuniam dari, aliud intra Kalendas dari.

71. Advertendum est etiam cum Basilio Pontio lib. 12. cap. 18. num. 4. communiter præsumendum esse, talem fuisse sponsum, certum terminum sponsalibus præfigentem, intentionem, ut voluerint elapso tempore finiri obligationem; quia nolunt contrahentes diutius obligari & expectare, cum ex longa mora sæpè imminet periculum amittendi occasionem melius nubendi, vel incidendi in fornicationem. Unde Glossa in citatum caput *Sicut*, sic ait: Quia matrimonium non capit tantam dilationem propter periculum fornicationis, ideo ubi terminus apponitur, ultra terminum ad contrahendum non tenetur.

72. Octavò dissolvuntur sponsalia per superveniens impedimentum dirimens, propter quod scilicet sponsi nequeunt valide contrahere matrimonium, ut si alter sponsum copulam habeat cum consanguineis alterius in primo, aut secundo gradu, ex quo oritur impedimentum affinitatis irritans matrimonium; vel si sponsus contrahat cum sponsa cognationem spiritua-

lem, filium ejus de sacro fonte, vel de sacro fonte suscipiendo; impedimentum enim matrimonium dirimens à fortiori dirimit sponsalia, quæ sunt ad matrimonium dispositio.

Notat verò Basilius Pontius lib. 12. cap. 17. post Hostiensensem, Rebellum, Toleum, & alios, non solum impedimentum dirimens, certum, sed etiam publicam famam vulgatum, sponsalia dissolvere; magnum quippe causarent in populo scandalum, si inter tales contraheretur matrimonium.

Si autem quæratur, an qui contraxit tale impedimentum, teneatur petere dispensationem à Respondeo tenei, quando impedimentum in culpa contraxit, quia si sua culpa factum est, non potens in præjudicium alterius, teneatur impotentiam à se tollere, ut alteri in iure laesus sit; sed si verò, quando impedimentum in culpa contraxit non est, ut si sponsus sponsam in extrema necessitate baptizet.

Dixi autem notanter, impedimentum dirimens superveniens sponsalibus, ea dissolvere, quia impedimenta solum prohibentia matrimonium non irritant sponsalia, excepto voto simpliciter factis, de quo dicemus articulo sequenti.

Nonò, Omnis causa rationalis subsequens sponsalia, quæ si præcessisset, impedisset communiter & merito personas prudentes & boni sensus, ne contraherent, dissolvit contractum, ut patet ex cap. *Quemadmodum* de iurejurando, ubi causæ jurata sponsalia dissolvendi recensentur, lepra, paralytis, oculorum aut narium illudem dicendum de phisicis, aut periculosis morbo, reddente notabiliter inidoneum ad debitum conjugale solvendum. Addunt aliqui oris malevolentiam, quando medicorum arte tolli non potest. Notabilis etiam morum asperitas, vel vitia alterius, si post contracta sponsalia cognita fuerit, est causa sufficiens ad ea dirimenda. Item notabilis mutatio in divitiis, vel nobilitate tam ac estimationis iactura, & graves inimicitie inter sponsum parentem, quæ ex matrimonio future timeantur, iustam & sufficientem causam præbent sponsalia dissolvendi.

Demum, quæ sufficienti ad divortium inter conjuges obtinendum, à fortiori sufficienti ad dirimenda sponsalia.

Decimò, Omnis causa, quæ supervenit sponsalibus, sufficiens est ad ea dirimenda, etiam præcedens, probabiliter ignorata, erit sufficiens, ubi cognita fuerit, ad ea dissolvenda, habet enim de se quod sit causa sufficiens ad ea dirimenda, solumque requiritur cognitio, ut condicio applicans obiectum. Dixi probabiliter ignorata, quia si facile potest contrahente sciri, etiam non cognoscendo, censetur juri suo cessasse, subindeque non poterit postea eam allegare ut sufficientem ad sponsalia dissolvenda.

ARTICULUS V.

An per solum ingressum in Religionem, & per simplex votum castitatis, sponsalia dissolvantur?

Certum est, sponsalia dissolvi per professum in Religionem approbatam, obligatio enim sponsalium non est tanta, quanta est obligatio matrimonij jurati, quamvis noudum con-

summati, & tamen matrimonium ratum, inconfummatum, dissolvitur per professionem in Religione, ut dicitur cap. Ex publico, de conversione conjugatorum. Solum ergo est difficultas & controversia inter Theologos, an sponsalia dissolvantur per solum ingressum Religionis, ante professionem, vel ea non secuta, & per votum simplex castitatis?

77 Prima sententia simpliciter affirmat, hoc ipso dissolvi, ita ut pars utraque libera maneat ab obligatione in eundem inter se matrimonium. Ita Sylvester, Navarrus, Toletus, Sanchez, & alij. Secunda ei omnino contraria simpliciter negat dissolvi sponsalia, nisi per ipsam professionem. Hanc tenent Ricardus, Durandus, Paludanus, Convarruvias, & plures alij. Tertia, quae media est, asserit per solum ingressum Religionis solvi sponsalia ex parte ejus tantum qui in saeculo remanet, non vero ex parte ejus qui Religionem ingreditur. Ita Petrus Ledesma qu. 43. de matrimonio art. 3. dub. 2. Henriquez, Coninck, Pontius, Amicus, Martinonius, & alij.

78 Quantum vero ad votum simplex castitatis, opinio negans per ipsum sponsalia dissolvi, est Panormitani, Sylvestri, Navarri, Paludani, Valentini, Beccani, Sanchez, Coninck, & aliorum. Affirmativa vero est D. Thomas hic qu. 53. art. 1. ad 1. quem sequuntur Cajetanus in summa verbo Peritur. promiss. Sotus in 4. dist. 27. qu. 2. art. 5. Suarez tomo 2. de Relig. lib. 2. de voto cap. 4. Azorius tomo 1. moral. instit. lib. 11. cap. 21. qu. 10. Sylvius in additionibus ad 3. part. qu. 43. art. 3. Petrus de Ledesma, Pontius, Amicus, & plures alij.

S. I.

Duplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

Dico primo, per ingressum Religionis sponsalia solvantur ex parte ejus qui in saeculo remanet, non vero ex parte ejus qui Religionem ingreditur.

79 Prima pars videtur certa, tum quia eo ipso quod sponsus vel sponsa Religionem ingreditur, sponsalibus renuntiat: Ergo eo ipso mater alter ab obligatione liber. Tum etiam, quia notabilis mutatio in persona sponsi, vel sponsae, sufficit ad solvenda sponsalia, sicut constat ex dictis articulo precedenti: Sed in persona ingredientis Religionem fit notabilis mutatio, vulgo enim censetur magnum dedecus, inire matrimonium cum eo qui fuit Monachus, aut cum ea quae fuit Monialis: Ergo quando unus est sponsus Religionem ingreditur, alter qui manet in saeculo, hoc ipso liber est, propter notabilem mutationem status partis alterius.

80 Secunda vero pars, licet non sit ita certa, est tamen valde probabilis, videturque esse D. Thomas hic art. 3. ad 1. ubi reddens rationem, cur per Religionis ingressum sponsalia dirimantur ait, quia est mors spiritualis, scilicet ratione professionis per quam Religiosus seculari vitae moritur: Ergo censet, ingressum Religionis, quem non sequitur professio, non dirimere sponsalia, ex parte ejus qui Religionem ingreditur.

81 Ratio etiam id suadet: Cum enim sponsalia ex iustitia contrahentes obligent, nisi sit expressum jus, vel ratio manifesta, quae eos a tali obligatione liberet, Allendum non est, ipsos ab ea liberari, naturali iustitiae debito prevalente: Sed

A nullum jus aut ratio manifesta assignari potest ex parte ingredientis Religionem, sed solum ex parte remanentis in saeculo, nimirum notabilis status & personae mutatio in aeterno facta: Ergo per ingressum Religionis non solvantur sponsalia ex parte ejus qui Religionem ingreditur, sed solum ex parte illius qui in saeculo remanet. Major patet, Minor probatur. Nam caput 2. de conversione conjugatorum, quod solum citatur ab Adversariis, loquitur de professione & de matrimonio rato; ex quo non valet consequentia ad sponsalia respectu probationis: quia in huiusmodi rebus pendentibus a dispositione juris positivi, non licet ab uno ad aliud argumentari, nisi evidenter appareat talem esse mentem legislatoris; vel innum in alio includatur tanquam aliquid minus, sicut obligatio sponsalium includitur in obligatione matrimonij tanquam aliquid minus; unde merito censetur dissolvi per professionem, per quam dissolvitur ipsum matrimonium ratum & nondum consummatum: Quod vero nulla possit assignari ratio manifesta, quae suadeat sponsalia dirimi per solum ingressum Religionis, constabit ex solutione objectionum.

Dico secundo, votum simplex castitatis sponsalia dirimit ex parte utriusque contrahentis, ita D. Thomas hic qu. 53. art. 1. ad 1. ubi expressè dicit, loquens de voto continentiae simplici, quod propter ipsum sunt sponsalia dirimenda.

C Ratio etiam suffragatur: in primis enim, quod per votum castitatis unius, dissolvantur sponsalia ex parte alterius, manifestum est: Tum quia vovens eo ipso renuntiat sponsalibus, quae cum castitatis voto licet adimpleri non possunt: Tum etiam, quia tale votum novum asserit gravamen alteri tantum subeundum (quod adversatur naturae matrimonij, in quo onera quoad debitum conjugale sunt paria) nam qui vovit, non potest petere, sed tantum reddere: At saepe onerosum est, praesertim foeminis naturae veretur, semper petere: Ergo &c.

Quod vero etiam ex parte vovens dissolvantur sponsalia, probatur ratione quam assignat D. Thomas loco citato: Quando concurrunt duo vincula incompatibilia, fortius debet prevalere: Sed vinculum voti etiam simplicis castitatis, est incompatible cum sponsalibus, ut constat, quandoquidem evidens est, quod non possunt ambo servari, & est fortius, quia obligat Deo, sponsalia vero homini tantum: Ergo praevalet sponsalibus, ipsique superveniens, ea dissolvit.

Confirmatur: Cum contrahentes per sponsalia non intendat sibi praedictum asserere, nec se reddere impotentes ad eligendum statum perfectiorem, in ipso sponsalicio contractu, ex parte utriusque contrahentis, tacite subintelligitur haec conditio, nisi perfectiorem statum elegero: Sed status castitatis sive continentiae superat in perfectione statum conjugalem: Ergo in contractu sponsalicio semper subintelligitur ista conditio, nisi eligam statum continentiae seu castitatis, subindeque per votum simplex castitatis sponsalia ex parte utriusque partis dissolvuntur. Quod non solum intelligitur de sponsalibus simplicibus, sed etiam de juratis, cum iuramentum sequatur naturam & conditionem actus, cui opponitur, & consequenter conditio inclusa tacite in actu, includatur etiam in iuramento.

Zzz

S. II.

85 **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Sicut se habent sponsalia ad matrimonium, ita probatio seu novitatus ad professionem; est enim via ad professionem, sicut sponsalia sunt via ad matrimonium: Ergo sicut per professionem dissolvitur matrimonium ratum, ita per ingressum Religionis, & probationem, seu novitatum, sponsalia debent dissolvi.

86 Confirmatur: Minus requiritur ad dissolvenda sponsalia, quam ad derimendum matrimonium ratum: Ergo si ad istud derimendum sufficiat professio, ad ea dissolvenda, probatio seu ingressus in Religionem sufficit.

Confirmatur amplius: Id cedit in favorem status religionis, ut non tantum professio, sed ipse ingressus sponsalia dirimat: Ergo ita sentiendum est, & hæc sententia præferenda alteri, statui religionis minus favorabili.

87 Ad objectionem respondeo, dato Antecedente, negando Consequentiam, non valet enim argumentum à similitudine in his quæ à jure positivo pendent: cum igitur hæc pendeant à jure positivo, ac de ingressu Religionis respectu sponsalium, nihil in jure habeamus, bene autem de professione respectu matrimonij rati & non consummati, ab uno ad alterum non licet arguere.

88 Ad primam confirmationem, nego etiam consequentiam, esto enim minus obligent sponsalia, quam matrimonium ratum, non tamen consummatum, subindeque minor sufficiat causa ad illa dissolvenda, quam ad istud derimendum; quod tamen ingressus in Religionem sit causa sufficiens, ex jure nobis non constat; unde id non est temerè asserendum, licet in favorem status Religionis cedere videatur; alioquin etiam dicendum esset, per solum Religionis ingressum omnia vota prius facta, omniaque debita in saculo contracta, penitus extingui, quod nemo hæc ausus dixit. Sicut ergo vota simplicia de rebus aliis, ante ingressum Religionis facta, suspenduntur quidem per ingressum Religionis, sed reviviscunt per egressum, ita & obligatio orta ex sponsalibus, suspenditur quidem tempore probationis seu novitatus; unde eo tempore non potest sponsus Religionem ingressus, à sponsa in saculo remanente revocari; habet enim jus per novitatum Religionem experiendi; si tamen à Religione egrediatur, & ad saculum redeat, reviviscit talis obligatio, & ad sponsam redire tenetur, & cum ea matrimonium contrahere, si ipsa id exigat. Et certe æquum videtur, quod non gaudeat privilegiis Religionis, qui in ea non permanet, redeatque ad saculum, cum suis oneribus. Per quod patet ad secundam confirmationem.

89 Objicies secundò: Major est obligatio voti simplicis Religionis, quam sponsalium, cum ista per illam dirimatur: Atqui prior obligatio dissolvitur per ingressum in Religionem bonæ fide, id est ex animo permanendi, quamvis ingressus postea resiliat, expertus statum illum sibi non convenire: Ergo etiam per ingressum Religionis obligatio ex sponsalibus orta dissolvitur penitus, nec redit per egressum ex illa.

90 Respondeo quod licet obligatio voti simplicis Religionis, major sit quam obligatio orta ex sponsalibus, tamen per ingressum in Religionem

A illa dissolvitur, non ita quia nimirum ingressus in Religionem, non est impletio obligationis sponsalium, bene tamen voti simplicis Religionis; neque enim ille qui tale votum emittit, plus vover, quam ingredi Religionem, & experiri bonam fidem, utrum id sibi melius sit, magisque expediens; unde sicut votum dandi centum nummos in eleemosynam, cessat, postquam illi pauperes impeni fuerint, ita & votum simplex Religionis, postquam qui illud emittit, bonam fidem Religionem ingressus est, licet in ea non perseveret.

Objicies tertio contra secundam conclusionem: In capite *Veneris* §. qui clericus vel voveret, mulieri, quæ ut dissolveret contracta sponsalia, castitatem voverat, dicitur in iungenda penitentia, ob mentitam fidem, etique permixtum inire matrimonium: Ergo per votum simplex castitatis non dissolvuntur sponsalia, ex parte voverentis.

Respondeo idcirco dici à Pontifice in iungenda esse hanc mulieri penitentiam, quia vocum illud non sincero animo, sed fraudulenter emisserat, ut nimirum non cogereetur sponsa eodem præstiterat copulari. Illi vero permixtum cum eo inire matrimonium, tali voto non obstante, quia non statuerat servare continentiam, sed alteri nubere volebat; unde ait Pontifex, *Tutus esse ut præfata mulier post fidem datam, etiam simpliciter oblatur, matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat.*

Objicies quarto: Deus non acceptat promissionem rei alteri prius debita, & in eis præpudicium: Sed votum castitatis emissum ab eo qui sponsalia contraxit, est promissio rei alteri debita, nimirum integritatis corporis, cuius votum promissit sponsa: Ergo irritum est ejusmodi votum, & consequenter non solvit sponsalia ex parte voverentis.

Confirmatur: Idem secunda sponsalia, etiam jurata, non dirimunt priora, quia sponsa prima habet jam jus acquisitum ad corpus sponsi: Sed in nostro casu habet sponsa jus acquisitum in corpus sponsi, antequam ipse voveret castitatem: Ergo tale votum ejus, non dirimit sponsalia ex parte illius.

Ad objectionem respondeo, distinguendo: Majorem: Deus non acceptat promissionem rei alteri debita absolute, concedo. Re alteri debita tantum sub conditione quæ non adimpletur, nego. Similiter distinguo Minorem: Votum castitatis emissum ab eo qui sponsalia contraxit, est promissio rei alteri debita sub conditione quæ non adimpletur, concedo. Re alteri debita absolute, nego. Non enim sponsus ex contractu sponsaliorum obligatur absolute ad tradendum usum sui corporis sponsæ, sed tantum sub conditione implicita, quod scilicet nolit transire ad statum matrimonio meliorem, qualis est status castitatis, ut paragrapho præcedenti declaravimus. Unde

Ad confirmationem, negatur consequentia & paritas: Disparitas est quod status secundum sponsalitum non sit perfectior statu matrimonij, at verò status castitatis excedat illum in perfectione.

Quæstio 44. Supplementi explicat D. Thomas definitionem matrimonij, & hujus nominis etymologiam, & quare a matrimonio sit in genere conjunctio. Sed de his plura dicimus disp. 1. unde quæstionem hanc prætermittimus. ART.

DISPUTATIO IV.

De consensu Matrimonii.

Ad quest. 45. Supplementi, & tres sequentes.

Consideratâ causâ ad matrimonium disponente, & ad illud prærequisitâ, nempe contractu sponſalicio, consequens est ut de causâ efficiente illius, nimirum consensu, cum S. Doctore differamus, ejusque necessitatem & qualitates, articulis sequentibus breviter declaremus.

ARTICULUS PRIMUS.

An ita ad matrimonium necessarius sit proprius conjugum consensus, ut nulla auctoritate humana vel divina sine illo fieri absolute nequeat?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

Notandum primò, seu potius recolendum ex articulo primo primæ disputationis, matrimonium posse sumi dupliciter; nempe casualiter, pro ipso contractu quo conjuges libi mutuo tradunt dominium proprii corporis, in ordine ad copulam; & formaliter, pro ipsa conjunctione & vinculo quod sequitur ex tali contractu, in quo vinculo loco citato diximus essentiam matrimonij consistere.

2 Notandum secundò, seu potius supponendum ut certum & indubitatum apud omnes, quod si matrimonium sumatur primo modo, non potest ullo modo fieri sine consensu partium, cum contractus matrimonij, utriusque conjugis consensum includat formaliter, & causâ formalis nullo modo possit ab extrinseca causâ suppleri.

3 Tertiò supponendum est, consensum contrahentium esse ita necessarium ad matrimonium formaliter sumptum, ut dicat conjunctionem & vinculum, quod de lege Dei ordinaria sine illo esse non possit. Primò, quia effectus particularis non fit secundum legem Dei ordinariam, nisi concurrente causâ secundâ proximâ, ad eum secundum eandem legem ordinatâ, ut patet inductione: consensus autem viri & femine est causâ proximâ vinculi & obligationis matrimonij, per se ad illum ordinatâ, secundum legem Dei ordinariam. Secundò, quia matrimonium ita contrahi debet, saltem secundum legem Dei ordinariam, ut mutua charitas & benevolentia conjugum possit consistere, & conservari: Hoc autem ordinariè saltem fieri nequit, absque mutuo conjugum consensu: Ergo ille, saltem de lege ordinaria, necessariò ad matrimonium requiritur. Unde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, & refertur can. Sufficit 27. quest. 2. ait quod si solus in nuptiis consensus defuerit, cetera omnia frustrantur. Et Innocentius III. cap. Tu nos de sponſal. in fine affirmat matrimonium cum errore circa substantiam personæ contractum,

fuisse invalidum quia defuit consensus, sine quo cetera nequeunt saltem perficere conjugale. Item Florentinum in Decreto Eugenij dicit causam efficientem matrimonium (sumpti provinculo) esse mutuum consensum conjugum, regulariter per verba de præſenti expressum.

A Nec solum requiritur, de lege Dei ordinaria, consensus, matrimonium quâ contractus est, aut conjunctio & vinculum ex illo resultans, sed etiam quâ Sacramentum est. Primò quia hoc Sacramentum in contractu fundatur, unde ipse consensus, qui necessariùs est ad contractum, etiam necessariùs est ad Sacramentum. Secundò, quia nullum Sacramentum perficitur absque propria voluntate & intentione ministri: Sed contrahentes sunt ministri non solum contractus civilis, sed etiam Sacramenti matrimonij: Ergo sine illorum consensu, Sacramentum matrimonij, saltem de lege Dei ordinaria, perfici nequit.

B Solum ergo difficultas est & controversia inter Theologos, an matrimonium sumptum formaliter, ut dicat conjunctionem & vinculum, ita necessariò requirat proprium conjugum consensum, ut nullâ auctoritate divinâ vel humanâ, sine illo absolute fieri nequeat? Prima sententia negat id esse possibile tam respectu divinæ quàm humanæ auctoritatis. Ita Pontius lib. 2. cap. 3. Fillucius tract. 10. de matrim. part. 1. c. 3. n. 68. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 26. qui etiam citat supplementum Gabriëlis, & Adrianum, qui solum loquuntur de contractu matrimonij, non de vinculo ex tali contractu resultante. Secunda e contra asserit, non solum Deum de potentia absoluta, sed etiam potestatem humanam, Civilem, vel Ecclesiasticam, posse efficere vinculum matrimonij absque consensu conjugum. In hanc sententiam inclinare videtur Victoria in relectione de matrimonio parte, r. n. 7. Tertia verò, quæ communis est apud Theologos, fatur quidem nullam auctoritatem & potestatem humanam posse sine consensu conjugum matrimonij vinculum efficere; asserit tamen Deum id posse, de absoluta potentia.

§. II.

Duplici conclusione vera sententia statuitur.

Dico primò, vinculum matrimonij, de potentia Dei absoluta, posse fieri, absque consensu ipsorum conjugum.

Hanc conclusionem multi probant hac ratione. Consensus viri & femine non est causâ formalis, sed effectivâ vinculi matrimonialis, ut supra ex Florentino vidimus: Sed Deus potest supplere vicem ejus, sicut causâ efficientis creatæ: Ergo potest vinculum matrimonij absque conjugum consensu efficere.

E Verum hæc ratio multas instantias patitur, nam actus bonus est causâ efficiens meriti, & actus generationis relationis paternitatis, & quævis potentia vitalis est principium effectivum sui actus; & tamen Deus non potest meritum efficere absque proprio consensu merentis; nec relationem paternitatis in generante, absque proprio actu generativò; neque actionem vitalem, absque proprio influxu principij vitalis: Ergo ex eo quod consensus viri & femine non sit causâ formalis, sed tantum effectivâ vinculi matrimonialis, non rectè colligitur, Deum absque con-

consensu ipsorum conjugum, posse tale vinculum efficere. Hac ergo ratione prætermisā,

7 Probatum conclusio hoc discursu: Ideo consensus viri & feminae requiritur ad vinculum matrimonij, quia in quolibet matrimonio vir transfert dominium sui corporis in potestatem feminae, & femina dominium sui corporis in potestatem viri. Sed Deus, non expectato conjugum consensu, potest dominium corporis feminae transferre in potestatem viri, & e converso, cum sit absolutus dominus humani corporis & totius hominis, & majorem habeat potestatem in corpora conjugum, quam habeant ipsi conjuges; sicuti potest res alias transferre de uno in alium, sine dominorum consensu, ut bona Aegyptiorum ad Israelitas. Ergo Deus de potentia absoluta potest vinculum matrimonij absque viri & feminae consensu efficere. Præsertim, cum possit facillime eos quos suā voluntate conjunxit, ad amorem mutuum excitare, & ad pacem atque concordiam perpetuam, multo majorem, quam si propriā voluntate contraxissent. Unde Sanchez non loquitur consequenter ad sua principia, cum disp. 26. num. 2. ait, Deum posse dare viro potestatem in corpus feminae, & e converso, absque illorum consensu; quia Deus habet maius dominium in conjugum corpus quam ipsimet. Cum ergo possint ipsi, eo quod sunt domini proprii corporis, dominium illud transferre; a fortiori poterit Deus.

8 Quod si queras, an Deus aliquando hoc fecerit; Respondet Victoria supra citatus, hoc fecisse in matrimonio Adami & Evæ, nec non in conjugio Oseæ & mulieris fornicariæ; idque quia Scriptura non commemorat, eos in matrimonium consensisse.

Verum, quamvis valde probabile sit, id in matrimonio Oseæ contigisse, ut indicat S. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 8. ad 2. ubi ait quod Oseas accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram, non est mæchatus, nec fornicatus, quia accessit ad eam quæ sua erat secundum mandatum Dei, qui est author institutionis matrimonij; non est tamen credibile, quod Deus eā auctoritate & supremā potestate quam habet in humana corpora, ipsosque homines, in matrimonio illo quod aliorum exemplar & norma futurum erat, scilicet in matrimonio primorum parentum, usus fuerit, sed ad suavem Dei providentiam spectat, quod tale matrimonium, mutuo Adami & Evæ consensu factum fuerit. Adde quod, si dispensatio Verbi cum humanitate, non est facta sine consensu Beatæ Virginis, multo minus dispensatio primorum parentum, absque mutuo eorum consensu, quandoquidem ista erat onerosa, non verò illa.

9 Dico secundò, nullam potestatem humanam, Civilem, vel Ecclesiasticam, posse efficere vinculum matrimonij, sine consensu conjugum.

Hanc conclusionem probant aliqui ex eo quod si posset Respublica aliqua humana causare vinculum matrimonij, sine consensu partium, posset & eadem auctoritate ipsum dissolvere, contra illud Matth. 19. Quod Deus conjunxit, homo non separet. At hæc ratio non urget, facile enim responderi posset, quod sicut ipsi conjuges habent potestatem ad causandum mutuo consensu vinculum matrimonij, sed non ad illud dissolvendum; ita Respublica humana, Civilis, vel Ecclesiastica, potest sine consensu partium, conjugali vinculo virum & feminam coniungere, quamvis postea tale vinculum dissolvere nequeat, eo quod

A illud sit jure divino, & Christi institutione iudiciale.

Alij probant, ex eo quod nulla Respublica potest conferre jus strictæ justitiæ in corpus alterius ad actum generationis. Verum cum possit Respublica conferre jus unum supra libertatem alterius, constituendo unum servum, alterum dominum, cur non poterit jus corporis unius transferre in alterum, & vice versâ, subindeque eos matrimonio copulare? His ergo rationibus premismissis, vel in sua probabilitate relictis.

Probatum conclusio hoc discursu: Vinculum matrimonij licet non dicat essentialiter autum animorum conjunctionem per mutuum conjugum amorem, ut patet in his qui divortio ducti sunt, illam tamen conaturaliter exigit, unde solus ille potest efficere vinculum conjugale, qui mutuum amorem & obsequium inter conjuges necessarium ad proles educationem potest in eorum cordibus excitare & causare. At nulla Respublica civilis & Ecclesiastica, potest mutuum illud amorem excitare & causare in cordibus hominum, sed solus Deus; cum ille solus habeat dominium in voluntates hominum, & omnipotentissimam inclinandum eorum quocunque voluerit potestatem, ut loquitur Augustinus: Ergo nulla Respublica, nec ullus Princeps secularis, vel Ecclesiasticus, potest sine consensu conjugum, efficere vinculum conjugale.

Confirmatur: Si daretur talis potestas in aliquo Principe vel Republica, esset in destructionem boni communis, per quæ enim talia matrimonia inter invitos & repugnantes facta essent causa adulteriorum, homicidiorum, divortiorum, & continuorum rixarum ac dissensionum, quæ ex defectu mutui amoris, & spontanea conjunctionis, perpetuo inter conjuges vigerent. Sed nulla potest dari potestas humana, quæ verget in destructionem boni communis; nam omnis humana potestas est propter bonum commune aut immediate collata a Deo, vel sponte translata in Principem a populo, qui non præsumitur transferre potestatem in Principem, quæ ipsorum communi bono adversetur, nec Deus eam concedere: Ergo nulla potestas humana, vinculum matrimonij, absque mutuo conjugum consensu, induci potest.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem: Matrimonium sumptum pro vinculo essentialiter vinculum mutui amoris: Sed vinculum mutui amoris sine consensu esse non potest. Ergo nec vinculum matrimonij.

E Confirmatur: Matrimonium non est sola corporum, sed etiam animorum conjunctio: Sed animorum conjunctio sine consensu fieri nequit. Ergo nec matrimonium.

Ad objectionem respondeo, negando Majorem, matrimonium enim sumptum pro vinculo non consistit essentialiter in amore mutuo, per animorum & operum conjunctionem; sed in dominio utriusque conjugis in corpus alterius, in ordine ad copulam, mutuaque utriusque ad alterum obligatione & subjectione, vel potius in relatione inter conjuges, ex tali dominio & obligatione resultant, ut dicitur 1. 2. declaramus unde de essentia vinculi conjugalis non est consensus, sed hic tantum est causa illius efficiens.

ut ait Florentinum in decreto Eugenij supra citato: Deus autem, cum sit supremus & absolutus corporum nostrorum dominus, nobis in seipsis & invicem, eorum dominium in alium potest transferre, subindeque matrimonij vinculum sine consensu conjugum reperiri.

Ad confirmationem, nego etiam Majorem, matrimonium enim in facto esse, non includit essentialiter mutuum animorum conjunctionem, cum illud perseveret in iis qui divortio disjuncti sunt.

15 Objicies secundò: Ita proportionaliter se habet vinculum matrimonij in ordine ad conjugatos, sicut vinculum voti solennis in ordine ad Religiosos: Sed istud sine voventis consensu nequit existere: Ergo nec illud absque viri & femine consensu.

16 Respondeo, datà Majori negando Minorem; quamvis enim votum solenne consistens essentialiter in promissione & traditione ipsiusmet Religiosi seipsum liberè donantis, non possit esse sine ipsius voventis consensu, secus tamen vinculum & obligatio sive subiectio ad Religionem, orta ex voto: Deus enim, p̄o supremo dominio quod habet in Religiosum, potest per se solus non minus illum subicere Religioni, quam ipsimet per votum proprium.

17 Objicies tertio: De potentia Dei absoluta nequit dari relatio absque fundamento: Sed vinculum matrimonij est formaliter quædam relatio inter conjuges, cujus fundamentum est mutuum contrahentium consensus: Ergo matrimonij vinculum absque mutuo conjugum consensu nequit existere.

18 Respondeo mutuum contrahentium consensus, non esse solum & unicum fundamentum istius relationis, loquendo de potentia absoluta: potest enim, de absoluta Dei potentia, dari aliud fundamentum sive ratio fundandi talem relationem, nimirum voluntas divina, quæ non minus potest mutuum corporum dominium transferre in conjuges, per suum decretum, vel præceptum, quam ipsimet conjuges per suum consensus; cum Deus majus dominium habeat in conjugum corpus, quam ipsimet.

19 Dices, Licet Deus possit tradere corpus femine viro, & corpus viri femine, per absolutum & supremum dominium quod habet in utrumque, id tamen deberet necessario fieri, scientibus & volentibus illis: Ergo implicat matrimonij vinculum esse, absque proprio conjugum consensu. Consequentia patet, Antecedens probatur. Nullum jus potest alicui acquiri, licet possit auferri, ipso invito; implicat enim aliquid esse meum, sine meo consensu: Ergo &c.

20 Respondeo, negando Antecedens, potest enim Deus dominium rei alicujus transferre in alium, sine ipsius domini consensu & noticia; si enim hoc præstare possunt jura humana, & Principes sæculares, ut constat ex l. 32. ff. de acquir. rerum dominio, ubi sic dicitur: *Etiam in viis nobis, per servos nostros acquiritur dominium*, à fortiori Deus qui plenum & absolutam habet potestatem in voluntates nostras, potest nobis conferre jus in aliquam rem, absque noticia & consensu nostro, subindeque tradere corpus femine viro, & corpus viri femine, ipsis nescientibus, & non consentientibus. Et quamvis non possent in eo casu conjuges accedere licite ad copulam, sine prævia noticia talis traditionis,

Tom. V.

A non tamen opus esset, ut actu expresso illam acceptarent, sed sufficeret, quod ei positive non dissentirent. Si vero positive dissentirent, peccarent quidem habendo copulam cum tali dissensu, sed talis copula non esset fornicaria, quia non esset accessus ad non suam; neque corpus unius esset reverà alienum respectu alterius.

Objicies quartò contra secundam conclusionem: Idem potest Deus aliquos vinculo matrimoniali conjungere, absque eorum consensu, quia habet dominium in corpus humanum: Sed Principes Ecclesiastici & sæculares habent dominium in corpora quorundam; eorum nimirum quos propter delicta possunt privare vitâ, & omnibus bonis: Ergo possunt, ipsis invitis, transferre in alios dominium corporis eorum per matrimonium.

B Respondeo negando paritatem: Disparitas est, quod non ideo præcisè possit Deus, utendo sua potentia absoluta, facere vinculum matrimonij inter virum & feminam, absque eorum consensu, quia habet in sua potestate eorum corpora, sed quia habet insuper potestatem super earum animas & corda, & consequenter potest eorum quos cogeret ad matrimonium animos ita immutare, ut libenter remanerent in tali conjugio, & mutuam charitatem, ad finem matrimonij necessarium haberent; quod tamen nequeunt Principes Ecclesiastici, vel sæculares, ob rationem oppositam; quia nimirum habent quidem in sua potestate corpora, sed non animos & corda suorum subditorum.

C Objicies quintò: Respublica vel Princeps potest invitos cives cogere ad aliquos contractus ineundos, ut ad vendendum frumentum tempore necessitatis, vel ad seipsum in servitutem propter bonum Reipublicæ redigendos; & tamen illi etiam contractus requirunt ex natura sua consensum contrahentium, graviusque est vinculum servitutis, præsertim perpetuæ, quam vinculum matrimonij: Ergo & ad contrahendum matrimonium potest invitos cives Respublica cogere.

D Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: Discrimen est, quod in aliis contractibus sive fiant per voluntatem propriam, sive per voluntatem Reipublicæ, ad cujus etiam bonum universale ordinantur, semper sequitur idem effectus, & idem bonum universale Reipublicæ. At verò contractus matrimonij, si fiat contra voluntatem contrahentium, cogente Republica, non sequitur idem bonum & effectus: nempe mutua dilectio, mutuum obsequium inter conjuges, necessarium ad commodam proles educationem.

Objicies sextò: Urgente necessitate potest Summus Pontifex aliquem cogere ad acceptandum Episcopatum, in quo est matrimonium spirituale inter Episcopum, & Ecclesiam, ut docet Evaristus Epist. 2. de Episcopis ejectis, tomo 1. Conciliorum, his verbis: *Sacerdotes vice Christi legatione funguntur in Ecclesia; & sicut ei sua commissa est sponsa, id est Ecclesia, sic Episcopis iunguntur Ecclesia, unicuique pro portione sua. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere, & castè custodire, & amare, atque prudenter regere: sic Episcopus, & multo magis custodire, & amare, atque prudenter regere debet Ecclesiam. Et uxor, quæ sub manu est viri obedire debet viro suo, eumque diligere & amare, ita potius etiam Ecclesia Episcopo suo in omnibus obedire, eumque diligere & amare ut ant-*

A a a a

man

man suam debet, quia illud fit carnaliter, istud spiri-
tualiter: Ergo à fortiori potest Summus Ponti-
fex, vel Princeps secularis, imponere præce-
ptum alicui ut contrahat matrimonium; pro-
pter aliquod maximum bonum Ecclesie, vel
Reipublice: Sed qui præcepto adigitur ad ma-
trimonium inendum, non sponte, sed coactè in
illud consentit: Ergo Princeps Ecclesiasticus, vel
secularis, potest invitò cogere ad matrimo-
nium inendum.

26 Respondeo, concessio Antecedente, & primâ
Consequentia, negando Minorem subsumptam;
præceptum enim non imponitur ut inviti & co-
acti matrimonium ineamt (tale enim præce-
ptum destrueret naturam matrimonij, quod ma-
ximè spontaneum & liberum esse debet) sed ut
inducantur ad matrimonium liberè & sponta-
neè contrahendum. Unde magnum est discrimen
inter hoc matrimonium, & illud quod solâ
Principis voluntate fieret; nam hoc fit sponta-
neò & libero conjugum consensu, & præceptum
solum est causa extrinseca impulsiva ad talem
consensum præstandum, qui dum præstatur, li-
berè & sponte præstatur: quod autem solâ Prin-
cipis Ecclesiastici, vel secularis auctoritate, ob-
luctante voluntate contrahentium fieret, non
esset spontaneum & liberum, cum nequeat li-
berum & spontaneum esse, quod solâ extrinsecâ
voluntate alterius fit.

27 Dices, Ecclesia videtur usâ fuisse hac potesta-
te, quando in cap. *Is qui fidem*, de sponsal. statuit
sponsalia transire in matrimonium, per copu-
lam, & cum cap. *Finali*, de conditionibus appo-
sitis, decrevit matrimonium sub conditione im-
possibili contractum, esse validum; nam qui con-
trahit sub conditione impossibili, non habet ani-
mum adhibendi consensum: Ergo Ecclesia habet
potestatem, validum faciendi matrimonium
absque consensu contrahentium.

Sed nego Consequentiam, Ecclesia enim in
illis casibus præsumit verum consensum fuisse
reipsâ datum; & in primo quidem conjuges ha-
buisset copulam affectu maritali; in secundo, pro
nihilò in negotio tam serio & tanti momenti,
habuisse conditionem de impossibili, contractui
matrimoniali adjectam; si tamen in illis casibus
revera nullus sit consensus, non est verum ma-
trimonium, sed præsumptum duntaxat, ut patet
ex cap. *Finali*, de sponsa duorum.

ARTICULUS II.

*Utrum consensus ad valorem matrimonij res-
quisitus, debeat esse verus, & verbus, aut
signo aliquo exteriori expressus?*

§. I.

Prima difficultas resolvitur

28 Dico primò, consensus ad validitatem matri-
monij requisitus, debet esse verus, unde ad
illius valorem consensus fictus non sufficit.

Hanc conclusionem probant aliqui ratione
generali, desumpta ex eo quod omnis contractus
humanus & civilis requiratur ad sui valorem ve-
rum consensum & non fictum; est enim (in-
quunt) contractus aliqua privata lex per quam
contrahentes sibi obligationem imponunt ad

aliquid præstandum; unde sicut repugnat totâ
obligationem ex lege, per quam legittimo
luntatem non habuit subditos obligandi, ita &
contractum obligare, cui deficiat verus con-
sentus, est enim (inquit Baldus) con-
sensus in contractu, sicut anima in corpore.

Verum hanc rationem non probant Vázquez,
Pontius, & alij, existimantes in multis con-
tractibus humanis, putâ in emptione, venditione,
permutatione, & aliis hujusmodi, non requiri
necessariò verum consensum, sed sufficere fi-
ctum, modo seria verba ex parte fidei contrahen-
tis interveniant: unde ut ab hac questione de
controversia abstrahamus, probatur conclusio
ratione speciali, petita ex natura contractus
matrimonialis; cum enim in matrimonio ha-
bitudo rei maximè propria, nempe proprii
corporis in ordine ad actum conjugalem, non
convenit contractum matrimoniale aliter fieri,
quàm propriâ cuiusque voluntate: et quod
alij contractus, quibus res extrinsecâ, & bonâ
tunc traduntur vel committantur, non requi-
rant verum consensum, sed fictus sufficit, ut
Vázquez, & Pontius existimant. Item, Mat-
rimonium est vinculum quoddam mutui atque
perpetui amoris, & animorum, corporumque
coniunctio, juxta illud Genes. 2. Propter hoc
derelinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret
uxori sue &c. Sed repugnat mutuum amorem
esse sine vero affectu atque consensu: Ergo &
matrimonium.

Ex his inferes, eum qui fidei contraxit matri-
monium, teneri, ex iustitia verè contrahere, &
fictum consensum in verum commutare; tum
quia contractus matrimonialis, cum consistat in
mutua corporis traditione & commutatione, et
parte utriusque contrahentis, exigit verum con-
sensum, tum etiam, quia ille qui fidei contraxit,
communi & injuriâ gravem alteri parti inno-
vit, quam non potest aliter reparare, quam con-
sensu ficto in verum mutato, illam accipiendo
in conjugem; non potest enim matrimonium si-
mulatum, publice & in facie Ecclesie contra-
ctum, dissolvere, allegando suam fidem, seu
fictum consensum; quia Ecclesia nec tenetur nec
debet illi fidem præstare, tum ne animum præbeat
plurima matrimonia valde contracta dissolvere
di, si facilis esset hujusmodi privatis probatio-
nibus admittendis; tum etiam, quia quâ faci-
litate deceptor mentitus est in ipso contractu ma-
trimonij celebrando, eadem censendus erit
mentiri in eo dissolvendo.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus non tenen-
tur deceptor fictum consensum in verum com-
mutare, validumque efficere matrimonium.
Primò si deceptor signa deceptionis decessit, te-
que consensum fingere satis significaverit, nam
tunc altera pars non tam ab istâ fide decepta,
quàm seipsam decepit; sibi que debet imputare
dammum quod sponte subijt. Secundo, si de-
ceptor ipse notabiliter a decepto sit deceptus, ut si
mulier finxit se virginem, nobilem, civem, &
hâc in uxorem non ducendam; tunc cum de-
ceptor unius, compensatur deceptione alterius.
Tertiò, si ex revalidatione matrimonij prævi-
deat pessimos exitus, & mala non parva proba-
biliter futura. Nisi forte damna & incommoda
ex ficto matrimonio oritura, præponderent in-
commodis & damnis ex matrimonio revalida-
to secuturis. Denique, si deceptor, & notabilis dan-
nali vitandi gratiâ consensum finxit, non re-
pugnat

tur postea verum adhibere consensum; quia A tunc non injuste, sed ex iusta causa illum finxit.

32 Notandum verò, quod ut deceptor obligationi suae satisfaciatur, & valide contrahat matrimonium cum parte decepta, debet non solum elicere verum consensum internum, sed etiam illum externo signo manifestare; quia, ut dicemus conclusionem sequenti, non sufficit ad matrimonium verus consensus internus, nisi externo aliquo signo manifestetur: Atqui verus consensus modò elicitus, non fuit expressus per signum externum prius exhibitum, cum fide contraxit; nam ille fuit signum fidei consensus duxtaxat: Ergo B est opus novo signo externo.

33 Notandum etiam, quod quando matrimonium fuit ab initio invalidum ex fidei consensu unus ex contrahentibus, non sufficit ad illud revalidandum ponere verum consensum ex parte eius qui fidei contraxit, sed requiritur insuper consensus alterius conjugis, qui verè contraxit, signo aliquo externo expressus; licet enim opposita sententia asserens in eo casu sufficere ut qui fidei contraxit, suum renovet consensum, eumque signo aliquo exteriori declaret, probabilitate non careat, pluresque habeat illustres patronos & defensores; ista tamen videtur probabilior, ob auctoritatem Clementis VIII. qui ut testatur Comitulus lib. 1. moral. resp. 5. qu. 1. interrogatus à Patre Stephano Tuccio, an in eo casu quo femina fidei contraxit ad revalidandum matrimonium sufficiat quod illa ponat verum consensum, eumque signo aliquo exteriori manifestet? Respondit, *Necessarium esse novum consensum utriusque coniugis, coram Parocho & testibus, admonito prius marito de matrimonij nullitate. Sed ad evitandum scandalum, Sanctitas sua dispensat, ut secundo inter se contrahant, renovato consensu, cum legitimatione prolis.* Et licet responderi possit, quod Pontifex in hac sua responsione secutus fuerit sententiam tutiorem, sicut dicendum est quoad alteram partem responsi, quæ asserit necessarium esse ad valorem talis matrimonij, utrumque conjugem iterum coram Parocho & testibus reperere & significare suum consensum; cuius tamen oppositum declarasse Pium V. refert Navarrus in Summa cap. 22. n. 70. ut dicemus articulo sequenti. Quia tamen quoad id de quo agimus in presenti (nempe quoad ad revalidandum tale matrimonium, necessarius sit consensus utriusque conjugis, signo aliquo exteriori expressus) non habemus contrariam alterius Pontificis declarationem, propter hanc Clementis VIII. sententia est hæc sententia probabilior.

Ratio etiam suffragatur: Cum enim qui fidei consensit, per ipsam fictionem reddiderit se possidere inhabilem transferendi dominium sui corporis in alium, qui verè consensit, consensus istius, licet verus & sincerus, fuit tamen inhabilis ad matrimonium, utpote præstitus personæ inhabili, cadens in materiam inhabilem & illegitimam; quare ut revalidetur matrimonium, ille debet ponere novum consensum, illumque signo aliquo exteriori exprimere, subindeque necessarius est novus consensus ex parte utriusque conjugis, ut ait Pontifex. Unde, iuxta hanc sententiam, non potuit in hoc dispensare.

Tom. V.

sen efficere ut illius tantum consensus sufficeret qui fidei contraxit; sicut dispensare potuit, & de facto dispensavit in hoc quod utriusque conjugis consensus coram Parocho & testibus manifestaretur; quia istud repugnat solum legi Ecclesiasticæ in Concilio Tridentino sancitæ; illud verò est contra substantiam matrimonij; quam Ecclesia tollere vel mutare non potest.

S. II.

Aliæ difficultates resolvuntur.

Dico secundò, non sufficit ad matrimonium 34 solus consensus internus, sed requiritur essentialiter externum signum, sufficienter expressivum interioris consensus. Est contra Cujacium in cap. *Tua fraternitati*, de sponsal. ubi sentire videtur, ad matrimonium ex natura rei sufficere solum consensum internum, & verba illum exprimentia, non requiri nisi ex præcepto Ecclesiæ. Præcipuum ejus fundamentum sumitur ex verbis Innocentij III. qui in prædicto capite sic loquitur: Nos (inquit) *inquisitioni tuae respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de presenti.* Addi potest caput, *Cum locum*, ubi Alexander III. affirmat matrimonium solo consensu contrahi. Et caput sufficit, 27. quæstione 2: ubi Nicolaus I. sic ait: *Sufficiat secundum leges solus eorum consensus de quorum conjunctionibus agitur.*

Nostra tamen conclusio communis est apud 35 Theologos, eamque expressè docet Sanctus Thomas hic quæstione 45. articulo 2. in corp. his verbis: *Dicendum quod conjunctio matrimonialis fit ad modum obligationis in contractibus materialibus.* Et quia materiales contractus non possunt fieri, nisi sibi invicem voluntatem suam verbis promant qui contrahunt (aut aliis signis æquivalentibus) ideo etiam oportet quod consensus matrimonium faciens verbis exprimat.

Ratio etiam suffragatur, primò quia matri- 36 monium essentialiter & ex natura rei, est contractus humanus mutue traditionis & acceptionis corporum: Sed contractus humanus postulat ex natura sua, ut fiat aliquo signo humano & sensibili; nam per talem contractum homo agit cum homine ut homo, hoc est ut constans ex anima & corpore: Ergo per actum utriusque partis; alioquin si ageret solum per actum internum, non ageret ut homo, sed ut Angelus.

Secundò quia ad matrimonium requiritur 37 verus & proprius consensus: Sed ut dicunt Abbas, Præpositus, & alij Canonistæ, in cap. *Tua de sponsal.* non est proprius consensus, nisi mutuo innoscatur, sed tantum simul sensus; consensus enim duorum esse non potest, nisi sciant se idem sentire: Ergo ad matrimonium essentialiter requiritur ut consensus internus signo aliquo externo & sensibili exprimat.

Tertiò, Matrimonium, ut sacramentum, 38 essentialiter requirit signum sensibile expressivum interioris consensus; quia de ratione sacramenti novæ legis est, ut consistat in aliquo sensibili, quod sit ejus materia, vel forma, ut constat ex dictis de Sacramentis in genere: Er-

go etiam ut civilis contractus essentialiter exigat signum aliquod externum, quo interior consensus manifestetur. Consequentia patet, quia Christus elevans matrimonium in Sacramentum, nihil addidit supra contractum civilem, sed in suam naturam relictum, ad dignitatem Sacramenti exivit, ad quam non potuisset vehi, si aliquo signo sensibili non constaret. Unde

39 Ad caput *Tuae fraternitatis*, quod est praeceptum Cujacii fundamentum, dicendum est, Innocentium ibi non negare ad matrimonium requiri aliquod signum consensus interni, sed potius nomine consensus legitimum illud comprehendere; tantumque affirmare, verba proprie dicta, & ore prolata, non esse necessaria: Nam (inquit) *surdi & muti possunt contrahere matrimonium, per consensum mutuum, sine verbis*, nutibus scilicet, vel aliis signis externis, quae suppleant vicem verborum. Subdit verò, verba consensus exprimentia, esse necessaria quantum ad Ecclesiam, ut scilicet melius illi constet de consensu interno, faciliusque probari possit in foro exteriori, si de illo contentio oriatur. Cum verò Alexander III. & Nicolaus I. dicunt ad matrimonium sufficere consensum, vel illud contrahi solo consensu, non excludunt signum externum consensus interni expressivum, sed duntaxat coactionem, aut metum, & volunt, matrimonium coactum, vel gravi metu contractum, non esse verum matrimonium, ut constat ex verbis Alexandri cap. *Cum locum citato*, ubi sic ait: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est ubi consensus cuiusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur, & ubi de ipso queritur, plenè debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagandus; ne per timorem dicat sibi placere, quod odit; & sequatur exitus, qui de vitu nuptius solet provenire.*

40 Ex dictis colligitur, verba non esse necessaria ad matrimonium, sive ut contractus, sive ut Sacramentum est; sufficit enim ad valorem contractus matrimonialis expressio consensus interni, per aliquod signum externum, quo homines sibi invicem voluntatem suam manifestant. Unde Innocentius III. de sponsal. cap. 23. dicit: *mutos contrahere posse valide matrimonium; quia possunt signis declarare, quod verbo nequeunt exprimere.* Et Florentinum in decreto Eugenii, agens de Sacramento matrimonij dicit: *regulariter fieri per verba de praesenti, hoc adverbio, regulariter, significans posse aliter fieri; & verba licet communiter & ordinariè adhibeantur, non esse tamen adeò necessaria, ut sine illis contrahi non possit, signis videlicet & nutibus, quae pro verbis reputantur.*

41 Si autem queras, quanam signa sufficiant ad exprimendum mutuum conjugum consensum, & ad valde contrahendum matrimonium? Respondeo, Doctores pro huius difficultatis resolutione, hanc regulam generalem statueret: Quoties signum ex natura sua, vel ex iuris dispositione, aut regionis vel patriae consuetudine, est certa nota interni affectus conjugalis erga sponsum, vel sponsam, sufficit ad matrimonium. Talis est, in quibusdam locis, annuli traditio, quae & subarrhatio dicitur, praesertim

A (ut notat Sanchez disputatione 22. num. 40) si annulari digito imponatur, ad quem, ut dicitur, protenditur; venula quaedam ex corde protenditur; subindeque annuli imponitur pallo digito facta, signum est cordialis affectus, quo mutuo conjuges sese diligunt. Item portio manus interdum est sufficiens signum interni consensus in matrimonio; si enim vir exprimat consensum matrimonij, dicens: *venite, Contrahetecum matrimonium, aut vultis me habere in uxorem; ipsaque manum porrigat, vel vel ab illo apprehensam non retrahat, signum est, illam matrimonio consentire.* Traditio etiam solemnis sponsae in domum sponsi, in aliquibus locis, consensum in matrimonium significat, ut apud Astures accepisse testatur Covarruvias. Similiter ante Tridentinum sponsa de futuro, transibant in matrimonium, per copulam, unde illa erat sufficiens signum consensus de praesenti. Sed tale signum cessat post Tridentinum, ubi ipsius decretum de reformatione matrimonij est acceptatum; eo quod, si talis decreti, debeat signum ipsum quo interior consensus exprimitur, & matrimonium contrahitur, coram Parocho & testibus exhiberi.

Demum ad valorem matrimonij, & expressionem consensus interni, sufficit interdum circumstantia; quando scilicet viro exprimentis suum consensum, & patre, vel matre, aut alio curam puellae gerente, illi respondente, acque affirmante, puellam quoque consentiente, tacet illa, & tacite approbat responsum; tunc enim habet locum regula illa juris: *Qui tacet, consentit* videtur.

Notandum verò, quòd licet talia signa sufficiant ad declarandum consensum, & ad contrahendum matrimonium, convenientius tamen est, ut verbis exprimat consensum, quod fieri potest; quia sic melius innoscitur, & facilius probari potest. Imò aliqui existimant, verba in valentibus loqui necessaria esse, necessitate praecepti Ecclesiastici, idque colligitur ex capite *Tuae fraternitatis*, de sponsal. ubi verba ad contrahendum matrimonium dicuntur necessaria, quantum ad Ecclesiam, id est, ut supra cum multis Doctoribus explicavi, quoad prohibitionem quae debet Ecclesiae constare: Videtur igitur Ecclesia, verba in matrimonio praecipere, ut per ea illud certius sibi constare possit, & ut omne periculum dubij matrimonij tollatur, cum non omnia signa certa sint, sed aliqua obscura, aliqua ambigua, & alia minus certa. Quae sententia probabilitate non caret, licet alij Theologi communiter existimant, illud non cadere sub praecepto Ecclesiae, esseque tantum peccatum veniale, absque necessitate non tamen verbis in celebratione matrimonij, illudque solis nutibus & signis contrahere.

ARTICULUS III.

An iure veteri Ecclesiastico, vel novo, per Tridentinum inducto, irritentur matrimonia consensu clandestino facta?

43. Certum est, spectatâ solâ rei naturâ, & semota constitutione Ecclesiastica, vel civili, consensum clandestinum esse sufficientem ad valorem matrimonij, ut docet D. Thomas hic qu. 45. art. 5. probatque ex eo, quod consensus de present inter legitimas personas matrimonij facit, aliaque omnia sunt tantum de solemnitate, & ad hoc adhibentur, ut matrimonium convenientius fiat unde licet omittantur, verum est matrimonium. Idem etiam docet expressè Tridentinum sess. 24. in decreto de reform. matrimonij cap. 1. initio, affirmans non esse dubium, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit.

44. Certum etiam est, matrimonia clandestina fuisse semper ab Ecclesia prohibita, adeoque fuisse semper illicita inter Christianos, ut docet idem Concilium capite cit. sic dicens: *Sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Idem etiam patet ex decreto Hormisdæ Papæ, relatô causâ 30. qu. 5. his verbis: *Nullus fidelis, cuiusvisque conditionis sit, occultè nuptias faciat, sed benedictione acceptâ à sacerdote, publicè nubat in Domino.* Et Innocentius III. cap. 30. de clandest. despons. *Prædecessorum* (inquit) *nostrorum vestigijs inherendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse presumat.* Solum ergo difficultas est, an talia matrimonia initio Ecclesiæ fuerint non modo prohibita & illicita, verum etiam invalida, vel saltem per Tridentini decretum potius irritentur? Pro resolutione sit

§. I.

Duplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

45. Dico primò, ante Tridentinum matrimonia clandestina nunquam fuisse invalida. Est contra Pontium, & quosdam alios, existimantes ea fuisse invalida à tempore Apostolorum usque ad tempora Hormisdæ Papæ, qui sedet anno 514. vel etiam usque ad tempora Pelagij, qui Ecclesiam rexit anno 555. præcipuum ipsorum fundamentum sumitur ex decreto Evaristi, relatô cap. *Aliter* 30. qu. 5. in quo Pontifex clandestina matrimonia appellat adulteria, contubernia, stupra, fornicationes, quia nimirum ea irritaverat. Undè Concilium Colonienſe sub Paulo III. celebratum parte 7. cap. 47. hæc habet: *Oportandum ut canon Evaristi Pontificis Concilio generali renovetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, quæ invitis parentibus ac propinquis, veneris potius quam Dei causâ contrahuntur. Interea verò donec Ecclesia de hoc prospiciat si non irrita, prohibita saltem sint.*

46. Nostra tamen conclusio communis est apud Theologos, illamque docere videtur Tridentinum cap. 1. decreti de reform. matrim. verbis supra relatis, quibus ait: *Dubitandum non esse, clandestina matrimonia, rata & vera fuisse, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, his enim verbis*

A innuere videtur, Ecclesiam nunquam ante illud Concilium irrita fecisse clandestina matrimonia.

Addo, quòd si fuisset lex aliqua Ecclesiastica, quæ ante Tridentinum matrimonia clandestina irritasset, huius haud dubiè Concilium fecisset mentionem, eamque se renovare declarasset (sic aut paulò post, loquendo de proclamationibus matrimonio præmittendis, ait se quoad illas renovare decretum Concilij Lateranenſis sub Innocentio III.) Præsertim, cum non deessent ex Patribus, & ex Doctoribus Concilij, qui dubitarent, esse Ecclesia matrimonia clandestina irritare, & materiam aut formam Sacramenti matrimonij aliquo modo immutare, ut videre est in actis Concilij, & apud Spondanum ad annum Christi 1563. Unde

B Ad auctoritatem Evaristi supra adductam, 47. dicendum, illum matrimonia clandestina appellasse adulteria, stupra, fornicationes, in foro duntaxat externo, in quo Ecclesia ea non præsumit valide contracta, eo ipso quòd contra ipsius prohibitionem celebrata sunt. Eodem modo explicari possunt Patres Concilij Colonienſis, vel responderi potest, Consilium dixisse id, quod supra retulimus, non definiendo, sed quorundam Doctorum sententiam, ut probabilem sequendo.

C Dico secundò, Jure novo per Tridentinum 48. inducto, matrimonia clandestina irrita esse. Patet ex Tridentino sess. 24. decreto de reform. matrim. cap. 1. ubi sic dicitur: *Qui aliter, quam præfente Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentaverit, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddidit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præfati decreto irritos facit & annullat.* Ex quibus liquet, Tridentinum matrimonia clandestina irritare, & nomini clandestini matrimonij illud intelligere, cui non interest proprius Parochus, aut alius Sacerdos de ejus licentia cum duobus saltem testibus; unde licet publicè coram alijs multis matrimonium contrahatur, si tamen fiat sine præsentia Parochi & testium, clandestinum censetur ab Ecclesia.

§. II.

Solvitur difficile argumentum, & breviter explicatur, quæ ratione Tridentinum matrimonia clandestina irritare poterit.

E Circa prædictum Tridentini decretum gravissima est difficultas, quomodo potuerit Ecclesia matrimonia consensu clandestino facta irritare, cum enim matrimonium sit Sacramentum, cuius materia & forma sunt ipsi consensus conjugum verbis vel alijs signis expressi, ut disput. 2. ostendimus, & Ecclesia non habeat potestatem mutandi materias & formas Sacramentorum (hoc enim est proprium potestatis excellentiæ quæ est in Christo) non videtur, quæ ratione Ecclesia potuerit facere quòd consensus clandestinus, qui ante Tridentinum erat sufficiens materia & forma matrimonij, non sit amplius sufficiens materia & forma illius. Et augetur difficultas ex eo, quòd matrimonium ex una parte sit contractus naturalis, ita ut iure naturæ consensus inter personas habiles faciat verum matrimonium; & ex alia, Ecclesia non possit irritare aut variare ea, quæ sunt juris naturæ.

Aaaa

Hæc

50. Hæc difficultas adeo torfit aliquos ex Patribus Tridentinis, ut ante decretum prædictum de reform. matrim. exilimaverint, Ecclesiam non posse clandestina matrimonia irritare; & quidam ex Theologis, qui ei interfuerunt, ut Dominicus Soro, & Ruardus Taperus questionem indecisam reliquerint. Pro resolutione

51. Notandum primò ex D. Thoma in 4. dist. 34. qu. unic. ar. 1. ad 4. matrimonium hoc habere supra cetera Sacramenta, quod non solum ordinatur ad conjugum sanctificationem, sed etiam est in officium naturæ, & in bonum commune totius Reipublicæ; atque adeo triplici constat contractu, naturali, civili, sacramentali. Inquantum est contractus naturalis, statuitur jure naturæ; inquantum civilis, lege civili; inquantum Sacramentum, statuitur jure divino; idèque ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona fieri inhabilis ad matrimonium; si enim sit impotens ad copulam carnalem, lege naturæ ad illud inhabilis est; si consanguineus, vel affinis, lege positivâ, civili & Ecclesiasticâ; si non baptizatus, jure divino incapax est Sacramenti matrimonij, quamvis ad contractum naturalem vel civilem habilis sit.

52. Notandum secundò, Christum Dominum non elevasse omnem contractum matrimoniale, etiam signis sensibilibus expressum, in Sacramentum, sed tantum eum, qui esset legitimus, id est legitimus conformis, & inter personas baptizatas & legitimas, id est impedimentum dirimens non habentes.

53. Ex his facile haberi potest resolutio difficultatis propositæ, & explicari, qua ratione Ecclesia matrimonia clandestina irritare potuerit: id enim duobus modis præstare potuit, primo indirectè, & mediâtè, reddendo personas inhabiles ad contrahendum, ut innuit Tridentinum in decreto supra relato; secundò directè & immediâtè, cassando & irritando contractus matrimoniales consensu clandestino factos, cum enim Ecclesia sit Respublica bene ordinata & Christo, debuit in ea esse potestas ad regulandos contractus suorum subditorum, & adeo potuit statuere quasdam condiciones, sine quibus tales contractus sint irriti. In quo non mutavit materiam, vel formam Sacramenti matrimonij, formaliter sumptas (nam materia & forma Sacramenti matrimonij, etiam post Tridentini decretum, est contractus legitimus, sicut ante) sed tantum materialiter, faciendo scilicet quod contractus clandestinus, qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus, subindeque non sit amplius elevabilis ad dignitatem Sacramenti, cum Christus, ut supra dicebamus, solum contractum legitimum ad rationem Sacramenti elevaverit.

54. Potestque id explicari, & illustrari duplici exemplo aptissimo. Primum est si quis habet potestatem mutandi aquam in vinum, & iter mutare materiam Sacramenti baptismi materialiter (hoc est efficiendo quod ea res, quæ erat vera aqua naturalis, jam non sit amplius aqua naturalis, nec per consequens materia Sacramenti baptismi) sed non formaliter, quia semper verum esset, quod aqua vera & naturalis esset materia Sacramenti baptismi à Christo instituta. Item si terminus iste corpus, à sua significatione deponeretur, & ad aliam communi Reipublicæ consensu transferretur, & alius, qui vim idem significandi haberet, loco illius substitue-

retur; forma consecrationis panis incomparabiliter, quia semper verum esset, quod vocem significantes conversionem panis in corpus Christi essent forma Eucharistie. Idem cum propositione dicendum est de materia & forma Sacramenti matrimonij; Ecclesia enim prohibendo matrimonia clandestina, non mutavit formaliter, sed materialiter tantum, materiam & formam Sacramenti matrimonij, faciendo quod contractus consensu clandestino factus, non sit amplius legitimus, id est legitimus Ecclesiasticis conformis, & reddendo personas sic contractas inhabiles ad matrimonium. Neque novum est, quod Ecclesia hac potestate usa fuerit, nam olim in Ecclesia matrimonia erant irrita contracta inter consanguineos usque ad septimum gradum sine dispensatione; postea verò Ecclesia restrinxit usque ad quartum gradum, unde fecit ut matrimonium inter consanguineos in quinto gradu, quod olim non erat Sacramentum, modo sit Sacramentum, reddendo personas habiles ad contrahendum. Ex his patet solutio ad primam difficultatem.

Ad secundam verò respondeo, de jure quidem naturæ esse quod contractus legitimus sit matrimonium, sed quod contractus legitimus sit, non solum à jure naturali, sed etiam à jure positivo, civili & Ecclesiastico dependere; cum matrimonium, ut supra dicebamus, non solum sit in officium naturæ, sed etiam in bonum Reipublicæ Christianæ & secularis, non solum statuitur jure naturæ, sed etiam legibus Ecclesiasticis & Civilibus subditur unde jure Canonico & Civili aliquæ condiciones statui possunt, ex quorum defectu contractus matrimonialis fiat irritus, subindeque non sit elevabilis ad rationem Sacramenti.

§. III.

Resolvuntur alie difficultates, seu casus controversie circa matrimonia clandestina, & prædictum Concilij Tridentini decretum.

Quæres primò, quid intelligatur nomine Parochi, vel Ordinarij, cujus præsentia ad validitatem matrimonij à Tridentino requiritur?

Respondeo nomine Parochi, vel Ordinarij non solum intelligi Parochum in tota sua Parochia, sed etiam Episcopum in tali diocesi, Archiepiscopum in tota provincia, dum viuit actu, vel causa ad eum per appellationem devoluta est, Summum Pontificem in toto orbe. Legatum Summi Pontificis in tota sua provincia, Vicarios generales Episcoporum in spiritualibus, & capitulum Cathedralis, sede vacante, in tota diocesi, & denique eos, qui habent jurisdictionem Episcopalem respectu eorum, in quos eam habent, ut Capitula quædam, & Abbates exempti.

Quæres secundò, An necessarium sit quod Parochus matrimonio assistens sit Sacerdos?

Respondeo id non esse necessè, sed sufficere ut habeat titulum & officium Parochi, sicut expressè declaravit congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum anno 1591. ut refertur in declarationibus capituli primi decreti de reform. matrim. Ubi etiam dicitur nomine Parochi intelligi eos, qui obtinent Parochiale beneficium, licet ad Sacrodotium nondum promoti sint, quia nondum expi-

ravit annis illis concessus, ut curent promovendi. Si tamen Parochus alterum velit subdelegare, ut assistat matrimonio, non potest subdelegare eum, qui non est Sacerdos, quia Tridentinum prædicto decreto de reform. matrimonij ait: *Qui aliter quam presente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit &c.*

58. Quæres quartò, qualis debeat esse præsentia illa Parochi & testium?

Respondetur non sufficere naturalem, quomodo bestia possunt esse præsentis, sed necessariam esse humanam & moralem, qua scilicet adhiat non tantum corpore, sed etiam scientia, & advertant quid agatur. De testibus constat, non possunt enim alioquin testificari de re gesta. De Parocho autem major adhuc est ratio, quia debet adesse ut repræsentans personam Ecclesiæ ut cognoscentis rem quæ geritur, ut sic dici possit matrimonium contrahi in facie Ecclesiæ. Sed

59. Quæres quartò, quid dicendum, quando Parochus & testes sunt præsentis per violentiam?

Respondeo quoad testes, quantumvis sint ibi per violentiam, validum esse matrimonium, quia ad rationem testis, qui possit testificari, satis est, quod advertat & intelligat. Quantum vero ad Parochum, licet stando præcisè in littera Concilij, videatur requiri quod Parochus sit præsens voluntariè; videtur enim Concilium requirere quod adsit non ut testis, sed ut Parochus, exercens suum officium, atque adeo ut approbans; tamen stando declarationi congregationis Cardinalium, qui habent autoritatem à Summo Pontifice interpretandi Concilium Tridentinum, certum esse debet, quod etiam si Parochus sit ibi per violentiam, erit tamen validum matrimonium; ita enim facta hæc congregatio declaravit expressè loco præcitato, in hæc verba: *Congregatio Concilij censuit, matrimonium coram Parocho & testibus contrahitum, nisi aliud obset, validum esse, quamvis Parochus invitatus interfuerit, & alia de causa, quam ut matrimonio interesset, à contrahentibus accessit fuerit, cum tamen ad actum matrimoniale verè & formaliter fuerit adhibitus. Alias declarationes, effectus Farinacio Basilii Pontius lib. 5. de matrim. cap. 21. quarum prior affirmat valere matrimonium, dummodo Parochus sit præsens, & intelligat id, quod agitur, licet dissentiat & contradicat: adhibitus verò Parochus intelligitur, etiam si ex alia causa vocatus sit, dummodo sit adhibitus ad illum effectum. Posterior verò est huiusmodi: An verò si invitus & compulsus per vim adsit Parochus, etiam contrahatur matrimonium, & procedente supradicta prohibitione Ordinarij, tale matrimonium subsistat? congregatio respondit, subsistere.*

60. Quæres quintò, an matrimonia celebrata sine proclamationibus, sint clandestina?

Respondeo negativè, dummodo fiant coram Parocho, & duobus vel tribus testibus: illud enim in jure censetur clandestinum, quod fit clam, & non coram Ecclesiâ, cui subinde iudicè consistare non potest. At matrimonium coram Parocho, & testibus celebratum non fit clam, sed coram Ecclesiâ, cui per legitimos testes consistare iudicè potest: Ergo non censetur clandestinum, quamvis sine proclamationibus celebretur. Unde omisso proclamationum non reddit matrimonium irritum, etiam post

A decretum Tridentini, ut expressè declaravit congregatio Cardinalium ad cap. 1. decreti de reform. matrim. num. 2. in hæc verba: *Congregatio censuit, matrimonium contrahitum, non præmissis denunciationibus, nisi aliud obset, irritum non esse.* Ex quo intelliges, antiquum jus in Lateranensi sancitum, quo matrimonium sine prævijs denunciationibus celebratum, subijciebatur poenis matrimonij clandestini, ut constat ex cap. Finali, de clandest. despons. sumpto ex Lateranensi, fuisse per Tridentinum correctum & irritatum; nam hoc ipso quod matrimonio præscripta forma, per quam efficitur Ecclesiâ juridicè notum, nempe quod celebretur coram Parocho & duobus vel tribus testibus, suffulit ab eo sic contracto clandestinitatem, & consequenter poenas matrimonij clandestinis statutas, inter quas præcipua est ejus irritatio & invalidatio.

Peccant tamen graviter, qui sine dispensatione, vel legitima causa excusante, non præmissis proclamationibus, matrimonium contrahunt; quia est res gravis, & Tridentinum prædicto de reform. matrim. decreto cap. 1. strictissimè præcipit, ut tales proclamationes celebrationi matrimonij præmittantur. Verba ejus hæc sunt: *Sacri Lateranensis Concilij sub Innocentio III. celebrati, vestigijs inherendo, præcipit (sancta Synodus) ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, quod à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festis, in Ecclesiâ, inter Missarum solemnias, publice denunciatur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonii, in sacre Ecclesiæ celebratur.*

Quæres sextò, an matrimonia filiorum familiaris, sine consensu parentum, præsertim patris, contracta, irrita sint?

Respondeo talia matrimonia esse valida, licet in Gallia edictis Regijs prohibita sint, subindeque illicita.

Prima pars hujus resolutionis constat primò ex Tridentino, decreto de reform. matrim. cap. 1. ubi sic dicitur: *Tamen si dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quandoquidem Ecclesiâ ea irrita non fecit, ac proinde jure dammandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnet, qui ea vera & rata esse negant; quique falso affirmant, matrimonia à filijs familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata & irrita facere posse, &c.* Constat secundo, exemplo Tobie, qui inconsulto patre contraxit matrimonium cum Sara filia Raguelis, quod fuit acceptum & gratum Deo & Angelo Raphaëli; hujus matrimonij paranympho. Similiter Esau Genes. 27. duas uxores duxit sine consensu patris, quod evidens argumentum est, matrimonia filiorum familiaris sine consensu parentum inita, non esse jure naturæ irrita. Quod verò jure Canonico non irritentur, constat autoritate Summorum Pontificum, Nicolai I. in responsis ad consulta Bulgarorum cap. 3. & refertur can. sufficit 27. qu. Innocentij III. cap. Cum apud, cap. Tue fraternitati, cap. Tua nos, de sponsal. Alexandri III. cap. Cum locum eodem titulo. Similiter non esse jure Civili irrita, docet antiquissimus jurisconsultus Paulus in lib. sent. dicens, quod non debet contrahi matrimonia sine voluntate patris, sed contracta non solvuntur, quia contemplatio publicæ utilitatis privatorum commodis præfertur.

Unde

Unde non sunt audiendi quidam juris civilis Doctores contrarium sentientes.

63. Ratio etiam suffragatur, ut enim docet S. Thomas 2. 2. quæst. 104. art. 5. incorp. licet pater habeat jus dirigendi per imperium actiones domesticas filij, & filius teneatur ei obedire; tamen non habet in suo dominio naturales filij potencias & facultates, qualis est potentia generativa, unde filius jure naturæ potest sine consensu patris de tali facultate disponere, eamque alteri tradere per contractum matrimoniale. Verba S. Doctoris sunt: *Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia in his omnes homines naturæ sunt patres, putà in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem, & proles generationem. Unde non tenentur nec servi dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda, aut aliquo alio hujusmodi. Sed in his quæ pertinent ad dispositionem actuum & rerum humanarum, tenetur subditus suo superiori obedire secundum rationem superioritatis, sicut miles duci exercitibus in his, quæ pertinent ad bellum; servus domino in his, quæ pertinent ad servilia opera exequenda; filius patri in his, quæ pertinent ad disciplinam, & curam domesticam.*

64. Secunda verò pars nostræ resolutionis, quæ asserit matrimonia filiorum familias sine consensu patris in Gallia editis Regijs esse prohibita, constat, nam Henricus II. Galliarum Rex Christianissimus, anno 1556. ea strictissime prohibuit, & contra filios sine consensu patris matrimonium contrahentes has penas statuit: Primo, ut jure exheredes fieri possent. Secundo, ut liceat parentibus jam factas donationes revocare. Tercio, ut ob id exheredati liberi, omnia lucra amittant, quæ suis vi consuetudinis, aut pacti matrimonialis deferebantur. Demum statuit, quod intervinientes huic matrimonio penam arbitriam plestantur, & Notarius, ac testes penam capitis puniantur.

65. Quæres septimo, An ita verum sit, matrimonia clandestina, post decretum Tridentini, esse irrita, ut in nullo prorsus casu valida sint?

Respondeo multos recenseri casus, in quibus talia matrimonia censentur valida, non obstant Tridentini decreto; sed ex illis duos tantum vel tres prorsus probabiles. Primus est, si fideles contrahant in facie Ecclesiæ, sed invalide, propter occultum impedimentum; postea cognitò impedimento possunt occultè contrahere, vel renovando consensum, vel si vir maritali affectu uxorem cognoscat; & in tali casu matrimonium illud, licet clandestinum, validum est, ut à Pio V. declaratum fuisse testatur Navarrus cap. 22. Manualis num. 70. & Petrus Ledesina qu. 45. art. 5. affirmat Cardinales Congregationis ita declarasse, seque illam declarationem vidisse. Contrarium tamen sentiunt non pauci cum Pontio lib. 5. cap. 6. propter declarationem Clementis VIII. art. præcedenti, §. 2. in fine adductam, quæ asserit, cum matrimonium ab initio fuit invalidum, ut revalideretur, necessarium esse consensum utriusque conjugis coram Parocho & testibus. Sed Clementem cum Pio conciliare conatur Amicus hic disp. 7. sect. 13. num. 131. dicens, utramque sententiam esse in praxi tutam ac securam, istam esse tutiorem, & alteram probabiliorē, subindeque potuisse ex diverso fundamento utramque sententiam ubi u-

A troque Pontifice in praxi servandam præstare, primam ut probabiliorem, secundam ut tutiorem.

Secundus casus, qui ab aliquibus probabilior reputatur, est, quando quis per totam vitam habitavit cum concubina, quæ reputatur eius uxor, ex qua etiam plures liberos suscepit; postea verò dum ægrotaret, publice decessit non fuisse veram ejus uxorem, atque adeo filios esse illegitimos; unde ipse morti propinquantem vocat Parochum, qui vel abest, vel non potest inveniri; si tunc coram quinque, vel septem testibus contrahat, ut filij fiant legitimi, probabiliter reputantur alicui, validum esse matrimonium.

B licet alij oppositum probabiliter existimant. Tercio, Matrimonia clandestina valida sunt, si contrahantur in ijs locis, in quibus Tridentini constitutio non est recepta, licet contrahentes peregrini sint, & in eorum patriæ talis constitutio sit recepta, imò licet de industria eo se contulerint, ut valide contraherent, sicut ait Pontius lib. 5. cap. 9. post Sanchez, & alios. Item si duo contrahentes clandestini, sint diversarum parochiarum, in quarum una publicatum fuerit decretum Tridentini, non verò in altera, valet matrimonium, si fuit celebratum in ea parochia, in qua decretum non fuit receptum, ut declarat congregatio Cardinalium in caput 1. Decreti de reformatione matrimonij, & in responsione data Episcopo Anthepiensi, quæ refert Sylvius hic ad quæst. 45. art. 5.

Demum quando Parochus simpliciter haberi non potest, vel non potest haberi sine maximo vel ipsius Parochi, vel contrahentium periculo, validum est matrimonium in absentia Parochi contractum, ut constat ex decisione eisdem congregationis Cardinalium, quæ constituta ab Episcopo Tricarienti circa formam matrimoniorum, quæ in partibus Hollandiæ, Zelandiæ, & Frisiæ contrahuntur, examinatis ac penitus rationibus sibi ab Episcopo propolis.

D postquam declaravit irrita esse matrimonia hæreticorum celebrata coram ministro hæretico, vel magistratu in loco, ubi Tridentinum est publicatum, subiungit: Si verò parochia, in qua aliquando observatum decretum propter parochi defectum, & cathedrales iidem Episcopo & Capitulo, habentibus à Concilio facultatem aliam sacerdotem ad id delegant, nulli, quæ alius iussit, qui iussit Parochi, aut Episcopo suppleat, matrimonium valet absque presentia Parochi, servat tamen in ea quæ per ipsam formam Concilij, nempe adhibitu saltem duorum testium. Si verò extant quidem Parochus & Episcopus, sed nullo constituto Vicario, uterque metu hæreticorum latent, ita ut verè ignoretur, ubi sit, vel eodem metu à Diocesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est matrimonium contractum absque Parocho, adhibitis tamen duobus testibus.

ARTICULUS IV.

An, & quo jure matrimonium factum est in gravi, seu in virum constantem cadente, irritum sit?

§. II.

Quibusdam præmissis utraque difficultas resolvitur.

Suppono primò, meritum sic defini ab Ulpiano de eo quod metus causa, & obligatio permissa.

periculi, vel futuri mali, mentis trepidatio, quæ definitio omni metui convenit. Omnis autem variis metus divisionibus, quæ ad nostrum institutum non pertinent, communis divisione metus dividitur in levem & gravem, qui etiam cadens in virum constantem appellatur, cap. *Veniens* 2. & cap. *Consultationis*, de sponsalibus. & est ille qui versatur circa malum grave, cuiusmodi est mors, mutilatio, perpetuum exilium, diuturnus carcer, defectio à proprio statu, amissio omnium aut notabilis partis bonorum, idque non tantum respectu propriae personæ, sed etiam conjunctorum consanguinitate, affinitate, vel arcu amicitia, ut notat S. Thomas in 4. dist. 29. quæst. 4. art. 2. ad 2. Nec satis est ut versetur circa malum grave ex falsa imaginatione apprehensum, sed debet re ipsa esse tale, ut definitur l. *Nec timorem* 7. ff. *De eo quod metus causa*, ubi sic dicitur: *Si quis metusculis rem illam frustra timuerit, per hoc edictum non restituitur, quoniam neque rei, neque metus causa factum est.* Docet etiam D. Thomas hic quæst. 47. art. 2. ad metum gravem & in virum constantem cadentem, non sufficere quod versetur circa malum grave, quod re ipsa sit tale, & non ex falsa imaginatione, sed insuper requiri quod illud malum sit gravius eo quod eligitur ad illud evitandum; Quia (inquit) *constans sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo dimitendum sit vel faciendum: semper autem minus malum, vel minus bonum eligendum est, & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu maioris mali; non autem cogitur ad minus malum, ut vitet minus malum.* Ex qua doctrina sequitur primò, nullius mali temporalis metum, ad quodcumque peccatū committendum incussum, esse gravem, & cadentem in constantem virum; cum quodcumque malum temporale, cum quovis peccato etiam veniali comparatum, sit longe minus. Unde Daniel 13. Susanna ab impudicis senibus sollicitata, maluit mortem eligere, quam eorum delictum consentire. Invenit Susanna (inquit sacer textus) & ait: *Angustia sunt mihi undique, si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.* Sequitur secundo, quod si alicui intenteretur amissio notabilis partis bonorum, nisi consueverit in matrimonium, ex quo longe peiora mala obventura timet, talis metus gravis non est, nec cadens in virum constantem, cum constantis viri sit ex duobus malis minus eligere.

70. Suppono secundo, metum gravem, sive in virum constantem cadentem, posse inferri à duplici causa, videlicet à causa naturali, ut à naufragio, à peste, à gravi infirmitate; vel à causa libera & extrinseca, ut ab alio homine. Rursus metum illum gravem, qui inferitur à causa libera extrinseca, posse inferri dupliciter, iuste nimirum, vel injuste. Iuste, si iudex v.g. comminetur mortem homicidæ, nisi ut satisfaciat parti; ducat in uxorem filiam & consanguineam occisi. Injuste vero, si persona privata metum illum incutiat. Item metum illum posse inferri, vel ad extorquendum consensum in matrimonium; & tunc per se ordinatur ad matrimonium; vel non ad extorquendum consensum in matrimonium, sed in aliquid aliud, & tunc non nisi per accedens ad matrimonium ordinatur; v.g. si quis ex metu latronis, accipiat in uxorem filiam viri fortissimi, qui illum à latronibus defendat. His positis, pro resolutione difficultatis propositæ,

Tomus F.

Dico primò, nullus metus quantumvis gravis, si à causa naturali proveniat, irritat matrimonium. Patet conclusio in eo qui metu mortis naturalis imminetis, vel ex metu inferni, ducit in uxorem eam quam habuit concubinam; certum est enim, tale matrimonium esse validum, sicut & vota quæ ex metu naufragij, vel imminente alio gravi periculo fiunt, omnium consensu valida sunt; quia nimirum in his casibus nulla est coactio, cum nulla vis inferatur; nec ulla tunc fiat injuria voventi, vel matrimonium contrahenti.

Dico secundo, non irritari matrimonium à gravi metu, iuste à causa libera incusso. Patet etiam, tum quia nulla tunc fit injuria contrahentis, tum etiam, quia ita sæpe fit in Republica Christiana; Ecclesia enim per excommunicationem cogit volentes adimplere sponsalia, & iudex adolescenti de stupro virginis convicto, comminatur mortem, nisi eam in uxorem ducat.

Dico tertio, non irritari matrimonium gravi metu injuste incusso à causa libera, si talis metus non sit incussus ad extorquendum consensum in matrimonium, sed ob alium finem, seu ad aliam rem injuste extorquendam. Hæc etiam conclusio est manifesta, valet enim votum factum Deo ad vitandam mortem intentatam à latrone, non in finem extorquendæ tale votum, sed pecunias: Ergo similiter valebit matrimonium, si latro metum incutiat viatori ad pecuniam extorquendam, & viator ut præsentem redimat vexationem, spondeat ipsius filiam se in uxorem ducturum. Item si iudex contra allegatam & probatam ad mortem damnet reum, qui ut ab injusta morte se liberet, iudicis filiam ducit, validum est matrimonium. Similiter si maritus adultero in delicto deprehenso, propria auctoritate mortem minatur, ad cuius iram placandam, adulter in uxorem ducit minantis filiam, valet matrimonium. Denique quando aliquis injuste detentus in carcere, alià de causa, & ob alium finem, ducit in uxorem filiam ejus à quo detinetur, ipe libertatis obtinendæ, aut quando Princeps bello licet injusto à altero vexatus, petit ipsius filiam, & in uxorem ducit, propter bonum pacis, Matrimonium, omnium consensu, validum est.

Dico quarto, omnis metus gravis, ad extorquendum consensum injuste incussus, irritat matrimonium. Ita communiter Theologi, Canonistæ, & Jurisperiti, & constat ex cap. *Cum locum*, 14. & cap. *Veniens*, 15. de sponsalibus, & cap. 2. de eo qui duxit, &c. Idque verum est in utroque foro, quia hæc jura absolute dicunt, eum qui ita contraxit, valide cum secunda contrahere, licetque cum ea permanere, quod falsum esset, si primum Matrimonium absolute in utroque foro esset irritum.

Nec valet si dicas, jura id dicere, quia præsumunt metum coactum non consensisse, sed finxisse. Nam contra est primò, quod oppositum patet ex cap. *Significavit*, ibi enim Pontifex discrete significat eum, qui consensit in unam sed per vim & non sponte, validum cum altera Matrimonium contraxisse. Secundo, ut arguit D. Thomas hic quæst. 47. art. 7. in corp. Ecclesia nunquam præsumit peccatum de aliquo, nisi probetur: Præsumeret autem peccatum mendacij, si existimaret eum qui coactus est non consensisse, quando dixit se consentire. Tertio, Ecclesia præsumit suscipientem aliquod aliud Sacramentum ex metu gravi, vere consensisse, nisi certo

Bbb

con-

constet de opposito, ut patet ex cap. *Maiores*, de A
Baptismo, paragrapho *Item quartur*: Ergo idem
est dicendum à fortiori de Matrimonio.

Ratio autem ob quam Ecclesia matrimonia
ex gravi metu contracta statuit esse nulla, fuit,
quia cum vinculum matrimonij sit perpetuum
& indissolubile, Ecclesia voluit quòd ejus cele-
bratio esset libera & spontanea, ut ad eam
alienà vi & injurià nemo cogatur. Qua etiam
de causa irritat vota solemnia Religionis, facta
ex metu cadente in virum constantem. Non ir-
ritat autem Baptismus ex eodem metu susce-
ptum, tum quia, cum sit Sacramentum, non sub-
jacet dispositioni juris Ecclesiastici, sicut Ma-
trimonium, quod non solum habet rationem Sa-
cramenti, sed etiam contractus naturalis & civilis:
Tum etiam, quia cum baptizatus ad illum
merè passivè se habeat, non requiritur ex parte
illius ita perfectum & exactum voluntarium,
sicut in contrahente matrimonio, aut emittente
vota solemnia Religionis, ut rectè obser-
vavit sanctus Doctor hic questione 47. art. 3.
ad 1.

Dico ultimò, Matrimonium gravi metu in-
justo contractum, non esse irritum jure naturali,
sed tantum Ecclesiastico. Est contra Pontium
lib. 4. cap. 14. *Meratium* disp. 7. sect. 8. & alios,
existimantes, talia matrimonia jure naturæ irri-
ta esse.

Probatur conclusio ratione fundamentali:
Metus gravis, injustus, neque defectu plenæ li-
bertatis, neque ratione injuriæ quam infert, tol-
lit naturam consensûs ad matrimonium essen-
tialiter requisiti: Ergo illum non irritat jure
naturæ. Consequentia patet, si enim illum jure
naturali irritaret, altero ex his capitibus id præ-
staret. Antecedens verò quoad utramque par-
tem suadetur. In primis enim quòd ipsum non
irritet ex defectu libertatis, patet ex eo quòd
idem libertatis defectus reperitur in metu gra-
vi, ex causa naturali vel libera proveniente,
& in metu gravi injusto, ad alium finem, quam
ad extorquendum consensum incusso; & ta-
men triplex ille metus non irritat matrimoni-
um, ut tribus primis conclusionibus ostensum
est: Ergo metus gravis, ad extorquendum
consensum injustè incussus, jure naturæ non
irritat matrimonium, ex defectu plenæ libera-
tis.

Quòd verò ipsum jure naturæ non irritet, ra-
tione injuriæ quam infert, probatur; tum quia
tanta injuria infertur meticuloso per metum
levem, quanta homini fortè per metum gravem;
& tamen metus levis etiam cadens in virum
meticulosum, non irritat jure naturæ matrimo-
nium. Tum etiam, quia saltè in matrimonio
gravi metu injusto ad alium finem incusso, re-
peritur injuria gravis, quæ tamen matrimo-
nium non irritat, & dominij proprii corporis
translationem non impedit, ut conclusione ter-
tiâ variis exemplis declaravimus. Addo quòd,
in aliis contractibus gravi metu injusto cele-
bratis, gravis infertur injuria, quæ non obstante
sunt validi, & efficaces ad dominium transfe-
rendum: Ergo metus gravis injustus non irri-
tat jure naturæ matrimonium, ratione injuriæ
quam infert.

Contra tres primas conclusiones nullum
conducit argumentum alicujus momenti,
sed contra quartam objicitur primo: Si enim
metus gravis, ad extorquendum consensum
injustè incussus, irritaret matrimonium, sequitur
injustè oppressum peccare mortaliter peccato
mendacii & sacrilegii, proferendo verba illa
Ego te accipio in meam: Sed hoc videtur abso-
lutè manifestum: Ergo & illud. Sequela Majoris vide-
tur manifesta, in ipsè enim oppressus, proferendo
illa verba, loquitur contra mentem, subin-
deque mentitur in materia gravi. Item potest
formari sacramentale Sacramentum matrimo-
nii supra materiam indebitam, subindeque illud
dicit Sacramento, & sacrilegium committit, si-
cut ille qui metu mortis aliquem indispotum ad
solvit.

Respondeo negando sequelam Majoris,
quoad utramque partem: In primis enim,
quoad peccatum mendacii, contrahens qui illa
verba, *Accipio te in meam*, proferit ex metu gra-
vi, injustè illato à causa libera, tripliciter se ha-
bere potest in eorum prolatione: Primo ita ut
non consentiat in matrimonium, & tamen in-
tendat ea proferre in sensu formali; & tunc
sine dubio peccat, peccato mendacii, quia lo-
quitur contra mentem, quamvis fortè illud
peccatum non sit mortale, ob metum gravem
injustè illatum; sicut quando Judex injustè
procedit, mentiri in judicio, non est mortale.
Secundò potest contrahens ita proferre verba
illa, ut non intendat ea dicere in sensu formali,
sed tantum materiali; & tunc non mentitur,
quia nihil dicit contra mentem, nec tenetur lo-
qui juxta intentionem cogentis, quandoque-
dem supponimus quòd injustè cogitur, & non
obligatur aliunde erga feminam, ad eam du-
cendum in uxorem. Tertiò potest contrahens
proferre verba illa cum intentione sensus for-
malis significationis eorum, & consensum in ma-
trimonium, quantum fieri potest ex parte sua
proferre, & tunc etiam non peccat peccato men-
dacii, quia nihil dicit contra suam mentem;
illa enim verba faciunt tunc hunc sensum, con-
traho tecum, quantum est ex me, sive pono
quidquid requiritur ex parte mea, ad contra-
hendum tecum.

Similiter contrahens matrimonium ex gravi
metu, non peccat peccato sacrilegii; nam vel
bonâ fide existimat se valide contrahere, &
perficere matrimonii sacramentum, licet metu
coactus, & tunc bona fides, seu ignorantia in-
vincibilis ipsum excusat à peccato; vel contra-
novit contractum esse invalidum, subindeque
non perficit Matrimonii sacramentum, & sic
non peccat etiam, nec facit contra reverentiam
hujus Sacramenti, qui gravi metu adactus pro-
fert verba consensum significantia simulando se
consentire quantum potest; quandoque enim
tunc non intendit facere sacramentum, nec pro-
fert illa verba ut formam Sacramenti, neque
ponit illius materiam, sed se habet ad militan-
dum qui representandi causâ abluet, & pro-
ferret in theatro verba Baptismi; vel qui di-
scendi causâ, seque exercendè in modo cele-
brandi.

brandi Missam, proferet verba consecrationis super Hostiam chartaceam, sine intentione consecrandi.

82. Addunt aliqui, quod licet graviter peccet Sacerdos, qui metu mortis aliquem indispotum absolvit, non tamen qui metu gravi coactus, matrimonium contrahit; quia ille consentit ei qui directe aliquid impium & sacrilegum petit, subindeque externum sacrilegium committit; secus vero ille, quia ab incuriente metu, Matrimonium directe tantum petitur, quatenus est contractus, non autem quatenus Sacramentum: intendere vero facere contractum matrimonii, qui nullus est iure Ecclesiastico, non est peccatum sacrilegij, cum talis contractus non sit Sacramentum, eo quod Christus validum duntaxat matrimonij contractum, ad dignitatem Sacramenti elevarit.

83. Obijcies secundo contra secundam conclusionem: Illud irritat matrimonium iure naturali, quod reddit ipsum involuntarium, seu voluntati repugnans, cum sit de ratione & natura contractus matrimonialis, quod sit liber & voluntarius: Sed coactio ex gravi metu injuste incusso proveniens, facit quod matrimonium sit involuntarium, seu voluntati repugnans: Ergo reddit ipsum irritum iure natura.

84. Respondeo primo, retorquendo argumentum in Adversarios, non minus enim est coactum & repugnans voluntati matrimonium irritum ex metu mortis iuste incusso, quando scilicet Judex metu suspendij corruptorem virginis cogit, ut eam ducat, quam metus injuste incussus ejusdem aut minoris mali. Et tamen prima illa coactio non irritat matrimonium iure naturali, ut fatentur Adversarii: Ergo non est sufficiens fundamentum in secunda coactione, ut matrimonium dicatur esse nullum iure natura. Quod enim iuste vel injuste incutitur, non facit ut minus repugnet voluntati, & plena libertati, ut minus perterrefaciat virum constantem.

85. Respondeo secundo, distinguendo Majorem: Illud irritat matrimonium iure naturali, quod reddit ipsum involuntarium simpliciter, concedo Majorem. Quod reddit ipsum involuntarium tantum secundum quid, nego. Similiter distinguo Minorem: Coactio ex gravi metu iuste incusso facit matrimonium involuntarium, secundum quid, concedo: simpliciter, nego; ut enim cum Aristotele 3. Ethic. cap. 1. S. Thomas 1. 2. quest. 6. art. 6. actiones quae ex metu fiunt, et si ex voluntario & involuntario mixtae sint, simpliciter tamen dicenda sunt voluntariae, quia hic & nunc eas liberè volumus, eligentes illas ut minus malum, ad vitandum majus; fiuntque à principio intrinseco cognoscente singula in quibus est actio; unde non competit illis ratio violenti, quod est à principio extrinseco, nullam vim conferente passo. Cum ergo voluntarium mixtum sufficiat ad actum humanum, sufficit etiam ad matrimonium, spectato iure natura, & essentia matrimonij, ut constat ex reliquis contractibus metu celebratis, licet iure positivo debeant in irritum revocari, ut habetur cap. Abbas, de iis qui vi metusve causam.

86. Dices, Matrimonium, cum sit vinculum quoddam mutui atque perpetui amoris, & animorum corporumque conjunctio, debet esse plenè voluntarium & liberum: Ergo ad illud non sufficit voluntarium mixtum.

Tomus V.

A Respondeo, distinguendo Antecedens: Debet esse plenè voluntarium & liberum, connaturaliter, concedo, essentialiter, nego: nam voluntarium mixtum sufficiens est ad transferendum dominium corporis unius conjugis in alium. Addo, consensum metu extortum esse plenè voluntarium ex parte sui, id est cum plena & perfecta deliberatione elicatum, & esse diminutum solum ex parte objecti, quatenus scilicet illud tantum vult secundum aliquam considerationem, nempe prout valet ad vitandum cruciatum, aut aliud grave malum; hunc verò consensum ex parte objecti diminutum, non repugnare essentiae matrimonij, constat ex eo quod non minus diminutè ex parte objecti consentit, qui consentit in aliquam, quia dives est, licet sit deformis, vetula, querula, alisque vitiiis & defectibus obnoxia; & tamen, omnium consensu, tale matrimonium validum est.

B Obijcies tertio: Coactio repugnat naturae illius contractus, qui ex se perpetuam & indissolubilem obligationem inducit, cum nihil coactum & violentum sit perpetuo durabile: Sed matrimonium est contractus perpetuum & indissolubilem obligationem inducens: Ergo coactio ex gravi metu injuste incusso proveniens, repugnat naturae matrimonij, subindeque illud iure naturali dissolvit. Unde D. Thomas hic quest. 47. art. 3. ad 2. sic ait: *Ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed voluntarium completum, quia debet esse perpetuum, & ideo per violentum mixtum impeditur.* Et in 4. dist. 29. quest. 1. art. 3. quaestione 1. in corp. Dicendum (inquit) quod vinculum matrimonij perpetuum est, unde illud quod perpetui repugnat, tollit matrimonium. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum; & ideo haec coactio tollit matrimonium, & non alia.

C Respondeo primo, idem argumentum fieri posse de matrimonio inito ex metu mortis iuste incusso, cum illud non minus sit perpetuum, nec minus indissolubilem obligationem inducat, quam illud quod ex metu mortis injuste incusso contractum est.

D Respondeo secundo, ex eo quod matrimonium sit vinculum perpetuum, & indissolubilem obligationem inducat, solum colligi, coactionem ex metu gravi injuste incusso provenientem, repugnare illi connaturaliter, non tamen essentialiter; perpetuum enim esse potest, id est ad vitam, quod coactum est, & contra voluntatem; ut patet in carcere perpetuo, aut servitute. Unde D. Thomas locis citatis non dicit coactionem suam naturam irritare matrimonium, sed affectum solum causam seu rationem quae movet Ecclesiam, ad illud irritandum, quia scilicet convenit naturae illius contractus fieri sine violentia & coactione, gravesque solent exitus oriri ex matrimonij cogente gravi metu contractis.

E Obijcies quarto: Jus natura dicitur, ut omnis injuria resarciatur eodem modo, seu in eodem genere bonorum, quo illata est: Ergo cum injuria injusto metu matrimonio illata, non possit aliter reparari, quam per ejus dissolutionem, jus natura dicitur, dissolvendum esse matrimonium, metu injusto contractum.

9a. Respondeo negando Antecedens, universaliter sumptum; sunt enim multae injuriae quae non

Bbbb 2

non

non possunt, atque adeo non debent refarciri in eodem bonorum genere in quo facta sunt: si quis enim fide datâ de matrimonio, corrumpat virginem, & mox aliam ducat in uxorem, iniuria gravissima priori illata, non refarcitur irrito posteriori matrimonio, utpote quod eo non obstante est validum, & consequenter perpetuum. Item jus naturæ dicitur refarciendam esse injuriam ab homine qui alium mutilavit, sed non per restitutionem membri quod semel abscissum reparari non potest, sed aliis viis ac modis. Idem dicendum in proposito, jus enim naturæ dicitur quidem reparandam esse injuriam, injusto metu matrimonio illatam, sed non per ejus dissolutionem, cum illud semel valide contractum dirimi non possit, sed aliis modis quo talis injuria reparari potest, puta celebrando de facto matrimonium, illudque revalidando, si pars altera violentiam passa, velit postea libere consentire.

91. Objicies quincō: Donatio quæ fit latroni per metum cadentem in virum constantem, nulla est, etiam stando in jure naturæ; & votum simplex vel solemne, per metum in virum constantem cadentem emillum, est invalidum, etiam jure naturæ; cum Ecclesia non habeat potestatem ea quæ sunt de jure naturæ irritandi, & tamen irritet omnia ejusmodi vota: Ergo etiam matrimonium ex eodem metu contractum, jure naturæ invalidum erit.

92. Respondeo negando Antecedens, quoad utramque partem; donatio enim quæ fit latroni propter metum gravem, non est etiam ipso jure humano irrita & nulla, sed venit rescindenda per iudicem, in quo differt à matrimonio, quod ipso jure humano est nullum, si ex illo metu contrahatur, quia cum inducat vinculum per se iustum, si quando ex gravi metu contrahitur, semel esset validum, non posset rescindi per aliquam potestatem humanam, sicut rescinduntur alii contractus, qui ex sua natura non sunt insolubiles. Similiter votum simplex vel solemne, per metum in virum constantem emillum, non est jure naturali, sed Ecclesiastico tantum, invalidum. Ad probationem verò in contrarium dico, quod licet Ecclesia non habeat potestatem irritandi ea quæ sunt semel valida jure naturæ, bene tamen apponendi aliquas circumstantias, sine quibus sunt invalida, siue sine quibus jus naturæ non tribuit eis valorem, ex quibus una est, quod vota illa non sint per metum gravem extorta.

93. Objicies sextō: Nullum extat peculiare decretum, quo Ecclesia matrimonia gravi metu injusto contracta irritet, uti fecit cum matrimoniis clandestina antea valida irritavit: Ergo licet ista sint jure tantum positivo irrita, illa tamen jure naturæ invalida erunt.

Sed nego Consequentiam, sicut licet Ecclesiæ decretum proferri possit, quo matrimonium fidelis cum infideli, id est baptizati cum non baptizata, aut vice versâ, declaretur invalidum, tamen certum est, & fatentur Adversarii, jure solum positivo irritum esse; quia nimirum, licet id non habeatur ex peculiari Ecclesiæ decreto, habetur tamen ex traditione Doctorum & Pontificum: ita ob eandem rationem, matrimonia gravi metu injusto contracta, jure positivo irrita sunt, quamvis nullum extet peculiare decretum Ecclesiæ quo irritentur.

94. Objicies ultimō: Si matrimonia gravi metu injusto contracta, jure tantum Ecclesiastico irrita sint, erunt valida inter infideles, cum ipsi le-

A gibus Ecclesiæ non subint: Sed hoc dicimus: Ergo nec illud.

Respondent Sotus, Henriquez, & alii, negando sequelam; quia (inquunt) licet talia matrimonia non sint irrita jure naturæ, sunt tamen invalida jure gentium, quod habet vim apud infideles.

Sed hanc responsionem & doctrinam multo improbant, ex eo quod cum jus gentium dicatur illud quod ex principiis naturæ, etiam rei, per necessariam & evidentem evidentiam, tamen morali, consequentiam deducitur, quodque proinde sola recta ratio dicitur, si matrimonia coacta essent tali jure irrita, sequeretur eorum nullitatem deduci tanquam conclusionem immediate ex principiis naturæ, & consequenter ex se, siue ex jure naturæ, esse irrita. Unde.

B Alii respondent negando Minorem, existimant enim, matrimonia ex gravi metu contracta inter infideles esse valida, sicut matrimonia clandestina apud illos valida sunt, cum ipsi legibus Ecclesiæ talia matrimonia irritantibus non subdantur.

Verum melius respondetur cum distinctione, dicendo nempe ea esse quidem valida apud infideles, si nullum jus civile ea apud ipsos irritet; invalida verò, si apud illos sit, ut esse potest, lex aliqua civilis ea irritans.

§. III

Corollaria precedentis doctrinæ.

EX dictis inferes primō, metum levem in iustum incussum non irritare matrimonium: Ecclesia enim non irritat nisi matrimonia gravi metu injuste incussum irrita, alias omnia in matrimoniis contractibus essent incerta, plenaeque controversiæ & litibus; quia metus levis facile intervenit, aut etiam fingi ac probari potest. Adde quod, qui levi metu movetur ad contrahendum matrimonium, non est dignus, ut sibi per Ecclesiam subveniatur, cum facile potuerit talem metum a se repellere.

D Inferes secundō, Matrimonium ex metu gravi contractum, quantumvis juramento per vim extorto confirmetur, non esse validum; quia juramentum non confirmat actum, jure Ecclesiastico nullum: Sed matrimonium gravi metu injuste incussum contractum, jure Ecclesiastico irritum est, ut supra ostendimus: Ergo per juramentum vi extortum firmari nequit. Adde quod, si matrimonium metu gravi injuste illato contractum, juramento vi extorto firmaretur, Ecclesia non sufficienter providisset incommodis, quæ ex matrimoniis coactis solent sequi; si quidem facillimum esset cogentibus, non solum cogere ad matrimonium, sed etiam ad ipsum juramento confirmandum.

Dixi, quantumvis juramento per vim extorto confirmetur, si enim ille qui metu gravi ad contrahendum matrimonium adactus est, postea sponte juret, se confirmatum tale matrimonium, titulo religionis tenetur ad valide contrahendum, quia cum tale juramentum sit sponte præstitum, jurantem constringit ad illud servandum, cum absque salutis dispendio, & præjudicio tertii, ut supponimus, servari possit. Sicut qui sponte jurat se confirmatum votum, ab ipsa plena libertate emillum, tenetur virtute religio-

gionis illud implere. Poterit tamen sponte jurans se confirmaturum matrimonium metu gravi contractum, iuramenti relaxationem petere; quia cum nullum jus ex tali matrimonio sit alteri contrahenti acquisitum, nulla illi sit injuria, si à præstito iuramento resiliatur.

98. Inferes tertio, matrimonium gravi metu injuste illato contractum, non reddi validum, per ejus consummationem, etiam affectu maritali ab eo qui cogitur factam; Ecclesia enim sine ulla exceptione irritat omnia matrimonia facta ex gravi metu à causa libera injuste illato: Unde licet coactus postea velit matrimonium subsistere, & consentiat in copulam affectu maritali, per hoc tamen matrimonium coactum non fit validum, sed peccat mortaliter, tale matrimonium consummando.

99. Dices: Ecclesia irritat matrimonium coactum, in favorem illius qui cogitur: Ergo si ille velit contrahere, & affectu maritali consentiat in copulam, tale matrimonium, per ejus consummationem, reddetur validum.

Respondeo Ecclesiam irritare ejusmodi matrimonium secundario tantum in bonum sive favorem ejus qui cogitur; per se verò & primario, in favorem boni communis, ad quod ordinatur matrimonium, ut scilicet conjuges commodè possint cohabitare, & prolem educare, quam commoditatem per se loquendo destruit coactus quæ in matrimonii contractione intervenit.

100. Inferes quarto, quòd licet matrimonium metu gravi injuste extortum, invalidum sit, manet tamen qui vim intulit obligatus ad contrahendum, si pars altera violentiam passa, velit postea liberè consentire: Tum quia Ecclesia irritans tale matrimonium, non intendit favere reo injuste cogenti, sed innocentis tantum libertati prospicere: Tum etiam, quia qui alium injuste metu compellit ad secum contrahendum, gravem illi injuriam infert, injuste consensum extorquendo in re maximi momenti: Ergo tenetur eam refarcire in eodem genere, si potest; subindeque stare contractui, si alter velit. Unde graviter peccat, qui consensum ab una extorsit, cum altera contrahendo, quia cum prius fuerit irritum, posterioris validitatem non impedit.

ARTICULUS V.

Utrum per consensum conditionatum fiat matrimonium?

101. Notandum primò, conditionem in eo differre à demonstratione, causa, & modo, quòd demonstratio in jure exprimitur per ostensionem qualitatibus personæ, ut duco Mariam, quæ nobilis & dives est; causa exprimitur per illud quod operantem impellit ad contrahendum, ut duco Mariam, quia nobilis & dives est. Modus verò exprimitur per aliquid quod se habet ut finis contrahentis, ut si dicatur, duco Mariam, ut dives efficiar, vel ut dignitatem præsidis obtineam; conditio autem exprimitur per particulam si, vel dummodo, ut do tibi centum, si naves ex India venerint. Duco Mariam, dummodo parentes consentiant. Unde conditio suspendit dispositionem, ita ut vim non habeat nisi ex futuro eventu: quare definitur à Sylvestro, verbo conditio: *Oratio quæ id omne quod agitur in futurum eventum suspenditur.*

Tomus V.

A Notandum secundò, conditionem appositam matrimonio, æquè ac aliis contractibus posse esse multiplicem: unam de præfenti, aut de præterito; aliam de futuro, contingenti, vel necessario. Item conditio potest esse de aliquo possibili, vel impossibili, turpi, vel honesto, aut indifferente, repugnante matrimonio, vel non repugnante. His præmissis, pro resolutione difficultatis proponitur.

Dico primò: Si quis consentiat in matrimonium sub conditione de præfenti, quæ non contrarietur matrimonio, ut si quis dicat, ego contraham tecum si dives es, stante tali conditione, verum efficitur matrimonium. Si verò apponatur conditio quæ adversetur substantiæ matrimonii, ut si quis dicat, Accipio te in uxorem, si nolis te obligare ad conjugale debitum, non fit matrimonium. Ita D. Thomas hic quæst. 47. art. 5. ubi primam hujus conclusionis partem sic probat in argumento *sed contra*: In aliis contractibus fit obligatio sub conditione, & stante conditione (dummodo illa non sit contraria substantiæ aut fini illius.) Ergo cum matrimonium sit contractus naturalis & civilis, fieri potest sub conditione aliqua de præfenti, dummodo illa substantiæ aut fini matrimonii non adversetur.

Ex quo probatur etiam secunda pars: Omnes enim alii contractus in quibus ponitur aliqua conditio contraria substantiæ vel fini contractus, invalidi sunt jure naturæ: v.g. si quis vendat hæc lege & conditione, quòd non transferatur dominium rei venditæ, nulla est venditio: item si quis in contractu societatis contrahat hæc conditione quòd socius sit particeps damni, sed non lucri, talis contractus nullus est: Ergo similiter si quis dicat, Accipio te in uxorem, si nolis te obligare ad conjugale debitum, vel si impedias prolem generationem aut educationem, matrimonium irritum est, quia pariter illæ conditiones substantiæ vel fini matrimonii adversantur. Unde Gregorius IX. cap. fin. de condit. appof. licet ait: *Si conditiones contra substantiam conjugii inferantur, matrimonii contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu.*

Confirmatur: Matrimonium, cum per consensum efficiatur, consistere nequit sine consensu in substantialia ipsius: Sed consensus in conditionem contrariam substantiæ matrimonii, tollit consensum in substantialia matrimonii, implicat enim ut quis recte consensu in substantialia matrimonii, simul habeat consensum in aliquid adversum & repugnans substantiæ matrimonii; nam hoc ipso quod vult id quod repugnat substantiæ matrimonii, non vult ipsam: Ergo consensus in conditionem contrariam substantiæ matrimonii, non efficit, sed potius destruit ipsum matrimonium. Unde cum matrimonium ex Dei institutione essentialiter tria includat, nempe perpetuum vinculum, quod præfertim post consummationem nullo modo potest dissolvi; mutuum fidem, sive obligationem non adulcerandi, & reddendi debitum conjugale, & obligationem non impediendi generationem, & christianè educandi prolem, si nascatur, quæcumque conditio quæ alicui ex his adversatur, matrimonium irritat.

Dices primò: Votum solenne emissum sub conditione contra ejus substantiam, ipsum non irritare, ut colligitur ex cap. Clerici vel vorantes; ibi enim expresse definitur, votum emissum a mulie-

Bbbb 3

muliere, eâ conditione ut haberet propria, & maneret in domo sua. validum fuisse: illa autem conditio contraria est substantiæ voti solemnitis, utpote cum contrarietur paupertati & obedientiæ, quæ sunt de essentia voti solemnitis: Ergo idem dicendum de matrimonio.

107. Respondeo negando Antecedens, & ad probationem ei subjunctam dico, mulierem illam emisisse suum votum cum voluntate retinendi bona quantum ad usum, ex licentia prælati, quod non contrariatur substantiæ voti & professionis solemnitis.

108. Dices secundò: Qui puerum baptizando, aquis immergit, ut eum vitâ & gratiâ regenerante privet, non irritat Baptismum, quamvis ipsum detorqueat ad contrarium finem ad quem est à Christo institutus: Ergo similiter qui consentit matrimonio sub aliqua conditione, quæ ejus fini adversatur, puta generationi, vel educationi proli, ipsum non irritat.

109. Respondeo quòd si baptizans nullam intentionem habeat, nisi immergere puerum aquis, ut illum vitâ & gratiâ regenerante privet, nullum efficit baptismum; sin autem cum hac iniqua voluntate intentionem habeat saltè confusam faciendi quod Christus instituit, & Ecclesia facit, validum efficit baptisma, ut in Tractatu de Baptismo docuimus; quia per hanc intentionem confusam intendit hoc Sacramentum in ordine ad finem ad quem est à Christo institutum, quod ad validitatem Sacramenti sufficit.

110. Dices tertio: Inter B. Virginem & S. Josephum fuit verum matrimonium, & tamen cum B. Virgo ante illud emisisset votum virginitatis, non contraxit, nisi cum conditione nunquam consentiendi in copulam carnalem: Sed hæc conditio repugnat substantiæ Matrimonij: Ergo conditio appositæ matrimonio, licet ejus substantiæ adversetur, non irritat illud.

111. Respondeo, concessâ Majori, negando Minorem, cum enim consensus in copulam carnalem non sit de essentia matrimonij, ut suo loco ostendimus, conditio nunquam consentiendi in copulam carnalem, substantiæ matrimonij non adversatur: quodnam verò sit objectum ad quod per se primò & essentialiter fertur consensus matrimonialis, dicitur articulo sequenti.

112. Dico secundò: Si quis consentiat in matrimonium, sub conditione de futuro, quæ sit contingens, & honeste fieri possit, non est matrimonium de præsentis, sed tantum contractus sponsaliorum: v.g. si quis dicat, *duco te in uxorem, si recuperaveris illam domum*. Ratio est, quia ad valorem matrimonij de præsentis, requiritur validus contractus de præsentis, & ad valorem contractus de præsentis, mutua obligatio de præsentis: quando autem apponitur conditio pendet ex futuro, tunc etiam obligatio pendet ex futuro eventu suæ conditionis, atque adeò non est de præsentis.

113. Dixi verò, cum conditione de futuro, quæ sit contingens, si enim conditio de futuro sit necessaria, v.g. si quis dicat, *contraho tecum, si crastinâ die oriatur Sol*, quoad forum externum, validum est matrimonium statim, antequam ponatur conditio; cum enim talis conditio jam certò existat in sua causa, & necessariò eventura sit in se ipsâ, non est putandum personam prudentem velle suspendere consensum, donec impleatur, nec aliter ab illa videtur adici, quam ut ostendat se jam tam certò contrahere, quam illa con-

A dicio certò futura est. In foro tamen conscientie, si contrahens revera habet animum contrahendi eventum talis conditionis, non efficit matrimonium de præsentis.

Si autem quæras, an quando quis consentit in matrimonium sub conditione de futuro contingenti, adimpletâ conditione fiat validum, absque novo consensu, vel necesse sit ut iterum consentiat, adimpletâ conditione? Respondeo probabilius esse, & menti S. Thomæ conformius, impletâ conditione, requiri novum consensum de præsentis, actuale, purum, & absolutum; id enim innuere videtur S. Doctor in 4. dist. 24. q. 1. unica art. 3. & hic quæst. 47. art. 5. ubi affirmat, si conditio sit de futuro contingenti, cum conditio est datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, indicandum esse de tali consensu, licet de consensu qui sit per verba de futuro, unde non facit matrimonium, sed sponsalia: Ergo censet, ut in eo casu matrimonium contrahatur, adimpletâ conditione, poni debere novum consensum, si quo aliquo sensibili expressum.

Ratio etiam id suadet: Contractus enim matrimonij inter Christianos, eodem instanti quo validus est, est Sacramentum: At si quando quis consentit in matrimonium sub conditione de futuro contingenti, adimpletâ conditione, non ponatur novus consensus, non poterit habere tunc rationem Sacramenti: Ergo tunc non erit validum matrimonium sine novo consensu verbis expresso. Major constat, Minor probatur. Nullum novæ legis Sacramentum actu esse eo tempore, quo nihil ejus physice existit, quod actu sensibile sit: Atqui dum prædicta conditio ponitur, nihil matrimonij physice existit, quod actu sensibile sit; consensus enim & verba quibus antea fuit expressus sub conditione, jam præterierunt physice, neque quidquam sensibile existit nunc physice, præter ipsam conditionem, quæ cum nihil Sacramenti sit, non potest ejus ratione, Sacramentum matrimonij dici existeri physice, & esse actu sensibile: Ergo si adimpletâ conditione non ponatur novus consensus, si quo aliquo sensibili expressus, contractus matrimonij non poterit habere rationem Sacramenti.

Nec valet quod ait Amicus hic disp. 5. sect. 3. quòd licet reliqua Sacramenta tunc quando fiunt, requirant aliquid sensibile physicum, spectans ad ipsorum substantiam, id tamen non est necessarium in Sacramento Matrimonij, quia Christus efektivè ipsum in Sacramentum, ut est contractus civilis: contractus verò civilis ut perficiatur, non exigit aliquid sensibile & physicum tunc quando fit. Non valet, inquam, tum quia cum de ratione Sacramenti ut sit, sit est signum sensibile, repugnat aliquod Sacramentum, quodcumque illud sit, fieri & poni à parte rei, nisi aliquid physicum & sensibile ponatur quando fit: Tum etiam, quia in sententia D. Thomæ, & Discipulorum ejus, omnia Sacramenta novæ legis, etiam matrimonium, physice producant gratiam, quando fiunt: Sed matrimonium non posset physice producere gratiam, si tunc quando fit, nihil physicum poneretur, cum existentia physica sit conditio necessariò prærequisita in causâ efficiente ad hoc ut operetur: Ergo cum sit Matrimonij Sacramentum, necessariò tunc poni debet aliquid physicum & sensibile spectans ad ejus substantiam, subiecti consensus actualis & absolutus, si quo aliquo sensibili expressus.

Dices:

ARTICULUS VI.

An consensus in copulam sit de essentia matrimonij?

S. I.

Præmittitur quod serè apud omnes est certum, & sententia Gratiani rejicitur.

Gratianus cap. Quod autem & cap. Institutum 27. quæst. 2. affirmat non modò consensum in copulam, sed & copulam ipsam esse partem essentialem matrimonij, sine qua nullum matrimonium, etiam de præsententi expressum, esset validum; unde ex hoc inferit, liberum esse conjugum ante copulam à viro discedere, & alteri nubere. Idem docuerat olim Julianus, ut testatur D. Augustinus lib. 5. contra ipsam cap. 9. his verbis: Iam verò de Ioseph, cuius Mariam teste Evangelio conjugem dixi, multa diu disputas contra sententiam meam, & conaris ostendere, quia concubitus defuit, nullo modo fuisse conjugiam, ac per hoc secundum te, cum desisterint concumbere conjuges, iam non erunt conjuges, & divorcium erit illa cessatio. Quod ne contingat, agant sicut possunt decrepiti quod iuvenes agebant, & ab hoc opere ne effretur atate corporibus parcant. Non se cogitent quantum ad libidinis attinet incentiva, fuisse, ut possint conjuges permanere.

Hæc sententia, seu potius error, communiter rejicitur à Theologis: Primò, quia cum Luce 1 & Matth. 1 Ioseph vocetur vir B. Virginis, & B. Virgo conjux ejus, fuit inter ipsos verum matrimonium, & tamen de fide est quòd non fuerit copula carnalis actus inter ipsos, cum uterque virginitatem Deo voverit. Item protoparentes in paradiso fuerunt veri conjuges, antequam se carnaliter cognoscerent, ut definit Bonifacius VIII. cap. unico de voto in 6. & colligitur ex verbis illis Adæ Genes. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, &c. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo in carne una. Et ex Christi verbis Matt. 19. Quod Deus conjunxit, homo non separet: conjunxit enim Deus eos in paradiso, dum illos masculum & feminam creavit, accedente mutuo eorum consensu.

Secundò, quia Ecclesia verum matrimonium agnoscit ante ullam carnalem copulam, cum Tridentinum sess. 24. can. 6. definiat, posse matrimonium ratum, non consummatum, solemnem Religionis professione dirimi, subindeque ante carnalem copulam, quæ dicitur consummari, verum ac validum esse supponat.

Favent etiam SS. Patres: Ambrosius enim de instit. virginis sic ait: Non desolato virginis statu facit conjugium, sed pactio conjugalis. Quam Ambrosii sententiam, sub aliis terminis expressit Ulpianus L. Cum fuerit, ff. de condit. & demonstrat, dicens: Nuptias non concubitus, sed consensus facit. Augustinus lib. 1. de aupt. & concup. cap. 11. Quibus (inquit) placuit ex consensu ab usu carnalis concupiscentia in perpetuum continere, absit, ut inter illos vinculum conjugale rumpatur; imò firmitus erit, quòd magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiusque servanda sunt, non voluptuariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum. Item lib. 23. contra Faustum cap. 8. docet inter

Dices: Contractus conditionales, purificati conditione, absque novo contrahentium consensu, statim purificantur, & in absolutos transcunt; hæc venditio ff. de contrah. empt. Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio. Et l. potior ff. qui potiores: Cum semel conditio extitit, perinde habetur, ac si illo tempore quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset. Ergo etiam matrimonium sub conditione de futuro celebratum, adimpletâ conditione, statim fit validum absque novo consensu.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam & paritatem; Matrimonium enim, cum sit perpetuum, & perineat ad eos contractus qui traditione perficiuntur, non purificatur solo conditionis eventu, sed ob sui excellentiam, supra reliquos contractus exigit consensum perfectissimum & liberissimum, qualis non est conditionatus.

Dico tertio, Matrimonium contractum sub conditione turpi, substantia matrimonij non adveniente, ut si fornicata fuerit, si alterius prolem impediverit, validum est.

Probat: Quando conditio non impedit consensum in substantialia matrimonij, ipsum non irritat: Sed conditio turpis non adversa substantia matrimonij, non impedit consensum in substantialia matrimonij, ut de se patet: Ergo ipsum non irritat.

Queres, an teneantur contrahere & celebrare matrimonium, qui sponsalia sub tali conditione contraxerunt?

Respondeo quòd etsi ante talem conditionem adimpletam, contrahentes sponsalia ad matrimonium celebrandum non obligentur, obligantur tamen eâ adimpletâ. Sicut mandans, sub certa mercede paciscens cum mandatario, pro re illicita patranda, ante executionem tenetur mandatum revocare, & mandatarius mandatum non exequi; eo tamen adimpleto, tenetur mandans in conscientia mercedem solvere, non quidem ratione patrat peccati, sed laboris impensis.

Dico quartò, Matrimonium initum sub conditione impossibili, invalidum esse in foro conscientia, quamvis in foro externo præsumatur validum.

Prima pars patet, non valet enim in foro interno matrimonium sub conditione iniqua, nisi conditio stet: At conditio de impossibilitate non potest, cum sit impossibilis. Ergo nec matrimonium initum sub conditione impossibili. Idem dicendum de conditione repugnante matrimonio, unde iste contractus invalidus est, Accipio te in uxorem, si prius re sepelieris, quia supponit matrimonium perficiendum esse post mortem, quod repugnat. Et iste: Accipio te in conjugem, si totâ vitâ tuâ non mentiaris; quia hæc quoque conditio non ponitur ante finem vitæ, supponitque matrimonium post mortem contrahi.

Secunda verò pars conclusionis constat ex Gregorio IX. cap. ultimo de conditionibus apostolicis, ubi sic loquitur: Si conditiones appositæ matrimonio, turpes aut impossibiles fuerint, debent propter favorem ejus, pro non adjectis haberi, scilicet in foro externo; quia nimirum nemo præsumitur aut velle peccare, aut in re adgredi gravi & sanctæ velle nugari, ac suum actum reddere irritum.

inter B. Virginem & S. Joseph exstitisse conjugium, non concubitu, sed affectu, non commixtione corporum, sed copulatione, quod est charius, animorum, & hoc exemplo magnifice inlinuatur fidelibus conjugatis, etiam servato pari consensu, posse permanere, vocarique conjugium, non commixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu, inquit lib. 2. de consensu Evangelistarum cap. 1.

125. Ratio etiam suffragatur: Usus enim Matrimonij est quidam actus & operatio ejus: Sed actus & operatio, cum significetur ut egrediens ab agente, presupponit essentiam agentis jam constitutam, ut patet in motu deorsum lapidis, presupponente essentiam lapidis jam constitutam: Ergo copula carnalis, quæ est usus Matrimonij, ipsum jam constitutum supponit, subindeque pars essentialis illius esse nequit. Idque verum est de Matrimonio non solum ut est in officium naturæ, sed etiam quatenus est Sacramentum: cum enim contractus naturalis eleve-
tur ad rationem Sacramenti, si vera ratio & essentia contractus naturalis reperitur in Matrimonio ante consummationem illius, vera etiam ratio & essentialis talis Sacramenti reperitur ante consummationem Matrimonij. Adde quod Sacramentum Matrimonij dat gratiam ad hoc ut conjuges recte Matrimonio utantur: Sed actus ad quem Sacramentum dat gratiam, non est de essentia talis Sacramenti, ut patet in Sacramento Ordinis; actus enim consecrandi, ad quem dat potestatem & gratiam, non est de ejus essentia: Ergo pariter copula carnalis, quæ est usus Matrimonij, non est de essentia Sacramenti.

126. Denique confutari potest Grati sententia ex absurdo & inconvenienti quod sequitur ex illa: Si enim copula carnalis esset pars essentialis Matrimonij, sequeretur Matrimonium non elevari ad dignitatem Sacramenti, neque gratiam sanctificantem conjugibus conferri nisi in ipso actu carnalis copulæ: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur. Tunc solum Matrimonium ad dignitatem Sacramenti elevaritur, & gratiam sanctificantem conjugibus confert, cum perficitur contractus matrimonialis: Sed juxta Gratianum, contractus matrimonialis ipso carnalis copulæ actu perficitur: Ergo juxta hujus Authoris principia, Matrimonium non elevaritur ad dignitatem Sacramenti, neque gratiam confert, nisi in ipso actu carnalis copulæ. Quod est contra Florentinum in Decreto Eugenij, ubi causam efficientem Matrimonij, ut Sacramentum est, ait esse consensum, per verba de presenti expressum: non igitur ex Concilio fit Sacramentum per copulam.

§. II.

Aliqua objectiones solvuntur.

127. Contra præcedentem doctrinam obijciuntur in primis quædam sanctorum Patrum testimonia, quæ Grati sententiæ favere videntur: Ambrosius enim lib. de instit. virginum cap. 8. & in epist. 66. & Hieronymus in commentariis super Oseam cap. 4. dicunt Matrimonium initiari in conjunctione, perfici vero in corporum commixtione. Ex quo idem Hieronymus in libro adversus Helvidium infert, non fuisse verum Matrimonium inter B. Virginem & S. Josephum, & Mariam in Evangelio dici uxorem Josephi, mo-

re Scripturarum, quæ uxorem frequenter appellat, quæ tantum est desponsata: Contra inquit audieris, suspicio tibi non habetur, sed recordare consuetudinis Scripturarum, ut quædam verba, & ipsa vocentur uxores. Deum autem nus relatus à Gratiano cap. Non est datum 27. quæst. 2. ait mulierem illam non pertinere ad Matrimonium, cum qua commixtio facta non docetur fuisse.

Quidam Authores apud Bellarminum lib. de Matrim. cap. 5. ut ab his authoritatibus se impeditant, docent copulam carnalem esse partem integram Matrimonij, tam ut constitutus, quam ut Sacramentum est, sine qua est quidem perfectum essentialiter, sed non integraliter: Sicut Sacramentum Penitentiae ante perfectam satisfactionem à Confessario impetitam, est perfectum essentialiter, non integraliter, cum adhuc ei ad integritatem substantialem desit pars integralis satisfactionis.

Verum hæc sententia, quam non improbat Bellarminus, ceteris Theologis displicet, & merito: Quod enim est pars integralis Sacramenti, debet habere aliquem effectum sacramentalem ex opere operato; quemadmodum satisfactio causat ex opere operato remissionem poenæ, & in sententia D. Thomæ, augmentum gratiæ, ut in Tractatu de Penit. disp. 13. artic. 4. tenentem est: Sed copula carnalis, nec augmentum gratiæ, nec alium effectum sacramentalem causat ex opere operato: Ergo non est pars integralis Sacramenti Matrimonij. Hæc ergo solutio præterminata.

Dicendum est SS. Patres citatos, dum aliter Matrimonium perfici in corporum commixtione, non loqui de perfectione Matrimonij essentiali, vel integrali, sed duntaxat accidentali, quæ attenditur secundum usum & operationem, cum enim carnalis commixtio sit quædam operatio sive usus Matrimonij, per quod facilius ad hoc datur, est quædam perfectio accidentalis illius, ut docet S. Thomas hic quæst. 42. artic. 2. Summe liter quando iidem SS. Patres dicunt Matrimonium inter Mariam & Joseph non fuisse perfectum, loquuntur de perfectione accidentali Matrimonij, non vero de essentiali & integrali. Cuius verò non dubium falso refertur à Gratiano ex D. Augustino, apud quem non extat, ut bene advertunt Censores Grati.

Obijciuntur secundo illud est de essentia Matrimonij, saltem ut Sacramenti, ratione cuius habet significationem sibi propriam & essentiali: Sed hanc non habet Matrimonium nisi ratione copulæ carnalis: Ergo copula carnalis est de essentia Matrimonij. Major patet, Minor probatur: Matrimonium est essentialiter signum exprellivum unionis Christi cum natura humana, & cum Ecclesia: Sed talis conjunctio non significatur per Matrimonium, nisi ratione copulæ carnalis, ut docet Leo Papa citatus à Gratiano can. Cum societas nuptiarum sit a initio instituta sit, ut præter sexum communem non haberet in se Christi & Ecclesia Sacramentum, & idem in cap. Debitam, de bigam. dicitur expresse, conjugium illud quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinere ad illud conjugium designandum quod inter Christum & Ecclesiam, per Incarnationis mysterium est contractum: Ergo Matrimonium non habet significationem sibi propriam & essentiali, nisi ratione copulæ carnalis, ratione cuius fit conjunctio

testate humana indissolubile, cum tamen ante A
copulam, cum careat prædicta significatione,
possit solemniter Religionis professione dissolvi,
ut constat ex dicendis disputatione sequenti.

131 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem: Significatio enim essentialis Sacramenti debet esse practica, cum Sacramentum sit essentialiter signum practicum: in Sacramento verò matrimonii significatio unionis Christi cum natura humana & cum Ecclesia, non est practica, sed merè speculativa, bene tamen significatio gratiæ conjugentis conjuges per mutuam dilectionem; unde ista quidem significatio est Sacramentum matrimonii essentialis, illa verò merè accidentalis.

Addo locum Leonis Papæ corrupte & infideliter à Gratiano referri: quasi dixerit: Cum societas nuptiarum ita à principio sit instituta, ut præter conjugationem sexuum, non habeant in se nuptia conjugationis Christi & Ecclesiæ Sacramentum. Cum potius Leo Epist. 90. alias 92. ad Rusticum cap. 4. ex qua verba illa desumpta sunt dicat: *Ve præter sexuum conjugationem, haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum.*

132 Obijciunt tertio: Si quis post votum simplex Religionis contrahat matrimonium, animo ingrediendi Religionem, ante consummationem, istud matrimonium non est Sacramentum, siquidem non confert gratiam, quia nunquam debet habere actum ad quem datur gratia Sacramentalis: Ergo sine consummatione matrimonium non habet omnia sibi essentialia.

133 Respondeo negando Antecedens, & probationem ei adjunctam; sicut enim qui intendit nunquam exequi Ordines quos suscipit, verè tamen recipit potestatem Ordinis, per se & ex natura sua ordinatam ad executionem, ita similiter in matrimonio de quo procedit obiectio, contrahens verè recipit gratiam ex natura sua ordinatam ad utendum matrimonio, licet per accidens & ex intentione contrahentis, non ordinetur tale matrimonium & gratia Sacramentalis ad copulam carnalem.

§. III.

Relatio sententiæ, principalis difficultas duplici conclusionem resolvitur.

134 Quamvis actualis copula non sit de essentiali matrimonii, nec ad ejus valorem necessariò requiratur, ut contra Gratianum ostendimus, & unanimi ferè consensu Theologi docent, certum est, & in eo omnes conveniunt, aliquem consensum in copulam, ad essentialiam & valorem matrimonii necessarium esse; quia cum matrimonium naturà sua ordinetur ad procreationem proles, & copula sit necessarium medium ad proles procreationem, nequit substantia matrimonii consistere, excluso omni consensu ad copulam. Verum qualis ad valorem & essentialiam matrimonii requiratur vel sufficiat consensus in copulam, difficile explicari potest; unde circa hoc triplex est Theologorum sententia.

Prima asserit, ad verum & perfectum matrimonium, necessarium esse explicitum consensum in copulam carnalem. Hanc sententiam, ut Gratiani opinionem ab erroris nota vindicet, probabiliter defendendam suscipit Michael Medina lib. 1. de sacrorum hominum continentia,

Tom. V.

cap. 61 & sequentibus. Ex qua infert, inter B
Virginem, & S. Josephum, non intercessisse verum matrimonium, sed tantum sponsalium, idque conatur probare Hieronymi testimonio paragrapho præcedenti relato & explicato. Secunda docet, neque explicitum neque implicitum consensum in copulam ex parte contrahentis, ad essentialiam & valorem matrimonii requiri, & ait ad illud sufficere consensum implicitum in copulam, ex parte ipsius contrahentis matrimonialis. Ita Sanchez, Pontius, Amicus, & plures ex Recentioribus. Tertia verò quæ communior est, & videtur probabilior, existimat ad essentialiam & valorem matrimonii sufficere & requiri consensum implicitum in copulam, non solum ex parte contrahentis, sed etiam ex parte contrahentium.

Dico ergo primò, ad essentialiam & valorem 135
matrimonii, non requiri consensum explicitum in copulam, sed sufficere implicitum. Ita D. Thomas hic quæst. 48. art. 1. ubi dicit, consentire in matrimonium, idem esse ac consentire in carnalem copulam, implicitè, non explicitè: non enim debet intelligi, nisi sicut implicitè continetur effectus in sua causa; quia potestas carnalis copula, in quam consentitur, est causa carnalis copula, sicut potestas utendi re sua, est causa usus. Et 3. part. quæst. 29. art. 2. in corp. asserit, omnino verum fuisse matrimonium Virginis matris Dei & Ioseph, quia uterque consentit in copulam conjugalem (id est vinculum conjugale) non autem expresse in copulam carnalem, nisi sub conditione, si Deo placeret. Item in 4. dist. 30. quæst. 2. art. 1. quæstionem 2. ad 1. Dicendum (inquit) quod copula carnalis cecidit implicitè sub consensu B. Virginis, sicut actus implicitè continetur in potentia potentia autem ad carnalem copulam non contrariatur virginitati, nec diminuit aliquid de puritate ipsius, nisi ratione actus, qui quidem nunquam fuit in proposito Beata Virginis, sed erat jam certificata, quod actus nunquam sequi deberet. Itaque juxta D. Thomam ad contrahendum validè matrimonium, non est necessarium, ut conjuges consecrantur explicitè in copulam, volendo eam exercere, sed possunt habere contrarium propositum, & votum nunquam eam exercendi, sicut habuit B. Virgo. Ratio est, quia ut paragr. 1. contra Gratianum docuimus, copula carnalis non est de essentiali matrimonii, sed tantum est usus potestatis per illud acceptæ: Sed potestas ab usu separari potest, & accipi potestas ad usum, sine voluntate unquam illam exercendi, imò etiam cum expressa voluntate contraria; Ergo consensus explicitus in copulam carnalem non est de essentiali matrimonii.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio, hoc exemplo: Sicut in fundo v. g. duplex dominium 136
distingui solet, alterum proprium ac directum, alterum utile quoad usum fructum; potestque dominium directum ab utili separari, & unum tradi sine altero, ut contingit quando dominus dat Vassallo agrum in feudum, vel Emphyteusim, tunc enim dominium directum, & supremum sibi retinet, & ad Vassallum seu Usufructuarium transfert usum fructum & dominium utile. Ita in corpore utriusque conjugis quodammodo distingui potest dominium directum à dominio utili, quoad usum copulæ, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad usum copulæ, sive ad tempus, sive in perpetuum. Et hoc modo B. Virgo

Cccc

se gessit erga S. Iosppham ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, sive pluri fructum sui corporis, quoad copulam, sed potius ex mutuo pacto sibi retinuit; unde non consensit explicitè in copulam carnalem, sed implicitè tantum, sicut actus implicitè continetur in potentia, ut loquitur S. Doctor suprà relatus.

- 137 Confirmatur amplius: Qui cum expresso animo ingrediendi Religionem, ante consummatum matrimonium, contrahit, validè contrahit: At hic consensus explicitum in copulam habere non potest: Ergo ad valorem matrimonii non requiritur consensus expressus in copulam. Minor patet, qui enim contrahit expresso animo ingrediendi Religionem, contrahit cum intentione & voluntate servandi perpetuam castitatem, quæ intentio seu volitio, cum consensu expresso in copulam incompatibilis est. Major vero habetur cap. Commissum, de sponsalibus, ubi Alexander III. suadet cuidam mulieri, quæ iuramentum fidei cuidam sponderat, se illum intra biennium ducturam, & postea facti pœnitens, proposuerat Religionem ingredi, ut propter reverentiam iuramenti, prius matrimonium contrahat, & postea Religionem ingrediatur: At non potuit Pontifex suadere ut matrimonium invalidum faceret: Ergo qui cum expresso animo ingrediendi Religionem, ante consummatum matrimonium contrahit, validè contrahit.

Dico secundò, ad matrimonium, implicitum consensum in copulam ex parte contrahentis necessarium esse.

- 138 Probatur: Implicitus consensus in copulam ex parte contractus matrimonialis, essentialiter & valorem matrimonii necessarius est, ut docent Sanchez, Pontius, & Amicus, contra quos disputamus: Ergo requiritur etiam consensus saltem implicitus & remotus in copulam, ex parte contrahentis. Consequentia videtur manifestè fieri enim nequit, ut intentio seu tendentia necessaria essentialiter ex parte actus, non sit etiam necessaria ex parte agentis, prout illum exercentis; cum tendentia actus vitalis non sit alia quàm tendentia ipsiusmet agentis sese exercentis circa tale objectum.

- 139 Confirmatur. Impossibile est, quemquam contrahere matrimonium, & consentire absolute in contractum matrimoniale, nisi consentiat saltem implicitè in omne id quod tali contractui est essentialiter; Sed intentio implicita in copulam est essentialiter contractui matrimonii, cum matrimonium naturà suà ordinetur ad proles procreationem, & copula sit necessarium medium ad illam; unde Augustinus lib. 2. de moribus Manich. cap. 18. Nuptia (inquit) ut ipsa nuptiales tabula clamant, liberorum procreandorum causâ, matrem, feminamque coniungunt, &c. Ergo impossibile est, quemquam contrahere matrimonium, & in illud consentire absolute, absque eo quod consentiat implicitè saltem in copulam; subindeque hæc intentio, seu consensus implicitus, non solum est necessarius ex parte contractus, sed etiam ex parte ipsius contrahentis; imò videtur esse implicita in hoc quod dicunt Authores citati, nempe ad essentialiter & valorem matrimonii, necessarium quidem esse consensum implicitum in copulam, ex parte contractus matrimonialis, sed non ex parte ipsius contrahentis.

Obijcies primò contra primam conclusionem; Omnis contractus ad sui validitatem necessarius requirit expressum consensum in objectum circa quod primò versatur: Sed contractus matrimonialis primò & per se versatur circa copulam, cum per se primò & ex natura sua ordinetur ad proles procreationem, ad quam copula medium necessarium est: Ergo matrimonium ad sui validitatem consensum expressum in copulam necessarium requirit.

Respondeo primò, negando Majorem, ad id nullum enim contractum validè incurrendum necessarius est expressus consensus in rem circa quam contractus versatur, sed sufficit virtualis & implicitus; hic enim sufficit ad actum humanum, qualem requirunt negotia humana, ut valide peragantur. Constat id tum in eo qui intentionem habet contrahendi juxta leges & consuetudines loci, licet eas ignoret: tum in eo qui sacramentum conficit, sola intentione faciendo quod facit Ecclesia.

Respondeo secundò, data Majori, negando Minorem, objectum enim circa quod per se primò versatur contractus matrimonialis, non est ipsa copula carnalis, sed dominium in corpore conjugum in ordine ad illam; unde illa non explicite sed implicitè tantum continetur in objecto matrimonii, nempe sicut effectus in causa, & usus rei in dominio, seu potestate utendi, quæ ab actuali utroque separari potest; imò & conjuges ex mutuo consensu possunt sibi invicem dare dominium directum corporis sui, retinendo sibi dominium utile quoad utrumque copulam, sive ad tempus, sive in perpetuum, ut suprà ostensum est.

Obijcies secundò cum Basilio Pontio contra secundam conclusionem: Non potest negari si nuptiis inter D. Virginem, & S. Ioseph, vel intercessisse matrimonium, illudque fuisse ab ea contractum, post emissam votum virginis: Sed tale matrimonium non potuit esse cum consensu in copulam ex parte contrahentis, alioquin B. Virgo peccasset contra votum; quia ut ait Augustinus in libro de bono viduitatis c. 8. & habetur in cap. Nuptiarum bonum, 17. quest. 1. post oblatam Deo virginis per votum, non solum nubere re ipsa, sed etiam velle nubere, damnable est: Ergo ad essentialiter & valorem matrimonii non requiritur consensus in copulam ex parte contrahentis, sed sufficit consensus implicitus ex parte ipsius contractus matrimonialis.

Respondeo primò, falsum esse quod in majori dicitur, vel supponitur, nempe B. Virginem antequam desponsaretur B. Ioseph, & cum illo iniret matrimonium, absolute virginisatem voluisse; siquidem, ut ait S. Thomas 3. part. quest. 28. art. 4. cum tempore legis scriptæ oporteret generationi insistere tam mulieres, quàm viros, quia secundum carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Christus nasceretur, non poterat B. Virgo ita velle contrahere matrimonium, ut absolute excluderet consummationem ejus, atque adeo ut votum virginis absolute emitteret ante desponsationem, sed tantum sub conditione, si Deo placeret. Subdit tamen S. Doctor in resp. ad 1. quod post desponsationem innotuit ei hoc esse Deo acceptum, & consequenter quod absolute votum virginisatem.

tem, antequam ab Angelo annuntiaretur.

147 Respondeo secundo, datā Majori, negando Minorem, & ad probationem ei subjunctam dico, B. Virginem non peccasse contra votum castitatis, contrahendo matrimonium, quia divina revelatione certa erat nullum ex matrimonio virginitati suae præjudicium imminere, ut ait S. Thomas in 4. dist. 30. quæst. 2. art. 1. quæstione 2. ad 3. cujus verba supra concludimus. Aliæ verò mulieres, quæ post votum habere volunt, peccant contra fidem Deo datam, quia se exponunt evidenti periculo consummandi, danteque marito jus exigendi, tenenturque peccati reddere debitum, nisi ille voto contentus sit, aut simili obligatione sese obstringerit.

146 Obijciens tertio cum eo dem Authore: Ad essentiam matrimonii requiritur tantum, ut sit mutua animorum conjunctio, ad individuum vitæ societatem, cum diversitate sexû: Sed hoc votum reperiri potest in matrimonio contracto, sine ullo ordine & consensu in copulam ex parte contrahentis. Ergo ad essentiam & valorem matrimonii non requiritur consensus in copulam ex parte contrahentis. Major probatur, tum quia matrimonium sic definitur à Magistro tenentiarum: *Matrimonium est veri mulieris conjunctio maritalis inter legitimas personas, individuum vitæ societatem retinens.* In qua definitione nulla fit mentio de copula carnali, vel de ordine ad illam. Tum etiam, quia nihil cogit (inquit Pontus) ut asseramus, non posse esse in conjugio translationem domini corporum ad mutua obsequia utriusque sexû, sine ullo consensu in copulam ex parte ipsorum contrahentium; dominium enim distinguitur ab usu, potestque fieri contractus circa materiam domini, sine ullo ordine ad usum, imò etiam ullo profusus impedito, ut fusc antea declaravimus.

147 Respondeo primo, hoc argumentum nimis probare, & ex illo sequi quædam ex parte contractus necessarium esse consensum in copulam carnalem, sed sufficere consensum in conjunctionem animorum, & amabilem societatem in diverso sexu: quod si verum esset, non apparet cur jure naturali non posset esse matrimonium inter fratrem & sororem, aut patrem & filiam, seculo omni ordine ad copulam, & in tantum amabili conjunctione & societate animorum, quod absurdissimum est. Unde

148 Respondeo secundo, negando Majorem, ad matrimonium enim requiritur essentialiter, ut sit mutua conjunctio viri & feminae, in ordine ad procreationem prolis, subindeque in ordine ad carnalem copulam, quæ est medium necessarium ad illam, talisque ordo innuitur per participationem illam maritalis, in definitione matrimonii à Magistro positam. Unde si quis ordinem illum excluderet, non solum juxta ad copulam ullam dante, matrimonium non contraheret, sed contractum diversæ omnino rationis iniret. Per quod patet ad primam probationem Majoris.

Ad secundam verò dico, quod licet dominium corporum quod tibi mutuo conjuges per matrimonium tradunt, ab usu eorum distinguitur, unumquodque ab altero separati possit, ex mutuo pacto inter conjuges, repugnat tamen illos in ejusmodi dominium conferre, quin implicite consentiant in copulam; cum tale dominium corporum matrimonio acquisitum, sit essentialiter jus ad copulam, & ipse in eo, ut effectus in

Tom. P.

A causa continueatur, ut loquitur Sanctus Doctor supra relatus.

Ex dictis intelliges, quod licet matrimonium inter B. Virginem & S. Josephum celebratum, caruerit aliqua perfectione accidentali, nimirum copulâ conjugali, & jure expedito ad illam, fuit tamen perfectum substantialiter, cum nihil ei defuerit ex his quæ ad substantiam matrimonii requiruntur, nempe nec traditio corporum, nec dominium dictum ipsorum, quamvis ex mutuo consensu à dominio utili, quoad usum copulæ, in d. & a consensu explicito in illam, fuerit separatim, item in eo fuit indissolubilis conjunctio animorum, & fides conjugalis perfectissima servata, variaque conjugum obsequia sibi mutuo præstata. Præterea matrimonium illud in suo genere perfectissimum fuit, cum perfectissime affectum fuerit finem ad quem à Deo fuit institutum, qui non fuit proles ex mutuo concubitu susceptio, sed proles Spiritus sancti operante in utero B. Virginis formata procreatio & educatio; nec non alius in mystici occultatio & pudicitia B. Virginis, ac fama, honoris, & integritas virginitatis conservatio & protectio; quod hæc hujus sanctissimi matrimonii præstantiam & dignitatem mirum in modum commendat; cum enim cetera matrimonia ad perdendam & delibendam virginitatem conjugum ordinentur, illud mirabili Dei dispensatione, ad eam conservandam & protegendam institutum fuit, quod bellissime quidam, similitudine ulmi vineam obumbrans, & à solis ardoribus protegentis, expressit, addito hoc lemmate: **PROTEGIT, NON PRÆCUNDA.** Adde potest, quod sicut vinum, quod, teste Apostolo, luxuria iacentium est, in Eucharistia sit virginis tatis germen & remedium contra luxuriam, unde & vinum germinans virginis, à Propheta appellata est matrem, quod est insensibilis virginitatis hostis, ejusque ruina & perditio, in mysterio incarnationis, & in castissimo Josephi & Mariæ connubio, virginitatis columnen, & integritatis protectorem effectum est.

DISPUTATIO V.

De indissolubilitate Matrimonii.

Cum inter matrimonii proprietates, præcipua sit ejus indissolubilitas, & de illa variae ac celebres agitari soleant quæstiones, integram de illa visum est instituere disputationem, ut difficultates illas, eâ quâ par est diligentia & perspicuitate, articulis sequentibus resolvamus.

turam matrimonii, ut disp. 1. art. 3. ostensum est: A
Ergo & a fortiori dissolutio matrimonii. Con-
sequenter probatur, primo quia dissolvere ma-
trimonium, est omnino ipsum deituere, cum
essentialiter consistat in nexu; at vero secundum
uxorem primæ superinducere, non est destituere
matrimonium. Secundum, pluralitas uxorum si-
mul idem est contra naturam, quia adversatur fi-
ni secundario naturæ in matrimonio, ut loco ci-
tato fuse declaravimus: Atqui similiter, & multo
magis, solutio matrimonii adversatur fini secun-
dario ejus, imò & primario, ut constabit ex di-
cendis probatione sequenti: Ergo multo magis
est contra naturam matrimonii.

Demum eadem prima pars nostræ conclu-
sionis probari potest ex D. Thoma hic quæst. 67
art. 1. ubi sic dicitur: *Matrimonium ex intentione
ordinatur ad educationem prolis, non solum ad aliquod
tempus, sed per totam vitam prolis, unde de lege naturæ
est, quod parentes filii thesaurizent, & filii parentum
heredes sint, & ideo cum proles sit commune bonum viri
& uxoris, oportet eorum societatem perpetuam manere in-
divisam, secundum legem naturæ dictam, & sic insepa-
rabilitas matrimonii est de lege naturæ.*

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio,
hoc dicitur: Matrimonium est contractus inter
marem & feminam, sua naturæ ordinatus ad
prolis procreationem & educationem: Sed con-
jugum inseparabilitas ad hujus finis consecutio-
nem necessaria est: Ergo matrimonium ex na-
tura sua exigit conjugum inseparabilitatem. Ma-
jor patet, Minor probatur. Perfecta procreatio
& educatio prolis tria exigit, nempe certitudi-
nem ex parte patris, cui potior incumbit cura
prolis: educationem & instructionem quoad vi-
tam & mores, cum enim homo animâ & corpore
constet, ad perfectam sui educationem, non
solum requiritur alimentum corporis, sed etiam ani-
mi, per diligentem morum instructionem. Item
ad perfectam prolis educationem requiritur,
filii succedant parentibus quoad bonam fortunam
& quod parentes thesaurizent filiis; præsertim
cum proles, ut pars a parentibus decisa, a naturâ
ordinetur ad suos progenitores, quoad fieri po-
test, perfecte representandos, & parentes quoad
similitudinem speciei conservantur in filiis: Sed
ad hæc tria conjugum inseparabilitas necessaria
est: conjugis enim separatio, vel reddidit prolem
incertam, si uxor v.g. post copulam carnalem cum
marito, aliter nubat: tunc enim nequit certo sciri
an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel
impedit perfectam prolis instructionem aut e-
ducationem; destituta enim ab uno parente, non
ita perfecte instruitur ab altero; cum multa sint
quibus proles eget ex parte patris, & plura qui-
bus indiget ex parte matris, quæ non tam bene
suppleri possunt ab eo ad quem proles non per-
tinet; ut experientia quotidiana docet in prole,
quæ altero parente mortuo, transit sub cura no-
veræ, vel vitrici. Unde ut notat D. Thomas 3.
contra Gent. cap. 123. aves illæ ad quarum pro-
lem educandam requiritur utriusque parentis o-
pera, tandum commanent simul, quoad utiq; pro-
les sit perfecte educata, & instructa, ut sibi ipsa
valeat de necessariis providere. Demum nisi pa-
ter & mater simul commanent, non possunt ita
commode filii thesaurizare, nec tantam divi-
tiarum copiam, quam filii hereditario jure re-
linquant, congregare: Ergo, &c.

Ex his probata manet secunda conclusio
pars, quæ assertit, matrimonium post consumma-

tionem, majorem jure naturæ exigere indissolu-
bilitatem: Dissolutio enim matrimonii, per se ejus
confirmationem, primo facit injuriam proli,
quæ per carnalem conjugum copulam, jus ac-
quirat ad sui procreationem, in ipso scilicet in ma-
trimonii copulâ proleminato, & ad sui educa-
tionem, si jam factus in uxoris utero sit efforma-
tus. Secundum per illam gravis irrogatur injuria ux-
ori, quæ dehonora dimittitur; unde S. Thomas
3. contra Gent. cap. 123. *Siquis (inquit) mulierem
assumens tempore juvenutis, quo & decor, & secunditas
ei adsunt, eam dimittere possit, postquam astate provecta
fuerit, damnum inferret mulieri contra naturalem æquo-
ritatem. At neutram injuriam includit matrimo-
nium, nondum carnali copulâ consummatum;
non conjugis dehonora, cum nondum sit carna-
liter cognita; nec prolis, cum nullum ante carna-
lem copulam jus acquisierit; nam primo illud ac-
quirat per semen ejus, lumbris parentis decusum,
quod est ipsa prolis inchoatio: Ergo majorem
indissolubilitatem exigit jure naturæ matrimo-
nium consummatum, quam ratum.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijciens primò: Omnes res per quas cumque
causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut di-
citur in jure: Sed vinculum matrimonii nascitur
ex mutuo contrahentium consensu: Ergo per
eundem consensum dissolvi potest, atque adeo
non est ex natura sua insolubile.

Confirmatur: Alii contractus humani & ci-
viles, ex mutuo contrahentium consensu dis-
solvuntur: Ergo & contractus matrimonialis.

Ad objectionem respondeo, Majorem esse
veram duntaxat in iis rebus quæ ex natura sua
sunt solubiles, & quarum dissolutionem non sibi
reservavit superior; de quarum numero nega-
tus esse contractum matrimonii, se habet enim
quemadmodum anima rationalis, quæ licet nun-
quam producat, nisi cum aliqua dependentia
ab agente naturali, postea tamen ab eo corrupti-
pi non potest, quia ex natura sua incorruptibilis
est.

Ad confirmationem, concessio Antecedente,
nego consequentiam & paritatem, hoc enim in-
ter matrimonium & alios contractus intercedit
discrimen, quod illi, cum non ordinentur ex na-
tura sua ad aliquem finem, qui requiratur insolubi-
litate, ex natura sua possunt dissolvi; at vero
contractus matrimonii, ordinatur ad aliquem fi-
nem qui requirit insolubilitatem ex natura sua,
nimirum ad prolis procreationem & educatio-
nem, ad quam conjugum inseparabilitas neces-
saria est, ut in ultima probatione declaravimus.

Obijciens secundo: Papa non potest dispensare
in his quæ sunt de jure naturæ: Sed matrimoni-
um ratum, non consummatum, potest Pontifici a-
uthoritate dissolvi: Ergo saltem matrimonium ra-
tum non est jure naturæ insolubile. Major vide-
tur certa, Minor vero probatur ex facto plurimum
Summorum Pontificum, qui in matrimonio ra-
to dispensarunt, ut de Martino V. Eugenio IV.
Paulo III. Julio III. Paulo IV. Gregorio XII.
referunt Covarruvias 4. decret. part. 2. cap. 7. pa-
ragr. 4. Henriquez lib. 11. cap. 8. & Navarrus in
Summa cap. 22. qui addit suo tempore Paulum
III. & Pium IV. ter vel quater dissolvisse qua-
dam matrimonia clandestine contracta, non ad

¶

con-

consummata. Suarez etiam tomo 3. de relig. lib. 9. cap. 24. ait sibi ex proprio diplomate constituisse, Gregorium XIII. in matrimonio rato dispensasse inter conjuges qui suo tempore vivebant. Demum Spondanus in Annalibus Ecclesiasticis, ad annum 1599. num. 4. refert ita iudicatum fuisse ab octo Cardinalibus, & aliis delegatis à Clemente VIII. ad iudicandum de causis dissolutionis matrimonii inter Sigismundum Batorium, Transilvaniæ Principem, & Mariam Austriacæ; illorumque iudicium auctoritate Apostolicâ fuisse executioni mandatum.

12 Huic argumento respondent plures ex recentioribus Theologis, negando Majorem, existimant enim Summum Pontificem posse in aliquibus, quæ sunt de jure divino & naturali dispensare, non per potestatem quam habeat ex se sed specialiter sibi à Christo communicatam, ob publicum bonum Ecclesiæ; unde licet matrimonium sit divino naturalique jure insolubile, nihilominus (inquiunt) potest Pontifex in matrimonio rato dispensare, propter gravissimas causas animarum salutem concernentes. Addunt, quod causæ rationabiles dispensationis esse possunt, notabiles in qualitate & conditione contrahentium disparitas; sæpe enim nimia affectio excoecat amantem, ipsumque inducit ad contrahendum cum persona, qualitate & conditione longè dispari: probabile periculum futuri scandalis, aut perpetuæ inter ipsos conjuges dissensionis; morbus contagiosus vel incurabilis superveniens, aut qui ante contrahendum matrimonium conjugem latebat.

13 Verum licet hæc responsio & doctrina practicè probabilis sit, tum ob auctoritatem plurium Summorum Pontificum, qui eam ad praxim revocarunt, tum ob suffragium plurium Theologorum & Canonistarum, qui ei adherent, speculativè tamen minùs videtur probabilis: Primò, quia si non possit Summus Pontifex, ut fatentur omnes, dispensare in polygamia, sive ante, sive post consummationem matrimonii, multò minùs in indissolubilitate, cum indissolubilitas magis repugnet naturæ & fini matrimonii, quam polygamia, ut constat ex dictis in præterea probatione conclusionis.

14 Secundo, si credibile sit Christum dare Summo Pontifici potestatem dispensandi in matrimonio rato, quia hoc expedit videtur ad bonum publicum Ecclesiæ, & salutem spirituali animarum, similiter ob eandem rationem dici poterit, Papam à Christo accepisse facultatem dispensandi in matrimonio consummato, quia similiter interdum videtur pertinere ad bonum publicum Ecclesiæ, ut in matrimonio consummato dispenset, puta si aliquis Princeps Christianus duxisset uxorem sterilem, & nisi hæredes regni relinqueret, Princeps aliquis infidelis vel hæreticus deberet ei succedere.

15 Tertiò, plures docti & pii Pontifices, hanc sententiam minùs probabilem iudicarunt, ideoque eam ad praxim reducere, & in matrimonio rato dispensare, constanter renuerunt, ut de Innocentio VIII. Adriano VI. & Pio V. refertur: imò Leodesia assertit, nonnisi ante Marinum V. ausum fuisse talem dispensationem concedere, quamvis per quatuordecim sæcula, quam plurimæ hujus dispensationis faciendæ occasioness occurrerint. Varia etiam Pontius lib. 9. cap. 3. adducit veterum Pontificum decreta, quibus declarant, causas illas quas recentiores Theologi

A rationabiles existimant ad dispensandum in matrimonio rato, non esse sufficientes ad dissolvendum tale matrimonium. Hæc ergo responsio prætermittenda, vel in sua probabilitate relicta.

Respondet ad objectionem, concessam Majori, negando Minorem, & ad illius probationem desumptam ex factis Summorum Pontificum, qui in matrimonio rato dispensarunt, dico illos, usos esse opinionem quam probabiliores existimant, eò quod apud Canonistas communis sit, quod in re obscura, & utriusque probabilis sit licuit: quamvis enim non liceat uti opinione minus probabili, in concilio alteriusque existimatur probabilior; si tamè opinio, quæ in se minus probabilis est, alicui videatur probabilior, non peccat, si eam in praxi sequatur, quia tunc excusatur ex ignorantia invincibili; ut in dissertatione de probabilitate, quam post Tractatum de moralitate actuum humanorum adjeccimus, fusè ostensum est.

S. IV.

Corollaria notata digna,

EX dictis colligitur primò, nullum matrimonium neque fidelium neque infidelium, non solum post, sed neque ante carnalem copulam, solo conjugum consensu valide dissolvi posse: matrimonium enim indissolubilitatem habet ex præcepto divino & naturali, quod ad omnes homines se extendit, quodque Adam in paradiso accepit posteris omnibus communicandum, Genes. 2. Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quæ verba fuisse à Deo dicta, & per Adam posteris promulgata, significavit Christus Matthæi 19. dum hæc verba non in Adam, sed in Deum retulit. Eade Augustinus lib. 9. super Genesim ad litteram in fine: Hæc verba (inquit) non primi hominis fuisse Scriptura testatur, Dominus tamen in Evangelio Deum dixisse declaravit, ut boni intelligeremus propter exasum, quæ præserat in Adam, hoc enim divinitus tanquam prophetam dicere potuisset. Et Tridentinum sess. 24. initio: Matrimonii perpetuum indissolubileque nexum, primo humani generis patens, Divini Spiritus instinctu pronuntiari, cum dicitur: Hæc nunc os ex osibus meis. Uge licet forte aliqui Gentiles, ob invincibilem ignorantiam huius præcepti, excusentur, si matrimonium in casu aliquo urgentissimo, ex mutuo consensu dissolvant, dissolutio tamen ejus non erit valida, cum in ea desit consensus Dei, quem non censetur præbere, nisi in duobus casibus infra referendis, cum nimirum alter conjugum infidelium ad Christianam fidem converteritur, & alter remanens in infidelitate non vult cum eo habitare absque contumelia Creatoris; & cum unus ex conjugibus ante consummationem matrimonii in aliqua Religione approbata professionem emittit. De quo infra.

Colligitur secundò, matrimonium Christianorum magis esse indissolubile, quam matrimonium infidelium; nam matrimonium fidelium indissolubilitatem habet non solum ex jure nature, sed etiam ex sacra significatione unionis Christi cum Ecclesia, quæ ei convenit quatenus est novæ legis Sacramentum: hanc verò significationem non habet matrimonium infidelium, ut docet D. Thomas in 4. dist. 26. q. 2. art. 1. Ratio est, quia conjunctio Christi cum Ecclesia, quam matri-

monium significat, non est per similitudinem tantum naturæ, quam Christus habet cum toto genere humano, sed per fidem & charitatem, quæ ut sponsus Ecclesiam ut sponsam diligit, ut ex Pauli discursu colligitur, qui maritos adhortatur ad uxores diligendas, sicut Christus dilexit Ecclesiam; ad hanc autem conjunctionem significandam matrimonium infidelium, utpote fide carens, aptum non est. Ex quo intelliges rationem, ob quam matrimonium consummaturum infidelium, per alterius conjugis ad fidem conversionem, divini possit, non autem fidelium per unius conjugis apostasiam à fide, tametsi nonnunquam majus periculum sit, ne hic per conjugem à fide aversum, quam ille per conjugem in sua infidelitate perseverantem, perventur; quia nimirum matrimonium infidelium non est à Christo assumptum, ad significandam indissolubilem sui cum Ecclesia conjunctionem, sicut matrimonium fidelium.

19 Colligitur tertio, matrimonium in lege nova esse magis indissolubile, quam fuerit in lege naturæ, vel in lege Mosaica. Nam ut docet sanctus Doctor loco citato, matrimonium fidelium ante Christi adventum, non significabat unionem Christi cum Ecclesia, hanc enim significationem accepit in lege Evangelicæ, cum fuit elevatum à Christo ad dignitatem Sacramenti novæ legis, quia congruentius fuit quod eam haberet, post factam Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia conjunctionem; tum etiam, quia ante Christi adventum licitum erat matrimonium unius cum pluribus uxoribus, hoc verò matrimonium aptum non erat ad significandam unionem Christi cum Ecclesia, quæ est una, & multo minus Verbi cum humanitate assumpta, quæ etiam unica est. Ex quo intelliges, cur in lege Mosaica matrimonium esset solubile per hocellum repudii, ut dicitur articulo sequenti, in lege verò Evangelicæ id non liceat, quia nimirum in lege nova significat unionem Christi cum Ecclesia, quam Deus nunquam repudiabit, juxta illud Olee sponsabo te mihi in sempernum; in lege verò Mosaica, hac significatione carebat.

ARTICULUS II.

An repudium olim fuerit licitum Iudeis, & Romanis, aliisque Gentilibus, ita ut repudiando uxores, non peccarent, Deo dispensante in lege naturæ?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & re-feruntur sententia.

20 Suppono primò, quod olim in lege Mosaica permittitur Iudeis uxores dimittere, & libello repudii uxori dato, aliam ducere: De utero enim 24 sic dicitur: Si acceperit homo uxorem, & non invenit gratiam ante oculos ejus, propter aliquam infirmitatem, scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Forma verò huius libelli, seu verba in eo contenta, hæc erant: Ego Rabbi Simeon filius Rabbi Abraham, filij Rabbi David, filij Rabbi Salmon, &c. primâ mensis secundi, anno

à creatiæ mundi &c. hi & in hac civitate, ex animi mei consensu, & sine ulla coactione, repudiavi Rachel siliam Rabbi Mosi filij Rabbi Joseph filij Rabbi Jacob; & dedi illi libellum repudii in manu, chedam abscessionis, & signaculum divisionis, ut sit à me abjecta, & abeat quocumque voluerit, ducitque possit ab omni viro, nec eum quicquam prohibere presumat, juxta constitutiones Moysi, & Israel. Debebat autem hic libellus, non ab ipso repudiante, sed ab aliquo docto scriba componi, idque duplici de causa, primò, ut mora scribendi tardiores maritus redderet ad repudiandum, daretque tempus maturius ea de re deliberandi, extincto interea, vel remisso fievore odii & iracundiæ, ut notat S. Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 26. ubi ait, quod talis libellus debebat scriptis mandari, ut in dissidium animi præceptis libelli conscriptione refractus, abstinere, & quid mali esset uxorem dimittere, cogitaret. Secundo, ut scriberet à quibus exarari debebat, & quibus repudii causa exponenda erat, de ea secundum legem judicaret, & si iusta non esset, repudium impedirent, conjugatosque ad pacem & concordiam revocarent. Quia ut perhibent (subdit idem sanctus Doctor) apud Hebræos scribere literas Hebræas nullitas erat, nisi scribis solis, cum & excellentiorem profiterentur sapientiam, & si qui eorum essent æquitate ac pietate præditi, non tantum profiterentur sapientiam, sed etiam seclarentur. Ad hos igitur quos oportere esse prudentes legis interpretes & justos & fidem diffusores, lex voluit mittere eum, quem iussit libellum repudii dare, si dimisisset uxorem. Non enim poterat scribi libellus, nisi ab ipsis qui per hanc occasionem & necessitatem, venientem quodammodo in manus suas, bono consilio regerent, atque inter ipsum & uxorem, pacifice agendo dilectionem, concordiamque suaderent.

Porro libellus repudii in lege Mosaica dari non debebat, nisi ex gravi aliqua & iusta causa, quæ verbis Deuteronomii supra relatis, generatim nomine fœditatis exprimitur; puta sterilitas, quæ apud Iudeos erat ignominiosa, lepra, morbus perpetuo impediens debiti conjugalis redditionem, veneficium, ebrietas, morositas, & rixæ perpetuæ, vel mali mores mulieris, turbantes pacem domesticam, liberisque valde nocentes malo exemplo. Quare non sufficiebat levis causa, ut colligitur ex verbis illis Malachiæ secundo. Cum odio habueris (uxorem tuam) dimitte, dicit Dominus Deus Israel. Quæ verba ironice dicta esse à Deo, plures Interpretes asserunt, & indicant verba immediate præcedentia: Custodie ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere, unde illis Deus reprehendit Israelitas, eâ solâ de causa odio habentes & repudiantes uxores suas, quod illæ minus essent pulchræ quàm alienigenæ.

Demum necessè non erat, ut in libello repudii ejus causæ specialiter exprimerentur, sed tantum in generali, ut ostenderetur justum repudium, ut ait S. Thomas hic qu. 67. art. 7. Imò aliqui docent, nequidem in generali causas repudii scribi debuisse, tum quia in forma libelli supra relata non exprimitur; tum etiam, quia hoc ipso quod libellus à scribis exarari debebat, constabat authenticè causam esse justam, utpote talem ab illis judicatam. Plura de forma repudii Judaici videri possunt apud Abulensem in cap. 19. Matth. cap. 52. & sequentibus.

Suppono secundo, quod non solum Iudei, sed etiam plerique Gentilium, olim solebant uxores repudiare, ut alias ducerent, sicut de Medis &

Per-

Perlis constat ex libro Esther cap. 1. ubi Assuerus repudiat Vasthi, & de Philistinis ex Judic. 14. ubi Samsonis uxor accepit eo relicto statim alterum de amicis ejus, & pronubis, putans se ab eo desertam & dimissam fuisse. Olim etiam usitatum fuit apud Romanos, libello per nuntium missio, uxores repudiare, his verbis: *Res tuas tibi habeo. Tuas res tibi agito, ut constet ex toto ff. de divortio & repudio, ex Cod. de repudio, & aliis relatis à Gregor. Tolosano in Syntagmate juris part. 2. lib. 9. cap. 5.* Primus verò qui inter Romanos anno circiter ab urbe condita 500. sterilitatis causa, uxori repudium dedit, teste Valerio Maximo lib. 2. cap. 3. tit. *de primo repudio*, fuit Spurius Cabilus, vel Corbilius, seu Corvinus; qui tamen reprehensione dignus judicatus est, quod cupiditate liberorum conjugali fidei prætulisset.

24. Hæc sunt certa & indubitata apud omnes, sed difficultas est & controversia inter Theologos, an repudium licitum fuerit Judæis, vel solum permittum, aut toleratum; & an Romani, alique Gentiles, repudiando uxores, peccarent contra legem naturæ, quæ matrimonii indissolubilitas præcipitur, ut articulo præcedenti ostendimus, vel utrum fuerint dispensati à tali lege, ut de Hebræis dicemus.

25. Prima sententia asserit, nunquam in veteri lege fuisse licitum repudiare uxorem, sed tantum permittum ut impune fieret, ad majus malum vitandum, ne videlicet Judæi suas uxores occiderent; præstabat siquidem eas dimittere potius quam interficere. Quare juxta hanc opinionem, peccabant Judæi dimittendo suas uxores, & vinculum matrimonii non solvebatur; ac proinde si mulieres dimissæ accipiebant novos maritos, non erat novum matrimonium, sed adulterium. Quod autem viri possent alias ducere, non erat per accessionem novi juris ex repudio, sed ex eo quod polygamia tunc esset licita, propter multiplicationem populi fidelis. Hanc opinionem docet Divus Hieronymus in cap. 19. Matthæi ad verba illa: *Moses ad duritiam*, ubi hæc scribit: *Nunquid potest Deus sibi esse contrarius, cum aliud jussit. & sententiam suam novo frangat imperio? Non ita sentiendum est: Sed Moyses cum videret propter desiderium secundarum conjugum, quæ vel ditiores, vel juniores, vel pulchriores essent, primas uxores interficere, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam quam odia & homicidia perferere.* Idem docent Glossa, & Lyranus in caput quintum Matthæi. Magister in 4. dist. 33. Divus Bonaventura ibidem articulo tertio, questione prima. Sotus ibidem quest. 2. art. 2. concl. 2. Henriquez, Sylvius, & alii.

26. Secunda docet, sub lege mosaica, Deo dispensante in lege naturali, permittum fuisse Judæis repudiare uxores, non solum impune, sed etiam licite ita ut non peccarent repudiando, & per libellum repudii, vinculum conjugale solveretur. Ita Author operis imperfecti in Matth. homil. 34. D. Thomas Matth. 19. Albertus Magnus 4. dist. 33. art. 25. Durandus ibidem quest. 3. Paludanus quest. 1. art. 2. Bellarminus de matrim. cap. 17. Sanchez lib. 10. de matrim. disp. 1. alique plurimi ab ipso relati.

27. Tertia existimat, repudium licitum fuisse non solum Judæis, sed etiam Gentilibus, eosque repudiando uxores, non peccasse contra legem naturæ; quia repudio uti sunt prudentissimi viri, qui nullâ passione ducti, id ut licitum, & à lege naturali minime abhorrens judicant; ut con-

A statum de Romanis jurisconsultis, ex quibus omnis penè Jurisprudencia ad nos derivata est: tum de Platone, qui lib. 11. de legibus, separationem viri ab uxore suadet, quando conjugii propter morum acerbicatem inter se non conveniunt. Ita Abulenſis in cap. 19. Marth. quest. 66. ad 5. & Veracrius apud Sanchez citatum, numero 8.

§. II.

Vera sententia duplici conclusione statuitur.

Dico primò, olim permittum fuisse Judæis repudiare uxores, non solum impune, sed etiam licite, ita ut eas repudiando non peccarent, Deo in lege naturæ dispensante, & matrimonii vinculum, per legem repudii dissolveretur. Probatur primò: Verba supra relata ex Deuteronomio, propriè sumpta & simpliciter, ut sonant, non significant tantum permittum seu tolerantiam minoris mali, ad vitandum majus, sed scientiam & potestatem juris, ad repudiandum uxorem; Sed verba Scripturæ, quod fieri potest, in sensu proprio & nativo intelligenda sunt, juxta regulam traditam à S. Augustino lib. 3. de doctrina Christiana cap. 10. præcipue verò in legibus, quæ clara esse debent: Ergo per legem repudii permittitur Judæis non solum impune, sed etiam licite, repudiare uxores; præsertim cum ex nullo loco Scripturæ colligi possit, Deum vim obligandi à lege non abstinuisse, & cum non aliter loquatur Moyses in alia quæ non permittit solum seu tolerantiam, sed & licite licere poterant Judæis.

Confirmatur: Quamvis in lege veteri aliquæ peccata permitterentur sine punitione, læpæ tamen reprehendebantur de illis Judæi à Prophetis, ut constat d. Celsus, quæ illis permittiebantur, circa alienigenas de iis enim redarguuntur Ezechiel. 18. & Psal. 14. Sed quæ in tota Scriptura legitur, quod repudiantes uxores, servato modo à Moysè præscripto, reprehenduntur. Nam si ironice intelligendum sit illud Malachiæ 2. *Qui odio hauriunt, dimittite, dicit Dominus Deus Israel*, ut plures Scripturæ Interpretes existimant, & si verbis illis Deus ironice carpat dimittentes uxores, loquitur de Judæis, qui sine justa causa eas oderant, & dimittunt, ut alienigenas, quia pulchriores sibi videbantur, acciperent, ut supra annotavimus.

Probatur secundò conclusio: Per libellum repudii verè solvebatur vinculum conjugale: Ergo verè Deus dispensabat in lege naturæ indissolubilitatem matrimonii præcipientem, subindeque non solum impune, sed etiam licite, poterant Judæi uxores repudiare, & uxores repudiatæ aliis nubere. Utraque consequentia patet. Antecedens verò probatur primò quia libellus repudii, qui Hebræicè, *libellus dissolutorius*, seu *abscissionis* dicebatur, satis hanc conjugalis vinculi solutionem insinuat. Secundo, quia lex Mosaiica non permittit fornicariis nubere duobus viris: Sed concedebat Deuteronomio 24. mulieri repudiata, ut nuberet alteri viro: Ergo per libellum repudii dissolvebatur prius matrimonium. Tertio, lex Moysis prohibebat, ne repudiata, mortuo secundo marito, nunquam reciperetur à priori viro. At si repudium non solvit prius matrimonium, & consequenter fuit illicitum, non erat prohibendum, sed potius op-

tandum, ut uxor rediret ad priorem suum maritum, si illam voluisset recipere; non fuisset liquidum periculum ne illam occideret, quia in casu quo ei postea iterum displicuisset, æquè eam impune secundà vice repudiare potuisset. Ergo per libellum repudii verè matrimonium solvebatur. Quarto, non videretur divinæ providentiæ congruum, permittere legem quæ subditis an- sam præbeat passim & impune adulteria per- mittendi, cum Deus quantum est ex se semper peccata impediat: At si per legem repudii non fuisset solum vinculum conjugale, & Deus non dispensasset in præcepto naturali de matri- monii indissolubilitate, quod ab initio mundi Adæ & posteris ejus inviolabiliter servandum dedit, Deus passim & impune adulteria per- misset seu tolerasset; nam cum repudiata non po- tuisset validè nubere alteri, continua cum eo ad- ulteria perpetrasset. Ergo per libellum repudii matrimonii vinculum solvebatur. Demum Exo- di 21. Jex erat ut si servo dominus de dissitis uxore, & peperisset filios, anno septimo servus e- gredere debet liber, uxor autem & liberi manerent sub potestate domini; quod certè signum est, fuisse tunc vinculum matrimonii dissolubilem; al- lias enim uxor debuisset in perpetuo cælibatu manere, cum tamen non sit credibile, mulieres in veteri lege fuisse coactas servare perpetuum cælibatum, quæ eo tempore erat plane insolita- tus.

31 Dico secundò, repudium non fuisse licitum Gentilibus, sed solis Hebræis.

Ratio est, quia indissolubilitas matrimonii est de jure naturæ, quod non solum ad fideles, sed etiam ad infideles & Gentiles se extendit: At in hoc jure non fuit dispensatum, nisi cum solis He- bræis: Ergo reliquæ Gentes manserunt hoc jure strictæ, subindeque apud illas non fuit licitum repudium. Major constat ex dictis articulo præ- cedenti. Minor verò ex eo patet, quod nullibi ta- lis dispensatio cum Gentilibus facta extet: nul- lum autem privilegium, in juri communis præ- judicium, sine manifesta Principis dispensatio- ne, præsumendum est. Ex quo intelliges, peccas- se contra legem naturalem Romanos, aliosque Gentiles, apud quos solo conjugum consensu, nullà justà interveniente causâ, frequenter legiti- ma, matrimonia dissolvebantur: qui ad adul- teria correptos fuit per antiquos Theodori, Valentinii, & Justiniani, ut constat ex capite de repudiis l. Consensu & sequentibus.

Aliqui tamen Gentilium excusari possunt à culpa repudii, ratione ignorantie invincibilis, quia indissolubilitas matrimonii non deducitur immediate ex principiis per se notis, sed per re- motas consequentias ex illis colligitur; unde præceptum divinum & naturale de indissolubi- litate matrimonii invincibiliter poterant igno- rare, & existimare in aliquibus casibus matrimo- nii solutionem, ejus indissolubilitati prævalere. Vix tamen Imperatores Christiani, qui repu- dium concesserunt, à culpa excusari possunt, li- cèt aliqui eos excusare conentur, dicendo, eos minime approbasse aut permisisse repudia tan- quam licita, sed tantam minis mala, & ut gra- viora mala præcaverentur, tolerasse. Permittimus enim (inquit Chrysostomus) quod nolentes indulge- mus, quia pravam hominum voluntatem, ad plenum prohibere non possumus. Permittitur ergo fieri mala, ne sint peiora. Existimamus etiam aliqui Deum inter- dum dispensasse cum quibusdam Gentilibus in

A lege naturali de matrimonii indissolubilitate, ut cum Asuero, qui Vasthi repudiavit, & Esther duxit in uxorem; quia (inquiunt) tale repudium in salutem totius Gentis Hebrææ, quam Aman perdere & abolere volebat, à Deo fuerat ordi- natum.

Ex dictis in hac secunda conclusione inferitur, infideles ad Christianismum convertos, si tem- pore infidelitatis legitimas uxores repudiave- rint, cogendos esse ad illas redire, quamvis jam aliud inissent matrimonium; quia secunda uxor, quam priori repudiata, duxerint, non est legiti- ma, cum prioris repudium invalidum fuerit, utpote juri naturali repugnans.

§. III.

Solvuntur objectiones.

O Bjectiones primò contra primam conclusio- nem: Divus Thomas hic quæstione sexage- sima septima, articulo tertio enumeratis tribus modis, quibus aliquid permitti dicitur, subdit: Quartus est per privationem punitionis, & sic libellus re- pudii in lege permissus fuit, non quidem propter ali- quod majus bonum consequendum, sicut fuit dispensatio de plu- ribus uxoribus habendis, sed propter majus malum conti- nendum, scilicet uxoricidium, ad quod Judæi prompti erant, propter corruptionem irascibilis: sicut & permissum est eis extraneis suenerari, propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet fratribus suis suenerentur; & sicut etiam propter corruptionem suspitionis in rationali, fuit permissum sacrificium zelotypiæ, ne sola suspicio apud eos suum corrumperet. Et tertio contra Gent. capite 12, Excluditur (inquit) consuetudo nimis re- nium uxores, quod tamen in veteri lege permissum fuit Judæis, propter eorum duritiam; quia scilicet prompti erant ad occisionem uxorum: permissum ergo fuit minus ma- lum, ad excludendum minus malum: Ergo juxta Di- vum Thomam, repudium non fuit licitum Ju- dæis, sed duntaxat permissum seu toleratum, ad vitandum majus malum, scilicet uxoricidium.

33 Respondeo Divum Thomam in supplemen- to, desumpto ex quarto sententiarum, utramque opinionem ut probabilem defendere, & re- spondere argumentis utriusque; quia tamen opi- nio doctrinæ nostræ adversa, eo tempore quo scripsit commentaria in libros sententiarum, communior erat, in eam magis inclinavit, sic concludens articulum citatum: Dicunt alii, quod quamvis repudiare uxorem, per se sit malum, tamen ex permissione divina licitum fiebat, &c. Et quamvis hac probabiliter dicatur, tamen primum communius susti- netur: ideo ad utrasque rationes respondendum est. Si- militer in Summa contra Gentiles, in senten- tiam nostræ adversam, ut probabilior, magis inclinavit. Sed in capite decimo nono Matthæi è contra in nostram opinionem magis propen- det, dicens, quod licet repudium inordinatum quid- esset, noluit tamen Deus, quod Judæis imputaretur ad cul- pam, idque probat ex Chrysostomo dicente quod à peccato absoluti peccati culpam, dispensando scilicet in lege naturæ, prohibente dissolutio- nem matrimonii. Præterea idem sanctus Do- ctor prima secundæ quæstione centesima secun- da, articulo quinto ad tertium dicit expresse, quod ideo in veteri lege matrimonium non erat Sacramentum conjunctionis Christi cum Ec- clesia, quia dabatur in ea libellus repudii, quod est con- tra rationem Sacramenti. Ex quo sic licet argueret. Ut hæc ratio valeret, necesse est quod per libel- lum

Homil. 32. super cap. 19. Matib. mus, quia pravam hominum voluntatem, ad plenum prohibere non possumus. Permittitur ergo fieri mala, ne sint peiora. Existimamus etiam aliqui Deum interdum dispensasse cum quibusdam Gentilibus in

lum repudii, dissolveretur matrimonium in lege veteri, non tantum quoad habitationem, & thorum, sed etiam quoad vinculum; sola enim dissolutio quoad vinculum, est contra rationem Sacramenti, quandoquidem in lege Evangelica dissolvuntur matrimonia quoad thorum & habitationem, & tamen hoc non est contra rationem Sacramenti, alias enim fieri non posset: Sed si dissolveretur matrimonium in lege veteri etiam quoad vinculum, per libellum repudii, cum indissolubilitas matrimonii sit de lege naturae, hoc non fieri poterat, nisi Deo dispensante, & consequenter non tantum impune, sed etiam licite, poterant Iudaei uxores suas repudiare: Ergo, &c.

34 Obijcies secundo: Christus Matthaei decimo nono Phariseis interrogantibus, si liceret homini quacumque ex causa dimittere uxorem? Respondit, non licere, eo quod obiter institutio matrimonii. Iphis autem replicantibus: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere? At: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ex quibus sic arguitur: Non est credibile, Deum in iure naturali dispensasse generaliter, nisi propter finem aliquem honestum, qualis erat multiplicatio generis humani, & specialiter populi fidelis, quo modo dispensabat in lege monogamiae: Atqui talis finis non reperitur in permissione repudii; solam enim ejus rationem assignat Christus duritiam cordis Iudaeorum: Ergo non dispensabat Deus, sed tantum tolerabat impune, & consequenter peccabant Iudaei repudiando suas uxores.

Confirmatur: Libellus repudii datus est propter duritiam cordis Iudaeorum: Sed talis duritia non excusabat eos a peccato: Ergo nec lex de libello repudii.

35 Ad objectionem respondeo, quod licet in permissione divortii non reperiretur ille finis, qui reperiebatur in lege monogamiae, indulgentia tamen Dei connivens imperfectioni, & fragilitati Iudaeorum, fuit causa honesta ad ita dispensandum, ut liceret eis repudium.

Ad confirmationem responderet D. Thomas hic quaest. 67. art. 3. ad 4. quod quia vi duritiae cordis non excusaretur a peccato, tamen permissio ex duritia facta excusabat. Quadam enim prohibentur sanis, quae non prohibentur infirmis corporaliter; nec tamen infirmi peccant, permissione sibi facta utentes. Sicut ergo cum Israel Regum & petiit gubernari a Regibus, qui hactenus gubernatus fuerat immediate a Deo per Prophetas; tamen ea petitio fuerit iniqua, utpote facta ab illis qui imperium Dei detrectabant, ut constet ex verbis Dei ad Samuellem: Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos; adhuc tamen Deus exaudivit eam, & concessitque illis Reges, dispensando in priorum regimine, ut indicant verba illa: Audi vocem eorum, & constitue super eos Regem. Ita similiter, licet dispensationem contra legem communem de indissolubilitate matrimonii Iudaeis Deus concesserit, ob cordis eorum duritiam, quae difficiles se ostendebant ad legem illam servandam; nihilominus verè eos a tali lege dispensavit, cum permisit eis dimittere uxores per libellum repudii, Deuteronomio 24. Alioquin ut supra dicebamus, cum ibidem permisit uxori repudiatæ convolare ad secundas nuptias, si per talem legem non dispensasset in praeepto de vinculo conjugali, aniam praevisisset passim & impune adulteria committendi, in quo quodammodo ad ea induxisset, dum per publicum & ju-

ridicum libellum potestatem dabat mulieri repudiatae, alteri nubendi: eoque mortuo ad priorem virum redire prohibebat. Quod si verum a veritate, sed etiam a verum illud, prorsus alienum est: quis enim ubi perit, legem illam quae adulterium morte puniret, jubebatque lapidibus obrui mulierem in adulterio deprehensam, tolerasse impune tot adulteria continua publice parata.

Dices, Lex prohibens ne repudiata quaelibet nuplerat, mortuo secundo viro, recipere a priori, rationem hujus prohibitionis reddit, quia polluta est, & abominabilis facta coram Domino: Atqui si dissolutum fuisset prius matrimonium, & consequenter secundum legitimam excolet, nulla ratione dici posset polluta; polluta enim non est quae mortuo marito iterum nuplet. Ergo dicitur polluta ratione adulterii committendo viro.

Confirmatur ex illo Jeremie tertio. Vulgari-
tetur, si dimiserit vir uxorem suam, & nupletur aliam, nunquid reperiatur ad eam ultra? Non quid non polluta est, & contaminata est mulier ista: Uxorem fornicatam cum amatoribus multis tamen non revertetur ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam. Quibus protestemur verbis, aperte significatur, mulierem repudiatam, non solum fuisse pollutam, credendo alteri, sed etiam fornicatam, id est pollutam comparatio ibi à Deo facta.

Ad instantiam, concessa Majori, nego Minoram, & ad illius probationem dico cum sancto Thoma hic quaestione sexagesima tertia, articulo quarto ad quintum, repudiatam quae alteri nuplit, dici pollutam & abominabilem coram Domino, legaliter, eo modo quo immundus dicebatur in eadem lege Moisaica, qui mortuum tangebatur, vel leprosum, non immunditiae culpa, sed ejusdem irregularitatis legalis, unde etiam sacerdoti non licebat, viduam & repudiatam ducere in uxorem.

Ad confirmationem dicendum, Deum ita loquutum esse, argumentando à minori ad majus, & verbis illis Jeremie significare voluisse, quod licet juxta legem Moisaicam, mulier repudata, quae alteri nuplerat, non posset recipi a priore marito: ipse tamen recepturus esset gratiam populum Israel, post suas fornicationes cum pluribus amatoribus, & non obstantem mulieris idolatriam, in quam prolapsa fuerat, tamen major esset ratio eum non admittendi, ad suam gratiam & amicitiam.

Obijcies tertio: Nullus ex sanctis Patribus sub lege Moisaica viventibus, usus est facultate dandi libellum repudii uxori: solus enim Abrahama, qui ante legem illam fuit, legitur, Deo dispensante, Agar repudiasse. Ergo si quidem hoc non fuisse licitum.

Respondeo negando consequentiam, licet enim permissio repudii esset licita, quia tamen erat minus bona, non est mirum, quod perfecti & sancti viri ea uti noluerint.

Obijcies quarto contra secundam conclusionem: Deus post diluvium non solum cum fidelibus, sed etiam cum Gentilibus & infidelibus in monogamia dispensavit, eisque uxores habere permisit: Ergo etiam cum illis matrimonium indissolubilitate dispensavit, & uxorum repudium concessit.

Respondeo, dato Antecedente, quod Socrates & alii negant, negando consequentiam & paritatem: cum quia dissolubilitas magis ad-

versatur matrimonio, quàm polygamia seu uxorum pluralitas, ut articulo precedenti ostendimus; cum etiam quia post diluvium polygamia, seu pluralitas uxorum, erat necessaria vel utilis ad propagationem & multiplicationem generis humani, ad quam matrimonium ut ad finem primarium & principalem ordinatur; secus verò divorcium seu repudium.

ARTICULUS III.

Verum ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum dissolvatur?

44 **C**ertum & indubitatum est apud omnes, adulterium alterius conjugis, esse sufficientem causam divorcii, seu separationis, quoad thorum & habitationem, ut constat ex capite quinto, & decimo nono Matthæi & cap. Significasti. ca. Gaudemus. cap. Ex litteris, de divorcio. Ratioque id iuvat: Per matrimonium enim conjuges mutuum sibi fidem, quoad thorum & habitationem pollicentur: Sed jus naturæ dicitur, ut frangenti fidem, fides servanda non sit: Ergo ex ipso naturæ jure, conjux, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem servare quoad thorum & habitationem, sed potest quoad utrumque per divorcium ab illo separari. Solum ergo difficultas est, an ob adulterium alterius conjugis, dissolvatur matrimonium quoad vinculum, ita ut possint conjuges ad alias nuptias transire? Ratio dubitandi sumitur ex verbis illis Christi Matthæi decimo nono. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur; & qui dimissam duxerit, moechatur.* Ubi Christus aperte concedit dimissionem uxoris, ratione adulterii. Nec potest intelligi de sola dimissione quoad thorum & habitationem; quia non esset ad rem Christi responsio, Pharisæi enim de dimissione quoad vinculum, quam repudium appellabant, interrogare. Hoc fundamento ducti hæretici nostri temporis, asserunt fornicationem seu adulterium esse sufficientem causam ad dissolvendum matrimonium, non solum quoad thorum & habitationem, sed etiam quoad vinculum conjugale; sicut olim in lege Moisaica, libellus repudii illud quoad utrumque solvebat. Idem docent Erasmus in annotationibus in cap. 7. prioris ad Corinth. Cajetanus in cap. 19. Matthæi & Catharinus libro quinto annotationum contra Cajetanum, in fine. Ut hic error refellatur, & Catholica veritas stabilatur & defendatur.

45 **D**ico breviter, ob adulterium alterius conjugis, matrimonium quoad vinculum non dissolvitur.

Conclusio est certa de fide, ac definita in Tridentino sess. 24. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterii non dedit, non posse, altero conjugis vivente, aliud matrimonium contrahere, mocharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam, qua dimisso adultero alii nupsit, anathema sit.*

Eadem veritas aperte ex Scriptura colligitur:

Tom. V.

A Nam Marci nono absolute dicit: *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium commisit super eam.* Item Lucæ decimo universaliter ait: *Omnia qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, moechatur.* Ubi propositio universalis, *Quicumque & Omnis*, nullam excludit causam dimissionis, subindeque Christus verbis illis significat, ob nullam omnino causam, etiam ob fornicationem, posse alterum conjugum ad alias nuptias transire. Unde Augustinus libro primo de adulterinis conjugis capite nono. *Si quicumque hoc fecerit, ut uxore sua dimissa, alteram ducat, moechatur: sine dubio ibi sunt ambo, & qui prater, & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem.* Hoc est enim: *Quicumque dimiserit, id est, omnia qui dimiserit.* Hanc explicationem & sententiam confirmat admiratio Discipulorum Matthæi decimo nono, qui Christi sententiâ de matrimonio audita, dixerunt non expedire, si ita est, uxorem ducere; quia nimirum ut rem difficillimam apprehenderunt, non posse vicum, uxore ob fornicationem dimissa, aliam ducere.

Potest etiam nostra conclusio suaderi ex illo Apostoli ad Romanos septimo. *Qua sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi; si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viro: igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, &c.* Quod testimonium egregie urget Augustinus contra Pollentium libro secundo de adulterinis conjugis, capite secundo, ubi sic disputat: *Quomodo igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, quandoquidem vir ejus ille jam non est, conjugali vinculo per mulieris adulterium iam soluto?* Quo enim vivente viro, nisi suo, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; sed nullum habens virum, nubendo erit cum suo viro. Quamobrem secundum doctrinam sanam, mulier alligata est, quando vir ejus vivit, id est nondum è corpore abscessit. Hæc verba Apostoli, toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nec minus viri posteriori mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit; esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licite itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sit reus adulterij, qui dimissam duxerit, etiam ob fornicationem.

Est etiam aliud Apostoli testimonium, ex quo veritas nostræ conclusionis aperte colligitur, ait enim Paulus primo Corinthiis septimo. *Iu qui matrimonio iuncti sunt, præcio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere in nuptia, aut viro suo reconciliari.* Ubi, ut rectè advertit Augustinus libro primo de adulterinis conjugis capite primo & secundo: & libro de bono conjugali capite nono. Cum dicit Paulus, quod si discesserit, maneat in nuptia, aut viro suo reconcilietur: loquitur in casu propter quem licitum est uxori à viro recedere, qualis est casus fornicationis; alioquin determinatè illi præciperet, ut ei reconciliaretur; non autem disjungit, ut vel id faceret, vel maneret in nuptia, id est cum viro altero matrimonium non contraheret: quare verbis illis innuit, non licere mulieri, quæ ob casti adulterium, ab illo discessit, transire ad secundas nuptias, sed debere manere in nuptia, aut viro suo reconciliari. Quam explicationem confirmat Evaristus Papa Epistola secunda, ubi sic ait: *Sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri se, vivente eo, matrimonio societ, aut eum adulteret, licet fornicetur sit vir ejus; sed juxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere in nuptia.*

Dddd 2

in nuptia

innupta. Ita Ecclesia non licet dimittere Episcopo, um suum, aut ab eo segregare se.

48 Demum probari potest concessio ex absurdo & inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia, si enim per fornicationem maritale vinculum solveretur, per illam fieret liber transitus ad secundas nuptias: Sed hoc dici nequit, alioquin melioris conditionis foret, quæ causa fornicationis, quam quæ innocens dimitteretur quoniam illa sine adulterio, non verò hæc, alteri nubere posset: & sic conjux adultera, per adulterium aperiret sibi viam ad alia & alia matrimonia: quod est contra principalem finem matrimonii, quod, ob proles certitudinem, divorsorum virorum copulam refugit: Ergo, &c. Unde

49 Ad illud Christi Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, quod est præcipuum fundamentum adversæ sententiæ, dicendum est, exceptionem illam, nisi ob fornicationem, vel solum referri ad id quod præcedit, id est ad dimissionem, si ve ad separationem quoad thorum & habitationem, non verò ad id quod sequitur, scilicet ad contraventionem matrimonii cum alia uxore, ita ut sensus propositionis Christi sit iste: *Quicumque dimiserit uxorem suam, hoc est ab ea se separaverit, quoad thorum & habitationem, quod quidem facere non potest, nisi propter fornicationem & aliam duxerit, mœchatur.* Quod si exceptio referatur etiam ad id quod sequitur, sensus propositionis Christi est iste quem habet S. Martialis Epist. 2. cap. 9. *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem hoc faciat, mœchatur: & quicumque aliam duxerit, mœchatur: ille quidem mœchiâ alienâ, dando uxori occasionem mœchandi, iste verò mœchiâ propriâ, cognoscendo eam quæ non est sua: conformiter aliis verbis Christi Matth. 5. *Omni qui dimiserit uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.**

50 Instabis tamen contra priorem expositionem propositionis Christi: Præter fornicationem, multæ aliæ sunt causæ, ob quas licet dimittur uxor, quoad thorum & habitationem: Ergo exceptio illa, nisi ob fornicationem, non potest pertinere præcisè ad priorem partem illius sententiæ Christi: *Quicumque dimiserit uxorem suam*, alias enim significaret falsum, nimirum nullam esse causam dimittendi uxorem quoad thorum & habitationem, præter fornicationem.

Respondendo, distinguendo Antecedens: Sunt aliæ causæ ob quas licet dimittur uxor quoad thorum & habitationem, dimissione solum ad tempus, & quæ fiat jure defensionis, ex causis communibus aliis consortiis, concedo Antecedens, Dimissione perpetuâ, & quæ fiat jure matrimonii, ob causam ei propriam, de qua dimissione, non verò de alia, loquitur Christus, nego Antecedens & Consequentiam.

51 Explicatur: Duplex esse potest dimissio uxoris, quoad thorum & habitationem, una quæ est solum ad tempus, donec scilicet ea quæ dimittur fuerit emendata, & cesset omne periculum; quæ separatio dicitur fieri jure defensionis, & ob causas communes aliis consortiis: puta ob lites & rixas graves & continuas: & de hac non loquitur Christus verbis citatis: alia verò est dimissio perpetua, ita ut dimittens nunquam teneatur recipere dimissam, ne quidem post actam penitentiam, diciturque fieri jure matrimoniali, & pro-

pter violatam fidem conjugii: & de hac loquitur Christus, veraque est ejus propositio, quod, nimirum, nisi ob peccatum fornicationis, non licet dimittere uxorem, tali dimissione.

Instabis secundo: Ut respondo Christum verbis citatis sit ad propositum, debet esse de illa dimissione de qua fuerat interrogatus: Sed fuerat interrogatus de dimissione non solum quoad thorum & habitationem, sed etiam de illa post conjugium: Pharisei enim eum interrogaverunt, an ex quacumque causa cepisset uxor displicere, liceret eam dimittere, dimissione una, quod ipsos visitat, sic nimirum, ut dimittens & dimissa possent consequenter novum matrimonium contrahere: Ergo sensus verborum Christi est, ob peccatum fornicationis licet dimittere uxorem, dimissione quæ dissolvat penitus matrimonium eum ea contrahendum.

Respondeo ideo in dimissione uxoris Judeis familiariter duo fuisse, nimirum dimissionem unius quoad thorum, & morem ducendi aliam consequenter: Christum autem respondendo interrogatori Phariseorum, illa duo separasse & primum quidem in prima parte suæ propositionis concessisse licitum esse, sed eam restrictionem ad causam fornicationis, posterius verò omnino negasse esse licitum, & sustulisse. Nam quod dicitur loco citato à Mattheo, sic refertur à Marco cap. 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit.* Quo loco Marcus, tanquam Matthæi interpretes, declarat, quomodo intelligi debeat exceptio facta Matth. 19. *nisi ob fornicationem*: ita ut referri debeat ad solam dimissionem, quæ propter solam fornicationem absoluit & in perpetuum fieri potest, quoad thorum & habitationem, per se ex vi matrimonii paulò ante declaravimus, Non autem debet referri illa exceptio ad conjugium cum altera, quasi hoc liceat, & non sit adulterium, cum Marcus absolute dicat, *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit.*

Potest insuper contra nostram conclusionem obijci decretum Zachariæ Pontificis, quod refertur capite Concubuiti trigesimo secundo quæstione septima hæc verbis: *Concubuit cum fornicatore tua, neutram habemus, & si illa quæ uxor tua fuerit, capiam sceleris non sunt, si se contingere non vult, mori in Domino, ut velit.* Quibus verbis definire videtur Pontifex, quod quando unus conjugum adulterium perpetravit, licet alteri in oceanum transire ad secundas nuptias.

Sed facile responderetur, verba illa Zachariæ sic debere intelligi, ut mulier illa alteri nubat, post mortem viri, vel eo vivente, si erant tantum sponsa de futuro, ut explicat Glossa eo cap. Concubuiti.

Obijcit etiam canon decimum Concilii Arelatensis primo, in quo sic dicitur: *De his qui conjuges suos in adulterio deprehendunt, & eadem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut inquantum potest, consilium eis datur, ne vivantibus uxoribus suis, licet adulterii, alias accipiant:* Ergo supponit Concilium, quod valide possint alias accipere, alioquin præceptum eis dandum erat, non verò consilium.

Respondendo verba illa, ne alias accipiant, non eis se intelligenda de aliis in uxores accipiendis, sed de concubitiis ad congressum illicitum: quod dicitur Pater illius Concilii, hortandos esse adolescentes illos, ut servent continentiam, abstinere-

que à concubitu cum aliis non quasi prohibitum non sit, ne hoc ipsum faciant, sed quia suavius agendo in huius vitii emendatione, maluerunt honestum suadere ut patres, quam severe prohibere & punire ut iudices; consilium enim & monitio utilius interdum dantur, quam præceptum, etiam de iis rebus, quæ cadunt vel possunt cadere sub præcepto.

59. Denum obijciunt loci difficilis Ambrosii in commentario capitis 7. Epistolæ 1. ad Corinth. ubi dicit non permitti mulieri ut nubat, si virum suum causâ fornicationis dimiserit; licere tamen viro ducere aliam, si dimiserit uxorem adultèram; quia non eadem lege configitur vir quàm mulier, cum vir sit caput mulieris, etque superior, & superior non astringatur eadem lege quàm inferior.

60. Respondent aliqui, hunc commentarium vel non esse Ambrosii, vel ab hæreticis fuisse corruptum. Sed quidquid sit de hoc, ad locum illum responderi potest cum Pontio lib. 7. cap. 32. Ambrosium, vel huius commentarii Authorem, ibi loqui de lege sæculi, non de lege Christi; hoc est, loqui habita ratione legis Julii, suo tempore receptissimæ, quæ permittebatur, aut impune tollerabatur, ut vir dimittens uxorem propter adulterium, duceret aliam, secus autem mulier, quia adulterium à muliere commissum, cum prolem reddat incertam, aliquo modo gravius est. Quod verò Ambrosius talem legem non approbet, nec censcat, virum dimittentem uxorem propter adulterium, posse aliam ducere, constat ex his quæ scribit lib. 1. de Abraham cap. 4. ubi de eadem lege dicit: Nemo sibi blanditur de legibus hominum. Omne suprum, adulterium est, nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro quæ ab uxore debetur castimonia. Quidquid in eam quæ non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii damnatur crimine. Similia habet Laëtantius lib. 6. inlit. cap. 23. Non enim (inquit) sicut publici iuri ratio est, sola mulier adultera est quæ habet alium; maritus autem, etsi plures habeat, crimine adulterii solutus est. Sed divina lex ita duos in matrimonium, quod est in corpore unum, pariter coniungit, ut adulter habeatur quisque compagem corporis in diversa distinxerit.

ARTICULUS IV.

An, & quo iure, matrimonium ratum, per solemnem Religionis professionem dissolvatur?

61. Erasmus in annotationibus super cap. 7. 1. ad Corinthios, docet matrimonium ratum & nondum consummatum, non dissolvi per solemne votum Religionis, cui doctrinæ subscibunt omnes hæretici nostri temporis. Oppositum tamen est doctrina fidei in Tridentino sess. 23. can. 6. definita, subindeq; omnibus Catholicis communis, licet Theologi disputent, quo iure solemnis Religionis professio matrimonium dirimat? & in tres dividantur sententias, Aliqui enim existimant, illud solvere iure naturæ, alii solo iure Pontificio, alii iure divino positivo, concedente Christo tale privilegium statui Religioso. Pro prima sententia stant D. Bonaventura, Richardus, Durandus, Paludanus, Bellarmus, Sylvius, Covarruvias, & alii. Secunda adherent Suarez, Vazquez, Lessius, Coninck, & alii, quos citat &

A sequitur Amicus hic disp. 8. sect. 4. Tertiam amplectuntur Victoria, Dominicus, & Petrus Soto, Bartholomæus, & Petrus de Ledesma, Henriquez, Sanchez, Mæratius, Pontius, & alii, quos illi citant.

§. I.

Triplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

Dico primò, matrimonium ratum, nondum consummatum, dissolvi per votum solemne Religionis.

62. Conclusio est certa de fide, & definita in Tridentino citato, his verbis: Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugii non dirimi, anathema sit. Constat etiam ex cap. Ex parte secunda, de conversi. conjugat. ubi Innocentius III. declarat, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, relicto inconsulto, ad Religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari. Item cap. Verum, & cap. Ex publico, eodem tit. Alexander III. idem declarat, conceditque uxori (idem sentiendum est de marito) spatium duorum mensium, intra quod non teneatur consummare matrimonium, sed de ingressu Religionis deliberet, si velit: quo elapso, teneatur conjugem suum reddere debitum, si exigatur. Id etiam longe ante definitur seu declaratur Eusebius Papa & Martyr, ut refertur can. De sponsatam 24. quæst. 2. unde hæc veritas traditio Apostolica creditur, juxta regulam D. Augustini lib. 4. contra Donatistas cap. 24. Quod universa tener Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica autoritate traditum censei debet.

63. Plura etiam in huius veritatis confirmatio, non referri solent sanctorum exempla, qui matrimonio contracto, sed non consummato, sponta relicquerunt, ut perpetuum continentiam servarent, & fierent Religiosi. Sic enim referunt D. Ambrosius lib. 2. de virginibus, & Epiphanius hæres. 78. de sancta Trinitate, Metaphrastes de S. Cecilia, & D. Alexio & Gregorius Magnus lib. 3. dialog. cap. 14. de quadam Gregoria sanctimoniali, cum etiam qui existimant S. Joannem Evangelistam, à nuptiis Cana, à Christo vocatum fuisse ad Apostolatam, Sed hoc minus videtur probabile, quia senim credat, Christum conjuges à nuptiis separasse, tempore quo eas suâ præsentia sanctificare volebat, & contra futuros hæreticos propriâ autoritate confirmare? Licet autem ratio à priori nostræ conclusionis sit sola voluntas Dei, nobis declarata per gentem sanctorum, & communem Ecclesiæ traditionem, congruentia tamen insuper non deest, quam adducit S. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæstionem 2. in corp. ubi sic habet: Dicendum quod ante carnalem copulam est inter conjuges tantum spirituale vinculum, sed post est etiam vinculum carnale; & ideo sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem; ita per ingressum Religionis ante carnalem copulam solvitur, quia Religio est mors quadam spiritualis, quâ aliquis seculo moriens, vivit Deo.

64. Alii huiusce rei aliam afferunt congruentiam, dicentes quod per Religionis professionem fit transitus ad meliorem statum. Sed hoc parum probat, siquidem professio Religiosa est transitus

Dddd 3

tus

tus ad meliorem statum, quam sit status matrimonii non solum rati, sed etiam consummati, & tamen noluit Deus per votum solenne Religionis dissolvere matrimonium consummatum. Qui suscipit Ordinem sacrum, transit ad meliorem statum. Status Episcoporum melior est, & altior ac perfectior statu Monachorum; & tamen neque per susceptionem sacri Ordinis, neque per assumptionem status Episcopalis, matrimonium inconsummatum dissolvitur.

66 Dico secundo, professio Religiosa non dirimit matrimonium ratum, jure naturæ, seu ex natura & efficacia ipsius voti solennis.

Probatur primo, quia attentâ naturæ rei videtur potius quod matrimonium ratum irritet votum solenne, quam votum solenne matrimonium ratum; nam res uni tradita nequit validè alteri tradi, absque domini consensu: Sed per matrimonium ratum traditum erat corpus alteri coniugi: Ergo non potest validè tradi Religioni per professionem, quantum est ex natura rei, & citra divinam constitutionem derogantem juri acquisito coniugi, in favorem Religionis, & statuentem ut contractui matrimonii tacite insit hæc conditio, nisi voluerit ingredi Religionem ante consummationem: quæ conditio non inest ex natura rei.

Secundo, Vinculum matrimonii non est ex natura sua impossibile cum professione Religiosa, cum illud maneat in conjugibus, qui ex mutuo consensu post consummationem matrimonii, Religionem ingressi sunt, & in ea professionem emisissent, ut communiter docet Theologus: Ergo male assertitur, votum solenne Religionis ex natura sua matrimonium ratum dissolvere.

Tertio, Si votum solenne in Religione solveret ex natura rei matrimonium ratum, etiam votum solenne in receptione Ordinis sacri, illud dirimeret: Sed hoc est falsum, & contra communem Theologorum sententiam: Ergo & illud.

Quarto, Si votum solenne ex natura sua solveret matrimonium ratum, nondum consummatum, maxime quia est vinculum natura sua perfectius vinculo matrimonii ratum nondum consummati: Sed hæc ratio nulla est, & tenet vinculum perfectius vinculo matrimonii etiam consummati, & tamen ipsum non dirimit: Ergo &c.

Demum, Si matrimonium inconsummatum jure naturæ voti solennis dissolveretur, non posset dici jure naturæ insolubile: Consequens est falsum, ut constat ex dictis art. 1. Ergo & Antecedens. Sequela Majoris patet, nequit enim res dici natura sua incorruptibilis, si habeat naturalem causam, à qua dissolvi possit: Unde sicut si matrimonium ratum ex natura rei dissolveretur per supervenientem fornicationem, non diceretur ex natura insolubile, ita nec talis dici poterit, si jure naturæ voti solennis dissolvatur.

Dico tertio, matrimonium ratum non dissolvitur per professionem Religionis, solo jure Pontificio, sed jure divino, seu auctoritate Christi, in favorem Religionis dispensantis in lege naturæ, & in lege Evangelica de matrimonii insolubilitate.

67 Probatur: Si matrimonium ratum & consummatum dissolveretur solum jure Ecclesiastico, per votum solenne Religionis, id fieret in quantum Papa vel Ecclesia dispensaret in lege naturali & Evangelica de matrimonii insolubilitate: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet, matrimonium enim ratum, etiam

A inconsummatum, est insolubile jure naturæ, & jure divino supernaturali in lege Evangelica, ut articulo primo ostensum est. Minor vero probatur primo ex illo Christi Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Nec dicas, hoc veritatis solum debere de matrimonio consummato. Contra enim est, quod non solum de matrimonio consummato, sed etiam inconsummato verificatur prima pars propositionis Christi: *Quod Deus conjunxit*: Ergo etiam tam de matrimonio inconsummato quam consummato debet verificari secunda pars, nimirum *homo non separet.*

Secundo probatur eadem Minor: Nullus præter Deum potest efficere ut matrimonium ratum inconsummatum non dissolvatur per professionem Religiosam, ut fecerunt omnes: Ergo nullus etiam præter ipsum potest efficere ut peccatum solvatur.

Tertio, Papa vel Ecclesia non potest dispensare in his quæ sunt de jure naturali, & multo minus in his quæ sunt de jure divino supernaturali, ut major pars Theologorum docet, & quamvis plures ex Recentioribus id negent, existimantes posse Pontificem in aliquibus quæ sunt de jure divino & naturali dispensare, non per potestatem quam habet ex se, sed specialiter sibi à Christo communicatam, ob publicum bonum Ecclesiæ; tamen hoc valde dubium & incertum est: Sed dissolutio matrimonii ratum per professionem Religiosam, cum sit res certissima & de fide, debet reduci in causam certam: Ergo non debet reduci in solam potestatem Ecclesiæ vel Summi Pontificis, dispensantis in matrimonio in dissolubilitate.

Confirmatur: Licet daretur posse Summum Pontificem in aliquibus casibus extraordinariis dispensare in his quæ sunt de jure naturali & divino supernaturali, tamen incertissimum est, ipsum posse condere legem generalem, per quam deroget his quæ sunt de jure divino vel naturali: Ergo valde incertum est, an possit per legem generalem statuere, ut professio Religiosa dirimat matrimonium ratum, indeque ad hoc recurrendum non est, sed potius ad privilegium à Christo concessum, in favorem Religionis, quod ex traditione habetur, ut constat ex dictis in prima conclusione. Nihil autem Christus id privilegium concedere respectu matrimonii consummati: Primum quia dissolutio matrimonii consummati est injuriola proli & uxori. Secundo, quia vinculum matrimonii consummati est vinculum carnale, professio autem Religionis, vinculum tantum spirituale. Tertio, quia matrimonium consummatum significat conjunctionem Verbi Summi humanitate, quæ omnino insolubilis est.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obijciens primo contra primam conclusionem: Matrimonium consummatum & inconsummatum, cum sint ejusdem speciei, habent easdem proprietates: Ergo cum una ex illis sit insolubilis, matrimonium sive consummatum sive inconsummatum insolubile esse debet: Unde indeque fieri vinculum matrimonii consummati non solvitur per votum solenne Religionis, ita nec vinculum matrimonii inconsummati.

69 Confirmatur: Matrimonium inconsummatum tam bene est Sacramentum nova legis, quam matrimonium consummatum; Ergo non minus representat unionem Verbi cum humanitate, & conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ omnino indissolubiles sunt, subindeque non minorem habet indissolubilitatem, quam matrimonium consummatum; atque ita sicut vinculum matrimonii consummati per professionem Religionis non dissolvitur, ita nec matrimonium ratum per votum solemne solvi potest.

70 Ad objectionem respondeo, concessio Antecedente, distinguendo Consequens: Ergo vinculum matrimonii inconsummati non solvitur per votum solemne Religionis, ex natura rei, concedo. Ex privilegio à Christo concessio in favorem Religionis, nego. Solutio patet ex dictis paragraphis precedentibus; bene enim ostendimus, quod licet votum solemne non habeat ex natura sua vim & efficaciam dissolvendi vinculum matrimonii rati, eam tamen habet ex privilegio Christi, in favorem Religionis deroganti, indissolubilitati matrimonii rati, & dispensanti in lege naturali & Evangelica de matrimonii indissolubilitate, Christus vero concessit illud privilegium quoad matrimonium inconsummatum, potius quam quoad consummatum; tum quia licet per matrimonium inconsummatum uterque conjugum accipit ius in corpus alterius, corpus tamen unus nondum est perfecte translatum in potestatem alterius, quia nondum accepit possessionem ejus corporalem, sed in eam demum inducitur per carnalem copulam & matrimonii consummationem. Tum etiam, quia matrimonium inconsummatum non representat sicut consummatum, perpetuam unionem Christi cum Ecclesia. Unde

71 Ad confirmationem, concessio Antecedente, nego Consequentiam; licet enim matrimonium inconsummatum tam bene sit Sacramentum, quam matrimonium consummatum, non tamen propterea significat unionem Verbi cum humanitate, & conjunctionem Christi cum Ecclesia; nam matrimonium, quatenus est Sacramentum, non est evehum à Christo ad significandam duplicem Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia conjunctionem firmissimam ac prorsus indissolubilem, nisi ratione consummationis; copula enim carnalis, quæ ex duobus est una caro, exprimit unionem illam, quæ ex duabus naturis humana & divina fit una persona, & ex Christo capite & Ecclesiæ membris, unum mysticum corpus, ut docet Innocentius III. cap. Debitum de bigamis. Itaque matrimonium inconsummatum significat duntaxat conjunctionem Christi cum anima ut sponsa, mediante gratia & charitate; unde cum unio illa sit solubilis, congruum fuit, ut Christus ex speciali privilegio in favorem Religionis, per votum solemne, inconsummatum potius quam consummatum matrimonium dissolveret.

72 Dices, Susceptioni Ordinis sacri annectitur votum solemne castitatis, & tamen per ejus suspensionem non solvitur vinculum matrimonii inconsummati: Ergo nec per votum solemne Religionis.

Sed nego Consequentiam, tum propter specialem dispensationem Christi in voto solemnī Religionis, & non in susceptione sacri Ordinis, declaratam per Ecclesiam, & traditione firmatam. Tum etiam, quia votum continentie non est de essentia Ordinis sacri, sicut est de essentia

professionis Religiosæ, neque mors spiritualis, sicut ipsa, quandoquidem Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes, & Episcopi, non videntur paupertatem & obedientiam, sicut Religiosi.

73 Objicies secundò: Nullus potest licite offerre Deo alienum: Sed qui post matrimonium ratum, quamvis nondum consummatum, proficitur solemniter Religionem, offert Deo alienum; per matrimonium enim ratum, quamvis inconsummatum, abdicavit à se potestatem sui corporis, eamque transiit in alterum, & tamen ipsam per votum solemne castitatis offert Deo: Ergo nulla est professio Religiosa in hoc casu, & consequenter falsum est quod per tale votum dirimatur matrimonium ratum, nondum consummatum.

74 Respondeo distinguendo Majorem: Nullus potest Deo offerre alienum, si Deus ipse ad hoc facultatem non tribuat, concedo Majorem: Si facultatem ad hoc tribuat, nego Majorem: Deus autem tribuit conjugii potestatem ut ante consummationem matrimonii possit se lunique corpus, ipsi, etiam altero conjugis invito, offerre ad castitatem perpetuam; quia, ut supra dicebamus, Christus ex speciali privilegio derogat juri acquisito conjugis, in favorem Religionis, & statuit ut contractui matrimonii tacite insit hæc conditio, nisi voluerit Religionem ingredi ante consummationem. Unde traditio corporis quæ fit inter conjuges per matrimonium ratum, non est omnino absoluta, sed aliquo modo conditionata, subindeque illius usus ac perfecta possessio suspenditur per spatium duorum mensium quod Ecclesia concedit conjugibus ad deliberandum de ingressu Religionis.

75 Objicies tertio contra secundam conclusionem: Ipsa ratio naturalis dicitur, licitum esse ab imperfectiori ad perfectiorem statum transitum, nulla tertio injuria illata: Status vero Religionis est perfectior status matrimonii, nullaque per professionem Religiosam ante consummationem matrimonii fit injuria uxori, cum non sit desolata, nec proli, cum ea non possit esse in matrimonio rato & inconsummato: Ergo jure naturali licitum est, à statu matrimonii rati & nondum consummati, ad statum Religiosum transire.

76 Respondeo primò, hoc argumentum nimis probare, quia probat licere jure naturæ amplecti statum Religiosum, non solum post matrimonium ratum, sed etiam post consummatum, cum status Religiosus sit perfectior statu matrimonii consummati. Quod si dicas fieri injuriam proli, & relicte femina, cum jam sit desolata. Contra: quia cessaret hæc injuria, quando non esset proles, & relicta consentiret.

77 Respondeo secundò, hoc argumentum solum probare, manente vinculo matrimonii, jure naturali posse alterum conjugum transire à statu matrimonii rati ad statum Religiosum, per commutationem status imperfectioris in perfectiorem; non probare tamen id posse jure naturæ, per dissolutionem vinculi conjugalitatis: quia vinculum voti solennitatis (ut supra dicebamus) non est incompatible cum vinculo matrimonii etiam consummati, ut constat quando post matrimonium consummatum ambo communi consensu profitentur; valet enim professio, & manet matrimonii vinculum; & quando ante consummatum, ambo simul profitentur, valet professio, & non dissolvitur vinculum matrimonii rati, ut docet D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. hunc.

stunc. 3. ad 1. his verbis: Quando uterque pari voto continentiam voverit, tunc neuter conjugali vinculo abrenuntiat. & ideo adhuc manet: sed quando unus tantum voverit, tunc quantum est in se abrenuntiat vinculo conjugali, & ideo aliter absoluitur à vinculo illo. Unde ad argumentum in forma, dato Antecedente, distinguendum est Consequens: Ergo jure naturali licitum est, à statu matrimonii rati, ad statum Religiosum transire, per dissolutionem vinculi conjugalis, nego. Per commutationem status in perfectioris in perfectiorem, concedo.

78 Dices: Votum solemnne Religionis irritat ex natura rei matrimonium subsequens, ut docet D. Thomas, & ostendemus infra: Ergo similiter dissolvit ex natura rei matrimonium ratum.

Sed nego consequentiam & paritatem: Disparitas est, quod matrimonium sequens votum solemnne Religionis, est traditio homini rei quæ jam erat tradita Deo.

79 Obijces quantum cum Francisco Amico contra tertiam conclusionem: Votum in Religione emissum, non dirimit matrimonium, nisi sit solemnne: At voti solemnitas solâ Ecclesiæ constitutione inducta est, ut ait Bonifacius VIII, cap. unico de voto in 6. Ergo solemnne votum Religionis non dirimit matrimonium ratum, nisi jure Ecclesiastico.

80 Respondeo, concessâ Majori negandâ Minorem, & ad illius probationem dico, quod quando Bonifacius ait, voti solemnitatem sola constitutione Ecclesiæ esse inventam, loquitur solum de solemnitate accidentali, & ceremoniali, quæ in professione solemnâ ab Ecclesiâ adhibetur, non verò de substantiali & essentiali, consistente in traditione sui ipsius facta in manu superioris, ad servandum illa quæ promittuntur, & in acceptatione quam is facit vice Dei, hæc enim solemnitas est de jure divino, ut fassus ostendimus infra, cum inquireremus, quo jure votum solemnne Religionis dirimat matrimonium subsecutum.

81 Addo quod, quamvis daretur, solemnitatem voti sola Ecclesiæ constitutione esse inventam, discursus Amici non valeret; quia licet votum haberet solemnitatem ab Ecclesiâ, à solo tamen Deo habere posset, quod matrimonium ratum dirimeret, sicut licet Sacramentalia sola constitutione Ecclesiæ inventa sint, illorum tamen effectus, nempe remissio venialium, non ab Ecclesiâ, sed à solo Deo dependet.

82 Quæres primo, an si ante expletum bimestre quod Ecclesiâ concedit conjugibus ad deliberandum de ingressu in Religionem, sponsa vi optinatur à marito, possit adhuc suo jure uti, & ingredi Religionem?

Respondeo affirmativè, quia dolus nemini debet patrocinari, & nullus debet jus suum perdere, ob alterius culpam. Addo quod, matrimonium consummatum cum injuria conjugis, ex Christi institutione non evehitur ad representandam conjunctionem Verbi cum natura humana, aut Christi cum Ecclesiâ, quæ ut summè voluntaria, nequit per violentiam copulam representari: Ergo potest dissolvi per votum solemnne Religionis, sicut matrimonium ratum & nondum consummatum.

83 Quæres secundò, an votum solemnne quod emittunt equites Ordinis Melitensis, dirimat matrimonium ratum?

Respondeo affirmativè, quidquid dicat in contrarium Soto lib. 2. de justitia quæst. 5. art. 3. & in 4. dist. 27. qu. 1. art. 4. Quia per conjugium quæ

A Religionis à Sede Apostolica approbata, solemnem professionem dirimitur matrimonium ratum, ut definit Tridentinum sess. 24. can. 6. At Ordo Melitensis est Religio à Sede Apostolica approbata: Ergo dirimitur matrimonium ratum, per solemnem professionem quæ in eo emittitur. Quod confirmat Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 8. nu. 6. exemplo cujusdam ducis, qui per professionem hujus Ordinis, sapientum consilio, solutus est matrimonio, refertque ex Navaro in statutis hujus Religionis, à Pontifice approbatis, haberi, in eam admitti posse quemcumque post matrimonium ratum, non consummatum.

ARTICULUS V.

An & quando matrimonium legitimum & consummatum inter infideles, quoad vinculum dissolvatur, vel dissolvi possit per alterius conjugis conversionem ad fidem, altero perseverante in infidelitate, & non tepiditate, vel sine contumelia Creatoris, habitare cum altero?

Certum est, matrimonium legitimum & consummatum inter infideles, per alterius conjugis conversionem ad fidem, altero perseverante in infidelitate, dissolvi posse quoad habitationem & thorum, ita ut liberum sit conjugi fideli remanere cum conjugis infideli, vel ipsum dimittere, & non cohabitare cum eo. Ut enim dicitur S. Thomas hic quæst. 9. art. 4. in argumento ad contra, adulterium spirituale est gravius quam carnale: Sed propter carnale adulterium potest vir dimittere uxorem, quantum ad thorum & habitationem: Ergo à fortiori propter infidelitatem, quæ est adulterium spirituale. Præterea, ut ait idem S. Doctor in corpore ejusdem articuli, fidelis regeneratur per Baptismum in novam vitam, & moritur priori: qui autem moritur priori vitæ, non tenetur ad ea quæ perfectioni posterioris obstant: Sed obligatio ad actus matrimonii obstat perfectioni Religionis Christianæ, utpote cujus summum statum continentibus possident: Ergo infidelis conversus ad fidem, & regeneratus per Baptismum, non tenetur redere debitum conjugis alteri coniugi in infidelitate perseverante, sed potest ab eo separari quoad thorum & habitationem.

Ex quo habes congruentiam, ob quam Christianus conjugem fidem potius ab obligatione cohabitandi cum uxore infideli liberaverit, quam servum fidem ab onere serviendi domino infideli: ut enim ibidem in resp. ad 1. ait idem Doctor Angelicus, servire non est aliquid incompetens Christianæ Religionis perfectioni, quæ maxime humilitatem proficitur: sed obligatio ad actum matrimonii derogat perfectioni vitæ Christianæ, cujus summum statum continentibus possident. Præterea, addit S. Doctor, unus conjugum non obligatur alteri, quasi dominus servo, per modum societatis, cujusdam, quæ non est congrua, si sit infidelis ad fidem.

Dixi verò, liberum esse conjugi fideli remanere cum conjugis infideli, vel ipsum dimittere, & non cohabitare cum eo, quia licet per conventionem ad fidem, solvatur ab obligatione cohabitandi cum conjugis infideli, potest tamen, si velit, cum

cum eo remanere, in idem consulit Apostolus 1. A
ad Corinth. 7. dicens: Si quis frater uxorem habet
infidelem, & hac consentit habitare cum illo, non dimittat
illam. Et si quia mulier fidelis habet virum infidelem,
& hic consentit habitare cum illo, non dimittat virum:
sanctificatus est enim vir infidelis, per mulierem fidem,
& sanctificata est mulier infidelis, per virum fidem:
quia nimirum conjux fidelis, sua exhortatione
& exemplo, saepe conjugem infidelem, ad fidem
& professionem Christianam, per quam sancti-
ficatur, inducit.

87 His praemissis, duplex est difficultas breviter
hieresolvenda. Prima est, an per conversionem
alterius conjugis ad fidem, dissolvatur matrimo-
nium consummatum inter infideles, non lo-
lum quoad habitationem & thorum, sed etiam
quoad vinculum conjugale, ita ut utrique libe-
rum sit ad secundas nuptias convolare? Secun-
do quaeritur, quo tempore solvatur matrimo-
nium fidelis conversi cum infideli nolente con-
verti, an statimque ille convertitur, & baptis-
mum suscipit, vel solum quando transiit ad se-
cundas nuptias, & aliud matrimonium reipia
contrahit? Pro resolutione sit

§. I.

Duplici conclusione utraque difficultas re-
solvitur.

Dico primò, matrimonium infidelium, etiam
post consummationem, dissolvi potest,
etiam quoad vinculum conjugale, si alter con-
jugum convertatur ad fidem, & alter nolit pa-
cifice & sine contumelia Creatoris habitare
cum illo; secus verò, si alter velit pacifice & si-
ne scandalo cohabitare.

88 Prima pars hujus conclusionis certa est, & ab
omnibus Theologis admittitur, habeturque
cap. Quanto, de divoritiis, ubi Innocentius, III.
ait, quod si alter infidelium conjugum, ad fidem Ca-
tholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non
sine blasphemia divini nominis: vel ut eum pertrahat ad
mortale peccatum, et cohabitare volente, ad secundam, si
voluerit, vota transire possit.

89 Colligitur etiam ex Apostolo 1. ad Corinth.
7. ubi primum de matrimonio contracto inter
Christianos sic loquitur: Tu autem qui matrimonium
junxisti, precipio, non ego, sed Dominus uxorem à
viro non discedere; quod si discesserit, manere in nup-
tiam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.
Deinde de matrimonio cum infidelibus con-
tracto subiungit: Nam ceterum ego dico, non Domi-
nus. Si quis frater uxorem habet infidelem & hac consen-
sit habitare cum illo, non dimittat illam &c. Quod si
infidelis discedit, discedat; non enim servituti subiectus
est frater aut soror in huiusmodi. Quae ultima verba,
juxta communem interpretationem explicationem,
significant quod si conjux infidelis, odio Chri-
stianae Religionis sponte recesserit à conjugate fi-
deli, conjux fidelis non subicitur servituti, ut
debeat remanere in cohabitu, non nubendo
alteri. Idem autem dicendum est à fortiori, si
infidelis remaneat quidem cum fidele, sed cum
injuria Creatoris, & spirituali damno conversi
conjugis, quia hoc est deterius, quam si disce-
deret.

90 Dices, nihil tale significari verbis illis Aposto-
licis quia verbum discedit apud illum significat
discessum imperfectum, quantum scilicet ad
thorum & cohabitationem, non vero etiam

Tom. V.

quoad vinculi conjugalis solutionem, ut patet
ex iis quae praemiserat, praecipiens mulierem fidem
à viro fidele non discedere, & si discederet, manere in nu-
ptiam, aut viro suo reconciliari: Ubi manifestum
est, verbum discedere, accipi tantum pro imperfec-
to discessu, scilicet praecise quoad thorum &
cohabitationem. Tum etiam, quia nomine ser-
vitutis, quod habetur in eodem loco, Apostolus
significat solum obligationem sequendi conju-
gem discedentem, & exhibendi ei debita officia
conjugalia: ex hoc autem quod frater vel soror
non sit subdita huiusmodi servituti, nullo mo-
do sequitur, quod vinculum matrimonii in eo
casu dissolvatur.

Sed contra: Ideò verbum discedat, applicatum
ab Apostolo mulieri fidele, discedenti licet à
conjugate etiam fidele, non significat dissolutio-
nem matrimonii quoad vinculum, sed tantum
separationem quoad lectum & lectum, quia
verba quae statim subiungit, videlicet, quod si dis-
cesserit, maneat in nuptia, aperte illud declarant; sed
è contra verba quae subiungit Paulus eidem ver-
bo discedat, applicata postea conjugate fidele, à quo
infidelis discedit, nihil tale declarant, quin po-
tius significant discessum perfectum quoad vin-
culum, quandoquidem dicit absolute & infinite
Paulus: Non enim servituti subiectus est frater aut soror
in huiusmodi: Propositio autem indefinita aequi-
valeat universali, atque adeò sensus est, nulli pro-
fus servituti, neque videlicet quoad cohabitatio-
nem & thorum, neque quoad vinculum, rema-
nere conjugem fidem subiectum in illo casu;
maxime cum, etiam si non discederet conjux in-
fidelis à conjugate fidele, sed consentiret cohabi-
tare, etiam absque injuria Creatoris, non esset
frater aut soror fidelis subiectus servituti coha-
bitandi, & officia conjugalia praestandi; quia
non est praecceptum, sed tantum consilium coha-
bitare in tali casu cum conjugate fidele, ut constet
ex supra dictis.

Secunda pars conclusionis est contra Bellar-
minum, omniumque, & alios Recentiores, exi-
stimantes solvi posse quantum ad vinculum ma-
trimonium fidelis conversi ad fidem Christia-
nam, cum infideli nolente converti, etiam in eo
casu quod conjux remanens in infidelitate, vult
cohabitare pacifice, & sine contumelia Creatoris.
Est tamen D. Thomas hic quaest. 59. art. 5. in
corp. ubi sic ait: Quanto alter conjugum ad fidem
convertitur, altero in infidelitate remanente, distinquen-
dum est; quia si infidelis vult cohabitare sine contumelia
Creatoris, id est sine hoc quod ad infidelitatem inducat,
potest fidelis libere discedere (id est ab eo separari
quoad cohabitationem & thorum) Sed discedens
non potest alteri nubere. Si autem infidelis non velit co-
habitare sine contumelia Creatoris, in verba blasphemiam
prorumpens, & nomen Christi audire nolens, tunc si ad
infidelitatem pertrahere natus, vir fidelis discedens po-
test alteri per matrimonium copulari.

Idem colligitur ex cap. Gaudemus, de divor-
tiis, ubi expressè dicitur, conjugem ad fidem
Christi conversum, non posse aliam ducere uxorem,
deferendo primam, nisi post conversionem
ipsius, illa renuat habitare cum ipso aut et-
iam si consentiat, non tamen absque contume-
lia Creatoris. Et cap. Quanto, eodem titulo, ex-
primuntur tantum hi duo casus, in quibus licet
conjugate ad fidem converso, ad secundum si vo-
luerit transire matrimonium: Si alter infidelium
conjugum, ad fidem Catholicam convertatur, altero,
vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis,

Eccc

vel

vel: cum pertrahat ad mortale peccatum, et cohabitare volent. Ergo id non potest, si alter vult pacifice, & sine scandalo, & contumelia Creatoris, cohabitare.

94 Ratio etiam id suadet: Christus enim hoc privilegium infidelibus conversis non concessit, nisi in gratiam fidei, quæ tunc non periclitatur; & ne cogantur, aut perpetuo cælibes vivere post conversionem, aut habitare cum conjugate scandalo, & conante ad infidelitatem pertrahere; quod non habet locum, cum conjux infidelis pacifice & sine contumelia Creatoris cohabitare contentit.

95 Dico secundò, matrimonium fidelis conversi, cum infideli nolente converti, nec cohabitare pacifice, & sine contumelia Creatoris, non dissolvitur, nisi quando conversus reipso contrahit aliud matrimonium. Est contra Hostiensem. Altitodorensem, Angelum, & alios, existimantes tale matrimonium solvi statim atque ille convertitur, & suscipit Baptismum. Est tamen D. Thomæ hic quæst. 59, art. 5, ad 2. ubi hæc scribit: *Crimen uxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris, abfolvit virum à servitute, quæ tenebatur uxori, ut non posset ea vivente aliam ducere; sed nondum solvit matrimonium, quia si illa converteretur antequam ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus; sed solvit per matrimonium sequens, ad quod pervenire non posset vir fidelis, nisi solutus à servitute uxoris suæ, per culpam ejusdem.*

96 Colligitur etiam manifestè hæc veritas ex cap. Gaudemus, de divortis, ubi Innocentius III. respondet, si conjux infidelis convertatur ad fidem, priusquam fidelis conversus aliud matrimonium inierit, compellendum esse istum, ut compartem recipiat: Sed non esset compellendus, si matrimonium in ipsa conversione dissolutum fuisset; jam enim conjux illius non esset: Ergo matrimonium illud in ipsa conversione conjugis fidelis non dissolvitur, sed solum quando ille novum contrahit matrimonium. Unde sicut solvit matrimonium ratum Christianorum, per professionem in Religione approbatam, & non prius, uno alterum quasi formaliter destruentes; sic prius matrimonium fidelis conversi cum infideli, in infidelitate contractum & consummatum, cessat eodem instanti quo fidelis conversus reipso aliud contrahit, & non prius.

97 Ex quo inferes primò, infidelem contrahere invalidè cum alio, priusquam fidelis conversus, ad alias nuptias transierit, quia vinculum cum fidelis converso, non dissolvitur per matrimonium infidelis, in cuius gratiam non fuit concessum hoc privilegium, sed solum per matrimonium fidelis conversi, in cuius gratiam tale privilegium à Christo concessum est: Sed manente vinculo prioris matrimonii, non potest infidelis validè contrahere; Ergo nec potest validè contrahere, donec fidelis ad alias nuptias convolarit.

98 Inferes secundò, si post secundum matrimonium à fidelis initum, contingat priorem ejus uxorem converti, & secundam morti non tenebitur ad primam: Idcirco quia extinctum fuit vinculum prioris matrimonii, & eo extincto, nulla manet obligatio cohabitandi, vel ineundi de novo conjugum.

99 Inferes tertio, fidelis conversum non posse secundas nuptias inire, nisi postquam illi constat de pertinacia conjugis nolentis converti, aut

A cum eo pacifice & sine contumelia Creatoris habitare; cum ea sola pertinacia de illi iustitiamendi à priori matrimonio, & aliud contrahendi. Ex quo sequitur, reveri cum prius alterum manere & invitare ad fidem, quia alius non potest illi constare de alterius pertinacia. Excepit tamen casum, quo hæc monitio esset valde difficilis, & moraliter impossibilis, puta quia infidelis propter dñs est in regionem longinquam, neque ipse est conveniendi intra tempus notabile, vel quia nescitur quò abierit, aut quid de illo factum sit. Quæ de causa Pius V. motu proprio quem citat Sanchez lib. 7. disp. 74. num. 13. de hñt. l. 1. c. 4. Ordinales ad fidem convertitos, qui scire non possunt quid actum sit de conjugate quæ infidelem reliquerunt, posse manere in conjugio quod post conversionem contraxerunt, Idem concessit Gregorius XIII. pro Angolanis, & Ethiopibus, Brasiliensibus & aliis Indorum nationibus, cujus concessionis Aiteiras refert Pontius lib. 7. de matrim. cap. 48. num. 13.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem: Matrimonium fidelium, altero conjugum lapsò in hæresim, & nolente habitare cum fidelis, sine contumelia Creatoris, non solvitur quoad vinculum conjugale, sed solum quoad thorum & habitationem: Ergo etiam matrimonium infidelium, quando unus convertitur ad fidem, & alter non vult pacifice & sine contumelia Creatoris habitare cum eo, solvitur quoad thorum & habitationem, non verò quoad vinculum conjugale. Consequentia videtur legitima: ex paritate rationis nam in primò casu non minor requiritur contumelia Creatoris, neque minus molestia aut periculi timor à conjugate lapsò in hæresim, & alterum secum in errorem pertrahere conante: Ergo si hoc non obstant non solvatur vinculum conjugale, non solvitur etiam quando unus ex conjugibus infidelibus convertitur ad fidem, & alter non vult pacifice & sine contumelia Creatoris cohabitare. Apud præcedens verò est certum de fide, ac de statu in Tridentino sess. 24. can. 5. his verbis: *Si quis dixerit propter hæresim, aut molitiam voluntatem &c. dissolvi posse matrimonium ratum, excommunicatus sit.* Idem quæ antea declaraverat Innocentius III. cap. Quanto, de divortis, ubi hæc ait: *Si alius fidelis conjugum, vel habitum in hæresim, vel in errorem, non credimus quod in hoc casu in quo relinquitur, vivente altero, possit ad secundas nuptias convolare.*

Respondet, concessio Antecedente, negando 1. consequentiam & paritatem, magnum enim reperitur discrimen inter matrimonia contracta in infidelitate, & contracta post baptismum; quæ enim contrahuntur in infidelitate, non sunt sacramenta, sicut illa quæ contrahuntur post baptismum, & ideo magis dissolvi possunt: unde non mirum quod non solvantur matrimonium Christianorum, cum alter conjugum fidelium labitur in hæresim, & non vult habitare cum altero sine contumelia Creatoris bene tamen matrimonium infidelium, quando unus convertitur ad fidem, & alter non vult habitare pacifice & sine contumelia Creatoris. Alia etiam ratio discriminis reddi potest, nam quando unus conjugum

Jugum infidelium ad fidem convertitur, & suscipit Baptismum; alter verò tenuit idem facere, neque vult pacifice cohabitare; Ecclesia quæ non habet potestatem circa infideles, non potest istam cogere censuram & poenis ad cohabitandum pacifice, & conjugales efficaciter lucascurrere. Ex quo fit, ut nisi solveretur vinculum matrimonii, deberet conversus vel manere perpetuo in statu cælibatus, vel pati rixas perpetuas, & continua scandala, periculumque lubire fidei amittendæ. Quod incommodum gravissimum est, multoque sine dubio à suscipienda fide Christiana retardaret, nisi Christus illi providisset. Secus autem est de conjugio baptizato in hæresim lapso, nam ratione Baptismi & charactæris, qui est indelebilis, manet semper Ecclesiæ legibus subiectus, & ab illa compelli & puniri potest, etiam morte corporali, nisi ad frugem redeat.

102. Obijciens secundò: Si matrimonium infidelium in lege Evangelica solvi possit, per conversionem alterius conjugis ad fidem, sequitur quod etiam dissolvi potuisset ante legem Evangelicam, per conversionem alterius conjugis ad Judaismum, verum Deum colentem; rationes enim quibus utuntur Theologi ad probandum talem dissolutionem in lege Evangelica, nimirum quod multi revocarentur à professione Christianæ Religionis, si intelligerent, discedente conjugē infideli, esse ipsi servandum cælibatum. Quod infideles per Baptismum regenerantur ad novam vitam, subindeque non tenentur ad id quod ejus perfectioni obstat, quale est obligatio ad actus matrimonii, ut supra cum D. Thoma dicebamus. Quod matrimonii vinculum est relatio æquiparantiæ inter socios; congruum autem non est, quod infideles sint socii & pares cum fidelibus: hæc inquam, rationes æquè procedunt de matrimonio infidelium ante legem Evangelicam, ac postea.

103. Respondeo negando sequelam, nunc enim dissolvitur matrimonium infidelium, per conversionem alterius conjugis ad fidem, ex privilegio & dispensatione Christi, quam colligit sufficienter Ecclesia ex verbis Apostoli supra relatis, pro statu legis gratiæ, non vero pro statu legis scriptæ. Rationes autem quæ afferuntur in objectione, non sunt demonstrativæ, sed tantum quædam congruentiæ, quæ suppositâ existentia rei de qua est questio, illam declarant.

104. Obijciens tercio contra secundam conclusionem illud Ambrosii in cap. 7. Epistolæ ad Corinthios. Contumelia Creatoris solvit jus matrimonii circumquiritur. Quibus verbis docere videtur matrimonium fidelis conversi cum infideli nolente converti, dissolvi statim atque ille convertitur ad fidem, & suscipit sacramentum Baptismi.

Sed præterquam dubium & incertum est, an commentaria illa sint Ambrosii, facile respondetur, sensum horum verborum esse, contumelia Creatoris solvit jus matrimonii, casualiter vel occasionaliter, quia dat jus & potestatem converti illud dissolvendi formaliter, per aliud matrimonium quod valide cum alio contrahere potest.

DISPUTATIO VI.

De bonis Matrimonii.

Ad questionem 49. supplementi.

Explicata præcipua matrimonii proprietate, quæ est ejus indissolubilitas, consequens est, ut de tripliciejus bono differamus, & quæ docet S. Thomas quæst. 49. supplementi, breviter explicemus.

ARTICULUS UNICUS.

An & quæ bona necessaria sint ad exco-sandum Matrimonium?

Dico primò, aliqua oportuit esse bona, ut matrimonium excoletetur, & fieret prudenter eligibile, ita D. Thomas hic art. 1.

Probatur ratione quam ibidem expendit. Nullus sapiens debet aliquam jacturam festinare, nisi cum recompensatione æqualis vel majoris boni. Sed per matrimonium plura incurrun-tur damna & incommoda: Ergo ut redderetur honestū & prudenter eligibile, aliqua bona requi-runtur, quibus damna illa & incommoda com-pensentur & reparentur. Major constat, Minor probatur, damna illa & incommoda recedendo. In primis, ergo in actu matrimonii jactura quædam rationis incurritur, quippe quæ per nimiam vo-luptatem absorbetur, ut ait Philosophus libro 7. Ethic. cap. 11. circa finem. Unde in illo actu, homo, ut inquit S. Thomas, fit totus caro, & as-similatur equis & mulis, quibus non est intelle-ctus. Hinc Hieronymus Epistolæ 11. quæ est de mo-nogamia, super hæc verba, quæ de seipso dicit Ezechiel, Mortua est uxor mea, & apertum est os meum, sic ait: Nec ducturus uxorem, nec ille qui duxerat, possunt in opere conjugali libere prophetare. Quod rati-los urget libro 2. contra Jovinianum cap. 18. ex eo quod Prophetæ nisi tangente corda Spiritus Sancti non prophetent, & in actu conjugali Prophetarum corda Spiritus Sancti non tan-gat. Et cap. 28 hæc scribit: Fertur Aureolus Theo-phraستي liber in quo quærit, an vir sapiens ducat uxorem? & cum definiisset si pulchra esset, si bene morata, si honesta parentibus, si ipse sanus ac dives, sic sapientem aliquando inire matrimonium, statim infert: Hæc au-tem in nuptiis raro universa concordant: non est ergo uxor ducenda sapienti. Et causam subdit, dicens: Im-pediri studia Philosophiæ per conjugium; ne possit quem-quam libris & uxori pariter inservire.

Adde quod per usum matrimonii non solum ratio absorbetur, sed etiam corpus viri multum debilitatur, omnesque illius sensus obrundun-tur, ut quiddam belle his versibus expressit:

Fœmina corpus, opes, animum, vim, lumina,
sensus
Destruit, annihilat, necat, trahit, orbat, ac
cerbat.

Hoc sensu Cajetanus in cap. 2. Genesim expo-nit id quod dicitur de formatione Evæ ex costa Adami dormientis Genes. 2. versu 21. Vult enim id metaphoricè intelligendum esse, & non alio pertinere, nisi ad significandam diminutionem roboris ex corpore viri, propter usum conjugii.

Ecce 2

Mu

Mulier verò, licet ex actu conjugii tantam non patiatur vitium diminutionem, quam vir, aded tamen graves & acerbos in partu patitur dolores & cruciatus, ut Propheta dolores inferni similes esse doloribus parturientis dixerit Psalm. 47. *ibi dolores ut parturientis.*

3 Secundum matrimonii incommodum est nimia sollicitudo placendi conjugii, suscipiendi & educandi liberos, illisque providendi in futurum. Propter quam Apostolus 1. Corinth. 7. dicit conjuges habere eor divinum, id est non intergrè & perfectè Deo addictum, dum cogitant quomodo alter alteri placeat, & solliciti sunt quæ sunt mundi. Et ibidem eandem sollicitudinem vocat *tribulationem carnis*, quæ à conjugio secundum statum præsentem naturæ lapsæ, est moraliter inseparabilis.

4 Tertium conjugii incommodum est quod perpetuam quandam subjectionem & servitutem secum affert, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Erruitus: *Aligatus uxori?* Noli querere solutionem. Quam alligationem, mutramque subjectionem, servitutis nomine ibidem exprimit, dicens non eam tam strictè obligare, ut teneatur conjux fidelis manere cum altero conjugio infideli, nolente cohabitare pacificè: Non enim servituti subiectus est frater aut soror in baptismo. Hæc & alia matrimonii incommoda eleganter describit Sixtus III. vel Auhor libri de castitate, qui habetur tomo 5. Bibliothecæ Patrum, pagina 630. editionis Parisiensis.

5 Dico secundo, tria sunt præcipua matrimonii bona, ratione quorum honestum redditur, & prudentes eligibile, nempe bonum prolis, bonum fidei, & bonum sacramenti. Ita S. Thomas hic art. 2. post D. Augustinum lib. 9. super Genes. ad lit. cap. 7. ubi hæc scribit: *Nuptiale bonum tripartitum est, scilicet fides, proles, & sacramentum.* In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altero vel altera concubatur. In prole ut amanter suscipiatur, verique nutriatur, religiose educetur. In sacramento autem, ut conjugium non separetur, & dimissus aut dimissi, nec causa prolis alteri conjugatur.

6 His tribus bonis compensantur tria mala & damna supra recensita, quæ conjugum secum affert. Nam detrimentum jacturæ rationis & diminutionis, vitium corporis in usu conjugii compensatur bono prolis, id est procreatione liberorum, quibus genus humanum conservetur, & Deus perpetuo colatur, in quem præcipue finem optandi sunt, ut ait Plato lib. 9. de legibus in hæc verba: *Oportet parentes gignere & educare liberos, qui itam tanquam lampadem posteris tradant, ut sint semper aliqui Deum colentes juxta ipsius legem.* Hinc Justinianus Imperator Novella 22. in principio ait, quod *matrimonium sic est honestum, ut humano generi videatur immortalitatem artificiosam introducere, & ex filiorum procreatione renovare genus humanum.* Et Novella 39. in fine proemii, *Nuptus (inquit) nihil est hominibus utilius, tanquam solis facere homines valentibus.* Item Justinus minor Novella 2. in principio hæc scribit: *Nihil in rebus mortalium perinde venerandum est, atque matrimonium, quippe ex quo liberi, omni que deinceps sobolis series exultat, quod regiones atque civitates frequentes reddat, inde denique optima Republica coagmentatio fiat.* Demam Ambrosius, 1. super Lucam: *Divinum, ait, munus est facundias parientis,*

A *Agant itaque parentes gratias, quia generaverunt; sed quia generati sunt; matres, quia conjugii premis honorantur. Vernet in Dei laudem terra, quia colitur, mundus, quia cognoscitur; Ecclesia, quia deus noster plebis augeatur.*

Aliud detrimentum sollicitudinis placendi conjugii, & providendi liberis, compensatur bono fidei, id est obligatione fidelitatis ad reddendum debitum conjugale petendum legitime, negandumque corporis sui usum cuiusque alteri.

Denique detrimentum subjectionis & servitutis compensatur bono sacramenti, id est vinculo indissolubili, quo conjuges representant conjunctionem Christi cum Ecclesia, tenenturque se mutuo diligere, sicut Christus dilexit Ecclesiam; lumitur enim hic sacramentum pro vinculo matrimonii, quod res & sacramentum vocatur. Quamquam etiam multo magis compensatur hæc servitus bono sacramenti propter iunpri, pro signo efficacis gratiæ; quatenus sanctificat conjuges, & datque illis auxilia supernaturalia ad se mutuo diligendum, præstantque laxaret & fideliter carera munia matrimonii.

Adverte autem, quod licet sacramentum matrimonii, in ratione signi practici, teneat minimum locum inter omnia sacramenta, eo quod nimirum minus participet de ratione spirituali vitæ ad quam ordinantur sacramenta, atque adeo minimum gradum gratiæ inter illa contineat: in ratione tamen signi speculativi, & ut sacramentum rerum symbolum, cetera sacramenta longe superat, triplici significatione, quæ præcipua Religionis nostræ mysteria representant, significat enim unionem Verbi cum humanitate, conjunctionem Christi cum Ecclesia & castissimum fœdus Dei cum anima, quæ hic sibi per fœdus desponsat, ut dicitur Osee 2. & per visionem beatam in æternum in conspectu copulat. Hoc autem ita esse voluit Christus, tum ut magnitudine sacramenti & mysterii, damna & nocumenta quæ secum affert matrimonium compensaret: Tum etiam, quia cum matrimonium maxime deiciat mentes hominum, præsertim rationem copulæ carnalis, quæ, ut supra dicebamus, rationem absorbet, & hominem brutis & pecudibus similem reddit, elevare se possent homines conjugati ad contemplanda præcipua illa fidei nostræ mysteria & sacramenta, quæ per matrimonium representantur, & per talem contemplationem Angelis assimilari, ut fassus in hujus Testamento præstatio expendimus.

Ex dictis intelliges, gravissimum esse adolentem & imem, cum tria prædicta matrimonii bona penitus destruat, illisque directè adversetur: violat enim fidem conjugii, tollit certitudinem prolis, & sacramenti mysticam significationem, cum dividat carnem in plures, & membra Christi faciat membra meretricis. Unde non solum contrariatur, & etiam iustitiæ, & religioni contrariatur, & triplicem horribilem deformatem, velut triplex Cerberi caput, monstrum illud in se continet, tamque immane est, ut Chrysostomus homil. 62. in Joan. illud comparat cum idololatris, & nescio quid majoris gravitatis in violatione conjugii agnoscat, ex eo quod Paulus vix in fide uxori cohabitare permittitur; adeo verò dimittendi copiam faciat, in quo tempore Chrysostomus existimat, etiam sua deat. Item

Nicolaus I. Epistolâ quad. agesima nona circa finem. & ad consulta Bulgarorum capite quinquagesimo primo homicidio comparans, gravius longe sentit esse adulterium. Verba ejus sunt: Denique hoc tam immane scelus est, ut homicidij quidem peccatum, quod Cain in Abel fratrem suum commisit, septimâ generatione, Cataclismo vindictatum fuerit: adulterij autem flagitium, quod Lamech omnium primus in duabus uxoribus perpetravit, non nisi sanguine Christi abolitum extiterit, qui septimâ & septuagesimâ generatione secundum Evangelium luxerit in mundum.

Intelligens etiam, non solum falsam, sed & pervertitam esse quorundam Recentiorum sententiam, quæ allegerit, copulam cum conjugata non esse adulterium, si maritus consentiat: Adulterium enim, sicut ipsum nomen sonat, est accessus ad alienum thorum, unde sola thori alienitas, ut ita loquar, attendenda est, quando de adulterio questio proponitur: Sed maritus suo consensu efficere non potest, ut suus thorus non sit alienus comparatione ejusvis terti: Ergo, efficere nequit suo consensu, ut accessus ejusvis terti ad suam conjugem, non sit adulterium.

Ad do, quod licet talis concubitus non sit injurius marito volenti & consentienti, est tamen injurius proli, quæ incerta redditur ex parte patris, & sacramento, cujus sanctitas violatur, & significatio facta, per divisionem carnis conjugalis in partes, destruitur. Unde non minori severitate in jure Canonico puniuntur uxores quæ adulterant consentiente marito, quam quæ, ipso ignorante & non consentiente, tale crimen committunt, ut constat ex Concilio Illoeritano capite septuagesimo ubi sic dicitur: si consensu mariti & consentiente, fuerit uxor moechata, placuit nec in sine eis dandam esse communionem: si vero eam reliquerit, & separat, fuerint, & dignè poeniterint, post decem annos accipiant communionem.

His refellitur impurissimus & infamissimus Gnosticonum error, qui teste Epiphano heresi vigesima sexta lauta & oppipara convivia amicis exhibere solebant; quibus peractis, non solum consentientibus, sed etiam præcipientibus maritis, uxores cum extraneis misceri solebant: Larga (inquit) & oppipara edulia, carnis esum, & vini potum apponunt, etiam si pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compositaverint, & venas satietate impleverint, accessum se convertunt: & vir quidem concedens uxorem alteri, ait ad ipsam: surge & fac dilectionem cum fratre.

Id ipsum licere gravissimi viri Cato & Socrates olim existimant, & suo exemplo comprobant, Catonem enim uxorem suam Mariam, Hortensii domum filius implevit, tradidisse Augustinus refert libro de bono conjugali capite decimo octavo. Et libro de fide & operibus capite septimo, Socratem, uxorem suam, tanquam armenti matricem, amico suo, ad propagandam sobolem, tradidisse scribit. Unde utriusque sapientiam lepidissime deridet Tertullianus in Apologetico capite trigesimo nono his verbis: O sapientia Attica, & Romana gravitatis exemplum! Leno est Philosophus & Censor.

Demum non est Le & totum inutile, nec forsitan injucundum, si hic referam historiam quæ sub Constantii temporibus accidit, & describam quæ sanctus Augustinus libro primo de sermone Domini in monte capite decimo sexto scribit: Sed tamen (inquit) juram quod ait Apostolus, Mulier non habet potestatem sui corporis, sed viri similiter &

vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, possit in tantum valere, ut permittente uxore, quæ maritalis corporis potestatem habet, possit vir cum altera, quæ nec aliena uxor sit, neque a viro disjuncta, concumbere. Sed non ita est existimandum ne hoc etiam feminina viro permittente facere posse videatur, quod omnium sensus excludit. Quamquam nonnulla causa possint existere, ubi & uxor mariti consensu, pro ipso marito hoc facere debere videatur; sicut Antiochia sacrum esse perhibetur ante quinquaginta ferme annos, Constantii temporibus. Nam Acindinus tunc Praefectus qui etiam Consul fuit, cum quendam libram auri debitorem sibi exigeret, nescio unde commotus, quod plerumque in ista potestatis perniciosa est, quibus quodlibet licet, aut potius putatur licere, comminatus est jurans & vehementer affirmans, quod si certo die quem constituerat, memoratum aurum non exolveret, occideretur. Itaque cum ille teneretur immani custodi, nec se posset debito illo expedire, dies metuendus imminere & propinquare cepit. Et forte habebat uxorem pulcherrimam, sed nullius pecunie, quæ subvenire posset viro. Cujus mulieris pulchritudine, cum quidam dives esset accensus, & cognovisset maritum ejus in illo discrimine constitutum, misit ad eam, pollicens pro una nocte, si se misceri vellet, se auri libram daturum. Tunc illa, quæ se sciret, non habere sui corporis potestatem, sed virum suum, per tulit ad eum dicens, paratam esse pro marito id facere, si tamen ipse conjugalis corporis dominus, cetera illa castitas deberetur, tanquam de ejus, pro vita sua vellet id fieri. Egredere gratias, & ut iam fieret, imperavit, nullo modo pudens adulterium esse concubitus, quod & libido nulla & magna mariti charitas & se jubente & volente, flagitaret. Venit mulier ad illam illius divitem, fecit quod voluit impudicus: sed illa corpus non nisi marito dedit, non concumbere, ut solet, sed vivere cupiens. Accipit aurum, sed ille qui dedit, fraude subtraxit quod dederat, & suppositum simile ligamentum cum terra: quod ubi mulier jam domi suæ posita invenit, profiliit in publicum eadem mariti charitate clamatur quod fecerat, quia facere coacta est. Interpellat Praefectum, faceret omnia, quam fraudem passa esset, ostendit. Tum vero Praefectus primo se reum, quod suum manum ad id ventum esset, pronuntiat, tanquam in altum sententiam diceret, de Acindini boni auri libram sibi sciret ferendam: illam vero mulierem dominam in eam tero ram, unde præcuro terram accepisset, inducit. Nihil hic in alteram partem discepto: liceat unicuique aestimare quod velit, non enim de divinis auctoritatibus de prompta historia est, sed tamen narratio hoc facta, non ita respuit hoc sensus humanus, quod in illa muliere viro vivente commissum est, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruimus. Hæc Augustinus.

Colligitur etiam ex dictis, tria prædicta matrimonia bona, non solum exculat actum conjugalem, licitum eum reddendo, & bonum, verum etiam sanctum: est enim bonus, ratione proles, & fidei: sanctus autem, ratione Sacramenti, quare nus significat conjunctionem Christicum Ecclesiam, ita sanctus Thomas hic articulo quarto ubi sic ait: Dicitur aliquis humanus actus bonus duplites: uno modo, bonitate virtutis, & sic habet actus quod sit bonus ex his quæ ipsam in medio ponunt, & hoc faciunt in actu matrimonii, fides, & proles. Alio modo bonitate Sacramenti, secundum quod actus non solum bonus, sed etiam sanctus dicitur, & hanc bonitatem habet actus matrimonii ex indivisibilitate conjunctionis, secundum quam significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam.

Eccc;

De;

Demum cum eodem sancto Doctore ibidem articulo quarto colligitur, peccare conjuges in actu conjugali, saltem venialiter, nisi conveniant causâ procreandæ proles, aut debiti reddendi. Idem docet Augustinus libro de bono conjugali capite sexto his verbis: *Conjugali contubitus generandi gratia, non habet culpam: concupiscentia verò faciendâ, sed tamen cum coniuge, propter fidem thori, venialem habet culpam.* Et capite septimo. *Reddere debitum conjugale (inquit) nullius est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem, est culpa venialis.* Et libro secundo contra Julian, capite decimo dicit, coniuges contrahere unde quotidie dicant, *dimitte nobis debita nostra, quando modum generationi necessarium causa solius voluptatis excedunt.* Similia habet Gregorius Magnus duodecimo Moralium capite decimo septimo, alias vigesimo, ubi hæc scribit: *Tunc solum coniuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipiendâ prole miscantur.*

Observandum etiam est cum sancto Thoma hic articulo sexto, peccare mortaliter eum qui cognoscendo uxorem, non intendit aliquod bonum matrimonii, ita scilicet ut aliquis in conjugio non attendat, quod conjux est, sed solum quod mulier, paratus idem facere cum ea, si non esset conjux. Eoque sensu intelligendum est, quod dicitur Tobie sexto. *Hinc amque qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidinis ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem demonum super eos.* De his etiam loquitur Hieronymus, cum ait libro primo adversus Jovinianum: *Nihil interest quam ex honesta causa quis in sanctum. Unde & Christus in sententiis: Adulter est in suam uxorem amator ardentior. In aliena quippe uxore omnis amor turpis est, in sua nimis Sapiens vir iudicis debet amare coniugem, non affectu. Regit impetus voluptatis, nec præceptum feretur in coitum. Nihil est sanctius quam uxorem amare quasi adulteram.*

DISPUTATIO VII.

De impedimentis matrimonii in communi.

Ad quest. 50. supplementi.

Explicatâ essentia matrimonii, ejus causis, & proprietatibus, tribusque bonis quæ secum affert, quibus tria mala seu nocumenta quæ infert, reparantur; superest ut de impedimentis matrimonii differamus, sed antequam de illis in particulari agamus, & quæ sint impedimenta prohibentia ac dirimentia exponamus, prius declarandum est, apud quem resideat potestas talia impedimenta constituendi. Unde sit

ARTICULUS UNICUS.

Penes quem sit potestas apponendi impedimenta matrimonii?

Hæretici hujus temporis negant hanc potestatem esse penes Ecclesiam: plures verò ex

Catholicis existimant, Principes Christianos non habere potestatem statuendi sui subditi delibus impedimenta matrimonii dirimentia. Ita Canonista, D. Bonaventura, Richardus Paludanus, Pontius, Sylvius & alii. Oppositum docent Dominicus, & Petrus Soto, Bellarminus, Henricus, Coninck, Sanchez, & alii.

S. I.

Duplici conclusione utraque difficultas resolvitur.

Dico primò, esse in Ecclesia potestatem ad constituenda impedimenta matrimonii dirimentia. Conclusio est certa de fide, ac definita in Tridentino sess. 24. can. 4. ubi fecit anathemate Novatores dicentes Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonii dirimentia, vel in illis constituendis transisse. Et in decreto de reform. matrim. cap. 1. irrita de facto eorum contractus, qui post debitam illius decreti promulgationem clandestinè contraxerint. Item ante Tridentinum in Concilio Provinciali Senonensi sub Clemente VII. in decretis fidei cap. 17. inter errores damnatos reterunt iste, *Ecclesia non potuit illegitimare aliquos per se, si quod non possint contrahere matrimonium.* Contrariam ex consuetudine Ecclesie universalis contra quam disputare in solentissimi est infamia, ait Augustinus Episcopus. 118. illa enim matrimonio multoties impedimenta constituit, ut ex his quæ infra de unoquoque impedimento dicemus manifestum erit.

Ratio etiam suffragatur: Cum enim pax & tranquillitas Reipublice magna ex parte ex bene initis connubiis pendeat, & contra ex male copulatis conjugibus magna in ea turbatio oriri soleat, in omni Republica bene ordinata, necessaria est potestas ad providendum abutibus quæ in matrimonio possunt contingere, & statuendi matrimonio impedimenta, quibus statibus, validè contrahi nequeat. Ergo talis potestas non debet denegari Ecclesie, quæ est Respublica bene ordinata, ne deteriori conditioni sit, quàm reliquæ seculares quæ hanc potestatem habent, ut ex variis earum legibus de ritu nuptiarum constat. Idque confirmat præxi ipsorum hæreticorum, qui quamvis aliqui contra Ecclesie prohibitiones & constitutiones matrimoniales declament; aliqua tamen constituunt impedimenta matrimonii, quæ neque jure naturali neque divino posita erant, ut in Genens Ecclesie statuta videre est.

Hæc verò potestas Ecclesie non se extendit supra infideles sibi non subiectos, ut constat ex cap. *Gaudemus* de divortio, ubi Innocentius III. docet, paganos legitimum contrahere matrimonium in gradibus ab Ecclesia prohibitis, quippe qui constitutionibus Canonum non assentiantur, ut ait Pontifex. Idque confirmat ex illo Apostoli 1. Cor. 5. *Quid mihi de iis qui foris sunt iudicant?* Sunt tamen aliqui qui etsi existimant impedimenta matrimonii hæcenus ab Ecclesia statuta, ad infideles non se extendere, quandoque moriuntur infidelibus Principibus subiecti, censent nihilominus ad eos extendi, statim ac fiunt Christianis Principibus subditi, eò quod (inquit) quodammodo subijciuntur Ecclesie, hoc ipso quod fiunt subditi Christianis Principibus. Ita Ledesma apud Sanchez lib. 7. disp. 7. nu. 1. Opus.

positum tamen videtur probabilius, cum Ecclesia nec in eos habeat jurisdictionem temporalem, nec spirituales; omnis enim spiritualis jurisdictio quam Ecclesia habet in homines, fundatur in charactere Baptismali, qui sicut est homini primus aditus ad Religionem Christianam ingressum, ita & primum fundamentum per quod subijcitur Ecclesiae.

Confirmatur: Matrimonium infidelium Christianis Principibus subditorum, non est sacramentum, sed tantum contractus civilis: Atqui contractus civiles infidelium non subduntur Pontifici, sed Principi saeculari: Ergo & matrimonia.

6 Dico secundò, Principes fideles potestatem habere statuendi suis subditis fidelibus impedimenta matrimonium dirimentia. Ita S. Thomas in 4. dist. 34. quæst. unica art. 1. ad 4. ubi sic ait: Matrimonium, in quantum est in officium naturæ, statuitur lege naturæ; in quantum est sacramentum, statuitur lege divini; in quantum est in officium communitatis, statuitur jure civili; & idem (concludit) ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona esse ad matrimonium illegitima. Et rursus 4. cont. Gent. cap. 78. sic dilucit: Considerandum est, quod quando aliquid ad diversos fines ordinatur, videtur habere diversam dirigentiam in finem, quia finis est proportionatus agentis: generatio autem humana ad multa ordinatur, scilicet ad perpetuitatem speciei, & ad perpetuitatem alicuius boni politici, puta populi in aliqua civitate, ordinatur etiam ad perpetuitatem Ecclesie, quæ in fidelium collectione consistit, unde oportet quod huiusmodi generatio à diversis dirigatur. In quantum igitur ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem à natura inclinantem in hunc finem, & sic dicitur esse naturæ officium. In quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subiacet ordinationi civilis legis. In quantum autem ordinatur ad bonum Ecclesie, oportet quod subiaceat regimini Ecclesiastico. Quibus locis S. Doctor conclusione nostram & docuit & probavit. Matrimonium enim non solum est sacramentum, in bonum Ecclesie, & fidelium sanctificationem ordinatum, sed etiam contractus civilis, ordinatus in bonum politicum, & in officium communitatis. Sed contractus civiles, juri civili, & Principem saecularium legibus subijciuntur: Ergo & matrimonium, subinde quæ Principes fideles potestatem habent statuendi suis subditis fidelibus, impedimenta matrimonium dirimentia. Nec talem potestatem ab eis Christus abstulit, cum matrimonium ad dignitatem sacramenti evehit, sed potius eam præsupposuit, non minus quam præsupposuit contractum valide initum, ut materiam huius sacramenti. Quemadmodum ex eo quod Christus verba ex hominum placito significantia, evehit ad rationem sacramenti, non abstulit à Republica potestatem illam quoad significationem mutandi, & alia idem significantia, eorum loco substituendi.

7 Advertendum tamen, quod licet in Principibus Christianis sit potestas statuendi suis subditis fidelibus impedimenta matrimonium dirimentia, ea tamen non utuntur, vel quia, ut ait Petrus Soto lect. 4. de matrim. ex sua pietate talem usum Ecclesie sponte cessarunt; vel ut alii volunt, quia Ecclesia iussu de causis usum talis potestatis sibi reservavit, adeò ut nullum censetur matrimonium invalidum, nisi ecclesia illud ut tale iudicaverit. Unde Tridentinum sess. 24. ultimo definit causas matrimonii spectare ad Iudices Ecclesiasticos. Quod non solum intelligitur de cau-

sis spectantibus ad matrimonia jam contracta, sed etiam antequam sint contracta, an scilicet expediat cum his vel illis solemnitatibus contrahi, vel hæc aut illa impedimenta apponere. Sicut non solum ad forum Ecclesie pertinet, iudicare an contractus jam initus sit usurarius, vel simoniacus, sed etiam, an expediat, ad vitandam paliam usuram vel simoniam, certas ei leges præscribere. Unde multa impedimenta matrimonium dirimentia, in jure civili statuta, per leges canonicas revocata sunt, ut matrimonium à filio familias sine consensu patris contractum l. filius familias ff. de ritu nuptiarum, & inter tutorem & pupillam, l. Tutor, de sponsalibus. Contra verò aliqua jure Canonico induta sunt, quæ jure civili matrimonium non dirimunt, ut matrimonium contractum inter consobrinum & consobrinam inter avunculum & neptem, & alia plurima; quia nimirum potestas temporalis subordinatur spirituali & supersaturali, quam Christus concessit Ecclesie.

§. II.

Corollaria præcedentis doctrina.

8 Ex dictis colligitur primò, quod si aliqua leges sine in aliquo regno irritantes matrimonium, maxime si ab initio regni vim habuerint, scientibus & non contradicentibus Summis Pontificibus, de facto illas valere ad irritanda matrimonia. Si enim consuetudo legitime præscripta, vim legis habeat in rebus aliis etiam Ecclesiasticis, ut patet ex eap. Cum olim de Clerico conjugato, cur non in matrimonio, de quo etiam specialiter id affirmatur in cap. Super eo de cognat. spirit. ubi dicitur matrimonium initum contra receptam consuetudinem patris esse dirimendum; quia nimirum ab initio fuit irritum, cum consuetudo nullam vim habeat dissolvendi matrimonium legitime initum, eò quod ejus vinculum sit juris naturalis & divini.

9 Colligitur secundò, posse Principes fideles suis subditis infidelibus statuere impedimenta matrimonium irritantia. & idem dicendum de Principibus infidelibus, etiam respectu fidelium sibi subditorum; cum enim talia matrimonia sint contractus civiles, in bonum politicum, & officium communitatis ordinati, juri civili, & Principum sive fidelium sive infidelium legibus subijciuntur. Unde apud multas barbaras nationes connubia inter alienigenas prohibita & invalida sunt.

10 Colligitur tertio, Principes, sive Ecclesiasticos, sive saeculares, non posse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, nisi iusta & rationabili causa id exigente: quia potestas humana, sive Ecclesiastica, sive saecularis, non potest sine causa restringere jus naturale, quod quisque habet contrahendi matrimonium, modo sibi à natura permissum; neque potest de re tanti momenti, quæ est matrimonium, pro mero suo arbitrio dispendere. Unde Tridentinum sess. 24. decreto 1. cap. 1. irritare volens clandestina matrimonia, affirmavit se id facere, propter gravia incommoda & peccata, quæ ex huiusmodi matrimoniis ortum habebant; frequenter enim contragebat, ut qui clam matrimonium cum una contraxisset, & consummasset, postea coram, sed invalidè, contrahebat cum altera, cum qua per totam vitam in perpetuo adulterio vivebat.

Col;

11 Colligitur quartò, posse Ecclesiam alicui in particulari interdicare matrimonium cum certa persona, iustà & rationabili causà id exigente: Si enim potest ex causà rationabili interdicare & irritare matrimonium generaliter, inter confanguineos v. g. vel affines, usque ad quartum gradum, & olim usque ad septimum: quidni etiam existente tali causà poterit irritare specialiter inter duas certas personas, & impedire ne validè contrahant? Putà, quia ex tali contractu oritur magna dissidia inter parentes, vel fieret gravis injuria alicui, tertio, vel grave damnum Reipublice immineret. Potest etiam Ecclesia, in poenam delicti, aliquem penitus inhabilem reddere ad quodecumque matrimonium, eumque privare jure naturali quod habet matrimonium contrahendi: sicut potest in poenam criminis aliquem libertate naturali privare, detinendo in carcere perpetuo, vel etiam virà ipsà spoliare.

12 Colligitur quintò, fideles, ubicumque existant, teneri servare leges Ecclesiasticas matrimonium prohibentes vel irritantes; quia licet versentur in terris infidelium, non desinunt esse subiecti Ecclesiae. Imò quamvis fiant Apostatae, & ad errores moresque infidelium transeant, semper retinent characterem Baptismi, & subjectionem potestati Ecclesiae, quam non possunt abjicere. Infideles verò in terris fidelium existentes, non tenentur servare leges Ecclesiae prohibentes aut irritantes matrimonium, quia non sunt subiecti potestati Ecclesiae: unde possunt licitè & validè contrahere, servando leges Principum saecularium quibus subsunt.

13 Colligitur sexto, graviter peccare fideles, qui cum aliquo impedimento ab Ecclesia statuto matrimonium contrahunt; quia fit contra prohibitionem Ecclesiae in re gravi, & si impedimentum sit dirimens, sacramentum inde redditur irritum. Unde peccatum eorum qui scienter & sponte contrahunt cum aliquo impedimento dirimente, ab Ecclesia statuto, communiter triplicem deformitatem habet; unam impedientiam contra praeceptum Ecclesiae; alteram sacrilegii contra religionem & reverentiam debitam sacramento, quod suà culpa irritam reddunt; tertiam contra castitatem, ordinandam talem contractum ad habendam copulam, praeteritum veri matrimonii.

§. III.

Solvuntur objectiones.

14 Contra praecedentes conclusiones, & corollaria inde deducta, obijciunt haeretici, quod si auctoritas humana, Ecclesiastica, vel saecularis posset apponere matrimonio impedimenta dirimentia, quae Deus ipse non apposuit, homo separare posset quae Deus coniungit, contra illud Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet.

Sed facile responderetur, negando sequelam, Deus enim non coniungit per matrimonium nisi eos qui legitime contrahunt, quales non sunt illi quibus iusta de causa, ab Ecclesiastica vel saeculari potestate, appositum fuit impedimentum dirimens, quo reddantur inhabiles ad contrahendum.

15 Potest insuper obijci, quod nulla potestas humana, etiam Ecclesiastica, potest mutare materiam vel formam sacramentorum: Si verò posset Ecclesia statuere impedimenta matrimonium

dirimentia, posset mutare materiam huius sacramenti, quia posset irritare contractum aliquem legitimum, qui contractus est materia sacramenti matrimonii, à Christo instituta.

Verum huic difficultati objectioni abundè satisfecimus disp. 4. art. 3. §. 11. Ibi enim ostendimus, quod licet Ecclesia non possit mutare materiam sacramenti matrimonii formaliter, id est efficere ut alia sit materia huius sacramenti, quam contractus legitimus; bene tamen materialiter, efficiendo scilicet ut contractus qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus. Sicut quidem mutaretur vel corrumperebatur quod vel videretur, ceret ut non essent amplius materia Baptismi vel Eucharistiae, subindeque horum sacramentorum materiam, non formaliter, sed materialiter tantum immutaret. Vel sicut si Ecclesia, vel Reipublica saecularis, per novam institutionem mutaret sensum horum verborum, *Ego te baptizo*, in alium plane diversum, & alia ad idem significandum eorum loco substitueret, mutaret quidem materialiter formam Baptismi, sed non formaliter; quia semper sciret, quod verba quibus externa corporis ablutio significatur, essent forma huius sacramenti, à Christo instituta.

DISPUTATIO VIII.

De impedimentis prohibentibus.

Ad eandem quasi 30. supplementum.

Impedimenta matrimonii alia sunt quae dicuntur impedientia tantum, quia scilicet impediant, ne matrimonium licite contrahatur. Contra contractum tamen non irritant. Alia vero sunt, quae dirimentia appellantur, non quod matrimonium jam factum & validè contractum dirimant, ut ipsi termini significare videntur; contra stat enim ex dictis disp. 5. matrimonium semel validè inter Christianos contractum, per solam professionem Religiosam, id est ante consummationem, de facto dirimimus, quia efficiunt, ut non dum illicitè, sed etiam invalidè, matrimonium contrahatur; ita ut cum aliquo ex his impedimentis contrahentes, separari debeant, aliter non validè contrahant. De primis impedimentis, breviter hic agemus, de aliis vero paulo fusiùs disp. sequenti differemus, quia circa illa graviores extant difficultates & controversiae.

Impedimenta ergo primi generis communiter numerantur duodecim, quorum aliqua ex parte naturalia, alia ex positivo oriuntur: quaedam ex crimine ortum ducunt, alia verò ex aliis causis proveniunt. Quinque prima, quae non oriuntur ex crimine, sed ex alia causa, his verbis comprehenduntur:

Ecclesia verum, nec non tempus scriptum,
Atque Catechismus, sponsa, in voto pium:
Impediunt fieri, permittunt scilicet fieri.

Alii verò septem, quae oriuntur ex crimine, comprehenduntur istis:

Incestus, raptus, sponsa, mors mulieris,
Susceptus proprius solum, mors presbyteralis,
Vel sponsum, sollemniter, aut mortalem
Accipiat: prohibent haec coniugium ferendum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinque prima impedimenta exponuntur.

Primum impedimentum prohibens, est Ecclesie vetitum, id est prohibitio facta à superiori Ecclesiastico, de matrimonio contrahendo, quæ potest esse vel generalis & communis omnibus fidelibus, ut prohibitio contrahendi sine præviis denuntiationibus, aut earum dispensatione; vel specialis, ut cum aliquibus in particulari iusta de causa prohibetur matrimonium; puta ad vitandum scandalum, aut aliud grave incommodum; vel quia est suspicio impedimenti, & veritas prius detegenda est; vel quia fit præiudicium tertio; & talis prohibitio potest esse, vel ad tempus tantum, ut in exemplis adductis; vel in perpetuum, ut qui uxoris consanguineam cognovit, prohibetur ab Ecclesia, nullo unquam tempore, etiam defuncta uxore, alteri nubere, cap. 1. *De eo qui cognovit consanguineam uxoris.*

Secundum impedimentum prohibens, est tempus feriatum, id est certum anni tempus, quo Ecclesia matrimonia celebrari vetat, quod ante Tridentinum incipiebat ab Adventu usque post Epiphaniam, à Septuagesima usque ad octavam Paschæ; à diebus Rogationum ad octavam Pentecostes, & tribus hebdomadis ante festivitatem S. Joannis Baptiste, ut ex variis Conciliis & Patribus refert Gratianus 33. qu. 4. ut nempe fideles eo tempore melius se disponerent ad sacramenta confessionis & communionis, quæ ex Concilio Agathensi, tribus hisce festivitibus, Natalis, Paschæ & Pentecostes, fideles obligabant. Sed Tridentinum sess. 24. c. 10. de reformatione matrimonii, illud tempus contraxit aliquantulum, prohibens tantum ne hanc nuptiarum solemniter, ab Adventu usque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta cinerum, usque ad octavam Paschæ includere. Nimirum quia diebus illis Adventus & Quadragesimæ, jejuniis & orationibus vacandum est, abstinendumque à vana lætitiæ signis, quæ in solemnitate nuptiarum adhiberi solent, convivii, tripudii, choræis, & huiusmodi.

His porro diebus non prohibentur, saltem post Tridentinum, matrimonia simpliciter, sed solum cum solemnitate; ut liquet ex verbis ipsius Concilii, quæ sic habent: Ab Adventu Domini nostri Iesu Christi, usque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta cinerum, usque in octavam Paschæ inclusive, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari sancta Synodus accepit; in aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit. Accedit declaratio Cardinalium Tridentini interpretum, in hæc verba: Quocumque tempore potest matrimonium contrahi coram Parocho: sed nuptiarum solemnitates, convivia, traditio sponsæ ad domum sponsi & carnalis copula, certis temporibus prohibentur. Imo plures existimant, his temporibus, non solum licere matrimonium sine solemnitate contrahere sed etiam illud consummare, saltem si benedictio fuit ante accepta; & ad summum, culpam esse venialem, si nulla subsit consummationis causa. Unde ajunt, Congregationem Cardinalium, dicentem his temporibus carnalem copulam prohiberi, intelligendam esse non de præcepto, sed de consilio, vel iusta antiqua jura, quæ prohibebant his temporibus matrimonium consum-

Tom. V.

A mari. In omnium vero sententia, licet tunc inire sponsalia de futuro, & præmittere denuntiationes, quia hæc nullo textu juris eo tempore prohibentur, & quamvis aliqua jura antiqua id vetarent, contrariâ tamen consuetudine revocata censentur, & à Tridentino non renovantur prohibitiones, nisi circa solemnitatem nuptiarum, ut patet ex verbis paulò ante relatis.

Multi etiam celebres Theologi non improbabili-
4 ter docent, tempore interdicti posse matrimonium contrahi sine solemnitate, cum enim matrimonium (inquiunt) sit res æterna, & ad illud contrahendum homines habeant ab ipsa natura plenum jus, non est præsumendum impedire, nisi in suis decretis de hoc faciat expressam mentionem: unde existimandum non est, quod per solum generale interdictum veli Pontifex matrimonium quoad substantiam prohibere, sed duntaxat quo ad solemnem benedictionem Sacerdotis. Idque confirmant ex cap. *Capellan. de feriis*, ubi Clemens III. ait matrimonium quocumque tempore contrahi posse. Quod Glossa explicat de contradictione matrimonii sine solemnitate. Nec obstat quod tempore interdicti prohibeantur omnia sacramenta, præter Baptismum, Confirmationem, & Pœnitentiam, ac Eucharistiam per modum viatici, ut constat ex cap. *Alma mater de sent.* & excommunic. in 6. cum enim ex aliis juribus, præsertim ex verbis Clementis III. jam relatis, constat, matrimonium non comprehendi sub generali prohibitione sacramentorum, non fuit necessaria specialis exceptio illius, ut non intelligeretur cum reliquis sacramentis prohibitum.

Tertium impedimentum prohibens, est Catechismus, id est cognatio spiritualis nata ex catechizatione seu instructione in fide, quæ fit ante januam Ecclesiæ super baptizandum. Verum licet jure antiquo contraheretur ejusmodi cognatio, hæbetur expresse cap. 2. de cognatione spirituali in 6. idque ex eo quod catechismus sit quædam futuri baptismi professio, ejusque initium, vel etiam quædam regeneratio imperfecta, per fidem, quam protestatur pater pro parvulo; sicut sponsalia sunt quoddam matrimonii initium; & consequenter, sicut in iis contrahitur quidam gradus propinquitatis, ita & in illo contraheretur quædam cognatio spiritualis imperfecta; videtur tamen sublatum tale impedimentum, per Concilium Tridentinum sess. 24. de matrimonio, cap. 2. ubi expresse statuitur, cognationem spirituales non contrahi in baptismo, nisi inter susceptores & baptizatum ipsum, illiusque patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizati; patrem & matrem, nullamque prius mentionem facit Catechismi, aut tenentis in Catechismo. Quod si non solum per Baptismum, sed etiam per Catechismum, cognatio spiritualis contrahatur, hocque impedimentum non sit per Tridentinum sublatum, ut Navarrus, Valentia, Rebellus, & alii existimant, de illo ut de Baptismo sentiendum est, quoad mensuram graduum; quia perfecta cognatio spiritualis, debet esse regula seu mensura imperfectæ; & ut rectè ait Navarrus in Manuali cap. 22. quoties duo sic se habent, ut unum sit metiens & alterum mensum, lex quæ corrigit & limitat metiens, censetur consequenter corrigere & limitare mensum, si eadem ratio in utroque militet.

Quartum impedimentum est sponsalia, seu promissio futurarum nuptiarum alicui facta; qui

Ffff

capitulum

enim cum aliqua sponsalia contraxit, non potest sine peccato mortali cum alia matrimonium inire, nisi ex iusta causa promissionem alteri factam dissolvat, ut constat ex dictis disp. 3. Nihilominus si matrimonium cum posteriori contrahat, sponsalibus legitimè non solutis, illud validum erit; quia hoc impedimentum non dirimit contractum, sed tantum contrahendum impedit, sicut & alia de quibus nunc agimus.

Quintum est votum simplex Religionis, aut castitatis, aut suscipiendi Ordinem sacrum, aut non ineundi matrimonium; hic enim jure naturali, & ex natura ipsius voti, propter fidem Deo datam, & promissionem illi factam, obligat ad non contrahendum matrimonium, subindeque reddit illud illicitum, non tamen invalidum: Nam ut ait S. Thomas hic quest. 73, art. 1. Votum simplex est tantum promissio: res autem alicui promissa tantum, manet adhuc in dominio promittentis, potestque validè, quamvis illicitè, ab eo donari alteri. Quare votum simplex castitatis, id est promissio Deo facta proprii corporis, ad continentiam servandam, non impedit quin vovens possit validè, sed non licitè, illud tradere uxori per matrimonium.

Si quis autem voto castitatis vel Religionis affectus, spe & pacto futuri conjugii, virginem defloravit, aut honestam aliquam viduam carnaliter cognovit, voto non obstante, tenetur matrimonium cum ea contrahere, posito saltem quod damnum famæ inde emergens non possit aliter reparare; quia necessitas reparandi hoc damnum, prævalet voto ipsi contracto: sicut in casu quo quis vovisset dare centum aureos pauperibus, posteaque debitum justitiæ contraheret totidem reddendi, ratione mutui, vel injuste acceptionis, neque posset utriusque obligationi satisfacere, hæc posterior obligatio prævaleret.

Quæres, an qui votum castitatis emisit, possit inire matrimonium, animo non consummationis, sed ingrediendi Religionem?

Respondeo negativè, tum quia decipit sponsam, eique gravem irrogat injuriam, quippe quæ & difficilius alteri nubes, utpote suspecta de carnali copula cum priori conjugio, & cum molestia expectare debet usque ad solemnem conjugis in Religione professionem, ante quam matrimonium ratum non dissolvitur, tum etiam, quia si ille ad Religionem non admittatur, tenetur redire ad conjugem, cum periculo frangendi votum castitatis.

ARTICULUS II.

Alia septem impedimenta ex crimine provenientes explicantur.

Explicatis impedimentis prohibentibus, à crimine independentibus, exponenda sunt quæ à crimine ortum ducunt, quorum primum est incestus, nam licet incestus matrimonium irritet inter eos inter quos commissus est, & inter eorum conanguineos, saltem usque ad secundum gradum, cum quibus per incestuosam copulam affinitas contrahitur, non tamen dirimit, sed solum impedit cum cæteris contrahendum, ut habetur cap. Si quis sponsam 27. quest. 2. cap. Quadam cum fratre viri, cap. Si quis viduam, cap. Concubuit, cap. Qui dormierit. Nihil autem refert, quod ince-

stuosus nondum sit conjugatus, nam quod etiam ante conjugium contrahatur hoc impedimentum, & qui committit incestum, in penam hujus criminis, licentiâ ullum contrahendum matrimonium privetur, liquet ex cap. Si quis am duabus, & cap. Si quis cum matre & filia, & cap. Quadam fornicatus est, 34. qu. 1. ubi privatur spe conjugii, qui incestum commiserunt, nullo exitum matrimonio.

Secundum impedimentum à crimine ortum, ducens, est raptus sponsæ alienæ, nam istud etiam crimine est unum ex illis propter quæ iure antiquo interdictum fuit matrimonium, ut constat ex cap. Statutum 27. qu. 2. ubi sic dicitur: Statutum est à sacro conventu (Concilio Tolentani, vel pontifici Rhemensis, ex quo caput illud desumptum est) ut si quis sponsam alterius raperit, postea parum mulietur, & sine spe conjugii remaneat. Novandum verò, non solum raptorem, sed etiam raptam, à raptui consensum præbuerit, incurrere hoc impedimentum, ut colligitur ex verbis illis, quæ ibidem leguntur: Et si raptæ ipsa eadem crimini consentiens non fuerit, licentiâ nubendi alii non negatur. Hæc enim conditio frustra apponeretur, nisi neganda illi esset nubendi licentiâ, posito quod consenserit. Multi verò non improbabili estimant, hæc pœnâ non ligari feminas virorum raptrices, quia jura tantum loquuntur de raptu sponsæ alienæ, neque considerant extra ordinarios casus, qualis est, quod femina virum raptam.

Non placet tamen quod alii asserunt, hoc impedimentum non incurrî per raptum simplicem, nisi accedat copula raptoris cum raptâ. Nam citato canone statutum, nulla fit mentio de copula, sed de raptu duntaxat, ad quem & ad hanc pœnam canonice incurrendam, quatuor præcipue conditiones requiruntur. Primò, ut ad violentiam quæ vel puellæ rapta, vel ejus parentibus aut tutoribus inferatur. Secundo, ut raptus fiat causâ libidinis, siue copula sequatur, siue non, quia ut docet D. Thomas 2. 2. quest. 154, art. 1. raptus propriè est species luxuriæ. Tertiò, ut raptâ abducatur de loco in locum, & ipsius vel parentum potestati extrahatur, per hoc enim differt raptus à stupro, quo puellæ extorquetur copula per vim in eodem loco. Quarto debet esse raptus honestæ mulieris, ut prædictæ pœnæ raptor incurratur. Uade hanc pœnam non incurrunt, qui meretricem, vel quamcumque aliam projecti nominis feminam traducit. Quod tamen aliqui limitant, nisi meretrix sit conjugata, siueque vivo non sit; vel illa per aliquod tempus honestam vitam ducere inciperit. Hoc impedimentum, post Tridentinum, non solum prohibet matrimonium contrahendum, sed etiam dirimit contractum, seu reddit illud invalidum, ut constat hic ex dicendis disputatione sequenti.

Tertium impedimentum ex crimine proveniens, est mors mulieris, id est, uxoris illius, quod si committatur animo ad alias nuptias transiendum, est impedimentum dignum, ut dicemus disputatione sequenti, si verò ex ira, odio, aut vindicta, est tantum impediens, qui enim uxorem interfecit, privatur spe conjugii cap. Interficiam, cap. Quicumque, & cap. Admonet 23. quest. 2. quamvis occidat deprehensam in adulterio; licet enim juxta leges civiles, qui uxorem in adulterio deprehensam, propriâ authoritate interfecit, nulla pœna placeatur: quia tamen peccat mortaliter, à jure canonico imponitur illi pœna, ut ad alias nuptias transire non possit, ut constat ex citato cap.

cap. Quicunque ubi sic dicitur: Quicunque propriam uxorem, absque lege, & sine causa, & certa probatione interfecerit, &c. Eandemque poenam extendi ad uxorem, quæ marito occiderit, constat ex cap. 2. de divorciis, ubi sic habetur: si quæ mulier in mortem mariti sui cum alio confiliata est, & ipse aliquem illorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem uxoris si voluerit, aliam ducere: ipsa autem infideliatrix, poenitentia absque spe conjugii fiet subiecta. Ubi mulieri mortem marito attentanti interdicitur matrimonium cum quocunque: Ergo & a fortiori reipla necem marito inferenti.

Ratio etiam suffragatur: Nam ut rectè dicitur Paludanus in 4. dist. 37. quæst. 2. art. 2. lex data pro uno correlativo, extenditur ad alterum quando eadem militat pro utraque causa: Sed eadem militat ratio in viricidio ac in uxoricidio: Ergo eadem poena privationis perpetuæ conjugii, utrumque crimen ab Ecclesia puniatur. Major patet, Minor probatur. Ecclesia punit uxoricidium poenâ privationis perpetuæ conjugii, quia est contra conjugalem nexum, ut constat ex iuribus citatis: Sed viricidium non minus est contra conjugalem nexum: Ergo eadem militat ratio in viricidio, ac in uxoricidio. Uade minus probabilis videtur sententia Sylvestri, Toleti, Sanchez, & aliorum existimantium, hoc impedimentum incurere duntaxat virum uxorem occidentem, non tamen uxorem maritum interficientem.

Quartum impedimentum est susceptus propriæ lobolis, id est, cum alter vel uterque conjugum proprium filium de sacro fonte suscipit, matrimonio infidendi causâ, id est, eâ intentione, ut privet alterum conjugem debito conjugali, ratione affinitatis spiritualis, ex ea susceptioe inter eos oritur. Ille enim in poenam huius fraudis, inhabilis redditur, ut de sancto conjugio, ad alias nuptias valeat pervenire, ut constat ex can. De eo 30. quæst. 1. ubi sic dicitur: Si conjuges legitimi unus aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susciperent, si in nuptiis permanere voluerint, bonum est. Sin minus, gravis poenitentia infidelitatis iniungatur, & simul maneant: & si pravaricator conjugii supervixerit, acerrimâ poenitentia mulctetur, & sine spe conjugii maneat. Idem impedimentum contrahit, qui hoc animo proprium filium baptizat, aut in Confirmatione tenet, scilicet, si id fiat ex necessitate, ut filius scilicet sine baptismo moriatur.

Quintum impedimentum est mors Presbyteralis, seu occisio Presbyteri, privâ auctoritate & injustè facta; qui enim ita interficit Presbyterum, ad quem spectat matrimonio interesse, merito illi interdicitur matrimonium, can. Presbyterum, de poenit. & remiss. ubi sic dicitur: Qui Presbyterum occidit, & de eo crimine convictus fuerit, usque ad ultimum tempus vitæ suæ, militia cingulo careat, & absque spe conjugii maneat. Ex quibus verbis liquet, non incurri hoc impedimentum, nisi Presbytericida fuerit in foro contentioso de crimine convictus, id enim manifestè colligitur ex verbo illo convictus, quod de sacra & secreta confessione, in qua idem est accusator & testis, verificari nequit, sed solum de convictione in foro contentioso.

Sextum est, poenitentia publica & solemnis, quâ durante matrimonium olim interdictum erat poenitentibus, ut patet ex can. 21. Concilii Arelatensis 2. & cap. Antiqui, 33. quæst. 2. Imò quandiu quis publicam agebat poenitentiam, non poterat debitu conjugale petere. Quam

Tomus V.

A ob causam poenitentia publica non imponebatur conjugato, nisi de consensu alterius partis, ut dicitur can. 22. ejusdem Concilii.

Septimum & ultimum impedimentum prohibens, est matrimonium sacrilegè attentatum cum sanctimoniali, ut habetur cap. Hæc 27. quæst. 1. ubi statuitur, ut qui sanctimonialibus scientes matrimonio ad injuriam Christi copulati sunt, iuxta censuram zeli Christiani, separentur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, & in poenitentia lamentu se vehementer, dum vivunt, afficiant: ac proinde totâ vitâ ab omni conjugio abstineant, quippe quod, ut supra vidimus, iniuri non poterat, quandiu publica & solemnis poenitentia durabat.

Hæc septem impedimenta ex crimine orta, juxta communiorum Doctorum sententiam, non vigent amplius, sed per consuetudinem abrogata sunt: unde non peccant, qui iis innodati, matrimonium sine dispensatione contrahunt. Præsertim cum Prælati non curent admonere fideles de illa petenda, quamvis sæpe contingat talia crimina & impedimenta ab eis non ignorari. Advertendum tamen, quod etiam impedimentum incestus, quoad inhabilitatem matrimonii post obitum conjugis cum alia contrahendi, consuetudine abrogatum sit, non tamen quoad privationem juris petendi debitum ab uxore vivente, propter affinitatem ratione incestus cum ipsa contractam, nam sicut vir non posset cum aliqua absque dispensatione contrahere, si ante initium matrimonium, ipsius consanguineam in secundo gradu cognovisset: ita nec post matrimonium initum, potest ab ea sine dispensatione debitum petere: affinitas enim, quæ ante contractum matrimonium, impedit ne contrahatur, post contractum, impedit ne debitum petatur.

DISPUTATIO IX.

De impedimentis dirimentibus.

Ad quæstionem 51. supplementi, & alias sequentes.

Impedimenta matrimonium dirimentia, attento jure antiquo, sunt tantum duodecim: quia tamen alia duo, jure novo Tridentini statuta, fuerunt ad dita, sunt omnia quatuordecim, his verbis comprehensa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, yu, Ordo, ligamen, bonitas,
Si sis affinis, si sortè coire nequibis,
Si parochi & dupl. de & presentia restu,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc sociare jubent connubia, facta retractant.

Congruentia autem numeri horum impedimentorum colligi potest ex sequenti discursu, desumpto ex D. Thoma hic quæst. 50. art. unico. Impedimenta matrimonii sumi possunt vel ex parte contractus, vel ex parte contrahentium: si ex parte contractus, cum liberum requiratur consensus, libertari autem contrahetur error, & violentia, ex hoc capite duplex impedimentum dirimens matrimonium provenit, scilicet erroris & violentiæ, & ad impedimentum

Ffff

Via

violentiæ reducitur impedimentum raptus. Si ex parte contrahentium, aut simpliciter, aut respectu certæ personæ duntaxat, potest matrimonium impediti. Simpliciter, quando id provenit ratione impotentiae, quæ contingere potest tripliciter. Primum ita quod nullo modo contrahens matrimonium, possit actus conjugales exercere, & sic statuitur impedimentum impotentiae. Secundum, ita quod id possit quidem physice, sed non moraliter, sive liberè, & est impedimentum conditionis servilis. Tertiū, ita quod id possit physice & moraliter, sive liberè, sed non licitè: nimirum, vel propter obligationem ministerii suscepti, & est impedimentum Ordinis: vel ex obligatione voti solemnem emissi, & sic est impedimentum voti. Si vero impediatur matrimonium non absolute, sed tantum respectu alicujus personæ, vel hoc idem est, quia matrimonium contrahens cum una, jam contrahit cum alia, & sic statuitur impedimentum ligaminis: vel quia deficit proportio debita personæ ad personam, idque tripliciter: Primum, ob personarum distantiam, & tunc est impedimentum disparitatis cultus. Secundum, ob nimiam conjunctionem, & ita confusuntur tria impedimenta, nimirum cognationis, affinitatis, & publicæ honestatis. Tertiū, ob indebitam conjunctionem præcedentem matrimonium, & habitum inter ipsos contrahentes, & sic est impedimentum criminis. Hoc præmissis, singula impedimenta in particulari explicanda sunt, & difficultates quæ circa illa versantur, breviter resolvendæ. Unde sit

ARTICULUS PRIMUS.

De impedimento erroris & conditionis.

Circa impedimentum erroris duplex est difficultas breviter hic resolvenda, prima est, qualis error matrimonium dirimat? Secunda, quo jure illud dissolvatur? Pro resolutione

Notandum primum, quadruplicem in contractu matrimonii contingere posse errorem, videlicet circa personam, ut cum Jacob existimans se ducere in matrimonium Rachellem, accepit Liam. Circa conditionem, ut cum quis existimat se contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla. Circa qualitatem personæ, ut si putet esse pulchram, & nobilem, quæ re ipsa est deformis, & ignobilis. Vel demum circa bona fortunæ, putans esse divitem, quæ pauper est.

Notandum secundum, errorem duplicem esse, unum antecedentem, id est, qui dat causam contractui, ita ut sine illo non fieret; ut cum quis errans circa personam, vel qualitatem ejus, sic est effectus, ut nullo modo contraheret cum illa, si veritas ei perspecta esset. Alterum concomitantem, quando nimirum ille qui errat circa personam, vel qualitatem ejus, sic est effectus, ut nihilominus contraheret, tamen non erraret; ut si contrahens cum Martha, putat esse Mariam, sed nihilominus æquè libenter, aut etiam libentius cum Martha contraheret. His præmissis,

Dico primum, errorem antecedentem circa substantiam personæ, facere matrimonium irritum, non solum jure humano, sed etiam naturali. Ita D. Thomas hic qu. 5. art. 1. & 2. Ratio utriusque partis manifesta est, error enim antecedens circa personam, tollit consensum in essen-

tialia matrimonii, nimirum circa personam dividuam, cum tamen ad matrimonium iterum requiratur consensus in ea quæ sunt ipsi essentialia.

Confirmatur: Nam etiam in aliis contractibus error circa substantiam contractus, reddit illum irritum jure naturæ; ut si quis pro tritico vendat hordeum, pro auro aurichalcum, pro gemma lapidem aut vitrum: Ergo fortiori in matrimonio error antecedens circa substantiam personæ, facit matrimonium irritum jure naturæ cum enim matrimonium sit conjunctio maris & femine, individuam vitæ consuetudinem regens, consensum postulat in determinatam personam, cum qua perpetua vitæ agenda est.

Dices primum, Validum fuit conjugium Jacob & Lia, Rachelis loco substituta: Ergo error antecedens circa substantiam personæ, non facit matrimonium irritum.

Responder D. Thomas loco citato in resp. ad 4. ex Magistro sententiarum, quod matrimonium quod fuit inter Liam & Jacob, non fuit perfectum ex ipso concubitu, qui ex errore contigit, sed ex consensu qui per modum accessus, tamen interque a peccato excusatur, nimirum Jacob maritali affectu accessit ad Liam, putans esse Rachellem; & Lia uxorio affectu debitum solvit, exultans, juxta patris consuetudinem, lege primogenitarum, jure se illi parente fuisse copulatam.

Dices secundum, Reliqua sacramenta ut valida sunt, non requirunt ratiōis consentium in certam & determinatam personam cui conferenda sunt, sed sufficit consensus in personam præsentem, etiam si ex errore putetur alia; si quis enim putans se baptizare vel absolvere Petrum, baptizat vel absolvit Joannem, valide illum baptizat, vel absolvit. Item in contractu venditionis error circa personam, illum non vitiat; ut si Petro vendas, putans esse Paulum: Ergo similiter error antecedens circa personam, non irritat contractum matrimonii.

Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia in reliquis sacramentis, persona quam illa recipit, se habet duntaxat per modum subiecti cui illa applicantur; in matrimonio autem contrahentes, eorumque corpora, sunt materia ex qua ipsum sacramentum constat. Similiter in contractu matrimonii, persona ipsa est id quod traditur per contractum; secus in venditione mercium, aut prædiorum, vel similibus rerum; in venditione vero servi, quæ persona cadit in materia contractus, error circa personam, contractum vitiat, unde id quod est accidentale respectu unius contractus, potest esse substantiale respectu alterius.

Dico secundum, errorem concomitantem circa personam, irritare etiam jure naturæ seu ex natura rei, matrimonium.

Probatum, quia tamen talis error non facit in voluntarium contrariè, sed positivè, facit tamen in voluntarium negativè, id est, non voluntarium, ut in Tractatu de actibus humanis, disp. 1. art. 7. conclus. 2. ostensum est: Sed de ratione & essentia contractus matrimonii est, ut sit positivè voluntarius, id est ut actus & re ipsa consensuat contrahens in personam quæ traditur: Ergo ex natura rei talis error irritum reddit matrimonium contractum.

Confirmatur: Matrimonium non fit sine consensu actu existente, & per hoc in rerum naturam cum consensus sit causa efficiens illius, ut dicitur

Florentinum in decreto Eugenii : Sed ille qui contrahit cum errore concomitante circa personam, nullum de presenti consensum præbet circa talem personam, sed solum præbet, si sciret esse talem: Ergo invalidè contrahit.

6 Dico tertio, error circa qualitatem, quamvis sit antecedens, si non redundet in errorem personæ, matrimonium non irritat bene tamen si in errorem personæ redundet. Ratio est, quia quando error circa qualitatem, non redundat in errorem personæ, non versatur circa substantialem personæ, sed duntaxat circa accidentalia & extrinseca, qualitates enim sunt quedam accidentia adherentia personæ, bene tamen, quando error qualitatis redundat in errorem personæ. Tunc verò error qualitatis redundare censetur in errorem personæ, quando qualitas est simul cum persona per se intenta à contrahente; non redundat verò, quando non est simul cum persona per se intenta, etiam si error talis qualitatis, causam dederit contrahendi. Unde si femina contrahat cum aliquo, quem principem esse existimat, per se intendens in personam, & concomitanter solum in qualitatem & nobilitatem, valet matrimonium, licet illi non sit princeps, sed talem se esse sinnerit. Contra verò, si femina contrahens, simul cum persona, per se intendat dignitatem & qualitatem, ita ut utrumque simul per modum unius integri & totalis objecti, consensum terminet; & ipsa non contraxisset, si scivisset non esse principem, non valet matrimonium. Quæ doctrina sumitur ex D. Thoma hic quæst. 51. art. 2. ad 5. ubi sic ait: Error nobilitatis, in quantum h. s. i. modis, non evacuat matrimonium, eadem ratione quæ nec error qualitatis: Sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorem personæ, nunc impedit matrimonium; unde si consensus mulieris feratur in istam personam & eccle, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium: si autem directè intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius presentetur ei, quàm filius Regis, est error personæ, & impedimentum matrimonii.

7 Dico quarto, errorem conditionis sive servitutis, dirimere matrimonium iure civili & canonico, non tamen iure naturali.

Prima pars probatur ascendendo textus utriusque iuris, nam Authent. de nuptiis 9. si vera decretum, sic dicitur: Si ab initio putaveris aliquem librum jungi personæ: illa verò famula postea declaratur existens, non dicimus solvi matrimonium, sed ad ipso initio neque matrimonium fieri propter inaequalitatem personarum. Item cap. Si quis ingenuus 29. quæst. 2. sic habetur: Si quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat quod ingenua sit, ipsa femina fuerit postea in servitute detecta, si eam à servitute redimere potest, faciat, si non potest si voluerit, aliam accipiat. Et cap. 2. de conjugio servorum Alexander III. mandat, matrimonium errore servilis conditionis à libero cum ancilla contractum, separari, si post notam servitutem, carnaliter eam non cognoverit.

Rationem assignat S. Thomas hic quæst. 52. art. 1. ubi sic dicitur: In matrimonii contractu obligatur unus conjugum alteri ad debitum reddendum; ideo si ille qui se obligat, est impotens ad solvendum, ignorantia huius impotentia in eo cui sit obligatio, tollit contractum: si autem per impotentiam coeundi efficiatur aliquis impotens ad solvendum debitum, ut omnino non possit solvere, ita per servitutem ut libere debitum reddere non possit; & ideo si per impotentiam coeundi ignorata, impedit matrimonium, non autem si sciatur, ita condi-

Ratio servitutis ignorata, matrimonium impedit.

Quod verò illud non dirimat iure naturæ, 8 idem S. Doctor ibidem in resp. ad 3. aperte tradit, ratioque id suadet: Nam servitus ex natura rei non contrariatur matrimonio, alioquin, etiam quando non ignoratur, ipsum invalidaret; siquidem quod aliquid ignoretur vel sciatur, impertinens est ad contrarietatem.

Neque dicas, ideo valere matrimonium liberi cum serva, quando conditio non ignoratur, quia liber juri suo derogat. Nam si hoc impedimentum esset naturale, & ex natura rei repugnet matrimonio, non magis posset voluntas libera contrahentis illi derogare, quàm impedimento consanguinitatis vel impotentia naturalis. Sunt enim impedimenta naturalia, matrimonii stabilia semper, & immutabilia quacunque humanâ potestate.

Objicies: Quod contrariatur essentialibus matrimonii, ipsum destruit ex natura rei: Sed error servitutis contrariatur essentialibus matrimonii, liberæ scilicet potestati tradendi corpus suum ad actum conjugalem, cum non possit ad libitum dare operam conjugali officio, à quo impeditur, per obsequia quæ tenetur præstare domino: Ergo error servitutis dirimit matrimonium ex natura rei.

Respondeo errorem conditionis contrariatur quidem, at non simpliciter, sicut error personæ, sed tantum secundum quid essentialibus matrimonii; quia licet servus non possit libere tradere potestatem sui corporis, nec tam facile reddere debitum conjugale, potest tamen absolute illam tradere, & debitum reddere, nimirum quando ex rationabili causa non impeditur à domino; alias etiam si sciretur servitus, nullum esset matrimonium. Fateor tamen jus humanum quo irritatur matrimonium contractum cum errore servitutis, quando is qui contrahit est liber, habere maximum fundamentum in iure naturali; tum quia nisi jus humanum ipsum irritasset, esset inæqualitas maxima in tam gravi contractu; si quidem ille qui liber est, concedit plenam potestatem sui corporis, servus verò potestatem tantum secundum quid; tum etiam, quia tale matrimonium esset aliquo modo in injuriam proles, quoniam non ita commodè educari posset in illo, cum non posset esse perpetua habitatio conjugum.

Ex his explicatum manet secundum impedimentum dirimens, nempe conditio, quæ servitutem denotat, matrimonio quodammodo repugnantem. Tribus autem modis aliquis potest fieri servus, Primò nativitate, ut cum de ancilla nascitur; partus enim quoad libertatem & servitutem sequitur matrem, quoad dignitates verò, honores, & nobilitatem, patrem, ut in iure dicitur. Secundo, iure belli, quod iuste captus sit servus capientis, ejus morte in servitutem commutata. Quod locum non habet apud Christianos, quibus dignitatem religionis quam profitentur, à servitutis conditione eximuntur, ut ait Sylvester verbo servus quæst. 3. Tertio emptione, ut cum à seipso vel ab alio venditur. Unde in Institutis 9. Servi de iure person. sic dicitur: Servi aut nascuntur, aut fiunt. Nascuntur ex ancillis nostris, fiunt iure gentium, id est captivitate, aut iure civili, cum homo liber, maior viginti annis, ad pretium participandum sese vendidit passus est.

ARTICULUS II.

*Quo iure votum solenne Religionis dirimat
matrimonium subsequens?*

10 **C**ertum & indubitatum est apud omnes, votum solenne Religionis dirimere quodcumque matrimonium subsequens; hoc enim definitur ab Alexandro III. cap. *Memimus*, ab Innocentio III. cap. *Finali*, Qui clerici vel voventes; a Bonifacio VIII. cap. *unico de voto* in 6. & novissime à Tridentino sess. 24. can. 9. cujus verba infra referemus. Verum celebris est controversia inter Theologos, quo iure tale votum dirimat matrimonium subsequens? Plures enim ex Recentioribus, post Scotum, Richardum, Paludanum, & Cajetanum, asserunt votum solenne Religionis, non dirimere matrimonium subsequens, nisi iure humano Ecclesiastico, E contra verò D. Thomas hic quæst. 72. art. 2. & 2.2. quæst. 82. art. 11. nec non quodlib. 3. art. 18. & quodlib. 10. art. 11. ejusque Discipuli, quos sequuntur Valentia, Sylvius, & Lopez, docent, votum solenne Religionis, iure naturæ, sive ex sui natura, habere quod dirimat matrimonium contractum.

§. I.

Sententia D. Thomæ præfertur.

11 **D**ico igitur, votum solenne Religionis, iure naturæ dirimit matrimonium subsequens. Probatur primò conclusio ex Tridentino can. 9. supra citato, in quo sic dicitur: *Si quis dixerit Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem sollemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, anathema sit.* Ad quid enim distinguisset Concilium iritationem matrimonii causatam lege Ecclesiastica in iis, qui sacris Ordinibus initiati sunt, ab ea quæ in Religiosis causatur per votum, si iure solum Ecclesiastico, etiam in istis dirimi censuisset?

12 Probatur secundò: Votum solenne Religionis dissolvit matrimonium antea validum, si sit consummatum, idque non iure Ecclesiastico tantum, ut colligitur ex hac sententia Christi, Marci 10. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Ergo & a fortiori matrimonium subsequens; minor siquidem vis & efficacia requiritur ad dirimendum matrimonium subsequens, quam antecedens, ut patet in Ordine sacro dirimente matrimonium consequens, & non antecedens. Item majus est dirimere matrimonium jam consummatum, quam impedire illud ne efficiatur.

13 Probatur tertio: Si votum solenne Religionis dirimat matrimonium solum ex constitutione Ecclesiæ, fieri poterit quod sollemniter professus validum inerat matrimonium, quamvis non sit dispensatum in ejus voto, si nimirum Summus Pontifex constitutionem illam tollat, & votum solenne præcisè in eo vigore quem habet ex natura sua, relinquat. Falsitas autem consequentis constat ex cap. *Cum ad monasterium*, de statu Monachorum, in fine, ubi Innocentius III. sic ait: *Abdicatio pauperitatis, sicut etiam custodia castitatis, idcirco annexa est regula monachali, ut contra quam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

A Confirmatur: Quia iure tantum Ecclesiastico, votum solenne castitatis est annexum tantum Clericali, potest Papa, relinquendo Clericum in suo statu Clericali, dispensare cum eo in matrimonio contrahat, vel matrimonio jam contracto utatur; ut constat in Sacerdotibus Graecis, qui ex dispensatione Ecclesiæ, nuncunt conjugio ante sacram Ordinationem intro: Ergo Similiter, si votum solenne Religionis, non ex natura sua, sed ex sola Ecclesiæ constitutione vim habet impediendi matrimonium contrahendum, & dirimendi contractum, poterit Papa, hanc vim à voto solenni tollere, auferendo præceptum Ecclesiasticum, & tamen relinquere tale votum in suo subiecto, subindeque efficere potest quod Monachus manens Monachus nubat, ut remque ac liberos in monasterio habeat; quod aperte repugnat prædictæ decretali Innocentii III. ut fatentur ipsi Adversarii.

Deum eadem ratione D. Thomæ locis citatis: Jus naturæ dicitur, ut qui se aliquid donavit totaliter alteri, ea que donatio fuit ab illo acceptata, non possit illud idem postea alteri tradere: Sed per votum solenne Religionis vovens totaliter se donat Deo, corpusque illi ad perpetuam continentiam tradit; quæ donatio & traditio, ab eo per Religionis Prælatos acceptatur: Ergo jus naturæ dicitur, quod non possit suum corpus alteri per matrimonium tradere, in ultimum contrarium voto, quo Deo illud donavit & tradidit.

Confirmatur: Ideò matrimonium ratum dirimit ex natura sua matrimonium subsequens, quia cum per prius matrimonium, contrahens suum corpus tradiderit uni uxori, non potest ipsum, eam vivente, tradere alteri: Ergo cum per votum solenne Religionis, vovens suum corpus Deo totaliter mancipat, ne dicamus illam traditionem habere minus roboris, eam quæ quæ suum corpus tradit uxori per contractum matrimoniale, dicendum quod iure naturæ dirimit matrimonium subsequens.

Nec valet quod ait Martinus hic disp. 74. sect. 3. num. 43. quod licet professio Religiosa contineat aliquam sui traditionem, non tamen omnimodam, & naturaliter incompatibilem cum matrimonio; sed sicut servus voluntarius, & emptitius, non ita dominæ traditur, ut privetur naturali jure matrimonium inveniendi, dominolice in viro; sic professus in Religione approbata, non ita se tradit Deo & Religioni, ut quantum est ex natura rei, non possit valide matrimonium contrahere, quamvis illicite. Non valet, inquam hæc responsio: esto enim professio Religiosa non importet omnimodam sui traditionem Deo & Religioni; importat tamen traditionem sui ad castitatem vivendum; Sed traditio sui ad castitatem vivendum, est ex sua natura incompatibilis cum matrimonio, cum illud sit sui traditio ad copulam carnalem: Ergo professio Religiosa importat traditionem naturaliter incompatibilem cum matrimonio, subindeque habet quod illud iure naturæ, seu ex natura sua, dirimat, non verò solo jure positivo Ecclesiastico. Ex quo patet, exemplum servi ab illo Authore adductum, non esse ad rem servus enim voluntarius, vel emptitius, non se tradit domino ad castitatem vivendum, sicut Religiosus Deo, sed ad exercenda opera servilia, unde licet servus, per servitutem non privetur naturali jure matrimonium inveniendi, bene tamen Religiosus, per votum solenne castitatis.

castitatis; quare si, non obstante tali voto, matrimonium contrahat, peccat contra jus naturale, & divinum, & non solum contra jus positivum & Ecclesiasticum. Unde in cap. *Si quis scro* 27, quæst. 1, de virginibus Deo sacris, & postea nubentibus, sic dicitur: *Verbo Domini, & canonica auctoritate, in hac sancta Synodo (Triburienſi) præcipimus, ut omnino separentur.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

18 **O**bjicies primò: Quando duo vincula ita se habent, quod sunt compossibilia, unum non solvit aliud ex natura sua: Sed votum solumne Religionis & matrimonium subsequens, sunt duo vincula sic se habentia, ut sint compossibilia simul; conjugatus enim potest Religionem solumniter profiteri, etiam post consummatum matrimonium, de licentia conjugis: Ergo votum solumne Religionis non dirimit matrimonium ex natura sua.

19 **R**espondeo distinguendo Minorem: Votum solumne Religionis, & matrimonium, sunt duo vincula simul compossibilia, si votum solumne Religionis sequatur matrimonium, concedo Minorem. Si è contra ipsum præcedat, nego Minorem, & Consequentiam.

Explicatur: Sicut impotentia ad actum conjugalem non sic repugnat vinculo matrimonii, quia possit matrimonio prius contracto supervenire, absque eo quod ipsum dissolvat, si tamen ipsum præcedat, irritabit matrimonium subsequens. Ita votum solumne Religionis non sic repugnat matrimonio, quin possit illud subsequi; si tamen præcedat, matrimonium post ipsum contractum, jure naturæ irritum est. Ratio vero disparitatis manifesta est, ut enim matrimonium valide contrahatur, debet contrahens transferre in alium sui corporis potestatem, & jure utendi, quod tamen repugnat, voto solumne Religionis præcedente, quandoquidem, ut supra dicebamus, per tale votum vovens talem potestatem à se omnino abdicat, & ad castè vivendum perfectè Deo se tradit. At verò post matrimonium contractum, potest esse quod unus conjugum vel amiserit per adulterium potestatem utendi corpore alterius conjugis, vel sponte jur illi cedat, & consequenter nihil sit amplius in ejus matrimonio, quod repugnet voto solumni. Ex quo intelliges, falsum esse quod ait Martinus supra citatus, cujus est hæc argumentum, quod non est major impossibilitas ex natura rei inter vinculum matrimonii & professionem Religionis, sive vinculum matrimonii illam præcedat, sive sequatur; liquet enim ex jam dictis manifestam esse disparitatem inter matrimonium antecedens professionem Religionis, & matrimonium illam subsequens.

20 **O**bjicies secundo idem Author ibidem: Traditio Professus ad usus Religionis, à quos ille sedat, & subjicit, non est major, quam sit traditio, per quam mancipium subjicitur domino per venditionem, aut alium titulum justum: At hæc non obstat, quò minus mancipium possit valide inire matrimonium, etiam domino resistente. Ergo pariter traditio professus ad usus Religionis, quæ fit in voto solumni non impedit quin Religiosus valide possit, spectato jure naturæ, contrahere matrimonium.

21 **V**erum huic argumento solutio patet ex su-

A præ dictis, ostendimus enim supra, traditionem quæ fit per vota solumnia Religionis, esse diversæ rationis ab ea quæ mancipium tradit se domino; nam per vota solumnia Religionis, vovens tradit se Deo & Religioni ad castè vivendum, & servandum perfectam continentiam; mancipium verò tradit se domino solum ad exercenda opera servilia; quare licet ista traditio non opponatur ex sua natura matrimonio, nec illud jure naturæ dirimat, bene tamen illa. Ratio verò cur traditio quæ fit per professionem Religionis essentialiter importet votum castitatis, est quia per illam Religiosus totaliter mancipatur cultui divino, id est divinorum contemplationi & meditationi: hæc autem perfecta traditio sui ipsius in ordine ad cultum divinum, necessariò includit castitatem, eò quod matrimonium contemplationi omnino repugnet: Tum quia contemplatio purissimis spiritibus fovetur, usus autem venereorum consumit multitudinè spirituum, sanguinemque à cordè distrahit, cujus collectio ad mentis attentionem necessaria est; unde mentis hebitudinem causat. Tum etiam, quia matrimonium multas affert curas & sollicitudines, ad placendum uxori, ad educandos liberos, & providendum eis de necessariis ad vitam sustentationem. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quemodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quemodo placeat uxori, & divinis est.*

Objicit tertio Martinus: Votum solumne Religionis non dirimit matrimonium, nisi quatenus est solumne: Sed voti solumnitas est de jure tantum Ecclesiastico: Ergo jure tantum positivo Ecclesiastico, non verò jure naturali, aut divino, votum solumne Religionis matrimonium dirimit. Major est certa, votum enim simplex castitatis, vel Religionis, non dirimit matrimonium, sed tantum ipsum impedit; unde inter impedimenta prohibentia numeratur, ut disputatione præcedenti declaravimus. Minor verò probatur ex Bonifacio VII. qui interrogatus ab Episcopo Biterrensi, quod votum dici debeat solumne, & ad dirimendum matrimonium efficax? Respondit cap. unico de voto, & voti redemptione, in 6. quod cum voti solumnitas ex sola constitutione Ecclesiæ sit inventa, matrimonium verò vinculum sit ab ipso Deo, illud votum debet dici solumne, quod per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem in Religione approbata solemnizatur. Ubi Pontifex expressè asserit, solumnitatem voti esse ex sola constitutione Ecclesiæ, & in hoc differre à vinculo matrimonii. Unde infert Ecclesiæ non admittere nisi duplex votum solumne celebratum in susceptione Ordinis, aut per professionem Religionis.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem ex Bonifacio Decretali desumptam dico, duplicem esse voti solumnitatem; unam substantialem & essentialem, consistentem in traditione sui ipsius facta in manu superioris, ad servandum illa quæ promittuntur, & in acceptatione quam is facit nomine Dei; aliam verò accidentalem & ceremonialem, quæ consistit in cerimonia & modo, in benedictione & consecratione quibuscum ex statuto Ecclesiæ sit illa traditio & acceptatio; Pontificemque loco citato non loqui de prima solumnitate, sed tantum de secunda, quæ est ex sola constitutione Ecclesiæ, subindeque nihil ex hac definitione, se-

qui

qui contra sententiam, quæ afferit votum solemne non habere ratione solemnitate accidentalis, sed substantialis, quod jure naturæ, seu ex natura sua, matrimonium dirimat. Imò potius ex hac Constitutione Bonifacii potest D. Thomæ sententia confirmari: cum enim vinculum jure Ecclesiastico introductum, superveniens vinculo introducto jure divino, non possit ipsam tollere, quia hoc est fortius; & tamen votum solemne Religionis dirimat matrimonium ratum, nondum consummatum, cujus vinculum ex hac Bonifacii Constitutione est de jure divino, concludi debet, voti solemnitas est de jure divino, non esse juris Ecclesiastici, sed naturalis & divini.

24 Dices primò: Ex eo duntaxat quod accidentale est voto solemnini, non potest de finiri quodnam votum debeat dici solemne ad dirimendum matrimonium: Sed ex eo quod solemnitas, de qua loquitur Pontifex loco citato, sit ex sola Constitutione Ecclesiæ inventa, deducit duplex solum reperiri votum solemne hunc effectum producat, nempe votum solemne celebratum in susceptione Ordinis sacri, & per professionem in Religione approbata: Ergo non loquitur de solemnitate accidentali, sed de substantiali.

Respondeo distinguendo Majorem: Ex eo quod accidentale est voto solemnini, non potest de finiri quodnam votum debeat dici solemne ad dirimendum matrimonium, tanquam ex eo in quo substantia voti solemnitis consistat, concedo Majorem, Præcisè tanquam ex signo indicativo ipsius, nego Majorem, Solemnitas enim illa accidentalis, cum non sit in usu Ecclesiæ pro votis simplicibus, sed tantum pro solemnibus, indicat quod duplex sit votum solemne. Similiter distinguo Minorem: Ex eo quod solemnitas de qua loquitur Pontifex, sit ex sola Constitutione Ecclesiæ, deducit duplex solum reperiri votum solemne, tanquam ex eo in quo substantia voti solemnitis consistit, nego Minorem. Tanquam præcisè ex signo, concedo Minorem, Sensus ergo definitionis Pontificiæ verus est iste: Nos igitur attendentes, quod signa extrinseca declarativa voti solemnitis, sunt ex Constitutione Ecclesiæ, cum que ex tali Constitutione signa illa in duobus solum votis reperiantur, scilicet in eo quod Ordines sacri habent annexum, & in illo quod emittitur in professione Religionis, statuimus illa duo vota duntaxat esse solemnina, & dirimere matrimonium subleantur.

25 Dices secundò, si Pontifex statueret, ut ea vota quæ in Religione approbata, verbi gratia in Ordine Prædicatorum emittuntur, non essent solemnina, quantumcumque votens in tali Religione, intendet solemniter vivere, & seipsum Deo tradere, nunquam tamen emitteret votum solemne: Ergo non solum solemnitas accidentalis, sed etiam substantialis, pendet ab Ecclesiâ.

Sed nego Consequentiam: Sicut enim licet Ecclesiâ possit efficere ut matrimonium quod antea erat verum & legitimum, non sit amplius tale, apponendo aliquas condiciones, sine quibus non est validum, ut patet in matrimoniis clandestinis, quæ post Tridentinum non sunt valida; inde tamen colligi nequit, quod substantia & essentia matrimonii ab Ecclesiâ dependeat: Ita quamvis votum solemne dependeat ab Ecclesiâ, quantum ad aliquas condiciones, purè quod fiat in tali urate, in tali Religione, in manibus talis superioris, ita ut sine illis non stet, non sequitur tamen, quod ipsa substantia voti solemnitis non sit de jure

A re divino, subindeque independentes ab Ecclesiâ. Obijces quarto: Quidquid convenit voto solemnini essentialiter, convenit etiam voto simplici: Sed votum simplex non habet ex propria natura vim dirimendi matrimonium, ut nec præcedenti ostendimus: Ergo nec votum solemne. Major probatur, quia votum simplex & votum solemne, si sint de eodem objecto, sunt ejusdem speciei.

Respondeo, negando Minorem, & ad illam probationem, distinguo Antecedens: Sunt ejusdem speciei, formaliter, quatenus sub eadem ratione formali Religionis tendunt in obiectum, concedo. Materialiter & in esse entis, nego. Sicut omnes actus alicujus scientiæ, sunt ejusdem speciei formaliter, quatenus tendunt in obiectum scientiæ, sub ratione ejus formali; & tamen materialiter & in esse entis sunt diversæ speciei, quia habent objecta materialia speciei distincta. Differentia autem essentialis inter votum solemne & simplex, consistit in hoc quod simplex, est votum promissio facta Deo, at vero solemne, supra promissionem, addit traditionem & acceptationem.

Dices: Traditio & promissio inter se pugnant, id enim quod traditur & donatur, promissum non potest: Sed votum quodcumque, etiam solemne, essentialiter habet rationem promissionis, ut constat ex definitione essentiali voti, qui dicitur quod sit promissio Deo facta: Ergo falsum est quod traditio sit voto solemnini essentialis.

Respondeo, distinguendo Majorem: Traditio & promissio inter se pugnant, si ambo referantur ad idem, concedo. Si promissio sit de uno, & traditio de alio, nego. In voto autem solemnini, traditur unum, & promittitur aliud: traditur enim arbor, & fructus promittuntur; id est traditur ipsa persona votentis, & promittuntur actus ad observantiam voti necessarii, qui sunt veluti fructus potentiarum animæ nostræ, quæ per votum solemne Deo traduntur & consecrantur.

Obijces quintò cum Martinò: Si votum solemne dirimeretur ex natura rei matrimonium subsequens, semper illud diremisset, quousque fuisset emissum ante matrimonium: At qui primis Ecclesiæ sæculis talia non diremit. Ergo votum solemne ex natura rei matrimonium non dirimit. Major patet. Minorem vero probat Author citatus ex eo quod in primitiva Ecclesiâ Monachi qui post votum solemne constituti matrimonium contraxerant, licet excommunicarentur, ab uxoribus tamen non separabantur, ut patet ex Concilio Chalcedonensi Act. 15. can. 16. cujus verba sunt: *Virgines quæ se Deo consecravimus, similiter & Monachum, qui se uxori conjugaverit, quod si hoc invenimus fuerit perperam, excommunicentur.* Idem constat ex Concilio Ancyrano can. 10. & ex Neocaesariensi can. 10.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad ejus probationem, nego Antecedens, falsum enim est quod in primitiva Ecclesiâ non separarentur ab uxoribus vel viris, Monachi aut Virgines, quæ post votum solemne contractum matrimonium contraxerant; oppositum enim aperte constat ex Basilio Epist. 1 ad Amphilo- chium can. 6. ubi sic habetur: *Canonem (id est Religiosorum) formatio pro matrimonio non reputatur, sed eorum conjunctio omnino dirigitur.* Et in Concilio Triburienti supra relato, de virginibus Deo sacratis, & postea nubentibus, sic dicitur:

tur. Verbo Domini & Canonica auctoritate in hac sancta Synodo precipimus, ut omnino separantur. Unde licet in Concilio Calcedonenſi non fiat mentio de ſeparatione, ſed tantum de excommunicatione, non rectè colligit Auctor citatus, quod Monachi, aut Virgines, quæ poſt votum ſolemne caſtratis matrimonium contraxerant, in primitiva Eccleſia non ſepararentur ab uxoribus, vel maritis; ſiquidem ex auctoritate negativa nihil concluditur, præſertim cum adducuntur jura poſitiva in contrarium. In Concilio verò Ancyrano, & Neocaſarienſi non fit mentio de Monachis, aut monialibus, ſed de ſacerdotibus, ut conſtat ex verbis Concilii Neocaſarienſis: *Presbyter ſu uxorem duxerit, ab Ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, vel adulterium perpetraverit, extra Eccleſiam abjiciatur, & penitentiam inter Laicos redactus agat.* Unde hæc teſtimonia non militant contra noſtram ſententiam, ſacemur enim votum ſolemne Ordinibus ſacris annexum, non dirimere matrimonium jure divino, ſed tantum Eccleſiaſtico. Rationem verò diſcriminis inter votum ſolemne annexum ſacris Ordinibus, & miſſum in Religione approbatum, adducemus infra, cum agemus de impedimento Ordinis.

31 Obijciunt ultimo: Si votum ſolemne in Religione approbatum, jure naturæ nullum redderet matrimonium ſubſecutum, maxime, quia, ut dictum eſt, præter promiſſionem omni voto eſſentiale, habet in ſuperadditam traditionem & acceptationem: Sed hæc ratio nulla eſt: Ergo ruit præcipuum fundamentum noſtræ ſententiæ. Major conſtat ex ſuprà dictis, Minor probatur. Vota quæ poſt biennium probationis emittuntur à Religioſis Societatis Jeſu, non ſunt ſolemnia, ſed ſimplicia, ut diſcitur expreſſè in Bulla Gregorii XIII. conceſſa Societati, & incipiente: *Aſcendite Domino in naviculam*, proindeque non ex jure naturæ, ſed tantum ex jure Eccleſiaſtico ibidem contento, reddunt inhabiles ad contrahendum matrimonium; & tamen in eis eſt vera traditio & acceptatio Eccleſiæ, quia per ea vota verè qui illa emittunt, ſe tradunt, ſubſcunt, & mancipant arbitrio & poteſtati ſuperioris, ita ut minime impoſterum ſit eis integrum, abſque apoſtoliæ labe, ab eo inſtituto propriâ auctoritate, ſed tantum aliter recedere; vota que illa à ſuperiore acceptantur, nomine Dei, ex facultate ſedis Apoſtolice: Ergo &c.

32 Reſpondeo diſtinguendo Majorem: Quia votum ſolemne, præter promiſſionem, habet adſcunctam traditionem, qualemcumque, nego, Perfectiſſimam, & abſolutam, concedo. Ad probationem verò in contrariam, deſumptam ex votis ſimplicibus, quæ poſt biennium probationis à Religioſis Societati Jeſu emittuntur, dicendum eſt, quod licet in votis illis ſit aliqua traditio & acceptatio, illa tamen non eſt perfecta, & abſoluta, ſicut illa quæ ſit per vota ſolemnia ejusdem Societatis, & aliorum Ordinum, ſed imperfecta, & conditionata; quia per illa moventes ſe tradunt quidem, ſubſcunt, & mancipant arbitrio & poteſtati ſuperioris, non abſolutè tamen, ſed tantum ſub conditione quod remaneant Societate ita ut ſi dimittantur remaneant in liberi à votis. Unde Vazquez, hæc ponit differentiam inter votum ſolemne, & vota ſimplicia quæ poſt biennium emittuntur in Societate Scholares, & poſt diuturniorem probationem Coadjutores ſpirituales formati, quod traditio in iſtis eſt temporanea, ad nutum Præpoſiti Generalis,

A) juxta cauſas in Conſtitutionibus ejusdem Societatis expreſſis: verò traditio in voto ſolemni, ex natura ſua perpetua eſt. Non mirum, ergo quod vota illa ſimplicia non dirimant matrimonium ex natura ſua, ſed tantum jure Eccleſiaſtico, licet ſolemnia id præſentent, etiam ex jure naturæ.

§. IV.

Solvitur alia obſectio.

Demum contra D. Thomæ ſententiam Recentiores obijciunt: Sedes Apoſtolica non potest diſpenſare in his quæ ſunt de jure naturæ: Sed diſpenſavit cum aliquibus Religioſis profeſſis, ut nuberent: Ergo votum ſolemne Religionis non dirimit matrimonium jure naturæ, ſed duntaxat jure poſitivo Eccleſiaſtico. Majorem ut certam ſupponunt, Minorem vero probant ex variis hiſtoriis, quibus Summum Pontificem, cum Religioſis profeſſis, ut matrimonium contraherent, diſpenſaſſe reſertur. In primis enim dicitur, Cæleſtinum III. Conſtantiam Rogerii Siciliæ Regis filiam, quæ in Monasterio Panormitano monialis fuerat, diſpenſaſſe, ut Henrico Imperatori quinquagenaria nuberet. Cum enim Rogerius in expeditione Jeruſolimitana mortuus eſſet, Tancredus ejus regnum tyrannicè occupavit, & iſſuper Cæleſtino obedientiæ denegavit. Quæ de re commotus Pontifex, cum regno privavit, atque Henricum ſextum Imperatorem juſſit ducere Conſtantiam, ut eo matrimonio ad regnum Siciliæ integrum jus haberet. Ex quo matrimonio natus eſt Fridericus ſecundus, ut conſtat ex veteri Epitaphio, quod lapidi ſepulchrali poſt mortem Conſtantie inſculptum eſt.

Cæſaris Auguſti lætæ hic Conſtantia conjux.

Vndeno luſtro hac platea rugoſa Sacerdos

Faciæ deduxit partum Fridericum Auguſta ſecundum.

Pro meritis ſacrata tenet ſic oſſa Panormiæ.

Ubi vocatur rugoſa Sacerdos, quod multis annis in Monasterio Panormitano monialis fuerat. Secundò reſertur, fuiſſe diſpenſatum cum Ramiro Aragoniæ Rege, qui erat Monachus S. Benedicti, ut nuberet, & Aragoniæ regnum occuparet. Addunt alii, Caſimirus, cum per decem annos in Monasterio Caſinenſi fuiſſet Monachus, imò & Diaconus, à Benedicto IX. ad Polonorum petitionem diſpenſatum fuiſſe, ut ad regnum & ad nuptias tranſiret. Demum alii aſſerunt, Alexandrum III. ad conſtituendam Juſtinianam familiam, in bello contra Turcas exercitum, Nicolaum Juſtinianum, patrem B. Laurentii Juſtiniani, diſpenſaſſe, ut relicto habitu S. Benedicti, nuberet, ut reſert Bernardus Juſtinianus ejus nepos, in vita ipſius Laurentii, apud Surium 8. Januarii.

Hic objectioni, conceſſa Majori, tripliciter reſpondetur ad Minorem: Primò, Summos Pontifices in illis diſpenſationibus ſecutos fuiſſe opinionem; quæ apud Canoniſtas reputatur probabilior. Secundò, eorum licentias quoad hoc, non fuiſſe diſpenſationes, ſed declarationes nullitatis profeſſionum prædictorum Monachorum, propter defectum conſenſus, vel alterius conditionis. Tertiò ſabuloſas eſſe, vel ſaltem valde dubias, illas hiſtorias. Nam in primis quoad eam quæ eſt Conſtantie, Baronius ad annum 1186. hæc ſcribit: *Quod autem ex Recentioribus quamplures aſſerunt, Conſtantiam Monialem fuiſſe, ſcias fabuloſum eſſe, atque commentum fortæ inde excogitatum, quod ipſa aſſervata fuiſſet in Monasterio, ut ſi de-*

GGG

fugit

fuisse Regibus mascula proles, spes esse potuisset nubendi Regum domo regni. Ibidem etiam addit, nullum scriptorem temporis Frederici, aliquid dicere de monachatu Constantie. Quod si (inquit) nubes cessum id rumore quodam conculcasse, potius quam auctoritate Majorum, vel certâ ratione asseruisse cognoscitur, eadem plane quâ effutitur levitate, reuincitur. Addit insuper hanc historiam variis esse refertam mendaciis. Cælestinus enim non favebat Henrico, sed potius Tancredo; quomodo ergo dispensavit in matrimonio Constantie cum Henrico, contra Tancredum? Quomodo etiam, illa quinquagenaria nupit, quæ decimum quadragesimum quartum attigerat, cum defuncta est? Quâ etiam ratione fieri potuit, ut Constantia in Monasterium detruderetur à patre, perterritio varicinio Joachimi Abbatis, qui esserebat quod si nuberet, foret Siciliae funestissima, ut narrat Fazellus, cum ipsa nata sit posthuma, ut omnes farentur Historici, & constat ex his verbis quæ B refert Baronius:

Sponsa fuit speciosa nimis Constantia dicta,

Posthuma post patrem materno ventre relicta.

Denique ipsa variatio Authorum satis ostendit, hanc historiam, meram fabulam esse; cum alii Cælestinum III, alii Alexandrum III dicant Constantiam dispensasse, cum tamen Alexander III. mortuus esset quinque fere annis antequam ipsa exiret à Monasterio. Addit P. Nicolai 2. 2. quæst. 88. in scholiis ad art. 3. quod si quæ fuisset revera data dispensatio à Cælestino, vel Alexandro, D. Thomas hidem temporibus vicinus, eam haud dubiè non ignorasset.

Ad exemplum Ramiri Aragonie Regis, Soto dicit, historiam illam in Chroniciis illius regni non haberi, sed esse apocrypham; præsertim cum non nominetur Pontifex, à quo talis dispensatio emanaverit; & Sylvester verbo *volum*, Ramirum non fuisse professum asserat.

Ad aliud de Casimiro, humiliter dico, illud non carere dubietate, cum alii Benedictum IX. alii Clementem II. cum eo dispensasse narrent, & illius dispensationis nullum extet monumentum, ut apud Baronium ad annum 1041. videtur. Suntque ex gravibus Authoribus, qui dicunt, Casimirum emisisse quidam vota sua, sed vi & metu à Boleslao coactum; quod inde colligunt, quod exilio pulsus una cum matre, Clania cum perit, ibique ad maiorem securitatem, habitum Monachi suscepit. Ubi tamen, statu regni mutato, addivit Legatos venisse, ut ad regnum ipsum reducerent, incredibili gaudio (inquit Longinus) affectus est.

Ad ultimum de Nicolao Justiniano, respondo etiam ex Batonio citato. Authorem hujus historie dup inter se pugnantia scripsisse, ait eundem Alexandrum III. cum Nicolao Justiniano dispensasse, & B. Laurentium Justinianum ejus filium, claruisse tempore Eugenii IV. & ab eo Episcopali insula insignitum fuisse. Quæ duo inter se pugnant, quandoquidem Alexander III. Eugenium plusquam ducentis annis præcessit, Prior enim obiit anno 1181. posterior creatus est anno 1331. Cui ergo hæc exempla tam impotenter urget lib. 12. Moralium Institutionum Azorius, & similis, vel incerta, vel falsa, ut doctissima D. Thomæ contradicat? Rectius sane Lopez apud Sylvium: *licet dicat Narratio, quæ a maior pars non dubitat, Papam dispensasse, esse super solenni voto Religionis facto, ex gravissima necessitate, quid sit de hoc, salva Ecclesiæ Catholice censura, quæ de*

A hoc hæc tamen nihil definit, teneo cum S. Thomæ, de quibus ejus, quia illius rationes videntur fortiores

ARTICULUS III.

De impedimento cognationis.

Cognatio triplex est; carnalis, quæ per carnalem generationem derivatur; spiritualis, quæ per regenerationem in sacro fonte baptis-
matis, & in Chris-
matis sacramento; & legalis, quæ per legis adoptionem comparatur; de quibus breviter hic agendum est, cum per illam matrimonium dirimatur.

§. I.

De impedimento cognationis carnalis, seu consanguinitatis.

Consanguinitas, sic dicta, quasi una (sunt) sanguinis unitas, ex D. Thomæ hic quæst. 44. art. 1. est vinculum personarum ab eodem stipite descendit, carnalis propagatione contrahitur, id est relatione quædam mutua in communicatione ejusdem sanguinis fundata, quæ amicitiam radit. Unde Augustinus 12. de civit. Dei cap. 11. idem Deus ab uno homine omnes propagari voluit, ut non tantum inter se natura similiter, verum etiam cognationis affectu homines misceretur. Quod non servavit in brutis, quæ non ex angulo propagantur, sed plura simul existerent. Propterea in brutis consanguinitas non est, quia ut ait S. Doctor in resp. ad 5. in eis sanguinis participatio ad amicitiam non ordinatur. Dicitur, ab eodem stipite descendit, id est ab eodem homine, à quo procedunt alii, & pullulant, sicut rami à stipite, ita de propinquo, ut ejus virtus in descendentibus perleveret, non solum secundum similitudinem specificam, aliis omnes homines ab Adamo descendentes, essent consanguinei, sed secundum similitudinem individuum, juxta quam avus & parentes assimilant sibi prolem in figura & complexione.

Ex stipite autem deducuntur linea & gradus. Linea est ordinata collectio personarum ab uno stipite descendit, metapora ducta à linea, quæ ab uno puncto videtur derivari. Gradus est habitudo seu mensura distantiarum personarum, quæ cognoscitur quora consanguinitatis distantia aliqui conjungantur, metapora ducta à scala, ut habetur expressè l. *transmissum* ff. de gradibus. Linea autem triplex est, recta ascendit, nimirum Patris, Avi, Proavi &c. recta descendit, Filii, Nepotis, Pronepotis &c. Et transversalis, seu collateralis, quæ est collectio eorum qui quidem à nobis non ducunt originem, nec nos ab ipsis, ambo tamen ab uno stipite originem ducimus. Rursus hæc transversalis est duplex; alia est æqualis, quando ambo qui comparantur, æquè distant à communi stipite, ut duo fratres, duo fratrum filii &c. Alia inæqualis, quando nimirum non æqualiter distant à communi stipite, ut si commaretur frater cum filio fratris sui. His suppositis,

Triplex assignatur regula à D. Thomæ art. 2. quæstionis citatæ, Prima est: In linea recta ascendit & descendit, & deinceps, si nulla persona mediet inter alias duas, ille duarum in primo gradu

du, sicut pater & filius. Si verò aliquæ personæ mediant, computanda sunt omnes personæ mediæ simul cum extremis; & tunc tot erunt gradus, quot erunt personæ, unâ demptâ: verbi gratiâ Avus & Nepos sunt in secundo gradu, quia computato Patre medio, & illis duobus, sunt tres, demptoque uno, remanent duo, & sic sunt in secundo gradu, & idem dicendum in aliis. Ratio autem est, quia duæ primæ personæ, verbi gratiâ Pater & Filius, non faciunt nisi unum gradum, & ideo non debent computari omnino tot gradus, quot personæ, sed dempta una. Et hæc regula habetur l. i. §. i. ff. de gradibus.

38 Secunda regula est: In linea transversa æquali, tot gradibus distant personæ inter se, secundum jus Canonicum, quot distant à communi stipite; & secundum jus civile, tot gradibus distant inter se, quot sunt gradus à stipite ad ipsas, numeratis utriusque personæ gradibus: verbi gratiâ duo fratres, secundum jus Canonicum, sunt in primo gradu, quia quilibet uno tantum gradu distat à stipite; at secundum jus civile, sunt in secundo. Similiter duo fratrum filii, secundum jus Canonicum, sunt in secundo, secundum jus civile, in quarto. Hæc regula colligitur ex Alexandro II. can. *Ad sedem*, & ex Zacharia, can. *Parentela*, 35. quæst. 5.

39 Tertia regula pro linea transversa inæquali: Secundum jus Canonicum personæ inter se tot gradibus distant, quot gradibus remotior distat à stipite; at verò secundum jus civile, quot sunt gradus à stipite, ad ipsas, numeratis utriusque personæ gradibus: verbi gratiâ filius fratris cum fratre est in secundo gradu, secundum jus Canonicum, & secundum civile, est in tertio. Hæc regula habetur quoad jus Canonicum in cap. *Finali*, de consanguinitate. Quoad Civile in Authentica *de heredibus ab intestato venientibus*. Ratio autem hujus diversitatis inter jus Canonicum & Civile, traditur in dicto canone *Ad sedem* 35. quæst. 5. quia nimirum jus Canonicum considerat gradus consanguinitatis in ordine ad matrimonium contrahendum, quod nequit contrahi nisi inter duas personas, atque adeo duas istas personas extremas in uno gradu computat. At verò jus Civile considerat hujusmodi gradus in ordine ad hereditatem, ut scilicet illa transferatur ab una persona ad aliam; & ideo singulis personis singulos perscribit gradus.

40 Consanguinitas autem quarundam personarum impedit matrimonium jure naturæ, & quarundam jure tantum Ecclesiastico. Matrimonia enim consanguineorum in primo gradu lineæ rectæ, nempe maris cum filio, vel patris cum filia, sunt ipso jure naturæ irrita. Unde Agobrotus ad Paternum. *Ne pater* (inquit) *filiam suam accipiat uxorem, interdictum est naturæ jure, interdictum est lege, quæ est in cordibus singulorum, interdictum est in violabili præscriptio pietatis, titulo necessitudinis*. Ratio apud Divum Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 9. est, quod naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus: huic autem reverentiæ non parum derogaret conjunctio matrimonialis filii cum patre, aut filii cum matre, turpitudine enim patris, vel matris revelaretur. Præterea, matrimonium ordinatur ad hoc à natura, ut duo fiant una caro: qui autem sunt in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ, jam sunt una caro secundum carnalem conjunctionem immediate. Ergo matrimonia inter illos jure naturæ illicita sunt.

Tom. V.

A Hæc sunt certa & indubitata apud omnes, sed difficultas est, & controversia inter Theologos, an lex naturalis irritet etiam matrimonia consanguineorum in primo gradu lineæ transversæ, seu inter fratrem & sororem, sicut in primo gradu lineæ rectæ? Partem enim negantem tenent Scotus, Durandus, Richardus, Paludanus, Cajetanus, Pontius, Coninck, & alii. Quod enim (inquitur) est de jure naturæ, observatur apud omnes gentes: Sed matrimonium inter fratrem & sororem non est irritum apud omnes gentes: Tum quia Abraham uxorem duxit Saram suam sororem Genes. 20. *Verè soror mea est, sicut patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem*. Tum etiam, quia cum vellet Ammon Thamar sororem suam opprimere 2. Regum 15 respondit ei: *Noli frater mihi opprimere me, quin possis loquere ad Regem, & non negabit mihi*. Addunt, quod matrimonia inter fratres & sorores fuerunt apud Persas & Egyptios permessa, unde ex Dione refert Sallianus anno ante Christum 50. num. 3. de Ptolimæo Auleto, quod testamento præcepit Cleopatraz filiam majorem, & filio grandiori, ut more majorum inter se matrimonio copularentur. Addunt etiam, Martium V. dispensasse cum fratre & sorore, ut matrimonio jungerentur, ut ex S. Antonino refert Sylvester. Denique in ejusdem sententiæ confirmationem, adducunt Canonem 61. Concilii Agathensis, & 30. Concilii Epauensis, in quibus, ut ait Pontius, sic dicitur: *Si quis germanam uxorem acciperit*.

B Nihilominus sententia affirmans talia matrimonia esse jure naturæ irrita, videtur probabilior: Primo, quia ratio quam affert D. Thomas pro matrimonio consanguineorum in primo gradu lineæ rectæ, se extendit etiam ad matrimonia consanguineorum in primo gradu lineæ transversæ; ait enim S. Doctor loco supra citato: *Naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per consequens aliis consanguineis qui ex eisdem parentibus, de propinquo originem trahunt*. Secundo, quia licet fratres & sorores non participant eandem carnem & sanguinem, cum dependentiam ab eis, uti filii à parentibus, tamen ratione participationis immediatæ ab eodem principio, respiciunt se mutuo ut unam eandemque carnem; cum enim filius, teste Aristotele 5. Ethic. cap. 6. sit pars parentum, ex eorum lumbis, & utro decisa, frater & soror sunt eadem caro, ex parentum lumbis & utero participata.

C Tertio, S. Augustinus 13. de civit. cap. 16. aperte favet huic sententiæ, ait enim: *Quanto antiquius est, ut viri sorores suas conjuges acciperent, compellente necessitate, tanto postea factum est damnable, religione prohibente*. Nec satisfacit responsio Cajetani, dicentis Augustinum non dixisse hæc matrimonia non esse prohibita à natura, sed à religione, hoc est lege Ecclesiastica. Augustinus enim pro religione hic non accipit legem aliquam positivam, sed naturalem, quæ extrinsecum necessitatis conservandi genus humanum, talia matrimonia averfatur, & dampnat ut nefaria. Unde subdit: *Fieri ergo debuit, quando potuit, ut existeret copia inde ducerentur uxores, quæ non erant jam sorores; & non solum istud ut fieret, nulla necessitas esset, verum etiam si fieret, nefas esset; cum talem licentiam ita exhorreat & averfetur humana consuetudo, quasi nunquam licere poterit*. Quod etiam filii Adæ in primo gradu contraxerint, factum est,

Gggg 2 est,

est, Deo dispensante, & dante illis potestatem contrahendi, propter necessitatem propagandi per illos genus humanum: quorum alioqui matrimonium fuisse ipso iure naturali irritum.

45 Demum eadem sententia suaderi potest ex eo quod, licet in omnibus gradibus iure naturæ non prohibitis, Ecclesia aliquando dispensaverit, nunquam tamen dispensavit, ut frater forori matrimonio jungeretur. Solum legimus, semel existimatum fuisse, obrentam esse talem dispensationem, tempore scilicet Ludovici XI. Francorum Regis, quæ Comes Armeniacus dicebat se obtinuisse dispensationem, ut cum sorore sua matrimonio contraheret; quæ de re scripsit Ludovicus ad Summum Pontificem, inventumque est, subreptitiam fuisse dispensationem, & Protonotarius qui litteras Apostolicas falsè subscripserat, ultimo supplicio affectus est, ut refert Paulus Æmilius, Unde

46 Ad fundamentum adversæ sententiæ, concessa Majori, nego Minorem, & ad primam eius probationem dico, falsò supponi, Saram fuisse strictè & propriè sororem Abraham, ex eodem patre immediato & propriè dicto, cum potius fuerit filia Ara filii Thare; quippe qui duas filias habuit, ex quarum una natus est Abraham, ex altera Aran, qui genuit Saram & Loth. Quare Abraham non fuit propriè frater, sed pateruelis Saræ, illi conjunctus in secundo gradu tantum, licet phrasi Hebraica fratrem illum se dixerit esse, eodem sensu quo ipsum Loth fratrem suum vocavit, id est nepotem, Genes. 13.

Ad exemplum de Thamar, respondent aliqui illam non fuisse filiam David, nec proinde sororem Ammon, sed privignam. Atque melius respondetur, ex verbis illis quæ Thamar protulit, dum Ammon eam volebat opprimere, non posse deduci efficac argumentum contra nostram sententiam; nam vel ea Thamar protulit, ex inopinata improviseque sceleris immanitate turbata. Vel ut eligens ut minus malum, cum fratre inite connubium, quam cum eodem incestum committere.

Ad tertiam probationem Minoris dico, gentes illas apud quas matrimonia frerum cum sororibus erant licita, errasse contra lumen naturale rationis, & contra jus naturæ in hoc peccasse, sicut & in multis aliis. Nam quid magis rationi repugnans, quam uxores habere communes, & adulteria ut in porifica admittere? & tamen primum permittitur apud Nomadas, secundum apud Gindanes, ut Strabo, Herodotus, & Alexander ab Alexandro testantur.

Exemplum de Martino V. falsum est, non enim ut ait Soro, cum fratre & sorore dispensavit, sed cum affine in primo gradu, nempe cum ea cujus germanam vir fornicariè cognoverat.

Demum Canon 61. Concilii Agathensis, & Canon 30. Concilii Epauensis, corrigi debent juxta lectionem Concilii Turonensis II. cap. 22. ubi sic dicitur: Si quis germanam uxoris suæ acceperit, non autem, ut vult Pontius, si quis germanam uxorem acceperit.

§. II.

De cognitione spirituali.

47 Cognatio spiritualis dicimur matrimonium, est quadam personarum propinquitas, ex eo proveniens quod quis conferat sacra-

mentum Baptismi, vel Confirmationis; aut ex eo quod tener seu suscipit illum, cui tale sacramentum conferitur. Quod ut intelligas,

Sciendum, cognitionem spiritalem oriri ex statuto Ecclesiæ, ex generatione spirituali, sicut cognatio carnalis oritur ex generatione carnali; generationem verò spiritalem fieri per baptismum, ut dicitur Joan. 3. & per Confirmationem sit validus Christianus ad publicam fidei defensionem, sicut per quantitatis sanguinem sit validus homo. Ex Concilio autem Tridentino sess. 24. cap. 2. duplex solum cognatio ex Baptismo & Confirmatione contrahitur, &

que iure tantum positivo matrimonium dicimur. Prima, per modum paternitatis inter baptizantem seu confirmantem, qui se habet ut pater, & patrum ex una parte, qui se habet ut mater, quia gerit vicem Ecclesiæ, & baptizatum seu confirmatum ex altera. Secunda, per modum compaternitatis inter baptizantem seu confirmantem, patrumque ex una parte, & parentes baptizati seu confirmati ex altera. Nulla verò spiritualis cognatio, subindeque nullum matrimonii impedimentum contrahitur inter virum & feminam, eundem de sacro fonte suscipientes, aut tenentes in sacramento Confirmationis; quia Tridentinum loco citato expressè dicit, inter alias personas tolli omne impedimentum cognationis spiritualis. Si tamen vir teneret proprium filium, contraheret cognationem spiritalem cum uxore ex qua illum suscepit, quæ prohiberetur a debito conjugali. Similiterque femina, si teneret filium proprium, contraheret cognationem cum marito, ob quam debitum conjugale non posset ab illo exigere. Ex datione verò aliorum sacramentorum, præterquam Baptismi, & Confirmationis, spiritualis cognatio non contrahitur: quamvis ex sacramento poenitentis oriatur simile quid spirituali cognationi Baptismi, ut dicitur cap. Omnes 30. quæst. 1. ratione cuius nonnulli existimant, peccatum luxurie inter Confessarium & Poenitentem, habere malitiam specialem, velut incestus spiritualis, aut sacrilegii contra reverentiam sacramenti.

Ceterum impedimentum cognationis spiritualis inter supra dictas personas non incurritur, nisi certis conditionibus concurrentibus, quarum prima est, ut Baptismus & Confirmatio verè & validè conferatur, unde ex ceremoniis in templo suppletis, post Baptismum domi collatum, non oritur bene tamen ex Baptismo etiam privato. Secunda conditio est, quod persone sint capaces hujus cognationis, atque adeo quod patrum dum in Baptismo id officium sustinent, sint baptizati. Unde si infidelis nondum baptizatus, filiam matris itidem infidelis baptizaret, non posset ille quidè filiam baptizantem, uxoreque hoc impedimentum verè contrahit, docere in uxorem, licet conversus ad fidem; bene tamen ejus matrè, etiam si ambo converterentur, cum neuter eo tempore quo infans baptizabatur, legibus Ecclesiæ subiectus esset, & capax cognationis spiritualis. Tercio requiritur, ut compater & commater teneant eum qui baptizatur, aut confirmatur, vel saltem de maribus baptizantis eum immediatè suscipiant, ut declaratum fuit à Congregatione Cardinalium, quæ respondit, commatrem suscipientem infantem de manu compatris duntaxat, postquam illè baptizatus & a

fonte levatus est, ita ut eum non tangat, dum baptizatur; neque de manu ipsius baptizantis suscipiat, non contrahere cognationem spiritua-lem, ut habetur in Declarationibus impressis Lugdunensi textu Concilii anno 1640. ad cap. 2. Decreti de reform. matrimonii sess. 24. num. 8. §. in Episcopatu.

49 Adducit aliqui, requiri ut suscipiens respon-deat in Catechismo, qui Baptismo praeimitur; atque per seipsum, non per procuratorem susci-piat. Sed primum dicitur sine fundamento, cum Tridentinum hanc conditionem non requirat, sed tantum officium tenendi in Baptismo, quod est diversum ab officio respondendi in Catechi-mo, & olim diversam cognationem spiritua-lem pariebat, non irritantem, sed prohibentem ma-trimonium, ut disp. praecedenti art. 1. declaravi-mus. Secundum vero repugnat aperte declara-tioni Cardinalium loco supra citato, nu. 4. quae sic habet: *Procurator non contrahit cognationem spi-ritualem sibi, sed mandanti.* Itaque mandans & suscipiens per procuratorem, cognationem con-trahit, non vero ipse procurator, cum non suo, sed mandantis nomine, infantem suscipiat.

§. III.

De cognatione legali.

50 Cognatio legalis definitur propinquitas ex adoptione alicujus in filium proveniens, & contrahitur primo inter adoptatum & adoptan-tem. Secundo inter adoptatum, & conjugem ad-adoptantis. Tertio inter adoptantem & conjugem adoptati. Quarto inter adoptantem & legitimos filios adoptati, saltem usque ad quartum gradum inclusive simili enim modo merendi sunt gra-dus cognationis legalis, ac cognationis carnalis, quam illa imitatur. Est etiam inter adoptatum, & legitimos filios adoptantis, usque ad quar-tum gradum, non tamen perpetua, sed quamdiu durat adoptio, & dum filii legitimi sunt sub pa-tris potestate.

51 Haec vero species cognationis legalis singulae ditimant matrimonium, jure Ecclesiastico, & Civili, nam cap. unico de cognatione legali, sic dicitur: *Si quis per adoptionem tibi soror esse coeperit, quamdiu durat adoptio inter me & ipsam, nuptiae consi-tere non possunt.* Et in cap. Ita diligere, Nicolaus Summus Pontifex determinans, quod non po-test esse conjugium inter illos, inter quos est co-gnatio spiritualis, id probat hac ratione: *Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit, quando potius a carnali oportet inter se contubernio ces-sare illos quos per celeste sacramentum regeneratio san-cti Spiritus iungit.* De hoc impedimento fuse disserunt Sanchez, Pontius, Amicus & alii; Sed cum illud rarissime accidat, non lubet nec expedire in eo diutius immorari.

ARTICULUS IV.

De impedimento criminis.

52 Quantum impedimentum dirimens est cri-men, per quod intelligitur primo occisio alterius conjugis, quae impedit ne conjux super-stes, possit matrimonium inire cum auctore ne-cis, si cum eo machinatus est mortem, vel si an-

tea adulterium cum eo commisit, etiam sine mor-tis machinatione. Hoc impedimentum incurritur non solum a viro uxorem occidente, sed eti-am ab uxore occidente virum, vel mandante ut occidatur, aut consilium auxiliumve ad occiden-dam praebente, ut constat ex cap. 1. de conver-si. in quo dicitur, hoc impedimentum incur-risse uxores Christianas, quarum viri, ipsarum insidii & machinationibus fuerunt a Saracenis interfecti. Et in Concilio Triburienti can. *Si quis* 31. quest. 1. decretum fuit, quod si vir uxorem, siue uxor virum occidisse convicta fuerit, in per-petua poenitentia, sine ulla spe conjugii, reli-quum vitae tempus transigerent.

Secundo nomine criminis intelligitur adul-te-rium commissum cum promissione futuri conju-gii cum adultera, post obitum propriae conjugis, vel cum ea de praesenti inito contractu matrimo-nii, quamvis inito. Nam per tale crimen contrahe-di matrimonium cum adultera, ut habetur can. *Relatum* 31. quest. 1. & ferè in omnibus capitulis sub titulo, *De eo qui duxit, praecipue cap. Finati*, ubi sic dicitur: *Si quis uxore vivente, fide datâ promisit a-liam se duciturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante, nec post (legitimam ejus superstitem) cognovit eundem: quamvis utrique ipsorum, pro eo quod in hoc graviter de-legerint, sit poenitentia injungenda, non est tamen ma-trimonium quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum.* Caterum tolerari non debet, si prius, vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluxerit.

Ubi Pontifex, ut hoc impedimentum incurra-tur, requirit quod haec duo inter se conjugan-tur, nempe adulterium, & fides de contrahendo defuncta propria uxore, aut praesens contractus cum ea quam in uxorem ducere cupit; unde si haec ab invicem separentur, & sit adulterium sine fide de contrahendo, aut fides de contrahendo, sine adulterio & carnali copula, non incurritur hoc impedimentum. Similiter, si fide datâ, vel contracto de praesenti matrimonio, uterque res-siliat, tamen si adulterium sequatur, hoc impedi-mentum non contrahitur, quia fides & praesens contractus eo casu fuit extinctus. Contra vero, si post adulterium data sit fides, vel contractum sit matrimonium, tamen si id mutuo consensu dis-solvatur, contrahitur hoc impedimentum; quia ad illud incurrendum sufficit, quod semel & si-mul fides & adulterium conjungantur; neque est postea in potestate adulteriorum, se a poena quam incurserunt eximere.

Ratio autem quae Ecclesiam induxit ad sta-tuendum hoc impedimentum, fuit ne allicerentur conjuges ad machinandum mortem suis con-jugibus, spe contrahendi matrimonium cum con-spiratoribus. Item ne allicerentur ad adulterium, spe vel praetextu contrahendi aliquando matri-monium cum adulteris. Quae ratio gravissima & aequissima est, quod enim atrocius, quam non so-lum fidem matrimonii non servare, verum etiam conspirare in mortem conjugis? Et quid ju-stius, quam vitam conjugum consulere, & tam immane scelus, quale est uxoricidium, vel adul-terium, condignâ poenâ punire? Unde perperam contra hoc impedimentum reclamant Lutherus in libro de captivitate Babylonica, cap. de matri-monio, & Melancthon in locis communibus, titulo de conjugio, quasi imprudenter Ecclesia matrimonium inter adulteros, non solum pro-hibuerit, sed etiam irritum fecerit, cum tamen (in-quint) David Bethsabeam prius a se pollutam

per adulterium, uxorem duxerit; & Uriam ejus maritum, per insidias interfecerit, 2. Regum 11. Verum (præterquam quod multa in lege Evangelica prohibentur, quæ in lege Mosaicæ permittebantur, aut tolerabantur, quia perfectio legis Evangelicæ hoc postulat) non apparet ex sacra historia, concurrisse omnia in matrimonio Davidis cum Bethsabea, quæ nunc per legem Ecclesiasticam requiruntur ad incurrendum impedimentum criminis. Nam nec adulterium illud fuit commissum sub spe & promissione futuri conjugii, neque post illud accessit promissio de contrahendo post mortem Uriæ, neque fuit attentatum inter illos, vivente Uriæ. Neque etiam constat, Bethsabeam ullo modo conspirasse aut consensisse in mortem conjugis, aut Davidem Uriam interfecisse, ut Bethsabeam duceret; quin potius ejus mortem machinatus est, ut adulterium cum Bethsabea commissum occultaret, & filius quem ex tali adulterio illa conceperat, Uriæ filius esse crederetur.

ARTICULUS V.

De impedimento disparis cultus.

¶ Sextum impedimentum est cultus disparitas, quando scilicet baptizatus, sive Catholicus sit, sive hæreticus, matrimonium init cum non baptizata, aut vice versâ; matrimonium enim inter illos contractum, irritum esse, etsi persona nondum baptizata, sit Catechumena & fidelis, constat ex antiquissima traditione Ecclesiæ, quæ ab Apostolis creditur originem duxisse, siquidem Tertullianus, qui proximus fuit Apostolis, hujus rei mentionem facit lib. 2. ad uxorem. Videtur etiam id fuisse constitutum, seu potius confirmatum in Concilio Nicæno 1. can. 67. ex Arabicis, ubi sic habetur: *Quæcumque mulier infidelis viro infidelis nupsit, ad communionem fidelium separatur. Quasi si penitentiam egerit masculini, & eum virum quem habere non poterat, id est infidelem, dimiserit, non est recipienda, nisi eo modo quo recipitur qui postquam fidem negavit, ad fidem revertitur, debetque ipsa infidelem relinquere.*

¶ Causa verò ea matrimonia irritandi fuit primò periculum ad orthodoxam fidem prævaricandis; *Quis enim dubitet* (inquit Tertullianus lib. 2. ad uxorem) *obliterari quotidie fidem commercio infidelis? Bonos corrumpunt mores confabulationes pravae. Quanto magis conjunctus & individuum usus, &c.* Secundò, difficultas susceptam prolem bene pièque educandi. Tertiò, perpetua inter conjuges discordiarum occasio, ob religionis divergentiam. *Quomodo enim potest congruere charitas si discrepet fides?* ut rectè ait Ambrosius libro 1. de Abraham capite 9. Quæ & alia plura quæ ex illis matrimoniis sequuntur incommoda, recenset Tertullianus libro citato ad uxorem, eisquæ è diametro opponit bona quæ in matrimonio inter fideles conjuges esse solent: *Quale jugum (inquit) fidelium duorum, unus spei, unus voti, unus discipline, ejusdem servitutis? Ambo fratres, ambo conservi, nulla spiritus carnis discretio. Atquin verè duo in carne unus ubi caruna, unus & spiritus, &c.* Talia Christus videns & audiens gaudet. *Hic pacem suam mittit. Vbi duo, ubi & ipse ubi & ipse, ubi & malus non est.*

¶ Sunt etiam ejusmodi conjugia jure naturali & divino illicita, quando est periculum subver-

tionis alterius conjugis fidelis, aut male educationis prolis; ideoque fuerit à Deo prohibitum in lege veteri, Exodi 34. & Deuteronomio 7. ubi dicitur interdicere matrimonium Hebræorum cum Gentilibus, Et Apostolus 2. Corinth. 6. idem præceptum revocare videtur dicens: *Nisi iniquum fuerit cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? aut quæ pars fidelis cum infidelis?* Quæ verba de iugo matrimonii exponit Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum. Et quamvis essent generaliter intelligenda de commercio & convictu cum infidelibus (ut Chrysostomus, Ambrosius, & Theophilactus interpretantur) à fortiori concluderent de matrimonio, cum nullum possit dari majus commercium cum infidelibus, quam in indissolubili matrimonii vinculo copulati. Item 1. ad Corinth. 7. præcipit idem Apostolus, ut mulier Christiana, si dormierit virum, non morietur, nisi in Domino, id est, cum viro Christiano, ut Ambrosius, Theodoretus, Anselmus, & D. Thomas ibidem exponunt.

¶ Dixi, quando est periculum subversionis alterius conjugis fidelis, aut male educationis prolis; si enim desit tale periculum, non videtur esse peccatum, contrahere matrimonium cum infidelibus. Constat enim Jacob uxores duxisse filias Laban hominis gentilis, Genes. 29. Joseph Asenech filiam Putipharis sacerdotis Heliopolis, Genes. 41. Moysen Sephoram filiam Jethro Sacerdotis Midian, Exodi 2. Esther nupsit datam Assuero Persarum Regi, Esther 2. Salomonem accepisse filiam Pharaonis, 1. Regum 3. propter quod à Scriptura non reprehenditur. Id etiam confirmant exempla S. Cecilie, quæ nupsit Valeriano ethnico, ut habetur in ejus vita, & in Officio Romano, S. Monice matris Augustini, quæ Patrio ethnico nupsit, ut ipse refert lib. 9. Confess. cap. 9. & S. Clothildis, quæ ex Gregorio Turonensi lib. 2. histor. cap. 28. & 31. nupsit Clodoveo regi Francorum, ethnico.

¶ Ex quo intelliges, à fortiori matrimonia cum hæreticis non semper esse illicita, sed posse, juxta de causa permitti vel tolerari. Sufficiens autem censetur causa, Primò, si hæretici iuram constituant rem publicam cum Catholicis, ut in multis Galliæ, Germaniæ, & Poloniæ partibus fitatur. Secundò, si essent causæ allatæ, præteritum periculum perversionis à fide, & difficultas susceptam prolem catholicè educandi. Tertiò, si affulgeat spes conversionis alterius conjugis ad fidem. Quare ad pacem inter Principes componendam. Nunquam tamen tolerandum est, ut Catholicus cum hæretico eo pacto contrahat, ut filiorum educatio pertineat ad partem filiarum ad matrem, nam hoc esset evidenti periculo exponere prolem à matre hæretica educandam.

¶ Dico, Ex præcepto Christi tenentur omnes Catholicæ dum matrimonium contrahunt, illud contrahere sacramentaliter: Sed non contrahunt sacramentaliter cum hæreticis; quia cum credant matrimonium non esse sacramentum, non habent intentionem contrahendi sacramentaliter, sine qua sacramentum fieri nequit; cum amodo contrahentes sint hujus sacramenti ministri, & sine intentione ministrandi nullum perficiatur sacramentum, ut Florentinum definitum Decreto Eugenii. Ergo non licet Catholicis matrimoniis cum hæreticis contrahere.

¶ Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, sufficit enim ad contrahendum sacramen-

kaliter, ut velint hæretici facere id quod Christus A
instituit, vel quod docet & facit vera Ecclesia,
quæcumque illa sit; unde ad hanc intentionem
habendam, semper disponendus est conjux hæ-
reticus, contrahens cum Catholico, ne matri-
monium debita dignitate sacramenti frustretur.

In talibus: Est conjux hæreticus intendat fa-
cere quod Christus instituit, & facit vera Eccle-
sia, peccat tamen celebrando & recipiendo hoc
sacramentum in statu peccati hæretici: Ergo eti-
am conjux Catholicus peccat contrahendo
cum illo, quia cooperatur ejus peccato.

Sed nego consequentiam, ille enim non cen-
setur cooperari peccato alterius, qui ut suæ ne-
cessitati vel utilitati consulat, petit ab illo actum
quem potest licite præstare, si velit, vel eum illo
cum exercet; ut qui petit & accipit mutuum ab
usurario, prævidens non daturum sine usura; vel
qui propter suam necessitatem, aut notabilem
utilitatem, petit & recipit sacramentum à Paro-
cho, quem videt esse illicitè administratum
sua culpa.

Septimum impedimentum est vis seu coactio,
libertati ad valorem matrimonii necessaria re-
pugnans, de qua fusi egimus supra disp. 4. art. 4.
ad quem locum Lectorem remittimus.

ARTICULUS VI.

De impedimento Ordinis.

Ordinem sacrum irritare matrimonium sub-
lequens, constat ex capite 1. *Qui Clerici vel*
poentes, & ex capite 1. lex 27. quæst. 1. ubi post-
quam statuit Pontifex & præcepit, ut qui post
sacros Ordines uxores duxerint, ab illis separen-
tur, subiungit causam, his verbis: *Nijumodi nam-*
que copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam
constat esse contractam, matrimonium non esse censemus.

Hoc impedimentum est merè positivum &
Ecclesiasticum, ut constat ex Tridentino sess. 24.
can. 9. ubi sic dicitur: *Si quis dixerit Clericos in sacris*
Ordinibus constitutos, vel Regulares & statum solemniter
professos, posse matrimonium contrahere, contra-
dictumque validum esse, non obstantem lege Ecclesiastica, vel
voto, anathema sit. Votum autem solenne Reli-
gionis, ut art. 2. ostendimus, jure naturali dirimit
matrimonium, quia solemnitas talis voti consti-
tit in perfecta traditione; solemnitas verò voti
Ordinibus sacris annexi, imperfectam duntaxat
traditionem, quæ Clericis divino cultui ad mi-
nistrandum altari mancipant, importat, ut docet
S. Thomas 2.2. quæst. 88. art. 1. ubi assertum non
posse Pontificem dispensare in voto solemniza-
to per professionem, bene tamen per susceptionem
sacri Ordinis; quia (inquit) tale votum ex
sola constitutione Ecclesiæ & non essentialiter
est annexum Ordini sacro, quod inde provenit,
quia in tali voto est tantum traditio imperfecta,
directè enim & per se est ad ministrandum al-
tari, non autem absolute, sicut in professione
Religionis.

Porro in eo discrepant Græci à Latinis, quod
illi, si post matrimonium Ordinem sacrum sus-
cipiant, possunt licite matrimonio uti extra
tempus quo altari deserviunt. Isti verò, si post
matrimonium validè contractum, ad Ordines
sacros ascendunt, ab usu conjugii perpetuò ab-
stinere debent. Quod de re plura diximus in Tra-
ctatu de Ordine disp. 3. art. 3.

Advertendum etiam, quod primis Ecclesiæ
temporibus, licet Ordo sacer redderet matrimo-
nium illicitum, non tamen invalidum, unde erat
solum impedimentum prohibens, non verò di-
rimens, ut colligitur ex Concilio Ancyano can.
10. ubi Presbyteri qui matrimonium contraxe-
rant, tantum à ministerio deponuntur, & redi-
guntur ad communionem laicam, non verò ab
uxoribus separari jubentur. Item in Concilio
Neocæsariensi can. 1. sic habetur: *Presbyter, si uxorem*
duxerit, ab Ordine deponatur. Si vero fornicatus
fuerit, vel adulterium perpetraverit, extra Ecclesiam ab-
iciatur, & penitentiam inter laicos redactus agat. Ubi
non dicitur tale matrimonium esse irritum, ju-
beturque gravius puniri Sacerdos, si fornicatus
fuerit, vel adulteratus, quam si matrimonium
contraxerit.

ARTICULUS VII.

De impedimento ligaminis

Per impedimentum ligaminis intelligitur vin-
culum prioris matrimonii, quo durante, jure
divino, invalidum est matrimonium secundum,
tamen si prius non sit carnali copulâ consumma-
tum, ut definiunt Gregorius IX. cap. penultimo
de Sponsalibus. Alexander III. cap. *Licet*, & Inno-
centius III. cap. *Finali*, de sponsa duorum. Ubi
Pontifex corrigitur abulsum, qui in civitate Muti-
nensi in valuerat, ut si quis aliquam per verba de
præsenti dā sponset, & ante carnalem copu-
lam, cum alia contraxisset, ea sibi in uxorem ad-
judicanda foret, quam primò cognovisset.

Hoc impedimentum constat ex dictis disp. 1.
art. 3. & disp. 3. art. 1. ubi ostendimus, polygamiam
& repudium, esse à Christo in lege Evangelica
sublata, & ut matrimonio in sua prima institu-
tione adversa, prohibita, atque monogamiam,
& conjugii indissolubilitatem, ab ipso fuisse re-
stitutam. Unde Augustinus lib. 1. de nuptiis &
concupiscentia: *Huius procul dubio Sacramentis res*
est ut mas & femina coniugio copulati, quando vi-
vunt, inseparabiliter perseverent, nec liceat, excepta cau-
sa fornicationis, a coniuge coniugem divini. Cuius sacra-
menti tanta observatio est in Ecclesia Christi, quibusque
fidelibus coniugatis, qui sine dubio membra sunt Christi,
ut cum filiorum procreandorum causa, vel nubant femi-
na, vel ducantur uxores, nec sterilem coniugem fas sit re-
linquere, ut alia secunda ducatur.

Ex his colligitur, ob nullam mariti absentiam
etiam si de illius morte dubitetur, posse uxorem
alteri nubere, ut definit Clemens III. cap. *In præ-*
sencia, de sponsalibus, ubi ait non posse mulieres
ad aliorum consortium canonice convolare, donec certum
nuntium recipiant de morte virorum. Quibus verbis
significat, ne valide quidem illas posse matri-
monium contrahere, donec eis certè constet
de morte virorum. Unde hoc capite correctum
fuit ius civile, permittens ut mulier possit alteri
nubere, postquam quinquennio integro expe-
ctasset virum absentem, de cuius vita dubitatur.
I. *Uxor*, de divitiis; vel toto quadriennio, ut
permittit lex *Uxor*, Codico de repudiis. Nam
Clemens III. nullum terminum præfigit, decla-
ratque nullam absentiam sufficere absque certo
nuntio.

Porro per certum nuntium, unus solum nun-
tii testimonium intelligi non debet, ita ut suffi-

ciat

ciat ad hoc ut mulier possit alteri nubere, unum tantum mortem mariti nunciare; cum iura dicant, vocem unius, esse vocem nullius; & etiam in nulla causa unius testimonium, etiam iuramento firmatum, sufficiat ad plenam probationem faciendam, ut *l. iurandi* cap. de testibus statuit Constantinus Imperator, & Alexander III. cap. *Licet de testibus*. Sed per certum nuntium intelligi debet certitudo moralis de morte mariti, quæ non ex solo unius nuntii testimonio sumi debet, sed ex aliis etiam adminiculis, quæ arbitrio iudicis plenam faciant de morte conjugis probationem. Adminicula verò quibus fama, vel unius nuntii testimonium iuvare potest, hæc numerantur à Sanchez lib. 2. disp. 46. num. 15. & sequentibus. Longitudo absentiae, & fama generalis de ipsius morte, in loco ubi contigisse dicitur; præsertim si locus est adeò remotus, ut alia probationes difficile possint inde haberi. Si mors narratur jam pridem contigisse, & ab eo tempore nihil de illius vita auditum est. Si erat valde senex, vel infirmæ valetudinis. Vel si fuit in prælio, & diu expectatus, non est reversus. Si fuit captus ab hostibus, à quibus dicatur interemptus jam à longo tempore, sine ullo nuntio contrario, altem à persona fide digna accepto, & similia.

Si verò contingat, mulierem postquam matrimonium cum secundo contraxit, certò scire propterea maritum vivere, debet abstinere à consortio alterius, ita ut neque petere, neque ei debitum reddere liceat. Si verò probabiliter dubitet cum vivere, debitum quidem petere non potest, sed tenetur illud reddere, ut definit Lucius III. cap. *Dominus*, de secundis nuptiis, ubi sic ait: Si aliquis vel aliqua de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei qui sibi nupsit, debitum non denegat postulare, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum. Demum si id suspicetur sine ullo rationis fundamento, debet suspicionem deponere, & cum eo, cui de novo nupsit, ut cum vero conjugē, quoad petitionem & redditionem debiti, se gerere.

ARTICULUS VIII.

De impedimento publicæ honestatis.

Impedimentum publicæ honestatis, est propinquitas quædam ex sponsalibus proveniens, introducta ab Ecclesia, quæ facit quod alter sponsus cum alterius consanguineis matrimonium contrahere non possit. Equum enim est, & honestati congruum, ut quia in sponsalibus matrimonium inchoatur, non possit qui cum aliqua sponsalia inivit, cum illius consanguineis matrimonio copulari.

Statuitur hoc impedimentum cap. unico de sponsalibus in 6. cap. *Litteras*, de desponsat. impuberum, & cap. *Iuvenis*, cap. *Ad audientiam*, cap. *Sponsam* de sponsalibus, & in Tridentino sess. 24. Decreto re. de reform. matrimonii cap. 3. ubi hoc impedimentum valde restringitur, nam iure antiquo nascebatur hoc impedimentum ex quibuscunque sponsalibus, sive validis, sive non, dummodo non essent invalida ex defectu consensus, ut patet ex cap. unico de sponsalibus in 6. ubi Bonifacius VIII. sic loquitur: Ex sponsalibus puris [id est non affectis conditione suspendente] & certis, etiam si consanguinitas, affinitas, frigiditas,

Religio, aut alia quavis ratio, sive nulla, sive modo non sint nulla ex defectu consensus, sive officii impediantur & dirimendum sequentia sponsalia matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvenda, impedimentum iustitiae publicæ honestatis. Tridentinum verò loco citato statuit, ut hoc impedimentum non oriatur ex sponsalibus quomodocunque invalidis: Iustitia (inquit) publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit. Præterea cum iure antiquo extenderetur hoc impedimentum velque ad quartum gradum consanguinitatis inclusivè, Tridentinum statuit, illud solumque ad primum gradum debere extendi. (inquit) in ulterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio observari. Unde sequitur Titium, si invalide cum Berta sponsalia per verba de futuro contraxit, posse jam validè consanguineis Berte, etiam in primo gradu constitutis, nimirum matri, aut filie, aut locuti illius nubere. Si verò sponsalia validè contraxit cum Berta, potest validè matrimonio copulari cum omnibus consanguineis illius, his exceptis quæ in primo gradu constitutæ sunt.

Porro si sponsalia validè contracta de consensu utriusque partis solvantur, censentur invalida, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium, his verbis: Si sponsalia solvantur de consensu Congregationis censentur esse invalida. Subindeque iuxta Tridentini decretum, insufficientia ad impedimentum publicæ honestatis inducendum, cum Concilium sponsalia quacunque ratione invalida, inefficacia esse declararet ad hoc impedimentum inducendum. Similiter sponsalia sub conditione de futuro contingenti, hoc impedimentum non patiunt, ante conditionis adventum. Ex quo inferi Bonifacius VIII. capite unico de sponsalibus in sextum. Qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum, cum aliqua prioris consanguinea, per verba contraxerit de presenti, cum secunda remanere debeat, cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicut consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis iustitia oriatur.

Ex dictis colligitur, quod si Titius post sponsalia valida & absoluta cum Berta, matrimonium de presenti contrahat cum Martha, sorore Berte, etiamque carnaliter cognoscit, neutram uxorem habere potest. Non quidem Bertam, propter affinitatem cum ea contractam, ratione copulæ carnalis cum ejus consanguinea. Neque Martham, propter impedimentum publicæ honestatis, ortum ex sponsalibus cum ejus consanguinea in primo gradu contractis.

Querunt hic aliqui, an ex matrimonio rato & non consummato, prius impedimentum affinitatis, vel publicæ honestatis?

Respondet, hoc impedimentum non pertinere propriè ad publicam honestatem, quæ solum ex sponsalibus oritur; nec ad affinitatem perfectam & consummatam, quæ non dicitur, nisi ex copula carnali, ut dicemus articulo sequenti, sed ad affinitatem quandam inchoatam & imperfectam, quæ oritur ex societate conjugali, & docet sanctus Thomas hic questione quinquagesima quinta, articulo quarto ad secundum his verbis: Matrimonium consummatum causat, non solum ratione carnalis copulæ, sed etiam ratione societatis conjugali, secundum quam etiam matrimonium naturale est. Unde & affinitas contrahitur.

ent ex ipso contractu matrimonio per verba de presenti, ante carnalem copulam. Quare hoc impedimentum non fuit in primo gradu, sicut impedimentum publicæ honestatis, post Concilium Tridentinum, sed se extendit usque ad quartum, uti iure antiquo se extendebat impedimentum publicæ honestatis. Sic enim declaravit Pius V. anno 1568. 1. Julii, bulla quæ incipit *Ad Romanum*, his verbis: Nos itaque ut omni difficultas, dubitatione tollatur, attendentes, quod sponsalium appellatio, quæ Tridentinum Concilium videtur, non nisi in propriis matrimonium verbu de presenti conceptis contrahitur continetur, quodque agitur de correctione iuris veteris, quo casu secundum proprietatem verborum duntaxat procedendum est, præsertim cum longe maiorem rationem præbentem in matrimonio per verba de presenti contracto, quam in sponsalibus de futuro rigere à nemine dubitetur. Idcirco motu proprio, autoritate Apostolicâ, tenore præsentium declaramus, & definimus, decretum Concilii huiusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio sicut præfertur, contracto; sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iure veteri antequam prædictum decretum Concilii introductum esset. Hæc Pius V. qui etiam mandat, ne in alio sensu, quam ab ipso declarato, Tridentini Decretum explicetur.

ARTICULUS IX.

De impedimento affinitatis.

77 **A**ffinitas est conjunctio vel propinquitas orta ex copula carnali, cum commixtione seminum, inter feminam & consanguineos viri, cui copulata est; similiterque inter marem & consanguineas feminæ, cui copulatus fuit, sive talis copula fuerit licita, sive illicita.

Explicatur breviter hæc definitio seu descriptio. Affinitas dicitur primò *conjunctio seu propinquitas*, quia personæ quæ sunt sanguine remotæ, per affinitatem sibi invicem coniunguntur & approximantur. Ut enim ait lex Non facies ff. de gradibus affinitatis, per nuptias duæ diversæ cognationes inter se copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit. Dicitur secundò *orta ex copula carnali*, quia licet societas conjugalitatis quæ fit per matrimonium ratum & non consummatum, sufficiat ad affinitatem quandam inchoatam & imperfectam, ut articulo precedenti ex D. Thoma ostensum est, ad affinitatem tamen perfectam & consummatam, de qua in præsentem loquimur, carnalis copula & matrimonii consummatio requiritur. Dicitur tertio, *cum commixtione seminum*, quia ut ait idem S. Doctor hic quæst. 5. art. 4. ad 2. 1. r. & multo efficuntur in carnali copula una caro, per commixtionem seminum. Unde quantumcumque quis claustrum pudoris invadat, vel si argat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas. Dicitur quarto, *sive talis copula fuerit licita, sive illicita*, quia ut docet sanctus Thomas ibidem art. 3. Fornicarius concubitus, in quantum aliquid de carnali conjunctione & commixtione, quæ fit in matrimonio participat, affinitatem causat, sicut licitus matrimonii concubitus. Sed cum duplici differunt: Unum est, quod copula conjugalitatis ad hoc valet & sufficit ex sola natura rei, quippe quæ per se est fundamentum naturalis ejusdem amicitiae inter conjugem,

Iohannes V.

& consanguineos conjugis suæ; copula vero illicita affinitatem causat jure tantum Ecclesiastico, suppone quæ potius est fundamentum inimicitiae inter fornicarium & consanguineos ejus cum qua fornicatur. Alterum est, quod affinitas orta ex copula illicita, dirimit tantum matrimonium usque ad secundum gradum inclusive, ex Tridentino sess. 24. cap. 4. de reformatione matrimonii, restringente jus antiquum, quo extendebatur usque ad quartum, ut constat ex cap. Non debet, de consanguinitate & affinitate. Quæ verò oritur ex copula licita, id est conjugalitatis, dirimit usque ad quartum gradum inclusive; imò olim extendebatur hoc impedimentum usque ad septimum gradum, ut patet ex cap. 7. Causa 35. quæst. 3. ubi Julius Papa sic loquitur: Nullum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sanguinis vel uxoris, usque ad septimum generis gradum, uxorem ducere, vel incestu macula copulari. Sed hoc jus fuit restrictum ab Innocentio III. cap. citato, Non debet, ubi restringitur affinitas orta ex copula conjugalitatis, ad quartum gradum inclusive.

78 Numerantur autem gradus affinitatis eodem modo quo in consanguinitate, hanc regulam servando: In quo gradu quis est consanguineus mariti, in eodem gradu sit affinis uxori, & e converso. Inter ipsos autem consanguineos mariti, & consanguineos uxoris, nulla mutuo oritur affinitas, ut constat ex cap. Quod super his, de consanguinitate ubi Innocentius III. sic ait: Licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris, viri affines inter consanguineos tamen uxoris & viri, ex eorumdem scilicet viri & uxoris conjugio, nullam prorsus affinitatem est contractura, propter quam inter eos debeat matrimonium impediri. Unde frater, nepos, pronepos uxoris, possunt matrimonium contrahere cum forore, nepte, & pronepte viri; & e contra, frater, nepos, pronepos viri, cum forore, nepte, & pronepte uxoris. Idem est de consanguineis viri & uxoris sub recta linea positis; privigna enim nubere potest filio vitrici, & e contra privignus filia novercæ.

79 Quod si quæras, an affinitas in aliquo gradu recte aut transverse linea, matrimonium jure naturæ irritet? Respondeo certum esse, affinitatem in nullo gradu lineæ transverse, dirimere matrimonium jure naturæ. Constat hoc ex Scriptura, Genesim enim 29. Jacob duxit duas forores Rachelem & Liam. Genesim 38. ex voluntate Judæ Thamar nuplit successivè duobus fratribus. Et in lege Mosæ potest at frater fratris relictam sine prole uxorem ducere, quod non fuisset licitum, si juri naturæ hoc adversaretur. Demum Levit. 18. non solum non prohibetur conjugium cum forore uxoris defunctæ, sed etiam per illa verba, Nec revelabitur turpitudinem eius adhuc illa vivente, significatur mortuæ uxore esse licitum.

80 Confirmatur: Pontifex non potest dispensare in his quæ juri naturali adversantur. At sæpe dispensavit in primo gradu affinitatis lineæ transverse; nam Martinus V. dispensavit cum viro nobili, qui cum affine collateralit in primo gradu contraxerat, ut ex Archidiacono refert Sylvester, verbo Papa. Alexander VI. dispensavit cum Henrico VIII. Rege Angliæ, ut duceret Catharinam uxorem fratris sui Arturi demortui. Quam dispensationem Clemens VII. consultis Theologis & Canonistis ex totius fere Europæ Academicis, licitam ac validam declaravit, teste Alphonsus.

H h h

phon-

phonso de Castro de potest. legis pœnal. lib. 1. cap. 12. Demum non ita pridem Innocentius X. dispensavit cum Calimiro Poloniæ Rege, et Mariam Gonzagam, Mantuæ Principem, uxorem fratris sui demortui, matrimonio libi copularet. Et rursus idem Pontifex cum Senatore Burdigalensi anno 1651. dispensavit, ut duas alterius Senatoris Burdigalensis sorores successivè uxores haberet, fuitq; ad me transmissum breve dispensationis, per R. P. Joannem Aycard, Ordinis nostri, tunc Romæ apud S. Mariam Majorem Penitentiarium, nunc vero Inquisitorem Avenionensem, licet talis dispensatio non fuerit executioni mandata: Ergo matrimonium in primo gradu affinitatis transversæ lineæ, non est jure naturæ irritum.

81. Quantum verò ad primum gradum affinitatis lineæ rectæ, multi non improbabiler existimant irritari jure naturæ matrimonia inter affines in tali gradu, id est inter privignum & novercam, privignam & vitrium, locerum & nurum, socrum & generum: Tum quia (inquiunt) talia matrimonia à nulla gente fuerunt unquā admittenda, sed semper ut naturæ adversa reprobata. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 5. concubitus privigni cum noverca, appellat fornicationem, *qualis nec inter gentes auditur*. Tum etiam, quia hæc tenet Ecclesia non dispensavit usquam in illo gradu affinitatis, licet pluries, ut vidimus, in primo gradu affinitatis lineæ transversæ dispensaverit.

82. Probabilior tamen videtur sententia quæ docet, ne primum quidem gradum affinitatis in lineæ rectæ dirimere matrimonium jure naturali, postq; super eo dispensari, sed non nisi ex gravissima causâ, propter indecetiā quæ aliquin apparet in tali matrimonio, præsertim inter novercam & privignum. Ita docent Cajet. 2. 2. questione 154. artic. 5. circa solutionem tertii, Abulenſis super caput 8. primi Regum, Petrus de Ledesma, Henriquez, Emanuel Sa, Rebellus, Pontius, Amicus, & plures alii, quos refert & sequitur Sanchez libro 7. disputatione 66. Idque plane supponunt canon 61. Concilii Agathensis, & canon 30. Epheſensis, ubi prohibetur quidem matrimonium privigni cum noverca, sed tamen additur, ut si ante prohibitionem contractum fuerit, non dissolvatur. Idemque statuitur ibi, & iisdem verbis, de matrimonio cum relictâ fratris vel avunculi, quod ferè omnes fatentur non esse irritum jure naturæ.

83. Potestque id confirmari ex Concilio Aurelianensi 3. can. 10. ubi sic statuitur: *De incestu conjunctionibus itaque sunt serventur, ut hi qui aut modò ad Baptismum veniunt, aut quibus Patrum statuta sacerdotali predicatione antea in notitiam non venerunt, ita pro novitate conversionis ac fidei suæ credimus consulendum, ut contracta hujusmodi conjugia non solvantur, sed in futurum, quod de incestu conjunctionibus in anterioribus canonibus interdictum est observetur: id est, ut ne quis sibi sub conjugij nomine sociare præsumat relictam patris sive uxorem, sobrinam, consobrinam, vel relictam avunculi vel patrui. Quibus verbis, cum statuitur ut non solvantur ante baptismum matrimonia in gradibus illis affinitatis contracta, illa fuisse valida aperte significat.*

84. Nec obstant quæ in favorem adversæ sententiæ adduximus, nam falsum est, matrimonia inter affines in primo gradu lineæ rectæ, nunquā fuisse apud Gentiles admittenda, Rex enim Seleu-

cus, teste Valerio Maximo, lib. 5. cap. 7. suam uxorem Stratonicam cessis proprio filio Antiocho, ex alia uxore genito, nec factum reputavit Valerius. Et quamvis talia matrimonia sint communiter apud Gentiles admittenda, non ducitur certum argumentum ea esse jure naturæ irrita: ideo enim rarissime sunt, quia in illis quædam apparet indecetiā, non veto ex eo quod sint legi naturali adversa.

Ad locum vero Apostoli, concubitus privigni cum noverca fornicationem appellatur, *qualis nec inter gentes auditur*, respondeo Paulum loqui de eo qui vivente patre uxorem ejus acceperat, & quidem etiam ipso invito, ut D. Augustinus & S. Thomas ibidem docent, & colligunt ex verbis illis ejusdem Apostoli, 2. Corinth. 7. *Scripti vobis non propter eum qui passus est deccariam, nec propter eum qui passus est deccari*.

Quod autem nunquam legatur Pontifices in eo dispensasse, argumentum est merè negativum, nullam in præsentī materia vim habens: cum enim, ut dicebamus, in matrimoniis illis indecetiā quædam appareat, non mirum quod nullus ex Catholicis ea in re unquam tentaverit, nec à Sede Apostolica dispensationem postulaverit.

Ad perfectam hujus impedimenti intelligendam, observandum est, affinitatem dirimere duntaxat matrimonium postea contractum, si enim superveniat matrimonio jam contracto, ut fit interdum per copulam illicitam cum consanguineis conjugis in primo vel secundo gradu, per eam non dirimitur matrimonium, sed duntaxat usus illius impeditur; quatenus ille qui copulam incestuosam habuit, privatur jure petendi debitum conjugale (nisi præhabita dispensatione, quam Episcopus dare potest) tametsi non privetur facultate reddendi, ne pariter innocens puniatur ob delictum alterius. Præterea privatur etiam spe inveniendi aliud conjugium, si uxori superfluo situr declaravimus dispuit, præcedenti art. 2. explicando impedimentum ex crimine provenientia, quæ impedit matrimonium contrahendum.

ARTICULUS X.

De impedimento impotentia, clandestinitatis, & raptus.

Obriè ac breviter de impedimento impotentia agemus, quia plura quæ circa illud occurrunt, vix honestè detegere & explicari possunt, magisq; ad Medicos quam ad Theologos spectare videntur. Docent ergo communiter Theologi, quod si impotentia ad actum matrimonij perpetua sit, id est sine miraculo, vel probabili viæ periculo tolli non possit, & præcedat matrimonio, ipsum omnino dirimit, idque etiam jure naturæ, quandoquidè ex jure naturæ nemo potest se obligare ad impossibile: sed si ei superveniat. Quod si impotentia sit tantum temporalis, id est sine miraculo, aut probabili viæ periculo, tolli possit, matrimonium non dirimit. In dubio autem an impotentia præcesserit, non judicandum est præcessisse, si provenit ab intrinseco; secus autem verò esse, si ex maleficio, aliæ causâ extrinseca oriatur. Quia quod à natura inest, semper esse præsumitur, non autem quod adventit ab extrinseco, nisi oppositum probetur. Ad

tanganum in tenebris se immoleſcit & in temperantia gerendum eſt, ſed deſeruiſſima tanquam lux ardens in animo eſt includen-
da quibz enim a Penſe vel telum reſente differimus, ſicut ad
quidem exanimis dogmata temperantia, poſitis autem ea reſexa-
mus, cum in cubile reuerſi ſumus. Si enim honeſta in oportet exor-
cere, multo magis uxoribus offendenda eſt, inhoneſtas uiſitan-
do, uindictam, & quod caſſe uerſus cum porciſſimis, adeo quæ
et domo adſit, reſignationis. Non eſt enim aliquid honeſtius in ſu-
am reuocantibus, quod quam non eſt teſtata ac probat, honeſta
in ſcribit illis uoluptatibus Bene uolentia ac ſua, quæ ſua
ſe perſi præcipit ad congreſſionem, exigio ſortes tempore &
cum corpore conſeſcit, nonnquam autem eſt, imp æneſcit
ſtateſcente iam libidine, quando matrimonium meritorie mo-
deratione ac temperantia, merituſque uoluptatis in iuſta eſſeſcit.

18 *Asperitatem vultus cordis sui et vultus amorisque irritamentum
 extinguitur fape patientia et amor que fape de vultu in deum
 quando reprehensionem fufcipit faceret. Impudentem in deum
 verborum. Et turpium figuratum mercedemque ofculorum
 & huiusmodi lafciviarum nomina, ne pueri quidem notati
 temende, autem fequentibus Apoftolum, qui apertè dicit: Pro
 nuntio autem, & omnis immunitatis, vult plura habendi capiti
 ens, ne nominetur quidem in vobis, ficut fecerunt hos. Relat
 go dicijfe videtur quifpiam: Nihil quidem propriè corpus, bene
 autem cum eo agitur, fit non etiam lafcivie.*

Addam que scribit Gregorius Magnus de cura pastorali
 part. 3. admonitione 28. *Admonendi sunt coniuges* (inquit)
 ut suscipiant prole se meminerint causa coniugis. Et cum im-
 mederare ad uxorem servientes, propagationis articulum
 C uxorem transierunt voluptatis, perpendant, quod licet extra non
 exeat, in ipso tamen conjugio, conjugij iura transcendant. Pro-
 cepti necesse est, ne crebris exhortationibus monentur, si delecta-
 tionis dulcedinem cupula figerent, admixtis voluptatibus sedantur.

D. Thomas quasi 65. supplementi agit de pluralitate uxoris, quasi 66. de bigamia, & quasi 67. de bello repudij. Verum quia de his, vel superioribus dispositionibus, vel in Tractatu de Ordine, fuisse distulit, Tractatu de matrimonio, totique Theologiae nostra finem imponam verbis illis quae scribit Augustinus in Proemio libri 3. de Trinitate. *In omnibus litteris meis, non solum prius Lectorem, sed etiam liberum correctorem desidero. Verutamen Lectorem sicut meum nolo mihi esse debitum, unum correctorem nolo sibi. Ut me non sit amplius quam Catholicam fidem: esse non amet amplius, quam Catholicam veritatem. Sicut illi dicit, noli me litteris quae Canonicis inservire: ista sibi dico, noli me litteris ex tua opinione, vel conventionem, sed ex divina lectione, vel in concilio ratione correre.*

Omnia vero scripta, vel scribenda, Romanæ Ecclesiæ
Censuræ humiliter subijcio, ejusq; protectionem, ubi
contra inimicos Christi pugnauero correctionem, ubi er-
rores approbationem ubi recte sefero, a iure populo & ro-
tis votis. Quidquid ab illa præscriptum fuerit, hoc teneo
quidquid improbatum, improbo; damnatum, damno, ane-
thematisatum, anathematizo. Hæc est columna & firma-
mentum veritatis, errorum expulsi, hæreticum domatius
Apostolicæ Traditionis cultor, bonorum morum magistra
& veræ ac viuæ, incorruptæque fidei regula. Hæc denique
navis illa Petri, quæ perire non potest, & de qua Christus, ve-
rus & unicus magister notat, turbas docuille dicitur, myliti-
ce nobis insinuas, quod apud Romanam Ecclesiam totius
Christianæ doctrinæ autoritas & magisterium remanent
Quicumque ergo aliqui ab Ecclesiâ Romanâ doctrina dif-
sonum sint, haud dubie errat. Qui cum Romano Pontifice
Petri successore & Christi vicario, non colligit, spargit. De-
mam, ut Hieronymi verbis ad Damasum utitur, & huic opor-
tueret imponam: Ego nullum primatum nisi Christum sequenti
Cathedrâ Petri cum nuntio confessor, super illam petram ad-
ficatam Ecclesiâ in seculo. Quicumque exiit hanc domum agnus
comedere, probaturus est. Si quis in hac arca, Nos non fuerit, pe-
ribit, regnante delusio.

Tom. V.

HHhh 2

INDEX